IOAN SCURTU
THEODORA STĂNESCU-STANCIU
GEORGIANA MARGARETA SCURTU

ISTORIA ROMÂNILOR ÎNTRE ANII 1918–1940

DOCUMENTE ŞI MATERIALE

Editura Universităţii din Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

IOAN SCURTU, THEODORA STĂNESCU-STANCIU,
GEORGIANA MARGARETA SCURTU

ISTORIA ROMÂNILOR ÎNTRE ANII 1918–1940

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

IOAN SCURTU (coordonator)
THEODORA STĂNESCU-STANCIU
GEORGIANA MARGARETA SCURTU

ISTORIA ROMÂNILOR ÎNTRE ANII 1918-1940

DOCUMENTE ŞI MATERIALE

EDITURA UNIVERSITĂŢII DIN BUCUREŞTI
2001

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREŞTI
COTA III 474322
208/02

B.C.U. Bucuresti
C20020531

© Editura Universităţii din Bucureşti
Şos. Panduri, 90–92, Bucureşti – 76235; Telefon 410.23.84
E–mail: editura@unibuc.ro
Internet: www.editura.unibuc.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
SCURTU, IOAN
Istoria românilor între anii 1918-1940/ Ioan Scurtu, Theodora Stănescu-Stanciu, Georgiana Margareta Scurtu, Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2001
259 p.
ISBN 973-575-288-2

I. Stănescu-Stanciu, Theodora
II. Scurtu, Georgiana Margareta

94(498)"1918/1940

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

În ultimul timp, interesul pentru istoria contemporană a crescut considerabil. În SUA, Marea Britanie, Franţa, Germania etc., această perioadă ocupă mai mult de jumătate din cursurile şi seminariile de istorie. O asemenea tendinţă se manifestă şi în România. Ea este firească, deoarece tinerii de astăzi sunt interesaţi de istoria recentă, inclusiv de cea a zilelor noastre, pentru a înţelege mai bine unde se află şi spre ce direcţie se îndreaptă.

Culegerea de faţă cuprinde unele documente şi materiale semnificative privind evoluţia României în perioada 1918-1940 (legi, decrete, programe ale partidelor politice, memorii ale unor contemporani, tabele statistice, articole din presa vremii, extrase din lucrările unor cunoscuţi specialişti în istoria contemporană şi altele).

Lucrarea este structurată pe 14 teme, care pot fi dezbătute în cadrul seminariilor. Urmărind un scop preponderent didactic, autorii au extras părţile semnificative din materialele utilizate, fragmentele eliminate fiind menţionate prin semnul - [...]. Ei s-au străduit să nu altereze sensul acestor materiale şi să dea o imagine cuprinzătoare asupra temei, astfel încât dezbaterile organizate cu studenţii să fie cât mai dinamice şi întemeiate pe o multitudine de surse.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

I. RATIFICAREA ACTELOR DE UNIRE A BASARABIEI, BUCOVINEI ŞI TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA. ÎNCORONAREA REGELUI FERDINAND LA ALBA IULIA

1.1. DECRETUL-REGAL CU PRIVIRE LA HOTĂRÂREA SFATULUI ŢĂRII DIN CHIŞINĂU

(10 aprilie 1918)

[1] Sfatul Ţării din Basarabia, în şedinţa de la 27 martie (9 aprilie) 1918, votând prin 86 de voturi pentru, contra 3, fiind şi 36 de abţineri, următoarea rezoluţiune:

"În numele poporului Basarabiei Sfatul Ţării declară:

Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărească soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu mama sa România."

Şi prezidentul Consilului nostru declarând că: "În numele poporului român şi al regelui, M. S. Ferdinand I al României, ia act de acest vot quasi unanim şi declară la rândul lui Basarabia unită cu România de veci şi indivizibilă".

Promulgăm acest vot şi această declaraţie şi ordonăm să fie investit cu sigiliul statului şi publicat în "*Monitorul oficial*".

"*Monitorul oficial*", din 10 /23/ aprilie 1918

1.2. DECRETUL-REGAL CU PRIVIRE LA HOTĂRÂREA CONGRESULUI GENERAL AL BUCOVINEI DIN CERNĂUŢI

(19 decembrie 1918)

Luând act de hotărârea unanimă a Congresului general al Bucovinei din Cernăuţi de la 15 noiembrie 1918,

---

[1] Aici, apoi la toate textele de tip legislativ reproduse, nu se mai oferă partea introductivă – formulele stereotip, şi nici semnăturile din partea finală a actului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Am decretat şi decretăm:

Art. I. Bucovina, în cuprinsul graniţelor sale istorice, este şi rămâne unită cu Regatul României.

Art. II. Preşedintele Consiliului nostru de Miniştri este însărcinat cu executarea acestui decret.

"*Monitorul oficial*", din 19 decembrie 1918/1 ianuarie 1919

1.3. DECRETUL-REGAL CU PRIVIRE LA HOTĂRÂREA ADUNĂRII NAŢIONALE DIN ALBA IULIA

(13 decembrie 1918)

Luând act de hotărârea unanimă a Adunării Naţionale din Alba Iulia,

Am decretat şi decretăm:

Art. I. Ţinuturile cuprinse în hotărârea Adunării Naţionale din Alba Iulia de la 18 noiembrie/1 decembrie 1918 sunt şi rămân deapururea unite cu Regatul României.

Art. II. Preşedintele Consiliului nostru de Miniştri este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a decretului-lege de faţă.

"*Monitorul oficial*", din 13/26 decembrie 1918

1.4. LEGEA PENTRU RATIFICAREA UNIRII TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA

(31 decembrie 1919)

Art. unic. Se ratifică, investindu-se cu putere de lege decretul-lege cu nr. 3631 din 11 decembrie 1918, publicat în "*Monitorul oficial*" cu nr. 212 din 13 decembrie 1918, privitor la unirea Transilvaniei, Banatului, Crişanei, Sătmarului şi Maramureşului cu vechiul Regat al României, în cuprinderea următoare:

Ferdinand I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, rege al României,

La toţi de faţă şi viitori, sănătate:

Asupra raportului preşedintelui Consiliului nostru de Miniştri sub nr. 2171 din 1918,

Luând act de hotărârea unanimă a Adunării Naţionale din Alba Iulia.

Am decretat şi decretăm:

Art. I. Ţinuturile cuprinse în hotărârea Adunării Naţionale din Alba Iulia de la 18 noiembrie (1 decembrie) 1918 sunt şi rămân deapururea unite cu Regatul României.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. II. Preşedintele Consiliului nostru de Miniştri este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a decretului-lege de faţă.

Dat în Bucureşti, la 11 decembrie 1918,

Ferdinand.

Preşedintele Consiliului de Miniştri,

Ion I. C. Brătianu.

Aceasta lege s-a votat de Adunarea Deputaţilor în şedinţa de la 29 decembrie anul 1919, în unanimitate, prin aclamaţiuni.

Preşedinte, N. Iorga.

Secretar, Ştefan Meteş.

Această lege s-a votat de Senat în şedinţa de la 29 decembrie anul 1919, în unanimitate, prin aclamaţiuni.

P. Preşedinte, Dr. C. Şumuleanu.

Secretar, Balbareu.

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul statului şi publicată în "*Monitorul oficial*".

Dat în Bucureşti, la 31 decembrie 1919.

"*Monitorul oficial*", din 1 ianuarie 1920

1.5. LEGE PENTRU RATIFICAREA UNIRII BUCOVINEI CU ROMÂNIA

(31 decembrie 1919)

Art. unic. Se ratifică, investindu-se cu putere de lege, decretul-lege nr. 3744 din 18 decembrie 1918, publicat în "*Monitorul oficial*", nr. 217 din 19 decembrie 1918, privitor la unirea Bucovinei cu vechiul Regat al României, în cuprinderea următoare:

Ferdinand I

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, rege al României,

La toţi de faţă şi viitori, sănătate:

Asupra raportului preşedintelui Consiliului nostru de Miniştri sub nr. 2211 din 1918,

Luând act de hotărârea unanimă a Congresului general al Bucovinei din Cernăuţi de la 15 noiembrie 1918,

Am decretat şi decretăm:

Art. I. Bucovina în cuprinsul graniţelor sale istorice este şi rămâne deapururea unită cu Regatul României.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. II. Preşedintele Consiliului nostru de Miniştri este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în Bucureşti, la 18 decembrie 1918.

Ferdinand.

Preşedintele Consiliului de Miniştri,

Ion I. C. Brătianu.

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaţilor în şedinţa de la 29 decembrie anul 1919, în unanimitate, prin aclamaţiuni.

Preşedinte, N. Iorga.
Secretar, Aurel Moraru.

Această lege s-a votat de Senat în şedinţa de la 29 decembrie anul 1919, în unanimitate, prin aclamaţiuni.

P. Preşedinte, Dr. C. Şumuleanu.
Secretar, Balbareu.

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul statului şi publicată în "*Monitorul oficial*".

Dat în Bucureşti, la 31 decembrie 1919.

"Monitorul oficial", din 1 ianuarie 1920

1.6. LEGE ASUPRA RATIFICĂRII UNIRII BASARABIEI CU ROMÂNIA

(31 decembrie 1919)

Art. unic. Se ratifică, investindu-se cu putere de lege, decretul-lege nr. 842 din 9 aprilie 1918, publicat în *"Monitorul oficial"*, nr. 8 din 10 aprilie 1918, privitor la unirea Basarabiei cu vechiul Regat al României, în cuprinderea următoare:

Ferdinand I

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, rege al României,

La toţi de faţă şi viitori, sănătate:

Sfatul Ţării din Basarabia, în şedinţa de la 27 martie (9 aprilie) 1918, votând prin 86 de voturi pentru, contra 3, fiind şi 36 de abţineri, următoarea rezoluţiune:

"În numele poporului Basarabiei Sfatul Ţării declară:

Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechei Moldove, în puterea

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărească soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna,

Se uneşte cu mama sa România."

Şi prezidentul Consilului nostru declarând că: "În numele poporului român şi al regelui, M.S. Ferdinand I al României, ia act de acest vot quasi unanim şi declară la rândul lui Basarabia unită cu România de veci şi indivizibilă".

Dat în Iaşi, la 9 aprilie 1918.

Preşedintele Consiliului de Miniştri, A. Marghiloman.

Ministru de justiţie, D. Dobrescu.

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaţilor în şedinţa de la 29 decembrie anul 1919, în unanimitate, prin aclamaţiuni.

Preşedinte, N. Iorga.

Secretar, Teodosie Bârca.

Această lege s-a votat de Senat în şedinţa de la 29 decembrie anul 1919, în unanimitate, prin aclamaţiuni.

P. Preşedinte, Dr. C. Şumuleanu.

Secretar, I. Balbareu.

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul statului şi publicată în "*Monitorul oficial*".

Dat în Bucureşti, la 31 decembrie 1919.

"*Monitorul oficial*", din 1 ianuarie 1920

1.7. REGINA MARIA DESPRE ÎNFĂPTUIREA MARII UNIRI

Transilvania, Bucovina, până şi Basarabia! România Mare!

Parcă îmi venea ameţeala când îmi dădeam seama de mărinimia soartei. Nu e vorba, pornise poporul nostru în război cu cântecul pe buze, fiindcă se ducea să lupte pentru visul lui de veacuri, însă între timp se iviseră clipe atât de negre, încât azi aproape mă temeam să privesc lumina zilei.

Mai era un lucru: izbânda noastră însemna prăbuşire şi nenorocire pentru atâţia alţii, încât cu firea mea nu puteam decât să mă înfior la acest gând. Trebuise să se dărâme atâtea state ca să se înfăptuiască Unirea noastră şi aveam destulă conştiinţă ca să mă înspăimânt de hotărârile soartei. S-ar fi putut tot atât de bine să fim noi cei învinşi, căci nu plecaseră şi toate celelalte neamuri în

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

luptă cu încredinţarea că era sfântă cauza lor? Şi chiar dacă s-ar fi înşelat guvernele, regii şi prezidenţii, oşteanul pornise cu bună-credinţă, gata să-şi jertfească viaţa pentru ceea ce învăţase să creadă că e datoria lui pentru patrie. Vai! Şi câte jertfe, ce măcel, câtă moarte. Mai tragice, şi cu mult mai tragice decât mormintele celor biruitori, sunt multele morminte ale celor învinşi. Şi s-au luptat vitejeşte, nebuneşte, cu disperare, însă, zadarnic. Gândul atâtor vieţi risipite numai pentru a fi învinse la sfârşit, era pentru mine un chin ce îmi întuneca ceasul de triumf.

Regina Maria a României, ***Povestea vieţii mele***, Ediţie îngrijită şi note de Ioana Cracă, vol. III, Bucureşti, Editura Eminescu, 1991, p. 487

1.8. PROCLAMAŢIA REGELUI FERDINAND CU PRILEJUL ÎNCORONĂRII SALE LA ALBA IULIA

(15 octombrie 1922)

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, rege al României, am moştenit Coroana României, după glorioasa domnie a Regelui Întemeietor[1].

Suindu-mă pe tron am rugat Cerul să dea rod muncii ce, fără preget eram hotărât să închin iubitei mele ţări, ca bun român şi rege.

Pronia cerească a binecuvântat şi prin bărbăţia poporului şi vitejia ostaşilor ne-a dat să lărgim hotarele Regatului şi să înfăptuim dorul de veacuri al neamului nostru.

Am venit astăzi cu regina – care ne-a fost tovarăşă în credinţa neclintită la restrişte şi la bucurie – ca printr-această sărbătoare să consacrăm în faţa Domnului şi a scumpului nostru popor legătura ce ne uneşte deapururea cu dânsul.

Punând pe capul meu, într-această străveche cetate a Daciei Romane, coroana de la Plevna, pe care noi şi glorioase lupte au făcut-o pe veci coroana României Mari, mă închin cu evlavie memoriei celor care, în toate vremurile şi de pretutindeni prin credinţa lor, prin munca şi prin jertfa lor, au asigurat unitatea naţională şi salut cu dragoste pe acei care au proclamat-o într-un glas şi o simţire de la Tisa până la Nistru şi până la Mare.

Într-aceste clipe gândul meu se îndreaptă cu recunoştinţă către viteaza şi iubita noastră armată. Pentru răsplata trudelor trecutului, rog Cerul ca poporul nostru să culeagă în pace roadele lui binecuvântate şi să propăşească în linişte, frăţie şi muncă harnică.

Cu inima plină de dragoste şi credinţă mărturisesc dorinţele sufletului meu.

---

[1] Ferdinand se referă la regele predecesor, Carol I, unchiul său, în familia Hohenzollern-Sigmaringen; prin "Întemeietor" aici se va înţelege întemeietor al dinastiei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Vreau ca ţărănimea, stăpână pe veci pe ogoarele ce le-a dobândit, să le aibă de-a puterea de rodire în folosul ei şi al binelui obştesc.

Vreau ca muncitorimea, credincioasă patriei, să-şi afle soarta tot mai prosperă într-o viaţă de armonie şi de dreptate socială.

Vreau ca, în hotarele României Mari, toţi fiii buni ai ţării, fără deosebire de religie şi de naţionalitate, să se folosească de drepturi egale cu ale tuturor românilor, ca să ajute cu toate puterile statul, în care Cel de Sus a rânduit să trăiască împreună cu noi. Vreau ca românii din toate straturile sociale, însufleţiţi de năzuinţa unei înfrăţiri naţionale, să se folosească toţi de legitima ocrotire a statului.

Vreau ca în timpul domniei mele, printr-o întinsă şi înaltă dezvoltare culturală, patria noastră să-şi îndeplinească menirea de civilizaţie ce-i revine în renaşterea Orientului european după atâtea veacuri de cumplite zbuciumări.

Sunt sigur că, în îndeplinirea marei noastre datorii voi avea sprijinul tuturor bunilor fii ai ţării, nedespărţiţi în gând şi-n faptă în jurul tronului. Acestei sfinte misiuni, în neclintita unire cu poporul nostru, voi închina toate puterile mele de om şi rege şi asupra ei chem, în această zi solemnă de înălţare sufletească binecuvântarea celui A-Tot-Puternic.

"*Aurora*", din 14 octombrie 1922

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

II. ROMÂNIA LA CONFERINȚA PĂCII DE LA PARIS

2.1. DECLARAȚIILE LUI ION I. C. BRĂTIANU PRIVIND SITUAȚIA ROMÂNIEI LA CONFERINȚA DE PACE

(decembrie 1919)

Astfel erau decepțiunile create chiar de armistițiu, când la Paris înaintea Conferinței am constatat din ziua întâi că statele mari, că puterile cele patru înțelegeau să ne trateze, pe statele cele mici, la discuții, nu ca pe niște tovarăși cu drepturi egale, cum fuseserăm egali la luptă. Din ziua întâi se constatau așa diferențele încât nu mai corespundeau cu noțiunea pe care o aveam noi de noua viață internațională ce trebuie să fie între state.

Nu insist asupra chestiunilor de detaliu, ca cele în care ne-am pomenit că României i se contestă dreptul de a avea nu numai un număr de plenipotențiari egal cu ai Puterilor Mari, dar României i se contestă chiar dreptul de a avea un număr de plenipotențiari egal cu acei ai Belgiei, ai Braziliei sau Serbiei, așa că noi nu puteam să avem decât doi plenipotențiari, pe când celelalte puteri puteau avea trei. [...]

Ca să se sistematizeze acest procedeu de lucru și acest sistem nou, dar prea mult învechit, al vieții internaționale, s-au inventat definițiuni speciale pentru state ca acele pe care le reprezentam.

Rând pe rând, ele au fost numite "state cu interese particulare" și apoi "state cu interese limitate". Am protestat în toate demersurile mele în contra acestor definițiuni. Am căutat să conving pe cei mari că statele nu sunt unele cu interese generale și altele cu interese limitate, dar că fiecare stat, acolo unde are interes, îl are tot atât de viu și e tot atât în drept să-l apere, ca oricare putere mare, și că nu este nimeni în drept să limiteze unde interesele mele încep și unde se sfârșesc, decât eu însumi.

Concepțiunea și definițiunea erau atât de primejdioase, încât ele nu puteau să nu ducă la acea consecință, la care s-a și ajuns, când de la state cu interese limitate am ajuns să fim tratați ca în tratatul minorităților, ca state cu independență limitată. [...]

Am fost în ignoranță complectă de textul tratatului cu Germania până în ajunul zilei când el a fost să fie înmânat inamicului.

Atunci am fost convocați, într-o conferință plenară, în care ne-am așteptat ca cel puțin în această ultimă oră să ni se comunice textul integral. În

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

loc să ni se dea, s-a ridicat unul din delegaţii marilor puteri şi a făcut o scurtă, o foarte scurtă, chiar o prea scurtă expunere a ceea ce conţinea tratatul în liniile sale generale şi ne-a spus că neavând imprimatul gata nu ni se va putea comunica textul însuşi decât a doua zi.

Fiindcă în acel tratat, în acea expunere ce se făcea erau aluziuni la două sau trei puncte, care ne interesau special pe noi românii, m-am adresat la doi din cei mai de seamă delegaţi ai acelei conferinţe, nu la unul din membrii Consilului Suprem, dar la doi oameni iluştri, care în desfăşurarea evenimentelor care au produs şi au condus războiul i-au asigurat succesul şi care ocupă un loc de frunte în lume.

O voce: Mareşalul Foch.[1]

Dl. Ion I.C. Brătianu: M-am adresat la dânşii şi i-am întrebat: Cum stau aceste puncte în tratatul care priveşte şi pe România? Fiecare pe rând, mi-a răspuns: "Dar dacă d-ta nu le cunoşti, crezi că eu le cunosc? Nu cunosc textul tratatului." Atunci am zis unuia din ei, celui mai ilustru: "Vream să mă ridic şi să mă plâng, dar dacă d-ta nu-l cunoşti, în ce sens se va mai lua plângerea mea?"

D-lor deputaţi, astfel am ajuns la Versailles, în ziua în care s-a remis tratatul cu Germania, când eram puşi în alternativa dureroasă şi plină de griji: sau să semnăm un act de asemenea importanţă ca reprezentanţi ai unui stat independent, fără să-i cunoaştem cu preciziune conţinutul, sau în faţa inamicului să mă desolidarizez de la o acţiune care trebuia să asigure şi revendicările şi situaţiunea noastră în lume şi să aud acuzând România că în faţa Germaniei încă nesupusă a făcut act de dezbinare, România, care, pentru a rămâne unită, trecuse prin marea de sânge şi de dureri de care v-am vorbit ieri!

Aşa am fost siliţi să iscălim tratatul, fără să fi avut textul scris şi fără ca vreunul din noi să-l fi citit. Astfel s-a făcut tratatul cu Germania.

În urma acestora ne-am crezut în drept să prevenim repetarea unor asemenea procedeuri. Ne-am strâns cu celelalte state mici şi ne-am zis că dacă vine tot astfel tratatul cu Austria, cu Ungaria, cu Bulgaria, unde mergem şi ce suntem?

Am făcut demersuri repetate cerând ca în privinţa tratatului cu Austria, care începuse a fi discutat, să putem să cunoaştem de mai înainte textul sau pentru a-l discuta în conferinţă cu aliaţii, înainte de a merge în faţa inamicului. [...] Atunci, în faţa protestului nostru, ni s-au acordat 24 de ore, pentru ca să luăm cunoştinţă de textul tratatului. Şi când am luat cunoştinţă de textul incomplet al tratatului am văzut cu surprindere şi cu o indignare, pe care, cred că este inutil s-o descriu în faţa unor suflete româneşti, am văzut acel articol în care România, într-un tratat cu vrăjmaşii, era obligată în faţa acestora, ca ea, stat independent, participând la victorie şi participând la Conferinţă, să se supună la orice Marile Puteri ar decide pentru dânsa.

---

[1] Foch, Ferdinand (1851-1929), mareşal francez ce s-a distins în timpul primei conflagraţii mondiale (bătălia de pe Somme, 1916), comandant suprem al forţelor supreme aliate (1918).

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Atunci, d-lor, am protestat. Am protestat în numele, unor principii care, fățiș, greu se puteau combate în mijlocul Conferinței de Pace. [...]

D-lor, astfel se tratau statele mici înaintea Conferinței acelor aliați, care duseseră războiul desigur pentru revendicările legitime ale lor, dar care, de asemenea, îl duseseră pentru principii generale și generoase, care legaseră cu dânșii unanima opiniune a lumii civilizate.

Dezbaterile Adunării Deputaților, nr. 15, din 1 ianuarie 1919, pp. 167-169

2.2. ANDRÉ TARDIEU[1] DESPRE ATMOSFERA DE LA CONFERINȚA PĂCII ÎN JURUL PROBLEMEI ROMÂNEȘTI

Am dus lupte grele pentru a face să i se recunoască lui Brătianu și României calitatea de aliat. Eu aveam împotriva mea pe Clemenceau[1] care nu-i ierta armistițiul[2] său, pe Wilson[3] care declara că nu ține cont de tratatul nostru de alianță din 1916[4], pe toți juriștii pentru care pacea din 24 aprilie/7 mai 1918 cu Germania despuiase România de calitatea sa de aliat. Până acum mi-am pierdut timpul pentru a le arăta că această pace nu-i este imputabilă nici din punct de vedere moral, nici din punct de vedere politic, marii aliați neaprobând-o, nici din punct de vedere juridic, regele nesancționând-o și remobilizând de la primul contact cu armatele de la Salonic. În concluzie, în numele dreptății, se comite o mare nedreptate vrând să se pedepsească România pentru nefericirile sale de care sunt responsabili aliații nostrii, noi înșine, pentru că nu ne-am ținut angajamentele de la Salonic, apoi și în mod deosebit și Rusia.

Apud C. de Saint Aulaire, ***Confession d'un vieux diplomate***, Paris, 1953, p. 484

---

[1] André Tardieu, om politic francez, prim-ministru (1930-1931, 1932)

[1] Clemenceau, Georges (1841-1929), prim-ministrul Franței (1917-1920), președinte al Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920).

[2] Este vorba de semnarea Tratatului de pace de la Buftea, București (24 aprilie/7 mai 1918) dintre România, pe de o parte, și Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia, pe de altă parte; tratat prin care România era nevoită să cedeze Dobrogea și să accepte rectificări de frontieră în Carpați (un teritoriu de aprox. 5600 kmp).

[3] Wilson, Thomas Woodrow (1856-1924), președinte al SUA (1913-1921), democrat, autor al celebrelor 14 puncte care vor sta la baza formării viitoarei Societăți a Națiunilor.

[4] Încheiat la 4/17 august 1916, la București, între România și Franța, Marea Britanie, Rusia și Italia și privind condițiile intrării României în război de partea Antantei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

2.3. TRATATUL DE PACE CU GERMANIA[1]

(Versailles, 28 iunie 1919)

Partea X. Secţiunea II – Tratate

Art. 292. Germania recunoaşte ca fiind şi rămânând abrogate toate tratatele, convenţiile şi înţelegerile pe care le-a încheiat cu Rusia sau cu orice stat sau guvern al cărui teritoriu constituia mai înainte o parte a Rusiei, cât şi cu România, înainte de 1 august 1914, sau de la această dată, până la punerea în vigoare a Tratatului de faţă. [...]

Secţiunea IV - Bunuri, drepturi şi interese

Art. 297. [...] Sub rezerva dispoziţiunilor contrarii care ar putea să rezulte din prezentul Tratat, Puterile aliate şi asociate îşi rezervă dreptul de a reţine şi de a lichida toate bunurile, drepturile şi interesele aparţinând, la data punerii în vigoare a prezentului Tratat, supuşilor *(ressortissants)* germani sau unor societăţi controlate de ei pe teritoriul lor, în coloniile, posesiunile şi ţările lor de protectorat, inclusiv în teritoriile care le-au fost cedate în virtutea prezentului Tratat.

Lichidarea va avea loc conform legilor statului aliat sau asociat interesat, iar proprietarul german nu va putea să dispună de aceste bunuri, drepturi şi interese, nici să le greveze cu vreo sarcină, fără consimţământul acestui stat.

Nu vor fi consideraţi, în spiritul prezentului paragraf, ca supuşi (*ressortissants)* germani, supuşii (*ressortissants)* germani care dobândesc de plin drept naţionalitatea unei Puteri aliate sau asociate, prin aplicarea prezentului Tratat. [...]

Partea XV - Clauze diverse

Art. 434. Germania se obligă să recunoască completa valoare a Tratatului de pace şi a Convenţiunilor adiţionale care vor fi încheiate de Puterile aliate şi asociate cu Puterile care au luptat alături de Germania, să accepte dispoziţiunile ce vor fi luate cu privire la teritoriile fostei Monarhii a Austro-Ungariei, ale Regatului Bulgariei şi ale Imperiului otoman şi să recunoască noile state înăuntrul fruntariilor ce le sunt astfel fixate. [...]

"Monitorul oficial", din 9 aprilie 1920

---

[1] Conferinţa pentru încheierea tratatului de pace cu ţările învinse în primul război mondial şi-a început lucrările la Paris, pe 18 ianuarie 1919. Delegaţia română a fost condusă de Ion I. C. Brătianu (prim-ministru) care, în urma notelor ultimative de a semna tratatul cu Austria şi-a dat demisia din fruntea guvernului, fiind înlocuit, după multe presiuni, de Al. Vaida-Voievod.

BIBLIOTECA

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

2.4. ZIARUL AMERICAN "THE NEW YORK TIMES" DESPRE SEMNAREA ŞI CONŢINUTUL TRATATULUI CU AUSTRIA DIN PERSPECTIVA ROMÂNEASCĂ

"României i se cere să-şi pună semnătura pe un tratat care conţine clauze incompatibile cu demnitatea unei ţări independente. Aceasta este în contradicţie flagrantă cu principiile pentru care s-a purtat războiul."

"The New York Times", din 7 decembrie, 1919

2.5. TRATATUL DE PACE CU AUSTRIA[1]

(Saint-Germain, 10 septembrie 1919)

Partea III - Clauze politice europene
Secţiunea VIII - România

Art. 59. Austria renunţă, în ceea ce o priveşte, în favoarea României, la toate drepturile şi titlurile asupra părţii fostului ducat al Bucovinei cuprinsă dincoace de fruntariile României, astfel precum vor fi fixate ulterior de principalele puteri aliate şi asociate.

Art. 60. România consimte la inserţiunea într-un tratat cu principalele puteri aliate şi asociate a unor dispoziţiuni pe care aceste puteri le vor socoti necesare pentru a ocroti în România interesele locuitorilor ce se deosebesc prin rasă, limbă sau religiune de majoritatea populaţiunii.

România consimte, de asemenea, la inserţiunea într-un tratat cu principalele Puteri aliate şi asociate, a unor dispoziţiuni pe care aceste puteri le vor socoti necesare pentru a ocroti libertatea tranzitului şi a aplica un regim echitabil comerţului celorlalte naţiuni.

Art. 61. Proporţia şi natura sarcinilor financiare ale fostului Imperiu al Austriei pe care România va avea să le ia pe seamă pentru teritoriul pus sub suveranitatea ei vor fi stabilite conform cu art. 203, partea IX *(Clauze financiare)* a tratatului de faţă.

Convenţiuni ulterioare vor regula toate chestiunile care n-ar fi regulate prin tratatul de faţă şi care ar putea lua naştere din cesiunea zisului teritoriu.

"Monitorul oficial", din 26 septembrie 1920

---

[1] Marile puteri au semnat Tratatul de pace cu Austria pe 10 septembrie 1919, iar România, după multe proteste în ceea ce priveşte art. 10 şi 11 din Tratatul minorităţilor, şi-şi va pune semnătura pe tratatul din care s-au înlăturat punctele divergente, pe 10 decembrie 1919.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

2.6. TRATATUL DE PACE CU BULGARIA

(Neuilly sur Seine, 27 noiembrie 1919)

Partea II - Fruntariile Bulgariei

Art. 27. Fruntariile Bulgariei vor fi fixate după cum urmează (a se vedea harta anexată): [...] *Cu România:*

de la Marea Neagră până la Dunăre:

fruntaria astfel cum există la 1 august 1914.

De aici până la confluenţa Timokului cu Dunărea:

Principalul canal navigabil al Dunării în amonte. [...]

Partea III - Clauze politice

Secţiunea V- Dispoziţiuni generale

Art. 59. Bulgaria declară de pe acum că recunoaşte şi acceptă fruntariile Austriei, ale Greciei, ale Ungariei, ale Poloniei, ale României, ale Statului Sârbo-Croato-Sloven şi ale Statului Ceho-Slovac, astfel cum aceste fruntarii vor fi fixate de către principalele Puteri aliate şi asociate. [...]

Partea VII - Reparaţiuni

Art. 121. [...] În consecinţă, Bulgaria se obligă a plăti şi puterile aliate şi asociate se obligă a accepta suma de două miliarde două sute cincizeci de milioane (2.250.000.000) de franci în aur, ca reprezentând reparaţiunea a cărei sarcină Bulgaria este capabilă de a o lua asupra ei.

Plata acestei sume se va face, sub rezerva dispoziţiunilor de mai jos, prin plăţi semestriale a căror scadenţă va fi la 1 ianuarie şi la 1 iulie a fiecărui an. Prima scadenţă va fi la 1 iulie 1920.

"Monitorul oficial", din 20 septembrie 1920

2.7. TRATATUL DE PACE CU UNGARIA

(Trianon, 4 iunie 1920)

Partea II - Fruntariile Ungariei

Art. 27. Fruntariile Ungariei vor fi fixate după cum urmează:

[...] Cu *România*: De la punctul mai sus definit, spre est-nord-est şi până la un punct de ales pe râul Mureş la aprox. 3 km 500 m în amonte de podul căii ferate de la Mako la Szeged:

o linie de determinat pe teren; de acolo, spre sud-est,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

apoi spre nord-est şi până la un punct de ales la aprox. 1 km la sud de staţia Nagylak:

cursul râului Mureş spre amonte;

de acolo, spre nord-est şi până la ieşirea limitei administrative între comitatele Csanad şi Arad la nord-nord-vest de Nemetpereg: o linie de demarcat pe teren, trecând între Nagylak şi staţiunea de cale ferată;

de acolo, spre est-nord-est şi până la un punct de fixat pe teren între localităţile Battonya şi Tornya;

această limită adminstrativă trecând la nord de Nemetpereg şi de Kispereg;

de acolo şi până la cota 123 (aprox. 1 km 200 m la est de Magosliget), punct comun celor trei fruntarii ale Ungariei, României şi Cehoslovaciei (teritoriul rutean);

o linie de determinat pe teren [...].

Partea III - Clauze politice europene
Secţiunea III – România

Art. 45. Ungaria renunţă, în ceea ce o priveşte, în favoarea României, la toate drepturile şi titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo de fruntariile Ungariei, astfel cum sunt fixate la art. 27, partea II-a (*Fruntariile Ungariei*) şi recunoscute prin prezentul tratat sau prin orice alte tratate, încheiate în scop de a regula afacerile actuale, ca făcând parte din România.

Art. 46. O comisiune compusă din şapte membrii, din care cinci vor fi numiţi de principalele Puteri aliate şi asociate, unul de România şi unul de Ungaria, se va constitui în cursul celor 15 zile de la punerea în vigoare a tratatului de faţă pentru a fixa la faţa locului traseul liniei de fruntarie descrisă la art. 27, Partea II (*Fruntariile Ungariei*).

Art. 47. România recunoaşte şi confirmă faţă de Ungaria angajamentul de a consimţi la inserţiunea într-un tratat cu principalele puteri aliate şi asociate a unor dispoziţiuni pe care aceste puteri le vor socoti necesare pentru a ocroti în România interesele locuitorilor care se deosebesc prin rasă, limbă sau religiune de majoritatea populaţiunii, precum şi pentru a ocroti libertatea tranzitului, de a aplica un regim echitabil comerţului celorlalte naţiuni.

Proporţia şi natura sarcinilor financiare ale Ungariei pe care România va avea să le ia pe seama sa pentru teritoriul pus sub suveranitatea ei vor fi fixate conform cu art. 186, partea IX (*Clauze financiare*) a tratatului de faţă.

Convenţii ulterioare vor regula toate chestiunile care n-ar fi regulate prin tratatul de faţă şi care ar putea lua naştere din cesiunea zisului teritoriu. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 74. Ungaria declară de pe acum că recunoaşte şi primeşte fruntariile Austriei, Bulgariei, Greciei, Poloniei, României, Statului Sârbo-Croato-Sloven şi ale Statului Ceho-Slovac, astfel precum aceste fruntarii vor fi fixate de către principalele puteri aliate şi asociate.

"Monitorul oficial", din 21 septembrie 1920

2.8. TRATATUL DE LA PARIS

(28 octombrie 1920)

Imperiul britanic, Franţa, Italia, Japonia, principalele puteri aliate, şi România:

Considerând că în interesul păcii generale în Europa trebuie asigurată încă de pe acum în Basarabia o suveranitate care să corespundă aspiraţiilor populaţiunii şi să garanteze minorităţilor de rasă, religiune sau limbă protecţiunea ce le este dorită;

Considerând că din punct de vedere geografic, etnografic, istoric şi economic unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată;

Considerând că populaţiunea Basarabiei a manifestat dorinţa de a vedea Basarabia unită cu România;

Considerând, în sfârşit, că România, din propria ei voinţă doreşte să dea garanţii sigure de libertate şi dreptate, fără deosebire de rasă, de religiune sau de limbă, conform cu tratatul semnat la Paris la 9 decembrie 1919, locuitorilor atât ai vechiului Regat al României, cât şi al teritoriilor de curând transferate;

Au hotărât să încheie tratatul de faţă şi au desemnat ca plenipotenţiari ai lor, sub rezerva facultăţii de a dispune înlocuirea lor pentru semnătură; [...][1]

Care s-au înţeles asupra stipulaţiunilor următoare:

Art. 1. Înaltele Părţi Contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina şi Basarabia, şi acest vechi hotar.

Art. 2. O comisiune compusă din trei membri, dintre care unul va fi numit de principalele puteri aliate, unul de România şi unul de Consiliul Societăţii Naţiunilor pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere de la punerea în vigoare a tratatului de faţă, spre a fixa pe teren noua linie de fruntarie a României.

Art. 3. România se obligă a respecta şi a face să fie riguros respectate pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, stipulaţiile tratatului semnat la Paris la 9

[1] Numele plenipotenţiarilor semnatari.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

decembrie 1919 de către principalele puteri aliate şi asociate şi România, şi anume: a asigura locuitorilor, fără deosebire de rasă, de limbă sau de religiune, aceleaşi garanţii de libertate şi de dreptate, ca şi celorlalţi locuitori din ţinuturile ce fac parte din Regatul României. [...]

Art. 9. Înaltele Părţi Contractante vor invita Rusia să adere la tratatul de faţă, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele. Ele îşi rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societăţii Naţiunilor toate chestiunile care ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui tratat, fiind bine stabilit că fruntariile definite de acest tratat, precum şi suveranitatea României asupra teritoriilor pe care le cuprinde nu vor putea fi puse la discuţiune.

"*Monitorul oficial*", din 8 august 1922

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

III. VIAŢA COTIDIANĂ ÎN PERIOADA INERBELICĂ

3.1. RESTAURANTE, LIBRĂRII, MAGAZINE

Primele două automate *Herdan* au fost în blocul Aro şi în Bulevardul Academiei, vis-a-vis de librăria "Cartea Românească". Clientul îşi lua frugala hrană lângă nişte măsuţe dimensionate pentru înălţimea statului în picioare. Ceva mai târziu, automatul *Herdan* îşi avea în Calea Victoriei în faţa Palatului Telefoanelor o clădire cu trei nivele. La parter clientela stătea şi consuma în picioare, la cele două etaje erau mese cu scaune, iar fetele în uniformă luau aici comenzi şi serveau ca la restaurant. Numele de automat era impropriu, dar îşi avea originea într-o altă întreprindere care buctase cu un an înainte de sosirea mea în Bucureşti. Fusese un automat după model american, instalat în clădirea de sub terasa Cercului Militar unde acum se află o sală de expoziţie. Acolo se proceda cu introducerea unei fise într-un aparat şi apăsând pe buton se declanşa servirea mecanică a gustărilor şi băuturilor afişate. În acel loc îşi făcuseră vad boema bucureşteană şi i-am auzit de multe ori pe Jebeleanu, pe Horia Groza şi pe Eugen Ionescu, pomenind de întâlnirile lor de la automat. Se cita şi o bătaie între doi concurenţi la graţiile unei tinere, invitate a grupului, conflict din care Alfons Adania a ieşit pălmuit, tras de păr şi cu expurgări de sânge pe nas. Cum clientelei statornice a acelui automat îi fluiera de obicei vântul prin buzunare, a sosit curând şi falimentul. Dar noţiunea de automat a rămas şi anexa fabricii *Herdan* a preluat-o, asigurându-i succesul. Pentru alte gustări frugale, cu economie de timp şi bani, centrul Bucureştilor mai avea câteva puncte. Era bodega *Mercur* din pasajul *Imobiliara*, cu produse din carne, consumate în faţa bufetului, în picioare, apoi bodega *Dragomir Niculescu* cu vestitele pateuri cu ciuperci şi bere *Lowenbrau* şi plăcintăria *Tic-Tac* de pe bulevardul Elisabeta, cu prostiile ei de foetaj fin cu carne şi brânză, asociate vinului negru la sfert sau la pahar. Cât despre vestitele restaurante ale centrului, ele erau *Capşa*, *Enescu*, *Continental*, *Modern*, *Athénée Palace* şi *Cina*.

Pentru cealaltă hrană, de care boema nu era mai puţin flămândă, pe un perimetru între Ateneu şi Poşta Centrală, figura o constelaţie de librării, în frunte cu *Cartea românească* şi *Alcalay*, una pe Bulevardul Academiei, cealaltă în colţul unde se întâlnea Calea Victoriei cu bulevardul. Cea dintâi era un patrulater uriaş, având în faţă tarabe şi rafturi cu cărţi, iar în partea din fund manuale şcolare, rechizite şi papetărie. La cărţi literare şeful de raion era un bărbat oacheş, cu părul pana corbului şi mişcări iuţi, pe nume Mişu Brandeski, renumit pentru atenţia pe care o arăta clientului, dar şi pentru cunoştinţele lui despre marfa pe care o

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

vindea. Cu toţi scriitorii, Mişu se dovedea a fi prieten. De la parterul librăriei o scară largă ducea la demisol unde era secţia franceză sub grija mult simpaticei domnişoare Mitzi, o femeie fără vârstă, în ţinuta ei severă de Schwester, dar cu o inimă de aur. Dădeai acolo de o odaie mare, în mijlocul căreia se afla adâncitura unui cerc de beton în formă de cupă, cu raza de doi metri, în care se aflau cărţi ale clasicilor francezi, în ediţii populare şi la preţuri derizorii. Se putea cumpăra, de pildă, *Le genie du christianisme* în două volume pe preţul a două feluri de mâncare de la automatul *Herdan*.

La librăria *Alcalay* din apropiere, în rolul lui Mişu de la *Cartea românească* se afla un domn Iulius, bătrânel cu părul grizonat şi faţa palidă, care răspundea de cartea străină (franceză). La orele prânzului, era ştiut, îşi făcea aici apariţia, aproape zilnic, E. Lovinescu. El se întorcea atunci de la Liceul Mihai Viteazul, unde preda limba latină, venind cu tramvaiul 14, la care avea abonament. Cobora la staţia de la Universitate, iar după conspectarea noutăţilor din librărie şi întâlnirea cu unii cunoscuţi, drumul lui spre casă făcea totdeauna un mic ocol prin Cişmigiu. Între aceste două mari centre de difuzare a cărţii, apăruse prin '33, tot pe Bulevardul Academiei, noua librărie *Cultura Poporului*, condusă de figura elegantă, simpatică şi uşor preţioasă a lui Virgil Montăureanu, care lucrase înainte la librăria *Socec*. Prăvălia lui era mică, dar des vizitată de scriitori, puşi aici la curent totdeauna cu noutăţile pariziene. Montăureanu era prieten şi cu poeţii cei mai tineri din avangardă, Gherasim Luca, Paul Păun şi eseistul D. Trost, pe care-i cunoscusem şi eu la revista "Azi", şi el îi recomanda la toată lumea. Când mi-a apărut prima carte ştiu că într-o zi Montăureanu m-a întâmpinat cu fireasca lui seninătate, spunându-mi că un client al lui, pe nume Cluceru, mă roagă să-i semnez un autograf.

Pe Voronca îl întâlneam des în acest loc şi odată ieşind din librărie împreună cu el m-a apucat de braţ şi cu mare parapon mi-a suflat la ureche nervos:

- Dragă prietene, este unul zis Saşa Pană care mă imită într-un mod revoltător! Ce pot face în faţa acestui jaf? Am căutat să-l liniştesc, spunându-i că de unde nu-i, nici Dumnezeu nu are ce lua, iar de acolo de unde se produce din plin şi prisoseşte, cum e cazul în atelierul poetic al lui Voronca, se mai înfruptă şi străinii. Iar acel "unul zis Saşa Pană " cum îi spunea el, i-am amintit că era prietenul său devotat care-şi cheltuia toate salariile pe costurile revistei *"Unu"* şi pe cărţile tipărite sub egida aceleaşi publicaţii avangardiste. M-am mirat însă că într-o echipă atât de puţin numeroasă cum era cea de la *"Unu"* existau asemenea tensiuni. Alte vaduri ale literei tipărite mai erau: librăria *Socec* la parterul magazinului *Galleries Lafayette*, apoi o altă librărie mare pe Lipscani, librăria *Hasefer* în pasajul din faţa Prefecturii de Poliţie şi librăria Editurii *Ignat Hertz* de la începutul Căii Victoriei. Tot pe Calea Victoriei, mai sus, în faţa Ateneului, la parterul hotelului *Splendid* funcţiona *Librăria franceză*, iar ceva mai încolo lângă Cofetăria Nestor, la un hochparterre, *Librăria Italiană* şi peste drum de ea,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

librăria de cărţi bisericeşti Pavel Suru. La *Librăria Italiană*, în afară de cărţi erau expuse ades reproduceri după opere de artă, stampe şi obiecte de artizanat, iar la *Hasefer* figurau uneori expoziţii de pictură.

Celelalte case de comerţ ale Bucureştilor din acel timp îşi aveau şi ele faima şi numele lor de răsunet. De pildă, rege al produselor de băcănie era Dumitrescu-Militari şi alţii cu nume ca Ion Ubu Mocanu, Stelian Petrescu sau Dinischiotu, toţi aflaţi pe lângă Piaţa Mare, locul unde pictorul Steriade concepuse celebra lui pânză *Spoitorii*, un şir de trenţăroşi cu uneltele muncii lor pe umăr, proiectaţi lângă un perete. Tot pe una din străzile de lângă piaţă îşi avusese lăptăria Gheorghe Dinu (Stephan Roll) cu ani înainte acolo şi stâlpii avangardei, Vinea, Iancu, Miliţa, Maxy, făcuseră agape în cinstea lui Brâncuşi, la o primă vizită a acestuia în ţară...

În comerţul de ţesături de toate soiurile, alături de *Pop* şi *Bunescu*, conducea patronul unui mare magazin cu etaje, pe nume Athanasiu, cunoscut sub parola ilustrată *"La vulturul de mare cu peştele în ghiare"*. Magazine cu confecţii vestimentare erau multe, dar în fruntea lor, cu produse de mare calitate, se situa *Cehoslovaca* din bulevardul Elisabeta. Case vechi cu tradiţie în materie de manufactură fină mai erau *Sigmund Prager* din Calea Victoriei şi un alt *Prager* pe strada Carol, lângă Poşta Centrală, apoi magazinul *Fain* unde găseai pulovere şi fulare de lână scoţiană. Tot pe fostul Pod al Mogoşoaiei mai existau până prin '35 două magazine ce fiinţau de dinaintea primului război, *Furnica* şi *Ţăranca*, cu ţesături naţionale şi cu mobilă. Cunoscuta firmă de încălţăminte *Carabela* mai avea produse prin prăvălii, dar îi luase locul cu avânt sporit producţia fabricii *Mociorniţa*, marfă rezistentă şi de calitate, dar şi cu preţuri mari. Cizmarii care lucrau comenzi şi concurau cu artizanii italieni de mare faimă erau Schul şi Ştefan Mihailescu, iar mai târziu un sas braşovean cu prăvălia pe strada Brezoianu. Pardesie şi alte haine de comandă la *Neuman* şi la *Neuwirth*, cravate la *Brummell* şi pălării la *Drăgănescu* pe Regală. De pe Calea Victoriei, la finele deceniului patru, au disparut şi două mari farmacii de până atunci, una era *Chihăiescu*, situată pe porţiunea dintre strada Ştirbei Vodă şi Berthelot, iar a doua în dreptul Pieţii Amzei, avea o firmă enormă cu titulatura *"La ochiul lui Dumnezeu"*. Bucureştii găzduiau şi o fabrică de clopote, patron al bronzului cântător fiind Ionescu zis Clopotaru, şi o prosperă industrie de plăci ceramice, proprietate a domnului Zwiebel, un septuagenar, elveţian de origine, falnic, şi cu o barbă albă de apostol. Era una din figurile oraşului, după care lumea întorcea capul.

Vlaicu Bârna, ***Între Capşa şi Corso***, Bucureşti, Editura Albatros, 1998, pp. 216-221

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

3.2. *DIN ACTIVITATEA ŞI PREOCUPĂRILE LIDERILOR POLITICI*

Marţi, 16 aprilie 1940. Ca să scape de discuţii cu prietenii în jurul cazului Mihalache, Lupu a plecat la Valea Călugărească, la fratele său, împreună cu Costache. Se va reîntoarce la noapte. Pe la 9 dimineaţa trece să mă vadă Ghiţă Pop, cu care am o lungă discuţie privitoare la Mihalache şi la alţi câţiva prieteni din partid. Cu Gh. P. sunt prea bun prieten, iar el joacă un rol prea important printre prietenii ardeleni ai lui Maniu, pentru a avea secrete faţă de el. L-am pus deci în curent cu tot ce ştiu eu în chestiunea Mihalache, precum şi /cu/ discuţia de ieri dintre el şi Lupu. A rămas profund impresionat. El e convins, ca şi mine, că Mihalache e hotărât să capituleze, întrucât nu poate rezista presiunii prietenilor săi, decişi să-şi apere poziţiile în aparatul de stat. El învinovăţeşte, în special pe Răducanu, "un mare rechin, înglodat într-o sumedenie de consilii de administraţie" şi pe Madgearu, "care are şi el mari interese de salvat, printre care şi pe finul său Auschnit, de la care a încasat mulţi bani în anii din urmă". Ghiţă Pop pretinde că ştie precis toate aceste lucruri şi că pe lângă "banii serioşi plasaţi în străinătate, tot cu bani de la Auschnit, şi-a cumpărat, recent, via din Dâmboviţa, unde face în prezent mari lucrări de amenajare". "Dacă Mihalache ajunge la o înţelegere cu Carol, continuă Gh. P., atunci Madgearu speră să-l scoată din închisoare pe Auschnit".

"Din nenorocire, spune Gh. P., pe lângă şeful nostru mai sunt încă două persoane tot atât de oportuniste şi lipsite de scrupule, ca şi Madgearu, e vorba de Mihai Popovici şi de Ionel Pop; îmi pare foarte rău că trebuie să-ţi spun acest lucru, însă îmi eşti prea bun prieten şi vom avea multe de făcut împreună, în viitor, pentru a nu te pune în curent cu aceste puncte slabe din partidul nostru". După el, cel mai primejdios este Mihai Popovici, "incorect până peste cap", care "îl terorizează deseori pe Maniu, bineînţeles, fără să-l poată influenţa, întrucât Şeful îl cunoaşte foarte bine". "Ionel Pop este un oportunist, gata pentru orice tranzacţie pentru a-şi menţine posturile gras plătite (Ghiţă Pop inşiră următoarele posturi: membru în Consiliul de Administraţie al Băncii Româneşti, în întreprinderile Arădene ale baronului Neuman, în Consiliul Societăţii de Zahăr de la Bod (Braşov), plus câteva bănci din Cluj, Sibiu şi Timişoara!) sub pretext că din banii care-i încasează ajută partidul şi chiar şi pe Maniu. Ghiţă Pop este indignat pur şi simplu de această insinuare pe care Ionel Pop o lăsa să se răspândească printre prietenii noştri ardeleni, care nu îndrăznesc s-o aducă la cunoştinţa Şefului". "Din fericire, continuă el, Maniu nu se ia după capul nimănui, iar Mihalache îşi face mari iluzii, când îşi închipuie că ducându-se cu Mihai Popovici şi cu Ionel Pop va reuşi să-l convingă pe Maniu". Aflu cu această

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

ocazie că ieri la prânz a plecat la Cluj şi Ionel Pop. Ghiţă Pop face o legătură între plecarea lui Mihalache şi a lui Ionel Pop în acelaşi timp. "Eu, în locul Şefului, continua Gh. P., n-aş tolera aceste situaţii şi aş cere nepoţilor şi rudelor să se mulţumească cu situaţii modeste onorabile". Prietenul meu n-are păreri bune nici de nepoţii ceilalţi, Boilă îndeosebi, Zachi. Pentru prima dată, un prieten ardelean m-a introdus în atmosfera din jurul lui Maniu, ceea ce m-a impresionat mult şi m-a făcut să-l stimez şi mai mult, de azi înainte pe Ghiţă Pop.

Nu mai ies din casă toată ziua. Scriu la *Jurnal* şi citesc presa. Anglia a minat Marea Baltică, blocând astfel flota germană. Trupe engleze şi franceze debarcă mereu pe coasta Norvegiei, în timp ce aviaţia lor bombardează fără încetare navele şi trupele germane. Să fie oare adevărată expresia lui Carol că "Hitler şi-a găsit mormântul în Norvegia"? După cele întâmplate la Narvik şi la Bergen s-ar părea că are dreptate!

Pe plan intern vizitele cu tam-tam pe care Giurescu cu soţia şi cu o ceată întreagă de irozi, costumaţi în uniformele multicolore ale F.R.N.-ului şi cu tot felul de tinichele pe piept, colindă oraşele italiene ovaţionând pe Mussolini şi preaslăvind pe "cel mai mare rege al Europei". [...]

Miercuri, 17 aprilie 1940. Onoare regelui Norvegiei, Haakon, pentru frumuseţea proclamaţiei sale către popor. Presa din lumea întreagă se ocupă de marea înfrângere germană de la Narvik. Hotărât lucru, germanii s-au încurcat rău în ţările scandinave. Presa americană anunţă deja încheierea unui acord între guvernul american şi ambasadorul Danemarcei, pe baza căruia Statele Unite au dreptul să ocupe baze militare în Groenlanda. Opinia publică din lumea întreaga continuă să blameze Germania nazistă.

La ora 11 mă duc la Lupu. Peste câteva minute soseşte şi Mihalache, foarte obosit şi abătut. Ne închidem toţi trei în birou, iar Lupu spune lui Nedelcu, omul său de serviciu, să nu primească pe nimeni. Mihalache ne povesteşte pe scurt discuţia lui cu Maniu, spunând că el "face toate rezervele în ce priveşte acceptarea postului de consilier regal, dar că el nu se opune ca el să încerce o înţelegere cu Carol". "Eu mă opun categoric, i-a spus Lupu şi sunt convins că faci o imensă greşeală pe care o vei regreta amar, foarte curând". "Mi-am dat cuvântul şi mi-l ţin, a răspuns Mihalache, în caz că voi fi înşelat, eu ştiu ce am de făcut". Despărţirea a fost emoţionantă pentru că Lupu l-a sărutat izbucnind în hohote de plâns fără să mai poată scoate o singură vorbă. Mihalache era şi el emoţionat, dar a fost mai tare şi n-a scos o lacrimă. Când am ieşit din birou, sufrageria lui Lupu era plină de prieteni: Mihai Răutu, Hoisescu, St. Mihăilescu, Serdici, Leon, Negrei, Teodorescu-Branişte, d-na Ella Negruzzi etc. Mihalache a dat mâna cu toţi şi a ieşit, însoţit de mine şi de Răutu, care ne invitase la dejun.

La masă am fost numai noi trei şi d-na Răutu. Mihalache s-a întreţinut aproape tot timpul numai cu mine. La început mi-a reproşat că eu l-am

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

influenţat pe Lupu să fie atât de categoric în contra acţiunii întreprinsă de el. M-am apărat cu tărie, arătându-i că n-am avut nici un rol, întrucât Lupu e convins, ca de un adevăr matematic, că el face o imensă greşeală încrezându-se în cuvântul unui mare mincinos.

Ioan Hudiţă, ***Jurnal politic. 1940***, Studiu introductiv şi note de acad. Dan Berindei, Iaşi, Institutul European, 1998, pp. 121-122

3.3. MIHAIL MANOILESCU DESPRE MODUL DE VIAŢĂ AL ROMÂNILOR

În vremea noastră, năzuinţa spre viaţă largă şi spre trecerea zilei de azi înaintea zilei de mâine a fost favorizată poate şi de experienţele repetate şi atât de rele pe care le-au făcut cei care au agonisit, în raport cu cei care au cheltuit. Inflaţia excesivă de la războiu încoace, diferitele feluri de conversiune – ca şi împroprietărirea însăşi care a însemnat o lovitură mare dată spiritului de acumulare – au creat un anumit scepticism faţă de garanţiile pe care le poate oferi averea.

Din tot ce s-a petrecut de la războiul mondial şi până acum în România, înţeleptul a putut trage concluzia că *"rentează" mai bine să fii risipitor decât econom* şi că debitorului i se rezervă bucurii şi surprize plăcute, care nu-l aşteaptă niciodată pe creditor. Cei din urmă douăzeci de ani au fost desigur la noi mai mult era greirilor decât a furnicilor.

Fără a voi să facem elogiul risipei, putem să relevăm şi unele aspecte simpatice, în uşurinţa cu care se cheltuiesc banii în România.[1]

Românul vorbeşte cu o admiraţie neeconomisită de omul care "ştie să trăiască", iar "băiatul de vieaţă" – tip specific românesc – este desigur mai simpatic, mai uman şi mai nevinovat în toată fiinţa lui, decât tipul pe care francezul îl numeşte "bon vivant", iar germanul "Lebemann".

Concepţia estetică a vieţii, pe plan vulgar, înseamnă a înţelege traiul ca o petrecere. Cât de caracteristică şi cât de românească este noţiunea intraductibilă de "chef", care nu poate fi transpusă exact, nici prin cuvântul francez "la noce", nici prin cel german "Bummel"! Cheful este o manifestare, în acelaşi timp egoistă şi generoasă; el înseamnă ignorarea pentru o clipă a grijilor şi răspunderilor; el exprimă în chip culminant şi simbolic psihologia lui Petronius[2] în ediţie populară românească. Românul adevărat nu este niciodată

---

[1] De altfel, burghezia înseamnă – la egalitate de venituri cu alte clase – "un mod superior de a trăi". Celebrul apologist al bucătăriei, Brillat Savarin, ghicea clasa socială a fiecărui om după ... menu-ul său *(n. a.)*

[2] Caius Petronius Arbiter, scriitor latin (?-66 d.Hr.), identificat cu senatorul epicurian supranumit "arbitrul eleganţei" şi presupus autor al romanului de moravuri **Satiricon**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

meschin şi îşi râde de aceea dintre compatrioţii lui – cum sunt unii ardeleni – care arată deprinderi raţionale şi cuminţi în administrarea cheltuielilor lor. Ideea românului despre avere şi venit este epicuriană; scopul acestora este consumul cu toate bucuriile lui.

Năzuinţa spre lux şi confort este irezistibilă, nu numai în burghezie, ci chiar şi în clasa mijlocie şi în ţărănime[1]. De câte ori poate, românul "se aruncă" spre îmbrăcăminte de mătase, spre case frumos mobilate şi mai ales spre automobile.[2]

Dar o burghezie care imită boierimea de altădată şi trăieşte o vieaţă de stil *supra-burghez* şi supra-dimensionat faţă de mijloacele sale creiază o mare nestabilitate socială şi prezintă un mare procent de căderi individuale.

Iată de ce *burghezia românească nu este burghezie în una din trăsăturile cele mai esenţiale;* pe când Occidentul pune preţ pe *agonisire,* pe *siguranţă şi* pe *viitor,* burghezia noastră pune preţ pe *cheltuială,* pe *satisfacţii* şi pe *prezent.* Pe când burghezii din Apus lucrează pentru copiii lor, burghezii români lucrează prea adeseori numai pentru ei înşişi.

Mihail Manoilescu, ***Rostul şi destinul burgheziei româneşti***, Bucureşti, Editura Cugetarea-Georgescu Delafras, 1942, pp. 306-307

3.4. SCRIITORUL MIHAIL SEBASTIAN DESPRE PREOCUPĂRILE SALE INTELECTUALE ŞI SENTIMENTALE

Vineri, 5 ianurie 1940 De la Breslau (dirijor Abendroth), *Variaţiunile şi fuga* de Reger pe o *temă de Mozart* - şi pe urmă un *Concert pentru pian şi orchestră în re* de Mozart (*K.537)*, pe care cred că nu-l cunoşteam. Am încercat să-l ascult măsură cu măsură. Totul mi s-a părut cântător, "cantabil", plin de uşurinţă. Din *andante* detaşam o frază care putea fi o adevărată romanţă.

---

[1] Teza luxului burgheziei noastre este atât de banală, încât nu merită să o mai dezvoltăm aici Reţinem numai observaţia că luxul este la noi un element de imoralitatea socială mai grav decât oriunde prin caracterul său provocator, în contrast cu sărăcia neobicinuită a masselor. *(n.a.)*

[2] Nu există ţară în lume în care luxul automobilelor să fie mai disproporţionat, decât în România. El reprezintă o demnă moştenire a luxului tradiţional, al trăsurilor care făceau pe vremuri gloria şi farmecul Bucureştilor. Automobilul concentrează în el toate aspiraţiile burghezului român: el oferă bucuria liniilor elegante, îngădue să treci vertiginos în revistă natura şi, în sfârşit, permite să te arăţi tuturor în situaţia unui om cu mijloace. Astfel, înclinările spre *estetică*, spre *poezie* şi spre *vanitate* sunt satisfăcute în acelaşi timp, de această minunată creaţie a vieţii moderne. Automobilul a fost parcă inventat pentru burghezia românească. De aceea la ispita unei maşini nu există nici zei şi nici... zeiţe care să poată rezista. (n.a.).

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Azi după-masă, cu totul pe neaşteptate, *Sonata* de Franck, pe unde scurte, de la Berlin. O ascult totdeauna nu numai cu plăcere, dar cu[1] sentimentul că-mi este favorabilă, ca un presaj[2], ca o promisiune.

Luni, 8 ianuarie 1940 Două admirabile zile de schi, la Sinaia – sâmbătă şi ieri. Sâmbătă am făcut exerciţii de slalom pe terenul de la popicărie, iar duminică dimineaţa – cu Comşa şi Lereanu – am fost la Stâna Regală. Zăpadă mare, exagerat de mare, care era o bucurie în sine (ce plăcere să te tăvăleşti în ea, să cazi, să te ridici!), dar nu prea lăsa să facem mare lucru din punct de vedere tehnic. A trebuit să lucrăm serios vreo două ore până să ne bătătorim o pârtie pentru exerciţiile noastre de slalom şi pe urmă încă a mers destul de greu, poate şi fiindcă eram foarte obosit.

De la Stână, peisajul este de "haute montagne". Caraimanul se vede foarte apropiat, Clăbucetul e peste drum, iar în fund, Postăvarul şi Piatra Mare. Era un soare divin. Închideam ochii şi rămâneam minute întregi fără nici un gând.

Marea voluptate a fost însă întoarcerea la Sinaia. Aveam o pârtie lungă; cu zăpadă excelentă, destul de adâncă pentru ca mişcările de viraj să prindă uşor. E aceeaşi pârtie pe care acum trei ani, când mi-am pus schiurile pentru prima oară, am căzut de atâtea ori, mai ales la cotituri. Acum a mers cu o extremă usurinţă. Îmi dau seama că nu e o ispravă de schi fiindcă nu pune nici o problemă şi nu ridică nici o dificultate dar plăcerea e nespusă. Tot timpul am coborât în viteză, cântând.

Miercuri, 10 ianuarie 1940 De la Viena, un *Quatuor pentru pian şi coarde* de Mozart (K. 493).

Vineri, 12 ianuarie 1940 Aseară, de la Breslau, un concert de Mozart pentru flaut şi orchestră.

Alaltăseară, de la Deutschlandsander, *Simfonia* de Mozart *pentru două orchestre* (pe care am auzit-o prima oară acum vreo doi-trei ani dirijată de Scherchen) şi pe urmă un lucru despre care nici nu ştiam că există: *Les Djins*, poem simfonic pentru pian şi orchestră de Cesar Franck.

Ascult cu neplăcere, ba chiar cu remuşcare, posturile germane, chiar când dau muzică. Ceea ce se întâmplă acum în Polonia cu evreii ocupaţi de hitlerişti este dincolo de orice oroare.

Luni, 22 ianuarie 1940 Multă muzică toată săptămâna, şi de tot felul. Ca de obicei, Bach, Mozart, Beethoven. Într-o seară, un poem simfonic de Franck, foarte frumos, *Psyche*.

---

[1] Anulat: "satisfacţia de"..

[2] Se distinge, anulată, ortografierea franceză a cuvântului "pressage".

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Zoe, pe care n-am mai văzut-o de atâta vreme şi cu care mi se părea că nu mai am nimic în comun, a fost la mine sâmbătă seara, înainte de plecarea ei la Braşov, intrigată, iubitoare, frumoasă, bună de ţinut în braţe, caldă, catifelată. Puţin mai sceptic să fi fost – şi n-aş fi avut să-i reproşez nimic acestei seri, pe care n-am căutat-o şi nici n-o aşteptam.

E o fată deosebită, Zoe, chiar în pitoreştile ei defecte şi în dezarmanta ingenuitate cu care face unele lucruri odioase (obiectiv "odioase", cum e de exemplu întâmplarea cu amantul lui Tantzi Cocea, de la care ea, Zoe, primeşte bani).

Duminică, 28 ianuarie 1940 [...] Aseară, de la Paris, din nou *Quatuorul* de Ravel, care îmi place mereu mai mult.

Azi-dimineaţă, de la Paris, o sonată de Mozart (foarte beethoveniană mi s-a părut) şi pe urmă, de la Berlin, un trio delicios tot de Mozart. În sfârşit, de la Bucureşti, a patra simfonie de Beethoven.

Zoe îmi telefonează serile de la Braşov. Nici plecarea asta nu va fi ruptura pe care o decisesem?

Miercuri, 21 februarie 1940 La Braşov, o zi de mare amor. Zoe, drăguţă, iubitoare. Singuri la Scheeser[1], aveam impresia că suntem departe de oraş. Îmi place uneori sa mimez fericirea.

Leni, zărită un moment în camera ei, la "Aro". Mi s-a părut deosebit de urâtă.

Coincidenţă amuzantă, prezenţa noastră - Leni, Zoe, eu - la Braşov, în aceeaşi zi. Ca în ultimul capitol din *Accidentul.*

Luni, 26 februarie 1940 Amantul lui Tantzi Cocea (acel "Miciu" de care-mi tot vorbeşte Zoe) este Ciulley. Prin urmare Zoe primeşte bani de la Ciulley! Destăinuirea mi-a făcut-o Gina Cocea[2], care a fost într-una din serile trecute la mine, împreună cu Ghiţă Ionescu.

Nae Ionescu întâlnit sâmbătă seara la Atheneu (foarte frumos concert Walter Gieseking). Mi-a făcut mare plăcere să-l văd şi ne-am înţeles să-l vizitez într-o dimineaţă.

Ieri, la Buzău, pentru "bris-ul"[3] băiatului lui Marcu. Recepţie amuzantă de provincie. M-a interesat tot ce mi-a spus doctorul Brofman despre meseria lui de specialist în avorturi. De întrebuinţat într-o zi într-un roman.

---

[1] Bogată familie braşoveană, finanţatoare a boemei româneşti, poseda o vilă sub Tâmpa.

[2] Gina Manolescu-Strunga (scurt timp căsătorită cu Petru Comarnescu) era soţia lui N. D. Cocea.

[3] In ebraică, "Brith mila", ritualul de circumcizie, moment esenţial în existenţa iudaică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Seara Au venit primele exemplare de la tipografie[1]. Am tăiat un volum, răsfoindu-l. Sunt liniştit – dacă nu chiar indiferent, ceea ce ar fi prea mult. Oricum, îmi face plăcere să văd cartea asta nouă pe birou.

Mihail Sebastian, ***Jurnal, 1935-1944***, Text îngrijit de Gabriela Omăt. Prefaţă şi note de Leon Volovici, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996, pp. 256-263

3.5. TIMPUL LIBER PETRECUT DE UN PROFESOR UNIVERSITAR

Câteodată venea la gard, sau la pod, la Chirnogi, şi Mihail Sadoveanu, uneori şi Haralambie Polizu, cunoscutul artist. Într-o zi s-a nimerit să fim câteşi-patru: Polizu într-un cap, eu în celălalt, iar Costăchescu – "Jorj", cum îi spuneam noi, luându-ne după soţia lui, Germaine, franceză de origine – şi "conu Mihai" la mijoc. La început, în primul ceas, conu Mihai a dat continuu la crap, dar cu pluta – o plută mare, umflată, cât o ceapă, care greu se afunda – şi n-a prins nimic, în timp ce noi toţi ceilalţi aveam câte doi-trei ciortani în juvelnice. După un ceas, s-a răzgândit, a înlocuit undiţa cu plută printr-una de fund şi apoi, tacticos, a întrebat: "cine-mi dă şi mie o bucată de mămăligă?". Costăchescu, fiind vecin cu barca, s-a oferit el şi conu Mihai a început, după aceea, să prindă. Spre prânz, ne-am trezit cu o laie de ţigani, care, căutând un loc bun să se aşeze, au început să se certe; am înţeles că era vorba şi de o fată tânără, din laie, care fugise. Sadoveanu sta liniştit în barca lui şi nu dădea nici un semn că ar auzi sau l-ar interesa cearta lăieţilor. Dar după câtva timp am citit într-un volum nou de nuvele ale lui, o bucată care reda, sub formă literară, acea zi de pescuit la Dunărica. Multe zile frumoase am petrecut aci, la gard sau la pod, în special primăvara, înainte de perioada oprită (de obicei 15 mai - 15 iunie), şi apoi toamna. Erau dimineţi de primăvară când un adevărat concert se desfăşura în lunca Dunării. Mulţime de cuci se îngânau, şi de prepeliţe; din toate părţile auzeai glasul lor.

Am pescuit şi la Spantov, unde-şi avea aşezarea, într-o frumoasă casă acoperită cu stuf, inginerul agronom Postelnicu, administratorul unei moşii locale; soţia lui era fiica fostului ministru plenipotenţiar francez la Bucureşti, Blondel. Casa avea încăperi spaţioase şi cuprindea o seamă de lucruri caracteristice din ţările europene şi extraeuropene, pe unde fusese, în cariera lui diplomatică, Blondel. În faţa casei era un lan de in; într-o dimineaţă – înflorise tocmai inul – am avut impresia că scoborâse o bucată de cer pe pământ: aşa de frumoasă era culoarea albastră a lanului. Lângă casa Postelnicilor era şi un fir de apă care uda

---

[1] Este vorba de romanul **Accidentul**, apărut la Editura Fundaţiilor Regale

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

orezăria; la gura lui, acolo unde se varsă în Dunăre, dădeam la şalău; era un loc bun, deoarece pe firul apei coborau şi peştişori, pe care-i aşteptau, la pândă, şalăii fluviului. Aveam cârlige argintii care, când erau purtate prin apă, ca să se moaie gutul sau nylonul, dădeau impresia unui peştişor. Aşa încât, de câteva ori, mi s-a întâmplat să prind şalău, numai cu cârligul gol, fără nadă.

Am pescuit ani de-a rândul, şi în balta Brăilei, pe gârla de la Muguroaia, la sud de lacul Ulmu, în partea de răsărit a bălţii, apoi pe gârla Gingărăşoaia, în partea de apus, unde veneam cu un grup de prieteni, cu doctorii Gogu Tătăreanu, Titel şi Nelu Vereanu, cu juristul Adrian Ghinescu, o dată şi cu preotul Valeriu Ciurea din Moroieni, cumnatul acestuia din urmă. Dormeam noaptea în baltă, sub câte o colibă de stuf, cu un foc mare la gura ei şi ascultam întâmplările adevărate ale bălţii şi sălbăticiunilor ei, povestite de un gospodar din Muguroaia, Nicolae Cuca, un adevărat "om al naturii". Vânător şi pescar neîntrecut, ştia să imite glasul tuturor vieţuitoarelor, ştia să le "cheme", le cunoştea obiceiurile şi sălaşele. Altfel, slobod sau "buruenos" la vorbă, agrementa genealogic foarte des; nu se temea de nimeni şi de nimic. Avea vite în baltă, care mai tot anul umblau libere, agonisindu-şi hrana; făcea şi agricultură şi nu se dădea în laturi de la un pahar şi chiar mai multe de vin sau de rachiu. Doctorul Tătăreanu, un excelent igienist, era omul cel mai meticulos din câţi am întâlnit în viaţa mea. Când pleca în baltă, bagajul lui cuprindea tot felul de lucruri şi lucruşoare utile, bine rânduite, aşa încât, la el era nădejdea pentru orice caz neprevăzut. Sub o aparenţă cam rigidă, avea în realitate o inimă de aur; gata să ajute oricând, se bucura de multă simpatie atât în cartierul lui, în Bucureşti, cât şi în judeţul Ilfov şi în balta Brăilei. A murit de inimă, fără veste, acum doi ani. Fraţii Vereanu, moldoveni de fel, din Botoşani, cu rude la Piatra Neamţ, sunt, cum spune românul, buni "să-i pui la rană". Unul, chirurg – Titel –, profesor la Universitate, binecunoscut în ţară şi peste hotare în domeniul chirurgiei infantile – e ceea ce se cheamă de iniţiaţi "o puşcă", practicând vânătoarea de mai bine de cincizeci de ani; când şi când, e şi pescar, iar de când a prins pe Gingărăşoaia un ciortan mai mărişor, pretinde chiar că e specialist şi în acest domeniu. Hâtru, bun de glume, e o plăcere să-l asculţi; are şi "lipiciul" moldovenilor. Frate-său, Nelu, foarte bun internist, de asemenea membru al corpului didactic universitar, e medicul meu curant; a devenit un adept al breslei pescarilor sportivi, practicând această frumoasă îndeletnicire atât la munte, cât şi la balta şi în limanurile de lângă coasta dobrogeană a mării. Pe Adrian Ghinescu, de fel din Poiana Ţapului, judeţul Prahova, l-am cunoscut graţie "Istoriei Românilor". Publicasem primele două volume şi, în vacanţa de Paşte, în 1938, pornisem, împreună cu soţia mea, într-o excursie cu vaporul, la Constantinopol şi la Atena. Plecarea din Constanţa avusese loc, conform orarului, la miezul nopţii. A două zi dimineaţa, pe când stăteam pe corventă, aşteptând să ne apropiem de Bosfor, văd înaintând spre mine un tânăr înalt,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

blond, bine făcut, şi elegant îmbrăcat, care îmi spune: "sunt unul din lectorii lucrării dumneavoastră *Istoria Românilor* şi am venit să vă spun câtă plăcere mi-a făcut lectura acestei cărţi".

Am fost bucuros să-l cunosc şi vorbind în timpul excursiei cu el mi-am dat seama de calitatea fină a spiritului său şi de cunoştinţele variate ce avea. Bun schior, încă din copilărie, a devenit şi vânător şi pescar şi este azi unul din cei mai buni cunoscători ai vânatului de munte şi de baltă. A şi publicat articole despre vânatul nostru într-o revistă de specialitate din Franţa. Preotul Valeriu Ciurea, mare pescar de păstrăvi, e tipul preotului gospodar. Are o frumoasă casă la Moroieni, în judeţul Dâmboviţa, cu o grădină de meri, de peri şi de flori; a avut mai înainte şi o prisacă, numărând o sută de stupi, pasionându-l apicultura.

N-am ocolit nici râurile şi lacurile din câmpia munteană; am pescuit în Argeş, apoi în lacul de la Tâncăbeşti – unde am prins, la mulinetă, cel mai frumos exemplar de ştiucă din cariera mea de pescar sportiv: avea patru kilograme şi un sfert şi numai cu mare greutate am izbutit s-o aduc la mingioc, a cărui coadă mi-a îndoit-o puţin, şi apoi în juvelnic. Am pescuit în lacurile de la Snagov şi Căldăruşani, în acest din urmă loc, având drept fundal mănăstirea ridicată de Matei Basarab. În râurile de munte, am prins păstrăv pe Teleajen şi pe Telejenel, afluentul primului, însoţit întotdeauna de un localnic, Ion T. Ciripoiu, poreclit "Vidra", bun cunoscător nu numai al tuturor doliilor şi cotloanelor râurilor, dar şi al sălbăticiunilor pădurilor. Ani de zile, în timpul verii, plecam din Cheia, frumosul cătun de pe Teleajanul superior, cu vreo sută de gospodării, suiam pe Moldoveanul, înfăţişătoarea coamă prelungă acoperită cu codru des, mergeam o bucată pe creastă sau slemne, coboram devale până la pârâul care desparte Moldoveanul de "piciorul" Zăganului, suiam pe acesta cam pieptiş la început, apoi mai blând şi coboram în fine în valea Telejenelului. Pescuiam aci două zile, de dimineaţa până seara, dormind în cabana de vânătoare din Valea Stânei.

Constantin C. Giurescu, ***Amintiri***, vol. I, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1976, pp. 222-225

3.6. IMAGINEA BUCUREŞTILOR ŞI A BUCUREŞTENILOR

După ce despachetară, iesiră în balcon să vadă priveliştea. Se treziră în faţa Palatului Regal. Imediat sub ei, intactă în mijlocul demolărilor, se afla o bisericuţă cu cupole aurite şi cruci bătute cu pietre preţioase. Dar dincolo de frumuseţea bizantină a bisericii şi de faţada Palatului, de o grandoare evidentă, restul clădirilor erau o îngrămădire de locuri comune şi contururi mediocre. Şi multe din ele erau în ruină.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Era după-amiaza târziu. Ningea uşor dintr-un cer uşor colorat de un apus portocaliu. În timp ce priveau, clădirile se dizolvau în amurg. Se aprindeau becurile pe străzi, unul după altul. Pe Calea Victoriei, la capăt, se vedeau primele vitrine luminate ale magazinelor.

Se auzi o trompetă din curtea Palatului.

- Ştii ce spune? – o întrebă Guy. Ascultă!

"Veniţi şi adăpostiţi-vă caii cu toţii!
Veniţi, adăpostiţi-vă caii şi daţi-le nişte porumb!
Sergentu-l va prinde pe cel ce n-ascultă –
Va fi biciut şi închis imediat într-o temniţă neagră."

Harriet nu mai auzise poezioara înainte şi-l rugă s-o repete. În acest timp auziră un scârţâit dedesubt. Se deschisese uşa bisericii şi lumina cădea pe pavajul acoperit de zăpadă. Se apropia o trăsură închisă. Două femei coborâră, arătând ca doi ursuleţi în hainele lor de blană şi cu cizmele tivite tot cu blană.

Intrând în biserică, îşi traseră vălurile pe faţă. Ceea ce se petrecea la picioarele lor, sub balconul lor, o mişca adânc pe Harriet. Se simţi, pentru prima dată, implicată în viaţa acestor oameni. S-ar putea să stea şase luni aici, poate chiar un an sau mai mult. După atâta timp încetezi să mai fii doar un turist. Începi să-i consideri pe ceilalţi vecini. Deci trebuie să te adaptezi.

Spuse tare:

- Puteam nimeri şi mai rău. Măcar aici suntem în miezul lucrurilor!... Şi simţi că şi el e mai impresionat de poziţia aceea decât voia să admită.

- Ar trebui să cumpărăm câte ceva pentru apartament. N-am putea merge spre Dâmboviţa?

- De ce nu?

Trimestrul se sfârşise şi Guy era în vacanţă. Fericit să iasă la o plimbare şi să ia ceva în oraş, el spuse:

- Mai întâi mergem să luăm un ceai la *Mavrodaphne*.

Era cea mai nouă, cea mai scumpă şi, pentru moment, cea mai la modă cafenea bucureşteană. Mai fuseseră acolo, dar numai ca semn de apartenenţă la un grup. Mergeau unde se duceau şi ceilalţi.

Cafeneaua se afla pe o străduţă ce dădea în Calea Victoriei, o stradă veche, renovată cu sticlă fumurie, metal cromat şi marmură, astfel încât clădirile străluceau în lumina becurilor.

În vitrinele strălucitoare se vedeau mănuşi şi mici bijuterii franţuzeşti, îmbrăcăminte englezească din caşmir şi pielărie italienească cu etichete ciudate ca: *pullover, chic, golf* şi *five-o'clock*. Magazinele erau deschise până noaptea târziu.

Ferestrele enorme de la *Mavrodaphne* erau aburite, datorită căldurii dinăuntru şi a frigului de afară. O gloată de cerşetori îşi stabiliseră deja adăpostul la intrare. Stăteau unul peste altul, adulmecând mirosul de ciocolată prin grătarul de la demisol. De câte ori intra cineva, se ridicau, într-un vacarm

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

cumplit. Dincolo de uşă, în vestibul, clienţii, îşi lăsau paltoanele la portar şi un piccolo trebuia să le scoată şoşonii. Clienţii erau obligaţi să intre în marile cafenele şi restaurante ca într-un salon.

Când ajunseră soţii Pringle, localul – cald, plin de arome, decorat cu sticlă fumurie, crom şi piele roşie – era plin pentru *five-o'clock*, care, pentru majoritatea lumii de aici, însemna cafea sau ciocolată şi prăjituri. Doar puţini luaseră obiceiul de a bea ceai. [...]

Tremurând uşor, Yakimov îi zise directorului:

- Dragul meu, nu e nevoie să faci asta! Am să merg eu însumi - vechiul meu prieten Dobbie Dobson o să-mi împrumute banii necesari. Doar să-l rog... Nu mi-am dat seama că eşti neliniştit.

I se dădură douăzeci şi patru de ore dar nu se duse imediat la Dobson, care devenise tot mai puţin doritor să-i împrumute bani, ci încercă mai întâi printre obişnuiţii barului – Hadjimoscos, Horvath şi Palu, ca de obicei, împreună.

Se adresă întâi lui Horvath:

- Dragul meu, trebuie să-mi achit o datorie şi nu mi-au sosit încă banii! Nu-mi place să rămân dator... dacă ai putea să-mi împrumuţi...

Înainte de a termina, Horvath făcuse un gest atât de elocvent, încât restul cuvintelor îi rămaseră în gât. Se întoarse spre Hadjimoscos:

- Crezi că aş putea s-o rog pe prinţesă...

Hadjimoscos râdea:

- *Mon cher Prince,* mai bine te rogi la lună! O ştii doar pe prinţesă... e atât de distrată, că nu poţi să nu zâmbeşti. ***Şi apoi, obiceiul românesc este să nu mai dai înapoi banii împrumutaţi***[1].

Yakimov îşi întoarse privirile rugătoare spre Cici Palu, un bărbat frumos, despre care se spunea că se descurca foarte bine pe cheltuiala amantelor. Palu făcu un pas înapoi şi privi în altă parte, având aerul că nu-l privea respectiva problemă. Disperat, Yakimov îngăimă:

- Nu poate nimeni să-mi împrumute un leu, doi?

Ca să-i oblige, comandă un rând, dar Albu clătină din cap. Ceilalţi zâmbiră dezaprobator la acest refuz, dar dispreţul lor era evident. Yakimov nu era acum cu nimic mai bun ca ei.

Până la urmă, fu obligat să meargă la Dobson, care acceptă să plătească, dar cu condiţia să-şi caute un adăpost mai ieftin.

- Mă gândeam să încerc la Minerva, dragul meu!

Dar Dobson nu voia să audă nici măcar de Minerva, nici de alt hotel. Yakimov trebuia să-şi găsească o cameră cu chirie undeva.

Aşa că în sâmbăta următoare, dimineaţa, după un ultim mic dejun, Yakimov plecă de la Athenée Palace. Îşi cără singur bagajele în hol, portarii uitându-se în altă parte. Chiar dacă ar fi vrut să-l ajute, atenţia le fusese distrasă

---

[1] Sublinierea noastră

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

de o nouă sosire, care îl făcu până şi pe Yakimov, aşa încărcat cum era, să rămână pe loc şi să se uite.

Era vorba de un cioroi de om, scund, cu părul alb şi pielea întunecată, într-un costum albastru cu dungi. Se mişca în zornăit de lanţuri. Avea un ochi acoperit, iar celălalt se rotea ager şi critic, trecând totul în revistă. Mâna stângă, prea mică, într-o mănuşă strâmtă de piele, era îndoită pe piept. Purta un lanţ de aur de la butonieră până în buzunarul pantalonilor. Un alt lanţ, mai greu, prinzându-i bastonul de încheietura mâinii drepte, lovea ritmic mânerul de argint al bastonului. Evident neinteresat de hol şi de cei prezenţi, se îndreptă spre recepţie şi strigă:

- Vreo scrisoare pentru căpitanul Sheppy?

Galpin, în drum spre bar, se opri şi el cu gura căscată.

Yakimov zise:

- O figură uimitoare! Cine ar putea fi?

- A venit noaptea trecută, zise Galpin. Probabil, Serviciul Secret... Nimic nu poate fi mai bătător la ochi decât vechii membri ai Serviciului Secret Britanic!

Observând bagajele lui Yakimov, adăugă:

- Doar nu ne părăseşti?

Acesta încuviinţă trist:

- Mi-am găsit un locşor al meu...răspunse el, şi ieşi la trăsură.

În dimineaţa aceea, o ninsoare timpurie plutea în aer ca puful de lebădă, formând un val deasupra peronului din faţa hotelului. Era foarte frig.

Trăsura îl ducea pe Yakimov spre gară. Birjarul era un tip slab şi fioros, iar calul, numai piele şi os. Şfichiuit de bici, părea gata să-şi lase oasele pe acolo, întinzându-se şi înălţându-se. Din câteva răni deschise i se prelingea sângele pe coaste. Privindu-i mişcările ritmice ale crupei, o lacrimă îi apăru lui Yakimov în ochi, dar nu plângea pentru cal, ci pentru el însuşi. Se retrăgea, forţat de împrejurări, din inima vieţii bucureştene spre o mahala sordidă şi nefolositoare. Se simţea nedreptăţit de soartă. Parcă toata lumea se întorsese împotriva lui de la moartea lui Dollie. Nu-i mai rămăsese nimic din viaţa lor comună, nici măcar ultima rămăşiţă, maşina Hispano-Suiza. Se simţi tânjind după ea ca după o mamă.

Înfăţişarea gării îi aminti cum venise în ţară, fără un leu, nu demult, într-o noapte. Ce scurtă fusese perioada de noroc! Şi lacrimile îi curgeau...

Auzindu-l cum icnea şi-şi trăgea nasul, birjarul se întoarse să-l privească, cu o curiozitate crudă. Yakimov se şterse la ochi cu mâneca.

Dincolo de gară, drumurile erau desfundate. Calul se împiedica prin gropi, iar trăsura se clătina. Deasupra bălţilor se formase o pojghiţă subţire de gheaţă, care pocnea sub roţi. Pe aici, casele erau mai mult colibe din lemn.[1]

---

[1] Sublinierea noastră.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Printre ele se aflau blocuri de curând construite, dar deja cu un iz de mahala. Vopseaua de pe uşi se cojise, prin balcoane erau întinse rufe la uscat şi se auzeau voci de femeie certându-se.

Într-unul dintre aceste apartamente găsise Yakimov o cameră. Anunţul din ziar vorbea de "lux nebun", la un preţ de nimic – exact răspunsul la problemele sale.

Găsi blocul după vreo oră de căutări prin străduţele dimprejur. Servitorul, care-i deschise, bombăni ceva de "siestă" şi pretinse că nu înţelege. Pe scara de piatră, aerisită prin mai multe găuri din zid, părea chiar mai frig decât afară. Împinse deci uşa, şi-şi croi drum spre căldura din interior. De acolo nu-l mai putea scoate nimeni. Învins, servitorul bătu tare într-o uşă, intră şi se trezi întâmpinat cu urlete. Într-un târziu apărură un bărbat şi o femeie, amândoi în halate de casă, privind mânioşi la Yakimov. Bărbatul întrebă:

- Cine este omul acesta?

Iar femeia continuă:

- Spune-i să plece imediat!

A trebuit să treacă ceva timp ca Yakimov să priceapă sub accentul bolovănos, că cei doi vorbeau în engleză.

Se înclină şi zâmbi:

- Vorbiţi engleza? Ca englez, pot să vă spun că sunt flatat. Am venit să văd camera pentru care aţi dat anunţul.

- Un englez!

Nevasta făcu un pas înainte, cu atâta aviditate, încât Yakimov se corectă imediat:

- Rus alb, la origine refugiat, din păcate.

- Refugiat!

Se întoarse spre soţul său cu o expresie de genul: "Este exact genul de englez care ne trebuie!".

- Mă numesc Yakimov, prinţul Yakimov.

- Ah, un prinţ!

Camera era mică, ticsită cu mobilă sculptată românească şi goblenuri, dar caldă şi destul de confortabilă. Fu de acord să o ia.

- Chiria e de patru mii pe lună, zise femeia, doamna Protopopescu.

Cum Yakimov nu se tocmi, ea adaugă:

- În avans...

- Mâine, draga mea. Mâine îmi soseşte un mandat substanţial la Legaţia Britanică... şi-i sărută mâna grăsuţă şi aspră.

Ea privi înspre soţul ei, care îşi dădu părerea:

- E un prinţ englez...

Aşa că problema fu rezolvată pentru moment.

Doamna Protopopescu îi spuse lui Yakimov cât trebuia să plătească birjarului, din centru până aici. Aflat acum în siguranţă, cu bagajele pe trotuar,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

plăti "biletul" şi un bacşiş de zece lei. Birjarul amuţi de mirare şi apoi începu să urle furios. Voia mai mult. Ferm, Yakimov, clatină din cap şi începu să-şi care bagajele. Omul îi aruncă monezile pe trotuar, dar Yakimov începuse să urce scările, ignorându-i gestul.

Învârtindu-şi biciul pe deasupra capului şi vorbind tare, să-l audă trecătorii, birjarul sări din trăsură şi se luă după el. Tropăind şi zbierând, îşi luă banii şi urcă până la primul palier.

Yakimov nu înţelegea ce spune, dar era zguduit de furia omului. Încerca să fugă, dar se împiedică şi îşi pierdu o valiză, apoi se lipi de perete. Omul nu-l atinse, în schimb, în timp ce Yakimov se strecura mai departe, se ţinea de el, troncănind cu botinele pe scări, pocnind din bici şi făcând atâta zgomot, că începuse lumea să apară pe la uşi, să vadă ce se întâmplă.

Doamna Protopopescu şi servitorul apărură şi ei la etajul al treilea.

Olivia Manning, ***Trilogia Balcanică. Marea şansă***, Traducere Diana Stanciu, Prefaţă de Dennis Deletant, Bucureşti, Editura Univers, 1996, pp. 148-151

3.7. CONSIDERAŢII PRIVIND CONDIŢIILE DE MUNCĂ ŞI DE VIAŢĂ ALE ŢĂRĂNIMII

Astfel, în pofida faptului că la conferinţele internaţionale ale muncii organizate de Liga Naţiunilor în 1921 şi 1927 se discutaseră numeroase chestiuni privitoare la munca din agricultură, asociaţiile lucrătorilor agricoli, vârsta minimă de admitere a copiilor la munca câmpului, plata femeilor, apărarea contra bolilor şi probleme de asigurare, ce fuseseră recomandate a fi înscrise în legislaţia ţărilor membre, legile privitoare la munca din agricultură nu prevedeau nici o protecţie pentru minorul sau femeia care ar fi găsit de lucru în acest sector, nici ore limită de muncă, nici interdicţii pentru anumite feluri de munci, nici limite inferioare de vârstă sub care munca în agricultură să fie interzisă. De fapt, până în 1937, legislaţia românească nu înscria nici o normă de reglementare a utilizării mâinii de lucru în agricultură. Nici una din cuceririle moderne ale dreptului de muncă nu privea dreptul agrar, iar instituţia contractului colectiv de muncă, în măsură să asigure condiţii favorabile de stabilitate şi de salarizare pentru muncitorul agricol, - observa Mircea Georgescu, în 1937 - este necunoscută în acest drept. "Cu un cuvânt, - conchidea el - pentru mâna de lucru din agricultură nu există protecţiune socială în dreptul român"

Dacă pentru muncitorii industriali existau, totuşi, anumite norme de salarizare, pentru cei agricoli nu putea fi vorba de stabilirea unui regim al remuneraţiei. Plata muncitorului agricol se făcea după obiceiul pământului, în

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

bani sau în "tain", valoarea salariului oscilând în funcţie de ansamblul condiţiilor concrete existente în regiunea respectivă la momentul dat. În plus, erau admise angajamente cu menţiunea: "preţul muncilor agricole va fi acela care se va plăti la începerea lucrărilor".

O poziţie similară au manifestat cercurile guvernante şi faţă de instituţia asigurărilor sociale a muncitorilor agricoli. În 1919, Consiliul Dirigent al Transilvaniei a procedat la organizarea asigurării muncitorilor şi servitorilor agricoli din această provincie, în condiţiile stabilite de legea XIX maghiară din 1907 asupra asigurării salariaţilor industriali şi a funcţionarilor particulari. Conform acestei legi muncitorii şi servitorii agricoli se puteau asigura, până în 1919, facultativ, aderând la una din casele cercuale. Prin decretul nr. 19, Consiliul Dirigent, ţinând seama de condiţiile specifice ale Transilvaniei, a introdus asigurarea socială obligatorie a muncitorilor agricoli. Se plătea o cotizaţie de 4% din venit, care era suportată, în părţi egale, de patron şi de salariat. Erau scutiţi de cotizaţii, menţinându-şi însă drepturile, muncitorii şi servitorii agricoli cu peste cinci copii, din care trei nu ar fi dispus de nici un venit personal. Cotizaţia contra accidentelor se suporta numai de către patron. În restul ţării, o asemenea instituţie nu a funcţionat. D.R. Ioaniţescu scria că chiar legile ulterioare anului 1929 respingeau pentru muncitorii agricoli instituţia asigurărilor sociale, "ca inutilă şi periculoasă". O asemenea optică explică de ce prin legea naţional-ţărănistă din 18 octombrie 1932, pentru trecerea salariaţilor agricoli de la asigurările sociale obligatorii la asigurarea facultativă, sistemul de asigurare din Transilvania a fost suprimat, - deşi rezultatele legii din 1919 fuseseră modeste – iar asigurarea socială a muncitorilor şi servitorilor agricoli, practic, desfiinţată. Legea pentru unificarea asigurărilor sociale, din 7 aprilie 1933, nu avea în vedere asigurarea muncitorilor agricoli, nici a celor ce deţineau o mică întindere de pământ, nici a celor lipsiţi complet de proprietăţi funciare.

Până în 1934, discuţiile în jurul problemei asistenţei publice a muncitorului agricol s-au rezumat la stabilirea oporunităţii sau neoportunităţii recunoaşterii acestui drept. În 1934, în urma cererii reprezentantului Italiei, baronul Michelis, Biroul Internaţional al Muncii de la Geneva a hotărât ca chestiunea să fie reglementată în fiecare ţară prin lege. Ca urmare, în 1936, a fost redactat un proiect de lege pentru asigurări sociale care nici măcar n-a ajuns în dezbaterea corpurilor legiuitoare. Problema asigurării şi ocrotirii sociale a ţăranilor a fost înscrisă în lege abia în toamna lui 1938, la insistenţele lui D. Gusti, care, în urma cercetărilor efectuate la sate prin echipele sociologice, a revendicat imperios ameliorarea stării nesatisfăcătoare a populaţiei satului românesc. Prin legea din 18 octombrie 1938 se crea Serviciul social, ce îngloba în el activitatea echipelor studenţeşti, înrolând, concomitent, în mod obligatoriu, pentru o perioadă de până la un an de muncă în folosul

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

populaţiei rurale, pe toţi absolvenţii şcolilor superioare româneşti, dar din lipsă de fonduri pentru aplicarea dispoziţiilor legii, Serviciul social a fost suspendat un an mai târziu, la 12 octombrie 1939.

Nici în problema asistenţei sanitare nu au fost iniţiate măsuri în favoarea populaţiei rurale. Legea sanitară şi de ocrotire, din 14 iulie 1930, cuprindea ample dispoziţii privitoare la asistenţa sanitară, dar ele nu se refereau la viaţa agricultorului. Ea nu conţinea nici măcar un singur paragraf care să îl privească în mod expres. Asigurarea muncitorilor agricoli, mai ales pentru caz de boală, reprezenta o problemă majoră, căci ea se punea pentru circa 13.000.000 de ţărani ce reprezentau temelia neamului. Or, la cei 13.000.000 locuitori ce trăiau la ţară nu existau decât 1.150 medici de circumscripţie rurală, revenind un doctor la circa 11.000 de locuitori. Legea pentru organizarea şi încurajarea agriculturii a impus proprietarilor sau arendaşilor obligaţia de a se îngriji de starea sanitară a salariaţilor lor, fără însă ca muncitorul agricol să fie inclus în sistemul de asigurări şi de ocrotiri sociale. De altfel, în 1944, D. R. Ioaniţescu găsea că politica sanitară fusese iluzorie, deoarece, aşa cum recunoştea Ministerul Sănătăţii, cu toate "ofensivele" anunţate, nu se întreprinsese nimic în această direcţie şi că, în acelaşi timp, muncitorii din câmpul agricol nu se bucurau de nici un fel de asigurare.

O parte din problemele ce priveau regimul de muncă şi condiţiile de viaţă ale ţăranilor nevoiţi să se învoiască pe alte exploatări agricole au fost inserate în legea pentru organizarea şi încurajarea agriculturii din 22 martie 1937. După numeroase încercări nereuşite de reglementare prin lege a unui vast ansamblu de măsuri menite a asigura protecţia agriculturii, făcute de ministrul de resort, Const. Garoflid, atât în prima, cât şi în cea de-a două guvernare a generalului Al. Averescu, de ministrul agriculturii din primul guvern Iuliu Maniu, Ion Mihalache, de către ministrul de resort, Virgil Madgearu, în timpul guvernării G. G. Mironescu, de G. Ionescu-Siseşti în perioada guvernării Iorga-Argetoianu şi de subsecretarul de stat la agricultură M.Ghelmegeanu şi minstrul agriculturii Voicu Niţescu în vremea primei guvernări a lui Al. Vaida-Voevod, proiectul a fost reluat în studiu de către guvernul Gh. Tătărescu la începutul anului 1936. De îndată ce conţinutul lui a devenit public, el a provocat vii polemici, din care nu au lipsit patimi şi prejudecăţi. Cum proiectul preconiza instituirea unei economii agrare dirijate, marii proprietari pentru a-şi păstra deplina libertate de acţiune, s-au pronunţat în mod deschis împotriva introducerii unui asemenea principiu, dovedindu-se adversarii lui cei mai înverşunaţi, în special în Comisia agrară a Camerei Deputaţilor, care era formată în exclusivitate din moşieri.

Teama marilor proprietari izvorâtă din posibilitatea îngrădirii libertăţii lor de acţiune nu îşi avea temei. Proiectul legii, deşi redactat de un membru al

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Partidului Naţional Liberal, rămânea, totuşi, opera unui moşier.care, din spirit de clasă, a scos, practic, moşierimea de sub incidenţa lui. Analiza proiectului evidenţiază nu numai această realitate, ci şi faptul că moşierimea era favorizată în dauna ţărănimii. În faţa opoziţiei pe care moşierimea a făcut-o proiectului, ministrul de resort, Vasile P. Sassu, a trecut, prin publicaţiile oficiale ale guvernului, la o contraofensivă spre a demonstra utilitatea măsurilor de redresare a agriculturii şi asigurându-şi apoi sprijinul majorităţii parlamentare, el a reuşit să obţină votul corpurilor legiuitoare.

Dumitru Şandru, ***Satul românesc între anii 1918-1946***, Iaşi, Editura Cronica, 1996, pp. 264-267

3.8. ARTICOL PRIVIND "LUNA BUCUREŞTILOR" (9 MAI-9 IUNIE 1935)

La 9 Mai s-a deschis "Luna Bucureştilor". Fiind prima manifestare de acest gen, la noi în ţară, curiozitatea publicului e firească.

Pretutindeni, în provincie, e o mişcare vie, provocată de acest nou şi interesant eveniment. Se purcede la mici socoteli, la unele aranjamente de tovărăşie, se dau cuferele şi geamantanele jos din pod, se fac mici revizii vestimentare.

Toţi, sau aproape toţi sunt mânaţi de dorinţa să descindă în Capitala Ţării, cu acest prilej unic care le oferă un voiaj surâzător, cu minimum de cheltuială. [...]

Un serviciu de vehicole este astfel organizat, încât ori cât de mare ar fi aglomeraţia, el va fi în măsură s-o satisfacă într-un mod mulţumitor. În gară au fost amenajate câteva chioşcuri de unde vizitatorii vor putea uşor ridica acele carnete de participare în schimbul sumei modeste de 40 de lei, carnete ce-i va înlesni reduceri la tramvaie, la hoteluri, restaurante şi la expoziţie. [...] Când va păşi în piaţa dela intrarea în parc, încântarea va fi pus stăpânire pe el. Curata şi încăpătoarea piaţă îi va reţine privirea asupra monumentalei fântâni din mijloc. Fântâna zodiacului – piesă unică, în felul ei, la noi. [...]

Din lucrările expuse impresia e că pătrunzi în vaste hecatombe unde prin procedee drăceşti se oferă diferite viziuni din trecutul sau viitorul Capitalei. Astfel, în sala din stânga sunt expuse cele 10 diorame confecţionate la Viena, după schiţele celebrului pictor "Prezziosi" care a trăit prin părţile noastre între anii 1860-70.

"Bărăganul", din 12 iunie 1935

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

3.9. CONSTANTIN RĂDULESCU MOTRU[1] DESPRE "INDIVIDUALISMUL SUFLETULUI ROMÂNESC"

Despre individualismul românesc s-a vorbit adeseori. Unii au făcut dintr-însul principala trăsătură caracteristică a românilor. Românului nu-i place tovărăşia. El vrea să fie de capul lui, stăpân absolut la el acasă. Cu o părticică de proprietate cât de mică, dar care să fie a lui. Din aceeaşi cauză el înclină puţin spre anarhie. Acest individualism românesc însă nu implică spiritul de iniţiativă în viaţa economică şi prea puţin spiritul de independenţă în viaţa politică şi socială, cele două însuşiri cu care se caracterizează individualismul popoarelor culte apusene şi care constituie sufletul burghez. Marea majoritate a populaţiei satelor româneşti n-are într-însa nici o asemănare cu spiritul burghez. Din mijlocul ei nu ies indivizi întreprinzători, care să rişte odihna şi avutul pentru a se îmbogăţi prin mijloace neîncercate. Populaţia satelor româneşti, dimpotrivă, stă sub tradiţia muncii colective. Fiecare sătean face ceea ce crede că va face toată lumea. N-are îndemnul să înceapă o muncă, decât la termenele fixate prin obicei. A ieşi din rândul lumii este, pentru săteanul român, nu un simplu risc, ci o nebunie. De aceea slabele rezultate date de şcolile primare rurale la noi. Copilul de sătean învaţă în şcoală să fie cu iniţiativă, fiindcă şcoala noastră este croită pe modelul şcoalelor burgheze apusene, dar, cu toate sfaturile primite, copilul de sătean când iese din şcoală se supune tradiţiei colective: el munceşte, cum a pomenit el în sat, din moşi strămoşi.

Această tradiţie de muncă colectivă, de altminteri, i-a fost de ajutor populaţiei noastre săteşti odinioară, în timpul secolelor de urgie. Prin această tradiţie de muncă colectivă, satele româneşti au durat. Când urgia le izbea, ele nu se risipeau, ci se mutau, ca un singur om, de la şes la munte, dintr-un cap la altul al Ţării. În Apus, în ţările locuite mai ales de anglo-saxoni, colonizările s-au făcut prin împraştierea indivizilor, în ţările locuite de români, prin împraştierea colectivităţilor săteşti.

Enciclopedia României, vol. I, Bucureşti, 1938, pp. 161-162

3.10. EMIL CIORAN[2] ŞI "ADAMISMUL ROMÂNESC"

Doamne, ce vom fi făcut o mie de ani?! Toată viaţa noastră de un secol încoace nu este decât procesul prin care am ajuns să ne dăm seama că n-am

[1] Rădulescu-Motru, Constantin (1868-1957), filosof şi psiholog român, prof. la universitatea din Bucureşti, cu abordări originale ale teoriei culturii cu aplicaţii la specificul culturii şi civilizaţiei româneşti.

[2] Cioran, Emil (1911-1995), gânditor şi filosof francez de origine română, moralist cu o viziune sceptică şi tragică asupra existenţei omului în istorie şi într-o lume absurdă, reprezentant al unui gen de nihilism românesc .

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

făcut nimic... Comparaţia cu ce s-a îndeplinit în alte părţi ne-a relevat neantul trecutului propriu şi inexistenţa culturii noastre. [...]

O mie de ani s-a făcut istoria peste noi: o mie de ani de subistorie. Când s-a născut în noi *conştiinţa*, n-am înregistrat prin ea un proces inconştient de creaţie, ci sterilitatea spirituală multiseculară. Pe când culturile mari pun omul în faţa creaţiei din nimic, culturile mici în faţa *nimicului* culturii. Din punct de vedere istoric, am pierdut o mie de ani, iar din punct de vedere biologic, n-am câştigat nimic. Atâta vreme de vegetare dacă n-a consumat efectiv substanţa vitală a neamului, n-a întărit-o şi n-a dinamizat-o în nici un fel. Trecutul României nu mă flatează deloc şi nici nu sunt prea mândru de strămoşii mei lipsiţi de orgoliu, că au putut dormi atâta timp, în aşteptarea libertăţii. România are un sens întrucât o începem. Trebuie s-o creăm lăuntric, pentru a putea *renaşte* în ea. Plăsmuirea acestei ţări să ne fie singura obsesie.

Orice om care vrea sau este chemat să joace un rol profetic în viaţa României trebuie să se convingă că în ţăra aceasta orice gest, orice acţiune, orice atitudine este un început absolut, că nu există continuări, reluări, linii şi directive. Pentru ceea ce trebuie făcut nimeni nu ne precede, nimeni nu ne îndeamnă, nimeni nu ne ajută.

[...] Fiecare din noi este în situaţia lui Adam. Sau poate condiţia noastră este şi mai nenorocită, fiindcă nu avem nimic înapoi, pentru a avea regrete. Totul trebuie început, absolut totul. Noi n-avem de lucrat decât cu viitorul. Adamismul în cultură nu înseamnă altceva decât că fiecare problemă de viaţă spirituală, istorică şi politică se pune pentru întâia oară, că tot ceea ce trăim se determină într-o lume de valori nouă, într-o ordine şi un stil incomparabil. Cultura românească este o cultură adamică, fiindcă tot ce se naşte în ea n-are precedent.

Misiunea României trebuie să ne fie mai scumpă decât toată istoria universală, deşi noi ştim că trecutul României este un *timp fără istorie*.

Emil Cioran, ***Schimbarea la faţă a României***, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1990, pp. 39-40

3.11. MIRCEA ELIADE DESPRE "ŢARA LUI BACŞIŞ - BACŞIŞ" [1]

Toamna trecută, într-un vagon în trecere prin Polonia, se vorbea despre România ca: "Ţara lui bacşiş - bacşiş". Expresia, cât ar fi fost ea de umilitoare, nu mi s-a părut prea aspră. [...]

Văzută de departe, politica noastră culturală şi propaganda noastră în străinătate se dovedeşte o creaţie de inconştienţi sau de demenţi. Nici nu vom şti pe cine să tragem la răspundere. Se fac greşeli atât de grave şi întreaga noastră "propagandă" este atât de ridicolă – încât generaţiile viitoare ne vor taxa, pe toţi,

[1] Articol scris în 2 iunie 1935

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

drept inconştienţi, tâlhari sau demenţi. Încercaţi şi vă imaginaţi ce ar fi ţara românească după ce Liviu Rebreanu şi Papadat-Bengescu ar fi traduşi şi lansaţi în toată lumea; după ce universităţile noastre ar fi încăpute în mâini tinere; după ce ataşaţii de presă din străinătate ar fi înlocuiţi cu oameni harnici şi pricepuţi – imaginaţi-vă toate acestea şi veţi înţelege ce vor crede generaţiile următoare despre noi. Ar fi atât de simplu ca *roumain, rumenian, rumane şi rumeno* să nu se mai lege – în memoria europenilor – numai de Skoda, de “bacşiş - bacşiş”, de incapacitate politică şi de conştiinţă ieftin de cumpărat – ci şi de opera unui Rebreanu, Blaga, Brâncuşi sau Enescu. Ar fi atât de simplu... Un ministru inteligent ar înţelege că, în starea de lucruri de astăzi, singura ofensivă ieftină şi eficace împotriva insultelor legate automat de numele neamului nostru – ar fi ofensiva valorilor maxime şi specifice. Dar nimeni nu înţelege. Şi pe fiecare zi noroiul ne stropeşte mai direct şi numele de român e mai compromis.

Mircea Eliade, ***Profetism românesc. Vol. II. România în eternitate***, Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, 1990, pp. 92-94

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

IV. PARTIDELE POLITICE ÎN PRIMUL DECENIU INTERBELIC[1]

4.1. ACTUL DE CONSTITUIRE A LIGII POPORULUI[2]

(3/16 aprilie 1918)

Subsemnaţii, având în vedere situaţia de astăzi a Ţării, care necesită o nouă îndrumare a naţiunii, declarăm a ne constitui într-o organizare de acţiune cu numele de Liga Poporului, sub preşedinţia d-lui general Alexandru Averescu, pentru realizarea următoarelor puncte:

1. Intrarea de fapt în viaţa constituţională, prin aplicarea nefăţarnică a art. 31 din Constituţie, care glăsuieşte: "Toate puterile statului emană de la naţiune prin delegaţiune şi prin principiile şi regulile aşezate în Constituţia de faţă".

2. Stabilirea răspunderilor pentru abuzurile şi greşelile comise în conducerea intereselor Ţării şi care au fost cauza nenorocirilor actuale.

3. Reforma agrară, cu trecerea pământurilor expropriate astăzi numai în principiu în stăpânirea efectivă şi imediată a sătenilor prin mijlocirea obştilor săteşti; reforma electorală, prin vot universal, direct, secret şi obligatoriu, cu reprezentarea minorităţilor, întrucât aceasta nu va stânjeni manifestarea liberă a individualităţilor politice; descentralizarea administrativă.

Legându-ne pentru realizarea acestor puncte nu înţelegem a mărgini libertatea de acţiune a grupărilor politice care alcătuiesc Liga.

"Îndreptarea", din 14 aprilie 1918

4.2. Procesul verbal de constituire a Partidului Ţărănesc

(5/18 decembrie 1918)

1. Declarăm că, faţă de începuturile făcute în unele judeţe din ţară, ne constituim în Partid Ţărănesc.

Înţelegem prin Partid Ţărănesc un partid nou, cu structura socială ţărănească – ţărănimea organizată politiceşte.

---

[1] Pentru partidele minorităţilor naţionale vezi secţiunea acordată lor.

[2] Liga Poporului s-a constituit la Iaşi, creată de un grup de politicieni desprinşi din Partidul Conservator, de ofiţeri superiori şi de alţi oameni politici ce au militat pentru înfiinţarea unui nou organism politic, care, prin denumire şi program, doreau să canalizeze atenţia maselor populare. Pe baza promisiunilor electorale, dar şi prin prestigiul şi popularitatea generalului Averescu a reuşit în scurt timp să-şi asigure o largă influenţă în rândurile diferitelor categorii sociale de alegători. Dar activitatea guvernamentală din perioada martie 1920 - decembrie 1921 a dus la spulberarea aşa-numitului "mit Averescu".

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Cu program care să fie expresia nevoilor ei văzute în lumina timpului şi potrivit cerinţelor neamului românesc unit. Partid nou, cu moravuri noi politice - care nu exclude, ci, din contra, solicită colaborarea cu muncitorii oraşelor şi cheamă la conducere pe intelectuali neînregimentaţi în vechile partide oligarhice.

Numele definitiv al partidului se va da de congresul alcătuit din toate aceste elemente.

1. Partidul Ţărănesc îl socotim necesar şi la timp:

a) Ca singurul instrument politic care garantează ţărănimii împlinirea întreagă şi nefăţarnică a tuturor nevoilor ei materiale şi sufleteşti, participând direct şi activ la rezolvarea acestor nevoi obşteşti.

b) Ca mijloc de a o feri, pe de o parte, de bolşevism, pe de alta, de soarta de zestre guvernamentală ce vor să-i păstreze partidele boiereşti.

c) Ca mijloc de a întări încrederea ţărănimii române din ţările surori unite în România, în care văd pericolul domniei boiereşti.

d) Ca o garanţie a grabnicei şi sigurei curăţiri a moravurilor rele adânc înrădăcinate în partidele politice.

2. Programul partidului va cuprinde în mod firesc realizarea integrală a aspiraţiunilor şi nevoilor ţărănimii române:

a) Intrarea tuturor moşiilor în mâinile ţăranilor care le muncesc, pe preţuri care să le înlesnească, iar nu să le îngreuieze înstrăinarea lor.

b) Restabilirea vechilor drepturi ale ţăranilor la păduri şi islazuri.

c) Subsolul proprietatea statului: adică toate minele de orice fel, cărbuni, sare, păcură, să fie ale statului.

d) Reforma administrativă plecând de la autonomia comunei rurale cu buget suficient şi neciuntit de stat şi continuând cu plasa, judeţul şi provincia ca unităţi administrative autonome.

e) Intensificarea mijloacelor de pătrundere a culturii în popor, prin crearea de aşezăminte culturale şi de petrecere, conduse de elemente bine alese şi bine plătite.

f) Reforma impozitelor cu aşezarea dărilor potrivit cu averea fiecăruia.

g) Descentralizarea cooperativă. (Cooperaţie liberă, cu controlul de stat).

h) Autonomia bisericii.

i) Înlocuirea jandarmeriei.

j) Reforma serviciului sanitar.

k) Lege pentru justificarea averii funcţionarilor publici şi a acelora făcute în timpul războiului.

"Ţara nouă", din 4/17 august 1919

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

4.3. MANIFESTUL PARTIDULUI CONSERVATOR-PROGRESIST

(3/16 decembrie 1918)

Reformele democratice - Partidul Conservator n-a aşteptat momentul acesta când patria română se încheagă din toate bucăţile odată frânte de vitregia vremurilor, pentru a admite reformele democratice, care singure pot face o realitate constituţională din ficţiunea că toate puterile emană de la naţiune.

Împroprietărirea şi ridicarea ţăranului - În problema agrară, suntem singurul partid care de la Cuza Vodă până azi a făcut un pas hotărâtor. Prin legea arendărilor forţate am dat fiinţă promisiunilor de atâtea ori repetate. Am deschis calea pe care se poate de îndată pune ţărănimea în stăpânirea pământului, până să se efectueze dobândirea lui definitivă.

S-a promis ţărănimii că se vor desprinde pentru dânsa 2 milioane ha din proprietatea mare. Nu precupeţim o clipă măcar această cifră pentru că nu asupra întinderii avem rezerve de făcut, ci asupra utilizării ei cea mai nimerită. De aceea, voim ca prin formaţia de loturi mici, nu sub 5 ha, şi mijlocii, de la 25-100 de ha, să ajungem a constitui o ţărănime cuprinsă şi rezistentă. Deci cerem comasarea proprietăţii mici ţărăneşti, indivizibilitatea prin moştenire a lotului mic; libera circulaţiune a pământurilor; un credit funciar ţărănesc, credit ieftin sustras de la înrâurirea politicii; organizarea de Camere agricole; dezvoltarea învăţământului tehnic agricol.

În aceeaşi direcţie Partidul Conservator a realizat deja o reformă esenţială, creând un învăţământ superior la sate şi dând comunelor o autonomie serioasă pentru înflorirea şcolilor rurale prin înfiinţarea eforiilor şcolare.

Votul universal - Pentru a asocia toate clasele la conducerea Ţării, ultimul guvern conservator s-a legat prin cea dintâi a lui declaraţie publică să înfăptuiască sufragiul universal, fără alt temperament decât acordarea unui vot îndoit acelui alegător, ţăran sau orăşean, care are sarcina de familie de cel puţin doi copii.

Drepturi politice pentru femei - Neparticiparea, până în prezent, a femeilor la viaţa politică nu este un motiv suficient ca să le excludem şi de astădată. Ele au arătat în ceasurile grele, pe lângă caldul lor patriotism, atâta simţ de organizare că este drept să le concedem deocamdată electoratul deplin pentru comună şi consiliul judeţean. [...]

O nouă aşezare a impozitelor şi crearea de monopoluri de stat - Pentru stat, reforma sistemului nostru de impozite, cel mai rudimentar din Europa, stabilirea impozitului progresiv pe venit, cu desărcinarea claselor sărace sau împovărate de familie, introducerea progresivităţii în taxele de succesiune în raport şi cu suma şi cu gradul de rudenie, monopolul de vânzare al alcoolului, zahărului şi petrolului, îi vor da mijloace îndestulătoare pentru a ajuta el comunele dezmoştenite în loc de a trage el ceva dintr-însele. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

În slujba progresului obştesc - Reformele şi îmbunătăţirile în viaţa statului român, pe care Partidul Conservator le-a înscris în programul său, corespund ideii de dreptate şi de solidaritate socială, care azi formează bazele ideii de stat modern. Dar aceste reforme însemnând în acelaşi timp şi un progres simţitor în evoluţia instituţiunilor noastre de stat de până acum, Partidul Conservator, ca o chezăşie a hotărârii cu care va lupta pentru realizarea programului său, adoptă pentru viitor numele de Partidul Conservator-Progresist.

"Steagul", 3/16 din decembrie 1918

4.4. PROIECTUL DE PROGRAM AL PARTIDULUI SOCIALIST. DECLARAŢIE DE PRINCIPII

(9/22 decembrie 1918)

Partidul Socialist din România este un partid de clasă, care, inspirându-se de la ideile socialismului ştiinţific, urmăşte desfiinţarea exploatării muncii sub orice formă, prin trecerea mijloacelor de producţie şi de schimb în stăpânirea societăţii. El este deci partidul clasei muncitoare, care are istoriceşte chemarea de a înfăptui această socializare a pământului, a fabricilor şi a uneltelor de muncă.

Partidul Socialist din România se găseşte - prin firea lui - în opoziţie completă cu toate partidele politice burgheze, fie ele oricât de înaintate, a căror activitate nu poate trece de marginile societăţii actuale. Luptând pentru schimbarea totală a organizaţiei sociale burgheze, Partidul Socialist este un partid revoluţionar, pe când toate celelelalte partide existente, cele reacţionare cât şi cele "democratice", întrucât vor menţinerea proprietăţii private, deci a claselor şi a robiei de clasă, sunt şi rămân partide de conservare a societăţii de azi. [...]

Partidul Socialist din România plecând de la aceste constatări şi solidar cu Partidul Comunist rus şi cu toate partidele socialiste revoluţionare din lumea întreagă, declară:

Că lupta pentru cucerirea <prin orice mijloc a> puterii politice din mâinile burgheziei <române şi întronarea dictaturii proletare în vederea realizării idealului comunist formează unicul său scop>.

Că pentru atingerea acestui scop, Partidul Socialist din România se va folosi de toate libertăţile politice <şi-şi va cuceri altele noi>.

Că se va folosi de parlament, comună şi judeţ pentru a duce şi acolo critica, <opoziţia şi dezorganizarea> statului burghez.

Într-un cuvânt, va depune toate sforţările pentru trezirea, educarea şi organizarea muncitorimii de la sate şi din oraşe, pentru ca, făcând-o conştientă asupra idealului comunist - idealul ei de clasă -, s-o pregătească pentru momentul decisiv al realizării societăţii socialiste.

Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România. 1916-1921, Bucureşti, Editura Politică, 1966, pp. 123-128

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

4.5. PROGRAMUL PARTIDULUI CONSERVATOR-DEMOCRAT[1]

(22 octombrie 1919)

Politica externă România nouă a ieşit din marele cataclism mondial, în care s-a scufundat împărăţia habsburgică.

România nouă a ieşit, nu numai din veci binecuvântatele şi fără de asemănare admirabilele jertfe ale poporului român, dar şi din jertfele aliaţilor noştri, care au câştigat victoria finală atunci când României sabia îi căzuse din mână. Această obârşie a României Noi îi indică linia ei de conduită în politica din afară.

Nimic nu dăinuieşte care este în contra firii. De aceea alianţa Regatului român cu Germania şi Austria, deşi avea o vechime de peste 30 de ani, a murit tocmai în ceasul în care ar fi trebuit să fie adusă la îndeplinire. Orice încercare, conştientă sau nu, de a scoate România din aşezământul ei firesc, de a o despărţi pentru o epocă, de aliaţii cu care ea s-a înfăptuit, este osândită la neputinţă. [...]

Politica internă - Sufragiul universal. Senatul. Descentralizarea administrativă. Ianamovibilitatea administrativă În ordinea constituţională, menţinerea sufragiului universal, cu votul direct şi secret şi cu reprezentarea proporţională şi alcătuirea unui Senat, care să iasă tot din votul universal, dar consultat în alt chip, sunt principiile esenţiale ale Partidului Democrat.

În reforma adminstrativă cerem o adevărată descentralizare. În acelaşi timp este absolută nevoie ca organele administrative să fie scutite de fluctuaţiunile vieţii de partid. O inamovibilitate generală, cu măsuri pentru excluderea favoritismului la numiri şi înaintări, se impune. [...]

Reforma agrară. Proprietatea individuală. Justa despăgubire Reforma agrară trebuie dusă la capăt prin efectiva distribuire a pământului expropriat între cei împroprietăriţi şi prin plata dreaptă a celor expropriaţi.

În această materie, principiile esenţiale sunt: proprietatea individuală şi justa despăgubire.

Vrem cinste!

Stârpirea abuzurilor. Cercetarea averilor strânse în război de funcţionarii publici.

Dar mai înainte de toate şi mai presus de orice, se impune o măsură, care în alte vremuri nu ar fi fost firesc să-şi găsească locul într-un manifest politic. Destrăbălarea, abuzurile de tot felul, şi mai ales nemaipomenita impunitate, turpitudini care au mers sporind de la 1914 încoace, fără ca ţara întreagă să aibă un singur cuvânt de ordine: Vrem cinste!

---

[1] Partidul Conservator-Democrat, ca şi Partidul Conservator-Progresist, intrase într-un acut proces de destrămare. Forţa sa politică era considerabil redusă, singura persoană ce mai putea avea puteri de coagulare şi de direcţionare a noii linii politice era Take Ionescu. Aproape imediat după moartea acestuia (în iulie 1922), Partidul Conservator-Democrat va fuziona cu Partidul Naţional.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Partidul Democrat este hotărât ca, fără nici o şovăire, şi fără nici o cruţare, să lovească toate necinstele, toate abuzurile care s-au comis în trecut şi să împiedice pe cele care s-ar cerca să se comită în viitor. Aceeaşi necesitate de ordine morală impune cercetarea averilor strânse în vreme de război de către funcţionarii publici.

Partidul Democrat este convins că fără nici o implacabilă urmărire a necinstei, societatea românească este în primejdie.

El cheamă la această operă pe toţi cei drepţi.

În numele Partidului Democrat,

Take Ionescu

"Românimea", din 22 octombrie 1919

4.6. PROGRAMUL DE MUNCĂ AL PARTIDULUI NAŢIONAL ROMÂN[1]

(29 aprilie 1920)

Partidul Naţional Român îşi întinde organizaţia politică asupra întregului teritoriu al României Mari. Având de bază hotărârile de la Alba Iulia şi ca întâiu postulat politic desăvârşirea unirii, partidul va lupta pentru realizarea ei printr-o legiferare, care va avea la temelie principiile democratice, naţionale şi sociale, cuprinse în capitolele ce urmează. [...]

Capitolul II. Politica internă Pornind de la principiul suveranităţii naţionale, fixat în Constituţia statului român, în înţelesul căruia toate puterile emană de la naţiune, Partidul Naţional Român pretinde revizuirea Constituţiei în conformitate cu stările de fapt şi în special cu principiile adevăratului parlamentarism.

Partidul cere unificarea treptată şi sistematică a întregii legislaţii de pe teritoriul României Mari, ţinând seama de dezvoltarea istorică din diferitele provincii. În vederea realizării acestei probleme partidul pretinde înfiinţarea unei comisii speciale juridice ataşată pe lângă guvernul central. [...]

Capitolul III. Reforma agrară Partidul Naţional Român, plecând de la principiul ca pământul să ajungă în mâna celor care-l cultivă, cu excluderea oricărei rente fără muncă, şi ţinând seama de cerinţele unei sănătoase nivelări sociale, ca şi de promovarea producţiei naţionale, va veghea ca legea agrară pentru Basarabia[2], votată de Corpurile legiuitoare, precum şi decretul-lege pentru reforma agrară din Ardeal şi Bucovina să fie executate în mod legal şi drept.

---

[1] Documentul a fost adoptat de Congresul partidului de la Alba Iulia, în condiţiile efectuării de noi alegeri parlamentare.

[2] Votată la 6 martie 1920.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

La revizuirea reformei agrare pentru Ardeal şi Bucovina de către Corpurile legiuitoare, partidul nu admite schimbări în dezavantajul ţărănimii, nici în ceea ce priveşte extinderea exproprierii, nici în ceea ce priveşte preţul.

Pentru teritoriul vechiului Regat, Partidul Naţional Român pretinde alcătuirea unei noi legi de expropriere, ţinându-se seama de nevoile reale ale ţărănimii şi de principiile fundamentale democratice, care au determinat legiferarea chestiunii agrare în provinciile dezrobite. [...]

Capitolul VI. Refacerea economică P.N.R. pretinde întreg concursul statului la refacerea consolidării economice a Ţării, cere intervenţia statului pentru reconstituirea regiunilor distruse de război şi recunoaşte păgubiţilor de război dreptul de a pretinde de la stat rebonificarea daunelor cauzate de război.

P.N.R. cere libertatea comerţului, este pentru naţionalizarea industriei, pretinzând concursul statului la exploatarea cât mai intensă a bogăţiilor Ţării, aşa că necesităţile locuitorilor să poată fi satisfăcute din producţia internă.

P.N.R. cere ca statul să protejeze iniţiativa particulară, să ajute şi să promoveze industria de casă şi în general să consolideze mica industrie; este pentru înfiinţarea de ferme model, care încurajează şi concursul statului pentru dezvoltarea şi întărirea culturii de vite; va năzui ca să obţie concursul statului şi creditul necesar pentru înfiinţarea şi ajutorarea unui puternic sistem de cooperative la sate şi la oraşe. [...]

Capitolul X. Reforma şcolară Urmărind unificarea învăţământului de pe întreg teritoriul României Mari, P.N.R. este pentru o radicală reformă a tuturor ramurilor de învăţământ de azi, ţinându-se seama în reglementare şi de normele evolutive ale timpului şi mai ales de principiul ca, de o parte, să se formeze cât mai mulţi specialişti în ramurile practice, iar, de altă parte, instrucţia şcolară să se termine timpuriu, ca tinerimea să poată fonda familie cel mai târziu începând de la vârsta de 24 de ani.

P.N.R. se preocupă de crearea unui astfel de corp didactic care asigurat fiind şi materialiceşte să corespundă înaltei sale misiuni.

Dezvoltarea şcolii poporale în acel înţeles ca ea să fie adevărata şcoală pentru plugari, înfiinţând şcoli de repetiţie bine organizate. P.N.R. pretinde înfiinţarea îndeosebi de şcoli comerciale şi industriale luând ca bază planurile de învăţământ din ţările occidentale pentru a se crea o clasă puternică de comercianţi şi industriaşi şi pentru a întemeia şi a da astfel avânt industriei şi comerţului nostru naţional. [...]

Capitolul XI. Reforma bisericească P.N.R. pretinde ca statul să recunoască fiecărui cetăţean deplina libertate de conştiinţă. În raportul dintre stat şi confesiuni, partidul cere o deplină autonomie a acestora în tot ce priveşte organizarea internă, cultul, administrarea, rezervându-şi statul dreptul de supraveghere şi exercitându-şi dreptul de confirmare a organelor conducătoare bisericeşti. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Capitolul XIII. Propaganda în ţară şi în străinătate P.N.R. cere concursul statului la organizarea unei propagande sistematice şi intense pentru îndrumarea şi luminarea maselor populare, universităţi populare, cărţi, broşuri, publicaţiuni periodice etc.

Partidul cere organizarea unei propagande şi în străinătate pentru a face cunoscută în statele europene şi de peste ocean structura, fiinţa şi întreaga viaţă de stat a Ţării româneşti şi pentru a nutri raporturile cu acele state precum şi adevăratele şi legitimile aspiraţii ale noului stat român.

"*Patria*", din 29 aprilie 1920

4.7. PROGRAMUL PARTIDULUI NAŢIONAL LIBERAL

(ianuarie 1922)

În temeiul acestui trecut şi al acestor programe înţelegem deci să urmăm o politică naţională de ordine şi de înfrăţire socială.

Vom închina toate puterile noastre consolidării Unităţii Naţionale.

Vom da României întregite Constituţia aşteptată.

Vom face o politică de dreptate socială, asigurând astfel democraţiei sănătoase liniştea necesară pentru a dezvolta roadele dobândite prin sufragiul universal.

Vom desăvârşi pentru ţărani aplicarea reformei agrare şi vom veghea la îmbunătăţirea stării lor materiale, culturale şi morale.

Ne vom strădui să îmbunătăţim soarta muncitorimii de la oraşe şi să o înzestrăm cu legiuirile cerute de netăgăduitele ei nevoi.

Nu vom cruţa nimic pentru a reda Ţării situaţia financiară la care are dreptul potrivit bogăţiilor şi tradiţiilor ei.

Vom pune capăt risipei banului public prin economii şi vom căuta să restabilim echilibrul bugetar prin revizuirea completă a impozitelor ce s-au pus acum în urmă.

Vom scădea şi desfiinţa impozitele ce nu erau cu adevărat cerute de nevoile statului.

Vom urma o politică economică care să îngăduiască sporirea producţiei şi să înlesnească exportul ei, aducând astfel propăşirea întregii economii naţionale şi prin aceasta ieftinirea traiului.

Toate ştiinţele noastre vor fi îndreptate spre o bună şi cinstită administraţie. Statul, judeţele şi comunele trebuiesc administrate cu grijă şi spre folosul obştesc.

Vom lua măsuri energice împotriva tuturor abuzurilor săvârşite care au adus Ţării atâtea pagube de ordin material şi moral.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Vom asigura tuturor cetăţenilor României Mari, de orice rasă, limbă şi confesiune ar fi ei, drepturile culturale şi religioase ce li se cuvin.

În sfârşit, vom căuta, prin întărirea situaţiei interne şi printr-o politică externă de pace şi demnitate, să restabilim prestigiul României în afară.

Ştim că nu este ceasul vorbelor, ci al faptelor.

De aceea, mergem la muncă cu încrederea că răspundem simţământului obştesc şi cu siguranţă că, ajutaţi de ţară, vom reda României locul ce i se cuvine în lume.

"*Universul*", din 26 ianuare 1922

4.8. CONTEXTUL INSTALĂRII LIBERALILOR LA PUTERE

(ianuarie 1922)

Aşadar, urmărirea relaţiilor dintre partidele politice în perspectiva instalării liberalilor la putere în ianuarie 1922, subliniază ideea că preluarea puterii de către liberali a fost posibilă datorită eşecului Federaţiei Naţionale spre un partid democratic care, concurând cu cel liberal la succesiunea guvernării Averescu, să dea posibilitate regelui să aleagă; a mai fost posibilă datorită eşuării succesive a tuturor tentativelor de colaborare orientate spre realizarea unui guvern de coaliţie ("blocul partidelor care au făcut războiul", "blocul partidelor unirii", "blocul constituţional", etc.). Fără îndoială că în prepararea acestor eşecuri iscusinţa liberalilor în materie de intrigă politică - acea capacitate manevrieră sesizată de N. Iorga - a avut importanţa ei. Apărea necesară încredinţarea puterii Partidului Liberal în măsura în care gravitatea situaţiei economice determina preferinţa pentru soluţii verificate şi, respectiv, prudenţa în raport cu experienţele politice ("n-avem timp de experienţe când datoria ţării este de 20 miliarde", afirma "oficiosul liberal", "*Viitorul*", din 21 ianuarie 1922). Mai părea necesară în măsura în care procesul adaptării partidelor la noua situaţie creată în România după primul război mondial a fost mai uşor suportat de Partidul Liberal aşa încât forţa lui materială şi organizarea erau, în 1922, superioare celorlalte partide.

Cercetarea situaţiei politice în preajma instalării guvernării liberale în 1922 şi în primele luni ale acestei guvernări - a raporturilor dintre guvern şi opoziţie – evidenţiază o intensificare a luptelor dintre partidele politice. Acest fenomen se explică atât prin dificultăţile procesului de adaptare a partidelor la condiţiile noi create în România după primul război mondial (şi aici vizăm în primul rând implicaţiile acordării votului universal), cât şi prin importanţa unor obiective ce trebuiau atinse: noua constituţie, legea electorală, legea administrativă etc. Menţionăm că accentuarea divergenţelor între partidele politice în a doua jumătate a anului 1921, ia tot mai mult forma unei opoziţii, temporar ireductibile,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

între aşa-zisele "partide de ordine" şi "partide anarhiste ale luptei de clasă". Încredinţarea puterii Partidului Liberal şi primele acte de guvernământ determină restructurarea opoziţiei în sensul orientării nuanţate, a tuturor celorlalte partide împotriva celui liberal. În investigarea cauzelor care au determinat, pe rând, eşuarea formării unui al doilea mare partid care să permită reintrarea în funcţiune a rotativei guvernamentale, a tentativelor spre realizarea unui guvern de coaliţie, a cauzelor care au determinat neunitatea opoziţiei faţă de guvernul Averescu, apoi, a opoziţiei faţă de guvernul liberal, atrage atenţia prezent constantă şi, concomitent, dizolvantă, a aversiunii, fireşte nuanţate, a partidelor politice faţă de Partidul Ţărănesc şi, mai ales, faţă de principiul luptei de clasă adoptat de ţărănişti. N-ar prezenta aici importanţă acest aspect, dacă n-ar fi vorba de un partid ale cărui idei urmărite consecvent şi în limitele posibilului, puteau în acel moment să contribuie la adâncirea democraţiei în România, la apropierea de tipul clasic, occidental, al democraţiei. Partidul Liberal la conducerea României va contribui la depărtarea democraţiei româneşti de autenticitatea ei. Putem spune că împrejurările venirii liberalilor la putere în ianuarie 1922 şi, mai ales, înăsprirea relaţiilor dintre partide prilejuită de acest eveniment au sporit vulnerabilitatea regimului politic din România în faţa atacurilor de la dreapta şi de la stânga; se vor acumula argumente împotriva partidelor politice şi a democraţiei româneşti, în genere, argumente care vor avea contribuţia lor la involuţia acesteia către regimul de dictatura personală, fascistă, şi, în cele din urmă, comunistă. Atitudinea opoziţiei faţă de actele guvernării liberale va marca atmosfera politică existentă în România acelor ani. Promulgarea Constituţiei din 1923 va crea prilejuri multiple de confruntare între guvern şi partidele rămase în opoziţie."

I. Ciupercă, ***Opoziţie şi putere în România anilor 1922-1928***, Iaşi, Editura Universităţii "Al. I. Cuza", 1994, pp. 64-66

4.9. PROGRAMUL PARTIDULUI NAŢIONAL-ŢĂRĂNESC[1]

(octombrie 1926)

*I. **Constituţia*** Constituţia României întregite trebuie să izvorască din consensul voinţei cetăţenilor, liber manifestat, şi să fie astfel întocmită, încât să reprezinte o chezăşie pentru dezvoltarea nestânjenită a forţelor vii ale naţiunii.

În acest scop, ea va trebui să cuprindă toate garanţiile drepturilor şi libertăţilor cetăţenesti, precum şi mijloacele de apărare legală împotriva oricărui abuz de putere. [...]

---

[1] Partidul Naţional Ţărănesc ia naştere din fuziunea realizată între Partidul Naţional Român şi o parte însemnată a Partidului Ţărănesc, cu ocazia Congresului extraordinar, ţinut la Bucureşti pe 10 octombrie 1926.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

VII. Regimul minorităţilor Regimul minorităţilor etnice şi confesionale va fi călăuzit de hotărârile de la Alba Iulia.

De asemenea, şi chestiunea cultelor va fi rezolvată în conformitate cu hotărârile de la Alba Iulia.

Partidul Naţional-Ţărănesc pătruns de importanţa bunei îndrumări a vieţii sufleteşti a poporului român, va avea toată solicitudinea pentru interesele bisericii sale. [...]

VIII. Programul economic Se va urmări sporirea producţiei Ţării prin normalizarea condiţiilor de funcţionare a vieţii economice aşezate pe temeliile ei naturale.

Producţia principală a Ţării fiind agricultura, interesele propăşirii acesteia nu vor fi subordonate intereselor unui industrialism forţat şi artificial.

Măsuri pentru agricultură Revizuirea momentană administrativă a modului de aplicare a legilor agrare, în mod individual, în scopul de a înlătura abuzurile săvârşite şi revizuirea legislativă a acestei legi la timpul oportun convenit împreună.

Revizuirea legislativă se va face în scopul:

1. De a înlătura dispoziţiile excepţionale cu caracter personal, care privesc mai ales moşiile arendate.

2. De a reduce proprietăţile nearendate:

a) dacă nu sunt ferme - la 100 ha;

b) dacă sunt ferme - la 250 ha, în regiunile cu cererile de împroprietărire nesatisfăcute şi până la 500 ha în regiunile cu cererile de împroprietărire satisfăcute.

Prin ferme se înţeleg şi acele gospodării care exploatează moşia cu inventar propriu de vite şi unelte sau crescătorii de vite.

Fermele model vor fi favorizate.

Interesele producţiei naţionale pretind ca o supremă necesitate să se introducă linişte şi siguranţă în raporturile de proprietate. În consecinţă, se vor fixa fără amânare şi înregistra în cărţile funduare ardelene, bănăţene şi bucovinene titlurile de proprietate ale celor împroprietăriţi şi se vor termina fără întârziere lucrările de împroprietărire şi colonizare.

Se va începe cadastrarea şi intabularea proprietăţii şi în vechiul Regat.

Se va legifera "un cod sistematic", în care vor fi luate măsurile necesare pentru cea mai largă protecţiune a proprietăţii ţărăneşti şi, în general, pentru ridicarea producţiei agricole.

Prin această codificare agricolă se va asigura libertatea circulaţiei pământului ţărănesc – după o epocă de tranziţii şi protecţii – în scop de selecţionare naturală a cultivatorilor serioşi.

Se va împiedica, de o parte, pulverizarea, iar, de altă parte, acumularea din nou a proprietăţii rurale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Se va organiza un credit rural care prin împrumuturi uşoare şi ieftine să facă posibil ţăranilor, de o parte, înzestrarea proprietarilor cu vite şi instrumente agricole, iar, de altă parte, să cumpere pământ atât de la ţăranii care ar voi să vândă partea lor, cât şi de la proprietarii care intenţionează a înstrăina moşia lor.

Se va organiza viaţa cooperativă atât în scopul valorificării produselor agricole, cât şi pentru procurarea maşinilor, instrumentelor şi tuturor uneltelor necesare gospodăriilor agricole, având la bază autonomia lor.

Se va organiza serviciul de stat menit să îngrijească prin ferme model şi alte stabilimente nobilitatea seminţelor şi îmbunătăţirea rasei vitelor.

Se vor reorganiza Camerele agricole, care vor îndruma şi organiza activitatea agricolă şi interesele comune ale tuturor agricultorilor.

Dreptul de preemţiune al statului pe moşiile scoase de bunăvoie în vânzare trebuie să devină o realitate chiar cu ajutorul unui credit rural, îndestulat cu fonduri suficiente.

Reforme auxiliare: Se vor realiza diferite reforme auxiliare şi anume:

Pentru regularea apelor, împiedicarea surpării malurilor etc. şi pentru stabilimente de irigare şi drenaje.

Se vor desfiinţa taxele vamale şi măsurile de prohibire sau de comprimare a preţurilor instituite cu văditul rezultat al reducerii producţiei agricole. Se va încuraja producţia agricolă şi îndeosebi cea a grâului, prin libertatea exportului.

Se vor lua măsuri educative, în special se vor înfiinţa cât mai multe ferme model, staţiuni agricole, crescătorii de vite şi se vor încuraja cele particulare; se vor înfiinţa cât mai multe şcoli practice şi teoretice de agricultură şi se vor organiza învăţământul ambulant şi excursiile agricole.

Asemenea se va încuraja sindicalizarea agricultorilor.

Se va reorganiza serviciul pescăriilor şi se va da o intensivă îngrijire clasei pescarilor, organizată pe baze cooperative.

Se va reorganiza Ministerul Agriculturii aşa ca să fie şi un organ de încurajare şi îndrumare a producţiei agricole.

Măsuri pentru industrie: Pentru încurajarea bunei stări a satelor se va îndruma dezvoltarea industriei ţărăneşti, organizată sistematic, prin folosirea îndemânării tehnice şi artistice, a anotimpurilor de lipsă de lucru, a puterii motrice şi a cooperaţiei.

Se va încuraja dezvoltarea industriei mijlocii şi mici, îndeosebi a aceleia în legătură cu valorificarea produselor agricole, cu excluderea producţiei interesate a industriei, care nu are baze naturale de dezvoltare în ţară.

Organizarea producţiei izvoarelor de energie (cărbuni, gaz metan, căderi de apă, etc.) se va face în formele corespunzătoare maximului de randament şi de utilitate economică naţională, încurajându-se iniţiativa şi capitalurile private.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Măsuri pentru comerţ: Regimul comerţului intern va fi acela al libertăţii. Tendinţele de acaparare şi de speculă vor fi combătute în special prin înlesnirea circulaţiei normale a mărfurilor, prin răspândirea şi organizarea cooperativelor de consum şi prin organizarea pieţelor de desfacere cu concursul autorităţilor comunale şi judeţene.

Exportul va fi liber.

Se va încuraja sindicalizarea producătorilor în vederea exportului direct.

Se vor reorganiza Camerele de comerţ şi industrie.

Se va alcătui un tarif vamal autonom, care va servi drept bază la încheierea convenţiilor comerciale.

Măsuri pentru cooperaţie: Se va întocmi un cod al cooperaţiei pe baza principiului autonomiei, asigurându-se cooperaţiei cele mai mari înlesniri de credit din partea Băncii Naţionale.

Instituţiile cooperative vor fi folosite la exploatarea bogăţiilor statului.

"Aurora", din 13 octombrie 1926

4.10. PROGRAMUL DE ACŢIUNE AL PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA[1]

(mai 1927)

Partidul Social-Democrat din România, solidar cu partidele muncitoreşti socialiste din toate ţările, cu care este unit în Internaţionala Muncitoare Socialistă şi condus de acelaşi ideal, reprezintă şi apără interesele şi aspiraţiile clasei muncitoare de la oraşe şi sate, precum şi ale tuturor păturilor asuprite social sau naţional din România. Bazat pe învăţăturile socialismului ştiinţific, el urmăreşte ca ultim scop desfiinţarea exploatării economice, a asupririi politice sau naţionale şi înapoierii culturale sub orice formă, prin cucerirea puterii de stat, socializarea mijloacelor de producţie, transport şi schimb şi transformarea statului de clasă burghezo-capitalist în societatea democratică socialistă. [...]

I. Politica internă Democratizarea desăvârşită a vieţii de stat este condiţiunea principală pentru desfăşurarea liberă a luptei de clasă şi pentru educaţie politică şi culturală a masei muncitoare.

De aceea, Partidul Social-Democrat cere:

1. Alcătuirea Camerei şi în general a tuturor corpurilor elective, reprezentative sau administrative, numai prin votul universal, egal, direct şi secret, cu reprezentarea proporţională pe judeţe şi totalizarea resturilor de voturi din toată ţara.

---

[1] Între 7-9 mai 1927 a avut loc la Bucureşti Congresul Federaţiei Partidelor Socialiste din România, care a adoptat hotărârea creării Partidului Social-Democrat din România, prin unificarea partidelor componente ale Federaţiei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Drept de vot pentru toţi cetăţenii de la 20 de ani în sus, fără deosebire de neam, religie sau sex.

Suportarea de către stat a tuturor cheltuielilor necesare pentru efectuarea alegerilor.

Efectuarea alegerilor într-o singură zi de repaus legal.

Desfiinţarea instituţiei de drept şi numiţi, precum şi a dreptului acor-dat Universităţilor, camerelor profesionale, consiliilor judeţene şi comunale şi altor corporaţiuni de a trimite membri în corpuri elective, legislative şi administrative.

Desfiinţarea Senatului.

Dreptul parlamentului de a se întruni din proprie iniţiativă.

Alegerea guvernului de către parlament.

Incompatibilitatea între mandatul de parlamentar şi calitatea de membru în consiliile de administraţie ale societăţilor anonime.

2. Libertatea deplină a presei, întrunirii şi asociaţiei.

Dreptul de asociaţie sindicală pentru funcţionarii publici.

Libertatea grevei pentru toate categoriile de salariaţi.

Abrogarea tuturor legilor excepţionale.

Scoaterea dispoziţiunilor poliţieneşti şi restrictive din legea conflictelor colective de muncă şi legea asociaţiunilor profesionale, scoaterea sindicatelor de sub regimul legii persoanelor juridice.

Suprimarea sistemului bătăii, praticat de autorităţi, şi sancţiuni severe împotriva funcţionarilor bătăuşi.

Desfiinţarea instituţiei Siguranţei generale şi înlocuirea jandarmeriei cu o poliţie rurală. Responsabilitatea personală, penală şi civilă a funcţionarilor care au comis, ordonat sau tolerat acte atingând libertăţile şi drepturile cetăţeneşti.

Desfiinţarea stării de asediu şi a regimului excepţional în toată ţara.

Liberul exerciţiu al culturii pentru toate confesiunile şi credinţele religioase.

Dreptul pentru fiecare cetăţean de a ieşi dintr-o confesiune religioasă şi de a se declara liber cugetător.

Despărţirea bisericii de stat şi susţinerea ei de către credincioşi.

Aplicarea efectivă a dispoziţiunilor constituţionale cu privire la egalitatea cetăţenilor, fără deosebire de neam, religie în faţa legii.

Dreptul tuturor cetăţenilor de a fi instruiţi, judecaţi şi administraţi în limba lor, acolo unde locuiesc în mase compacte.

3. Descentralizarea administrativă.

Autonomia deplină a judeţelor şi comunelor.

Delimitarea circumscripţiilor administrative şi electorale potrivit cu structura socială, economică, etnică.

Salarii şi pensii suficiente pentru funcţionarii publici, văduvele şi orfanii de război.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Responsabilitatea funcţionarilor pentru averile câştigate în timpul funcţiunii şi confiscarea averilor nejustificate. [...]

IX. Politica socială Pentru asigurarea unor condiţii de muncă şi trai omeneşti clasei muncitoare, chiar în societatea actuală, Partidul Social-Democrat din România preconizează un sistem general de ocrotire a muncii salariate şi a sănătăţii publice. El cere:

Legislaţie muncitorească unică cu respectarea drepturilor câştigate.

Consultarea Confederaţiei Generale a Muncii, ca reprezentant al muncitorimii organizate în sindicate, la elaborarea tuturor legilor cu caracter muncitoresc.

Ratificarea şi legiferarea convenţiilor şi recomandaţiilor Biroului Internaţional al Muncii.

Legiferarea contractului colectiv de muncă.

Legiferarea zilei de muncă de maximum 8 ore.

Obligarea, prin lege, a tuturor antreprenorilor de lucrări publice să aplice ziua de lucru de 8 ore şi minimul de salariu stabilit pe baza mediei salariilor din regiunea respectiva.

Înlocuirea Camerelor de muncă cu Camere autonome de muncitori şi funcţionari. [...]

2. Asistenţă medicală gratuită. [...]

Rezolvarea problemei locuinţelor prin construirea de apartamente populare ieftine şi igienice de către stat şi comune.

Partidul Social-Democrat din România. Programul şi statutul, Bucureşti, 1927, pp. 3-17

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

V. CONSTITUȚIA DIN 1923 ȘI LEGILE DE UNIFICAERE A STATULUI ROMÂN

5.1. CONSTITUȚIA DIN 1923[1]

Titlul I - Despre teritoriul României

Art. 1. Regatul României este un stat național, unitar și indivizibil.

Art. 2. Teritoriul României este nealienabil.

Hotarele statului nu pot fi schimbate sau rectificate decât în virtutea unei legi.

Art. 3. Teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni de gintă străină.

Art. 4. Teritoriul României din punct de vedere administrativ se împarte în județe, județele în comune.

Numărul, întinderea și subdiviziunile lor teritoriale se vor stabili după formele prevăzute în legile de organizare administrativă.

Titlul II - Despre drepturile românilor

Art. 5. Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi.

Art. 6. Constituțiunea de față și toate celelalte legi relative la drepturile politice determină care sunt, deosebit de calitatea de român, condițiunile necesare pentru exercitarea acestor drepturi.

Legi speciale, votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub care femeile pot avea exercițiul drepturilor politice.

Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe.

---

[1] Dotarea țării cu o lege fundamentală, în noile condiții după terminarea primului război mondial a devenit una dintre problemele fundamentale ale statului român. Dar organizarea constituțională avea să constituie o chestiune deosebit de dificilă, atât pentru instituția monarhică, cât și pentru guvernele din această perioadă, datorită multiplelor împrejurări interne, dar mai ales externe. Astfel, problema constituțională a fost mereu amânată până la venirea liberalilor la putere, la începutul anului 1922. După lungi dezbateri, noua Constituție a fost votată, la 26 martie 1923, în Adunarea Deputaților, iar la 27 martie - în Senat, fiind promulgată apoi, printr-un decret la 28 martie 1923 și publicată în "*Monitorul oficial*" la 29 martie 1923, ca operă liberală, trezind numeroase proteste din partea partidelor din opoziție.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 7. Deosebirea de credinţe religioase şi confesiuni, de origine etnică şi de limbă, nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturi civile şi politice şi a le exercita.

Numai naturalizarea aseamănă pe străin cu românul pentru exercitarea drepturilor politice.

Naturalizarea se acordă în mod individual de Consiliul de Miniştri, în urma constatării unei comisiuni, compusă din: primul-preşedinte şi preşedinţii Curţii de apel din Capitala ţării, că solicitantul îndeplineşte conditiunile legale.

O lege specială va determina condiţiunile şi procedura prin care străinii dobândesc naturalizarea.

Naturalizarea nu are efect retroactiv. Soţia si copiii minori profită, În condiţiunile prevăzute de lege, de naturalizarea soţului sau tatălui.

Art. 8. Nu se admite în stat nici o deosebire de naştere sau de clase sociale. Toţi românii, fără deosebire etnică, de limbă sau de religie, sunt egali înaintea legii şi datori a contribui fără osebire la dările şi sarcinile publice.

Numai ei sunt admisibili în funcţiunile şi demnităţile publice, civile şi militare.

Legi speciale vor determina Statutul funcţionarilor publici.

Străinii nu vor fi admişi în funcţiunile publice decât în cazuri excepţionale şi anume statornicite de legi.

Art. 9. Toţi străinii aflători pe pământul României se bucură de protecţiunea dată de legi persoanelor şi averilor în genere.

Art. 10. Toate privilegiile de orice natură, scutirile şi monopolurile de clasă sunt oprite pentru totdeauna în statul român.

Titlurile de nobleţe sunt şi rămân neadmise în statul român.

Decoraţiunile străine se vor purta de români numai cu autorizarea regelui.

Art. 11. Libertatea individuală este garantată.

Nimeni nu poate fi urmărit sau percheziţionat, decât în cazurile şi după formele prevăzute în legi.

Nimeni nu poate fi deţinut sau arestat, decât în puterea unui mandat judecătoresc motivat, care trebuie să-i fie comunicat în momentul arestării sau cel mai târziu în 24 de ore după deţinere sau arestare.

În caz de vină vădită, deţinerea sau arestarea se poate face imediat, iar mandatul se va emite în 24 de ore şi i se va comunica conform alineatului precedent.

Art. 12. Nimeni nu poate fi sustras în contra voinţei sale de la judecătorii ce-i dă legea.

Art. 13. Domiciliul este inviolabil.

Nici o vizitare a domiciliului nu se poate face decât de autorităţile competente, în cazurile anume prevăzute de lege şi potrivit formelor de ea prescrise.

Art. 14. Nici o pedeapsă nu poate fi înfiinţată, nici aplicată decât în puterea legii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 15. Nici o lege nu poate înfiinţa pedeapsa confiscării averilor.

Art. 16. Pedeapsa cu moartea nu se va putea reînfiinţa afară de cazurile prevăzute în Codul penal militar în timp de război.

Art. 17. Proprietatea de orice natură, precum şi creanţele asupra statului sunt garantate.

Autoritatea publică, pe baza unei legi, este în drept a se folosi, în scop de lucrări de interes obştesc, de subsolul oricărei proprietăţi imobiliare, cu obligaţiunea de a desdăuna pagubele aduse suprafeţei, clădirilor şi lucrărilor existente; în lipsă de învoială, despăgubirea se va fixa de justiţie.

Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică şi după o dreaptă şi prealabilă despăgubire stabilită de justiţie.

O lege specială va determina cazurile de utilitate publică, procedura şi modul exproprierii.

În afară de expropriere pentru căile de comunicaţie, salubritate publică, apărarea Ţării şi lucrări de interes militar, cultural şi acele impuse de interese generale directe ale statului şi administraţiilor publice, celelalte cazuri de utilitate publică vor trebui să fie stabilite prin legi votate cu majoritatea de două treimi.

Legile existente privitoare la alinierea şi lărgirea stradelor de prin comune, precum şi la malurile apelor ce curg prin sau pe lângă ele, rămân în vigoare în tot cuprinsul Regatului.

Art. 18. Numai românii şi cei naturalizaţi români pot dobândi orice titlu şi deţine imobile rurale în România. Străinii vor avea drept numai la valoarea acestor imobile.

Art. 19. Zăcămintele miniere, precum şi bogăţiile de orice natură ale subsolului sunt proprietatea statului. Se exceptează masele de roci comune, carierele de materiale de construcţie şi depozitele de turbă, fără prejudiciul drepturilor dobândite de stat pe baza legilor anterioare.

O lege specială a minelor va determina normele şi condiţiunile de punere în valoare a acestor bunuri, va fixa redevenţa proprietarului suprafeţei şi va arăta totodată putinţa şi măsura în care aceştia vor participa la exploatarea acestor bogăţii.

Se va ţine seama de drepturile câştigate, întrucât ele corespund unei valorificări a subsolului şi după distincţiunile ce se vor face în legea specială.

Concesiunile miniere de exploatare, instituite sau date, conform legilor azi în vigoare, se vor respecta pe durata pentru care s-au acordat, iar exploatările miniere existente făcute de proprietari numai cât timp le vor exploata. Nu se vor putea face concesionări perpetue.

Toate concesiunile şi exploatările prevăzute în alineatul precedent vor trebui să se conformeze regulilor ce se vor stabili prin lege, care va prevedea şi maximum de durată al acestor concesiuni şi exploatări şi care nu va trece de cinci-zece ani de la promulgarea acestei Constituţiuni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 20. Căile de comunicaţie, spaţiul atmosferic şi apele navigabile şi flotabile sunt de domeniul public.

Sunt bunuri publice apele ce pot produce forţă motrice şi acele ce pot fi folosite în interes obştesc.

Drepturile câştigate se vor respecta sau se vor răscumpăra prin expropriere pentru caz de utilitate publică, după o dreapta şi prealabilă despăgubire.

Legi speciale vor determina limita în care toate drepturile de mai sus vor putea fi lăsate în folosinţa proprietarilor, modalităţile exploatării, precum şi despăgubirile cuvenite pentru utilizarea suprafeţei şi pentru instalaţiile în fiinţă.

Art. 21. Toţi factorii producţiunii se bucură de o egală ocrotire.

Statul poate interveni, prin legi, în raporturile dintre aceşti factori pentru a preveni conflictele economice sau sociale.

Libertatea muncii va fi apărată.

Legea va regula asigurarea socială a muncitorilor, în caz de boală, accidente şi altele.

Art. 22. Libertatea conştiinţei este absolută.

Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate şi protecţiunea, întrucât exerciţiul lor nu aduce atingerea ordinii publice, bunelor moravuri şi legilor de organizare ale statului. [...]

Art. 24. Învăţământul este liber în condiţiunile stabilite prin legi speciale şi întrucât nu va fi contrar bunelor moravuri şi ordinei publice.

Învăţământul primar este obligator. În şcolile statului acest învăţământ se va da gratuit.

Statul, judeţele şi comunele vor da ajutoare şi înlesniri elevilor lipsiţi de mijloace, în toate gradele învăţământului, în măsura şi modalităţile prevăzute de lege.

Art. 25. Constituţiunea garantează tuturor libertatea de a comunica şi publica ideile şi opiniunile lor prin grai, prin scris, prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăţi în cazurile determinate prin Codicele penal, care nici într-un caz nu va putea restrânge dreptul în sine.

Nici o lege excepţională nu se va putea înfiinţa în această materie.

Nici cenzura, nici o altă măsură preventivă pentru apariţiunea, vinderea sau distribuţiunea oricărei publicaţiuni nu se va putea înfiinţa.

Nu este nevoie de autorizaţiunea prealabilă a nici unei autorităţi pentru apariţiunea oricărei publicaţiuni.

Nici o cauţiune nu se va cere de la ziarişti, scriitori, editori, tipografi şi litografi.

Presa nu va fi pusă niciodată sub regimul avertismentelor.

Nici un ziar sau publicaţiune nu va putea fi suspendat sau suprimat.

Orice publicaţiune periodică, de orice natură, va trebui să aibă un director răspunzător, iar în absenţa acestuia, un redactor răspunzător. Directorul sau redactorul

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

vor trebui să se bucure de drepturile civile şi publice. Numele directorului şi numele redactorului vor figura vizibil şi permanent în fruntea publicaţiunii.

Înainte de apariţia publicaţiunii periodice, proprietarul ei e obligat a declara şi înscrie numele său la tribunalul de comerţ.

Sancţiunile acestor dispoziţiuni se vor prevedea prin legi speciale.

Art. 26. În ce priveşte publicaţiunile neperiodice, răspunzător de scrierile sale este autorul, în lipsa acestuia editorul; patronul tipografiei răspunde când autorul şi editorul nu au fost descoperiţi.

La publicaţiunile periodice responsabilitatea o au: autorul, directorul sau redactorul în ordinea enumerării.

Proprietarul în toate cazurile este solidar răspunzător de plata despăgubirilor civile.

Delictele de presă se judecă de juraţi, afară de cazurile aci statornicite, care se vor judeca de tribunalele ordinare, potrivit dreptului comun:

a) Delictele ce s-ar comite împotriva suveranilor Ţării, principelui moştenitor, membrilor familiei regale şi dinastiei, şefilor statelor străine şi reprezentanţilor lor;

b) Îndemnurile directe la omor şi rebeliune, în cazurile când au fost urmate de execuţiune;

c) Calomniile, injuriile, difamaţiile aduse particularilor sau funcţionarilor publici oricari ar fi, atinşi în viaţa lor particulară sau în cinstea lor personală.

Arestul preventiv în materie de presă este interzis.

Art. 27. Secretul scrisorilor, telegramelor şi al convorbirilor telefonice este neviolabil.

O lege specială va stabili cazurile în care justiţia în interesul instrucţiunii penale va putea face excepţiune la dispoziţiunea de faţă.

Aceeaşi lege va determina responsabilitatea agenţilor statului şi a particularilor pentru violarea secretului scrisorilor, telegramelor şi convorbirilor telefonice.

Art. 28. Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, au dreptul de a se aduna paşnici şi fără arme, conformându-se legilor care regulează exercitarea acestui drept, pentru a trata tot felul de chestiuni: întru aceasta nu este trebuinţă de autorizare prealabilă.

Întrunirile sub cerul liber sunt permise, afară de pieţele şi căile publice.

Întrunirile, procesiunile şi manifestaţiile pe căile şi pieţele publice sunt supuse legilor poliţieneşti.

Art. 29. Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, au dreptul de a se asocia, conformându-se legilor, care regulează exerciţiul acestui drept.

Dreptul de liberă asociaţiune nu implică în sine dreptul de a crea persoane juridice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Condiţiunile în care se acordă personalitatea juridică se vor stabili prin o lege specială.

Art. 30. Fiecare are dreptul de a se adresa la autorităţile publice prin petiţiuni subscrise de către una sau mai multe persoane, neputând însă petiţiona decât în numele subscrişilor.

Numai autorităţile constituite au dreptul de a adresa petiţiuni în nume colectiv.

Art. 31. Nici o autorizare prealabilă nu este necesară pentru a se exercita urmăriri contra funcţionarilor publici pentru faptele administraţiunii lor de părţile vătămate, rămânând însă neatinse regulile speciale, statornicite în privinţa miniştrilor.

Cazurile şi modul urmăririi se vor regula prin anume lege.

Dispoziţiuni speciale în Codicele penal vor determina penalităţile prepuitorilor.

Art. 32. Nici un român, fără autorizarea guvernului, nu poate intra în serviciul unui stat străin, fără ca însuşi prin aceasta să-şi piardă cetăţenia.

Extrădarea refugiaţilor politici e oprită.

Titlul III - Despre puterile statului

Art. 33. Toate puterile statului emană de la naţiune, care nu le poate exercita decât numai prin delegaţiune şi după principiile şi regulile aşezate în Constituţiunea de faţă.

Art. 34. Puterea legislativă se exercită colectiv de către rege şi Reprezentaţiunea naţională.

Reprezentaţiunea naţională se împarte în două Adunări:

Senatul şi Adunarea Deputaţilor.

Orice lege cere învoirea câtor trele ramuri ale puterii legiuitoare.

Nici o lege nu poate fi supusă sancţiunii regale decât după ce se va fi discutat şi votat liber de majoritatea ambelor Adunări.

Art. 35. Iniţiativa legilor este dată fiecăreia din cele trei ramuri ale puterii legislative.

Totuşi orice lege relativă la veniturile şi cheltuielile statului sau la contingentul armatei trebuie să fie votată mai întâi de Adunarea Deputaţilor.

Art. 36. Interpretaţiunea legilor cu drept de autoritate se face numai de puterea legiuitoare.

Art. 37. Promulgarea legilor, votate de ambele Adunări, se va face prin îngrijirea Ministerului Justiţiei, care va păstra unul din originalele legilor votate, iar al doilea original se păstrează de Arhivele Statului.

Ministerul Justiţiei este şi păstrătorul marelui Sigiliu al statului.

În fiecare an Ministrul Justiţiei va publica colecţiunea legilor şi regulamentelor, în care legile vor fi inserate, purtând numărul de ordine după data promulgării. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Capitolul II - Despre rege şi miniştrii

Secţiunea I - Despre rege

Art. 77. Puterile constituţionale ale regelui sunt ereditare în linie coborâtoare directă şi legitimă a Maiestăţii Sale regelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, din bărbat în bărbat prin ordinul primogenitură şi cu exclusiunea perpetuă a femeilor şi coborâtorilor lor.

Coborâtorii Maiestăţii Sale vor fi crescuţi în religiunea ortodoxă a Răsăritului. [...]

Art. 79. La caz de vacanţă a tronului, ambele Adunări se întrunesc de îndată într-o singură Adunare, chiar fără convocare, şi cel mai târziu până la 8 zile de la întrunirea lor aleg un rege dintr-o dinastie suverană din Europa occidentală.

Prezenţa a trei pătrimi din membrii care compun fiecare din ambele Adunări şi majoritatea de două treimi a membrilor prezenţi sunt necesare pentru a se putea proceda la această alegere.

În cazul când Adunarea nu se va fi făcut în termenul mai sus prescris, atunci în a noua zi, la amiazi, Adunările întrunite vor păşi la alegere oricare ar fi numărul membrilor prezenţi şi cu majoritate absolută a voturilor.

Dacă Adunările s-ar afla dizolvate în momentul vacanţei tronului se va urma după modul prescris la articolul următor.

În timpul vacanţei tronului, Adunările întrunite vor numi o locotenenţă regală, compusă din trei persoane, care va exercita puterile regale până la suirea regelui pe tron.

În toate cazurile mai sus arătate votul va fi secret. [...]

Art. 82. Regele este major la vârsta de optsprezece ani împliniţi.

La suirea sa pe tron, el va depune mai întâi în sânul Adunărilor întrunite următorul jurământ:

"Jur a păzi Constituţiunea şi legile poporului român, a menţine drepturile lui naţionale şi integritatea teritoriului".

Art. 83. Regele, în viaţă fiind, poate numi o regenţă, compusă din trei persoane, care, după moartea regelui, să exercite puterile regale în timpul minorităţii succesorului tronului. Această numire se va face cu primirea Reprezentaţiunii naţionale, dată în forma prescrisă la art. 79 din Constituţiunea de faţă.

Regenţa va exercita totdeauna şi tutela succesorului tronului în timpul minorităţii lui.

Dacă la moartea regelui, regenţa nu s-ar găsi numită şi succesorul tronului ar fi minor, ambele Adunări întrunite, vor numi o regenţă, procedând după formele prescrise la art. 79 din Constituţiunea de faţă. [..]

Art. 87. Persoana regelui este inviolabilă. Miniştrii lui sunt răspunzători.

Nici un act al regelui nu poate avea tărie dacă nu va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta chiar devine răspunzător de acel act.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 88. Regele numeşte şi revocă pe miniştrii săi.

El sancţionează şi promulgă legile.

El poate refuza sancţiunea sa.

El are dreptul de amnistie în materie politică.

Are dreptul de a ierta sau micşora pedepsele în materii criminale, afară de ceea ce se statorniceşte în privinţa miniştrilor.

El nu poate suspenda cursul urmăririi sau al judecăţii nici a interveni prin nici un mod în administraţia justiţiei.

El numeşte sau confirmă în funcţiunile publice potrivit legilor.

El nu poate crea o nouă funcţiune fără o lege specială.

El face regulamente necesare pentru executarea legilor, fără să poată vreodată modifica sau suspenda legile şi nu poate scuti pe nimeni de executarea lor.

El este capul armatei.

El conferă gradele militare în conformitate cu legea.

El va conferi Decoraţiunile române conform unei anume legi.

El are dreptul de a bate monedă, conform unei legi speciale.

El încheie cu statele străine convenţiunile necesare pentru comerţ, navigaţiune şi alte asemenea, însă pentru ca aceste acte să aibă autoritate îndatoritoare, trebuie mai întâi a fi supuse puterii legislative şi aprobate de ea.

Art. 89. Legea fixează lista civilă pentru durata fiecărei domnii.

Art. 90. La 15 octombrie al fiecărui an, Adunarea Deputaţilor şi Senatul se întrunesc fără convocare, dacă regele nu le-a convocat mai înainte.

Durata fiecărei sesiuni este de cinci luni.

Regele deschide sesiunea prin un Mesaj, la care Adunările fac răspunsurile lor.

Regele pronunţă închiderea sesiunii.

El are dreptul de a convoca în sesiune extraordinară Adunările.

El are dreptul de a dizolva ambele Adunări deodată sau numai una din ele.

Actul de dizolvare trebuie să conţină convocarea alegătorilor până în două luni de zile şi a Adunărilor până în trei luni.

Regele poate amâna Adunările; oricum, amânarea nu poate depăşi termenul de o lună, nici a fi reînnoită în aceeaşi sesiune fără consimţământul Adunărilor.

Art. 91. Regele nu are alte puteri decât acele date lui prin Constituţiune.

"Monitorul oficial", din 29 martie 1923

5.2. ŞTEFAN ZELETIN DESPRE CONSTITUŢIA DIN 1923

Documentul oficial de naştere a neoliberalismului românesc este Constituţia votată în anul 1923. Pentru întâia oară acest act istoric pleacă de la următoarele puncte de vedere, care alcătuiesc esenţa noului liberalism:

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

a) intervenţia puterii de stat şi b) concepţia libertăţilor individuale ca "funcţii sociale". Întâia concepţie - aceea a tutelei puterii de stat asupra vieţii sociale - decurge în mod firesc din noua tendinţă de organizare; cea din urmă - concepţia neoliberală a libertăţilor - vine să dea legitimare celei dintâi. Căci o încălcare a statului asupra activităţii indivizilor nu poate fi legitimă decât în ipoteza că libertăţile individuale sunt concepute ca tot atâtea "funcţii sociale", ca drepturi acordate de stat şi numai în măsura în care îngăduie interesele statului. Acesta e tocmai modul în care Constituţia actuală înţelege deosebitele libertăţi. Dacă i se poate face o imputare, aceasta e numai că ea nu ne-a dat o concepţie neoliberală limpede lipsită de orice echivoc. De obicei libertăţile sunt formulate în spiritul liberalismului clasic: "libertatea individuală este garantată" sau "proprietatea de orice natură... este garantată" sau "libertatea muncii va fi apărată". Această garanţie suferă însă atâtea restrângeri, încât ea pare mai mult o ironie. E clar: noua noastră Constituţie nu e opera unui cap logic, de gânditor consecvent; ea a izvorât dintr-un spirit de compromisuri ce are groază de extreme şi de aceea şovăieşte să spună lucrurile pe faţă. Altfel s-ar fi putut stabili în mod clar principiul de temelie spre a enumera apoi libertăţile într-o formulare limpede şi neşovăelnică, de pildă astfel: "libertatea (individuală, a muncii, a proprietăţii, etc.) este o funcţie socială; statul are dreptul a interveni spre a îndruma aşa cum cer interesele sale".

De la tratatul din Adrianopol şi până astăzi, Constituţia noastră din martie 1923 rămâne cel mai revoluţionar act din istoria noastră politică; ea stă la hotarul a două lumi. Tratatul din 1829 inaugurează era nouă a liberalismului. Constituţia plămădită în anul 1923 indică transformarea liberalismului în forma sa opusă: aceea a neoliberalismului. De acum politica noastră de stat intră cu deplină conştiinţă pe calea organizării sociale, aşa cum impune noua structură financiară a capitalismului nostru. Dezvoltarea României se îndreaptă deci către imperialismul financiar, ca şi statele înaintaşe, acolo unde orice deosebire principială între capitalism şi socialism încetează. Rămâne de acum ca propaganda ştiinţifică să lumineze publicul român asupra adevărului că noua politică română este răsunetul nevoilor noastre de fapt şi că vechea concepţie liberalistă a libertăţilor absolute este - în noile împrejurări sociale - un fapt reacţionar, care tulbură mersul lucrurilor.

Aşadar, liberalismul românesc a învins criza sa generală în mod fericit; el s-a trezit peste noapte în metamorfoza neoliberală. Acum îi trebuie puţin timp spre a-şi da singur seama de ceea ce s-a petrecut cu dânsul şi apoi puţin curaj şi cinste intelectuală spre a recunoaşte pe faţă ceea ce este. Dar liberalismul român suferă în timpul de faţă şi o criză specifică, ce rezultă din condiţiile noastre sociale proprii şi aceasta este mult mai gravă decât cea dintâi.

Ştefan Zeletin, ***Neoliberalismul***, Bucureşti, Editura Scripta, 1992, pp. 96-97

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

5.3. *DECLARAȚIA PARTIDULUI NAȚIONAL ȘI A PARTIDULUI ȚĂRĂNESC CU PRILEJUL ADOPTĂRII CONSTITUȚIEI ROMÂNIEI*

(29 martie 1923)

Partidul Național și Partidul Țărănesc, luând act de încercarea Adunării, ieșită din lovitura de stat, furt și fraudă, de a uzurpa drepturile fundamentale ale națiunii, singura chemată să-și dea pactul fundamental, declară:

Consideră acest act abuziv ca o emanațiune a concepției absolutiste a puterii executive, fără consultarea voinței naționale.

Actualele Adunări, cu toate că întreaga opoziție le-a contestat orice îndreptățire legală de a da țării Constituția și întreaga națiune și-a ridicat glasul de protest, excluzând samavolnic o mare parte din deputații adevărat reprezentanți ai națiunii, declarând starea de asediu și suprimând libertățile cetățenești, au discutat și votat un pretins pact fundamental sub protecția forței brutale a mitralierelor și baionetelor.

Farsa discuțiilor din incinta Camerei a dovedit că astăzi guvernul, împreună cu Adunările numite de el, sunt complet izolate de conștiința vie și cinstită a națiunii.

Pentru ca cinismul să nu mai aibă nici o limită, guvernul actual, călcându-și jurământul său, se pune nu numai sub scutul baionetelor, ci și sub scutul autorității legale.

Prin acest act al său, guvernul provoacă un conflict deschis între rege și națiune [...].

Partidul Național și Partidul Țărănesc ridică din nou glasul lor de protest în fața țării și pătrunse de misiunea încredințată lor de țară, de a apăra cu toată hotărârea drepturile națiunii, consideră aceasta Constituție fără putere de a lega voința cetățenilor, fără putere de lege și de drept nulă.

Ceea ce s-a născut la adăpostul baionetelor nu va putea trăi decât prin baionete.

Dezbaterile Adunării Deputaților, nr. 61, ședința din 29 martie 1923, p. 1772.

5.4. *LEGEA PENTRU UNIFICARE ADMINISTRATIVĂ DIN IUNIE 1925*

TITLUL I - Împărțirea teritoriului regatului. Autorități administrative și elective locale. Autorități de control

Art.7. - Fiecare locuitor al țării, fără deosebire de sex și naționalitate, trebuie să aparțină unei comune și să participe la sarcinile ei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Cetățenii români se pot strămuta dintr-o comună în alta fără nici o învoire prealabilă.

Ei sunt însă datori să facă cunoscut autorităților comunale atât strămutarea cât și așezarea lor.

Orice teritoriu din cuprinsul țării trebuie să aparțină unei comune.

Comuna își exercită autoritatea sa aupra tuturor locuitorilor și a întregului teritoriu din cuprinsul ei. [...]

TITLUL VI - Dispozițiuni comune.

Capitolul I - Alegeri administrative

Secția I - Alegători eligibili la comună și județ

Art. 156. Sunt alegători la comune și județ toți cetățenii români care, pe lângă celelalte condițiuni pe care trebuie să le îndeplinească alegătorii pentru Adunarea deputaților, au vârsta de 21ani și domiciliul real de cel puțin un an în comuna sau județul unde urmează să-și exercite drepturile lor. Această condițiune nu se cere funcționarilor publici.

Alegătorii domiciliați în capitala județului nu votează la alegerile județene, ei sunt însă eligibili în consiliile județene.

Proprietarii de imobile din stațiunile climaterice și balneare pot să declare la primăriile respective, în cursul lunii ianuarie a fiecărui an, înainte ca listele electorale să rămână definitive, că înțeleg să exercite dreptul de alegător în acele comune chiar dacă nu au acolo domiciliul lor real.

Sunt de asemenea alegători și eligibili în consiliul județean, chiar dacă nu au domiciliul real în cuprinsul județului, cetățenii români care exercită acolo un comerț, o industrie, o profesiune, sau sunt proprietari de imobile și au făcut în termenul arătat la aliniatul 3 declarațiunea voinței lor la primăria comunei din județ unde au intențiunea de a-și exercita dreptul lor de vot. [...]

Art.159. Sunt eligibili în consiliile comunale și județene toți cetățenii români care, pe lângă condițiunile de a fi alegători, au vârsta de 25 ani împliniți și știu citi și scrie, precum și cei arătați în art.156, al. II și III.

"Monitorul oficial", din 14 iunie 1925

5.5. LEGEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR AL STATULUI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI NORMAL-PRIMAR

(iunie 1924)

Titlul I - Învățământul primar

Secțiunea I. Capitolul I - Dispozițiuni generale

Art. 1. Învățământul primar formează primul grad al învățământului. El cuprinde:

a) Școala de copii mici (grădinile de copii);

b) Școala primară;

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

c) Şcoalele şi cursurile de adulţi;

d) Şcoalele şi clasele speciale pentru copiii debili şi anormali educabili.

Art. 2. Învăţământul primar se predă:

În şcoalele statului (şcolile publice).

În şcoalele sau institutele particulare autorizate de stat şi în familie, conform legii învăţământului particular.

Art. 3. Şcoalele primare publice sunt nu numai acelea înfiinţate în conformitate cu această lege de către stat, ci şi acelea înfiinţate de către comune sau judeţe, cu autorizarea Ministerului Instrucţiunii, prin care se va face numirea şi plata personalului didactic.

Art. 4. Îndrumarea şi supravegherea generală a învăţământului primar sunt în sarcina statului, care le execută prin Ministerul Instrucţiunii.

Nici o şcoală nu se poate înfiinţa fără autorizarea Ministerului Instrucţiunii şi fără a se conforma cu dispoziţiunile legii în vigoare. [...]

Art. 5. Învăţământul primar este unitar în tot cuprinsul ţării. *Art. 6.* Învăţământul primar este obligatoriu şi gratuit în condiţiunile prevăzute de această lege.

Părinţii, tutorii şi toţi acei care au sub autoritatea sau îngrijirea lor copii orfani, cetăţeni români, sunt datori să dea copiilor lor instrucţiunea elementară, absolut indispensabilă oricărui cetăţean, cuprinzând programul complet al şcolii primare, astfel cum este prevăzut în această lege.

Art. 7. Învăţământul primar în şcoalele statului se predă în limba română.

În comunele cu populaţie de altă limbă decât limba română, Ministerul Instrucţiunii Publice va înfiinţa şcoale primare cu limba de predare a populaţiei respective, în aceeaşi proporţie ca şi comunele româneşti. În aceste şcoale studiul limbii române va fi însă obligatoriu în numărul de ore stabilit prin regulament.

"Monitorul oficial", din 26 iulie 1924

5.6. LEGEA PENTRU ORGANIZAREA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI UNIVERSITAR

(aprilie 1932)

Capitolul I - Universităţile şi administrarea lor

Art. 1. Învăţământul universitar se predă în:

1) Universitatea Bucureşti;

2) Universitatea Iaşi;

3) Universitatea Cluj;

4) Universitatea Cernăuţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

5) Facultatea de Drept "Regele Carol al II-lea" din Oradea, care, din punct de vedere al numirii profesorilor săi şi al formelor legale pentru care este necesară intervenţiunea Senatului universitar, depinde de Universitatea din Bucureşti.

Art. 2. Universităţile sunt instituţiuni de stat autonome, în ceea ce priveşte organizarea studiilor şi conducerea. Ele sunt aşezăminte de învăţământ universitar teoretic şi aplicat, precum şi instituţiuni de cercetări pentru progresul ştiinţei şi răspândirea culturii.

Art. 3. Universităţile şi fiecare din facultăţile care le compun sunt persoane juridice.

Art. 4. Universităţile sunt conduse de rector, ajutat de Senatul universitar.

Facultăţile sunt conduse de decan, ajutat de Consiliul facultăţii. [...]

Capitolul V - Studenţi, diplome

Art. 68. Înscrierea în diferite facultăţi ale Universităţii se face pe baza diplomei de bacalaureat, rămânând ca în viitor să se ţină seama de specializarea literară sau ştiinţifică a celor care cer înscrierea. La facultăţile de teologie se poate face înscrierea şi pe baza diplomei de absolvire a unui seminar complet de stat. [...]

Când numărul cererilor de înscriere depăşeşte numărul locurilor disponibile fixat de Consiliul facultăţii, la începutul fiecărui an şcolar, selecţiunea candidaţilor se va face sau după media examenului de bacalaureat şi după mediile obţinute în cursul superior al liceului la obiectele ce sunt în strânsă legătură cu specialitatea aleasă, sau prin concurs, după hotărârea Consiliului de facultate.

Înscrierile în primul an se fac cu titlu provizoriu.

Un regulament al facultăţilor va fixa cât timp un student, care nu şi-a trecut examenele unui an universitar, poate fi înscris fără a fi exmatriculat.

Art. 69. Cursurile Universităţii sunt publice. [...]

Art. 71. Durata cursurilor universitare va fi de cel puţin 4 ani (în care se cuprinde şi anul de îndrumare), pentru obţinerea diplomei de licenţiat sau inginer universitar şi unul sau doi ani, după cum se va fixa prin regulamentele facultăţilor, socotiţi de la luarea diplomei de licenţă sau de inginer universitar, pentru obţinerea diplomei de doctor sau doctor-inginer universitar. [...]

Art. 73. Studenţii pot fi impuşi la următoarele taxe, fixate de Consiliile facultăţilor şi aprobate de Senatul universitar:

a) Taxa de înscriere;

b) Taxa de bibliotecă;

c) Taxa de examen, doctorate şi diplomă;

d) Taxe de laborator şi de institute;

e) Taxa de construcţie la acele facultăţi unde este autorizată această taxă.

"Monitorul oficial", din 22 aprilie 1932

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

5.7. LEGEA PENTRU REGIMUL GENERAL AL CULTELOR

(22 aprilie 1928)

Capitolul I - Dispozițiuni generale

1. Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate şi protecţiune, întrucât exercițiul lor nu atinge ordinea publică, bunele moravuri şi legile sale de organizare.

2. Împiedicarea exercițiului liber al oricărui cult se va pedepsi potrivit dispozițiunilor respective din codul penal.

Serviciile religioase în afară de biserici sau case de rugăciuni se vor face cu observarea strictă a legilor şi regulamentelor în vigoare, evitându-se orice acte care ar putea aduce vreo jignire celorlalte culte sau ar constitui demonstrațiuni împotriva lor.

3. Credințele religioase nu pot împiedica pe nimeni a dobândi sau exercita drepturile civile şi politice, nici nu pot scuti pe nimeni de la obligațiunile impuse de legi.

4. Nimeni nu poate fi urmărit de autoritățile bisericeşti pentru motivul că şi-a îndeplinit vreo obligație impusă de legi sau că nu a săvârşit vreo faptă oprită de legi.

5. Nimeni nu poate fi constrâns să participe la serviciile religioase ale unui alt cult. [...]

6. Constituirea de organizațiuni politice pe bază confesională şi tratarea chestiunilor de politică militantă în sânul corporațiunilor şi instituțiilor bisericeşti sunt interzise.

7. Nici un cult nu poate avea relațiuni de dependență cu vreo autoritate sau organizație bisericească din străinătate, afară de cele impuse de principiile dogmatice şi juridico-canonice.

Relațiunile dintre stat şi cultul catolic - singurul în țară cu asemenea dependență - vor putea fi stabilite printr-un acord special, care va fi suspus Corpurilor legiuitoare pentru aprobare.

8. Jurisdicțiunea autorităților religioase ale cultelor din țară nu se poate întinde în afara teritoriului statului român.

Asemenea nici autoritățile religioase ale cultelor din străinătate nu vor putea exercita nici o jurisdicție în cuprinsul statului român.

9. Cultele şi asociațiile religioase nu pot primi ajutoare materiale din străinătate direct sau indirect, fără a le aduce la cunoştința guvernului. [...]

10. Membrii clerului, ai organelor de conducere şi funcționarii de orice categorie ai cultelor şi instituțiilor lor trebuie să fie cetățeni români, care se

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

bucură de toate drepturile civile şi politice şi care nu au fost condamnaţi prin sentinţă definitivă pentru crime contra bunelor moravuri şi contra siguranţei statului şi, în genere, pentru orice faptă care ar atrage interdicţiune corecţională.

În mod excepţional, Ministerul Cultelor poate admite ca membri ai clerului şi cetăţeni străini, însă pentru un timp limitat şi numai în cazul când existenţa sau funcţionarea unei comunităţi religioase ar fi periclitată prin încetarea serviciului religios. [...]

14. Cultele pot înfiinţa, administra şi controla instituţiuni culturale şi de binefacere în marginile şi potrivit dispoziţiunilor legilor privitoare la acest fel de instituţiuni.

15. Cultele pot înfiinţa şi conduce institute speciale pentru pregătirea clerului lor.

Programele pentru studiile teologice vor fi stabilite de autoritatea bisericească competentă şi vor fi comunicate Ministerului Cultelor.

Studiul istoriei, al limbii şi literaturii române şi al Constituţiunii ţării sunt obligatorii în aceste institute şi se vor preda conform unui program stabilit de autoritatea bisericească competentă în acord cu Ministerul Cultelor şi acel al Instrucţiunii, aşa fel ca să nu împiedice pregătirea teologică specială şi să fie compatibil cu caracterul religios-moral al acestor institute. [...]

18. Toate cultele sunt datoare a face servicii religioase la solemnităţile naţionale şi la cele ale Familiei Domnitoare. [...]

Capitolul II - Raporturile dintre stat şi culte

21. Pe lângă biserica ortodoxă, a cărei organizare este stabilită prin lege specială, în statul român, mai există următoarele culte:

a) Cultul român greco-catolic (unit);

b) Cultul catolic (de rit latin, grec-rutean şi armean);

c) Cultul reformat (calvin);

d) Cultul evanghelic-luteran;

e) Cultul unitarian;

f) Cultul armeano-gregorian;

g) Cultul mozaic (cu diferitele sale rituri);

h) Cultul mahomedan.

22. Culte noi pot fi recunoscute în stat dacă confesiunea de credinţă şi principiile lor religioase morale nu vor fi potrivnice ordinei publice, bunelor moravuri şi legilor ţării şi dacă sistemul lor de organizare, conducere şi administrare va fi în conformitate cu dispoziţiunile legii de faţă. [...]

Recunoaşterea dată unui cult poate fi revocată, pe aceeaşi cale, dacă organele, corporaţiile şi membrii săi contravin în mod făţiş dispoziţiunilor acestei legi şi ale statutului aprobat. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

24. Asociaţiunile religioase şi funcţionarea lor stau sub regimul legilor privitoare la asociaţiuni în genere şi la întruniri publice.

Sunt cu desăvârşire interzise, sub sancţiunea pedepselor prevăzute în codul penal, acele asociaţiuni religioase care propagă doctrine de natură a aduce atingere legilor de organizare ale statului şi instituţiile sale şi care prin practicile lor rituale contravin bunelor moravuri şi ordinei publice. [...]

25. Statul are asupra tuturor cultelor dreptul de supraveghere şi control, care se va exercita prin Ministerul Cultelor.

Autorităţile tuturor cultelor sunt datoare să trimită şi să dea acestui minister sau delegaţilor săi autorizaţi orice acte oficiale şi orice informaţie li s-ar cere. [...]

31. Ajutoarele pe care statul le va acorda diferitelor culte vor fi în raport cu numărul credincioşilor români ai lor faţă de populaţia totală a ţării, cu situaţia materială a cultelor respective şi cu nevoile lor reale.

Aceste ajutoare vor fi date pentru acoperirea nevoilor lor pentru necesităţi specifice şi constatate că ar depăşi veniturile ce au şi niciodată sub formă de sume globale.

Ele vor putea fi retrase sau suspendate de Ministerul Cultelor celor vinovaţi pentru agitaţiuni împotriva ordinei şi siguranţei statului şi pentru violarea dispoziţiunilor acestei legi. [...]

Capitolul III - Relaţiunile dintre culte

41. Membrii unui cult nu pot fi constrânşi să contribuie la întreţinerea altui cult.

42. Preoţii unui cult pot săvârşi slujbe şi ceremonii religioase numai credincioşilor cultului propriu.

Excepţii de la această dispoziţie se pot face în cazul când credincioşii unui cult, care n-au preot în localitate, ar cere ei înşişi la locuinţa lui serviciul preotului unui cult şi numai pentru cazuri de extremă necesitate şi urgenţă.

Minorităţile naţionale din România 1925-1931. Documente, Coordonator Ioan Scurtu, Ioan Dordea, Arhivele Naţionale ale României, Bucureşti, 1996, pp. 267-273

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

VI. MONARHIA ÎN ANII 1918 - 1930

6.1. REGINA MARIA DESPRE REGELE FERDINAND

Ce e drept, simţeam o oarecare nerăbdare când vedeam şovăiala altora. Cu firea mea de femeie luam, dintr-un salt, orice hotărâre; mintea nu-mi era niciodată împrăştiată şi mă simţeam ageră şi gata să dau de rostul oricărei împrejurări. Era uşor oricui să stea de vorbă şi să se înţeleagă cu mine, de aceea nimeni nu mă ocolea. Niciodată nu mă feream de discuţii; o contradicţie nu mă speria, o luptă mai grea îmi punea la încercare energia. În fiecare ceas al zilei simţeam în mine viaţa, ca o forţă aproape electrică. Acestea le ştia soţul meu[1]; ştia, de asemenea, că felul meu de a discuta era decis şi neşovăielnic, că eram totdeauna gata de luptă; astfel luase încetul cu încetul obiceiul să se întoarcă spre mine când era nedumerit. Găsea adesea în tovarăşa lui un sfetnic chibzuit, care se arăta neaşteptat de nepărtinitor.

Regele Ferdinand avea o fire sfioasă; nu-i plăcea să se impună şi arăta o oarecare încetineală când trebuia să ia o hotărâre. În firea mea, dimpotrivă, nu încăpea şovăire; greutăţile păreau că nu-mi îndoiesc energia; era în mine o vioiciune sănătoasă ce se rezema pe un nedomolit simţ al umorului, care avea darul să uşureze clipele cele mai încordate.

Aceste însuşiri erau de folos unui om care arareori se lăsa pătruns de bucuria vieţii. Din pricină că fusese prea îndelung subjugat şi apăsat, regele Ferdinand avea nevoie adesea să fie înviorat şi întărit. Felul meu de a fi îi insufla curaj şi nădejde. În ceasurile de îndoială, găsea în mine o încredere de oţel, pe care singur n-o avea. Mână în mână, eram mai puternici; viaţa nu mă înspăimânta, căci aveam ceva din avântul viteazului voios care e întotdeauna gata de luptă. Nu era în firea soţului meu să mă recunoască în văzul tuturor ca pe o colaboratoare. Fiind german, era un partizan dârz al legii Salice[2]; a recunoaşte unele însuşiri unei femei ar fi fost o încălcare a celor mai scumpe tradiţii ale lui. Dar avea încredere în mine, eram o tovarăşă plină de veselie, uneori cam nesupusă care însă niciodată nu-l dezamăgea. Afară de aceasta, menirea şi ţelurile noastre erau aceleaşi şi trăiam amândoi pentru acelaşi ideal:

---

[1] La 29 decembrie 1892/10 ianuarie 1893 principele Ferdinand s-a căsătorit cu Maria de Edinburgh, nepoata reginei Victoria a Marii Britanii. Din căsătoria lor au rezultat următorii copii: Carol (1893-1953), Elisabeta (1894 - ?), Mărioara (Mignon) (1900-1961), Nicolae (1903-1977), Ileana (1909-1990) şi Mircea (1913-1916).

[2] Legea salică = cod de legi medievale, respectat în teritoriile din Galia, ocupate de franci, care prevedea primatul obiceiului pământului şi excluderea femeilor de la succesiunea pământurilor şi pe tronul Franţei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

binele ţării noastre. Aceasta ne făcea răbdători unul faţă de altul şi ne insufla fiecăruia îngăduinţă pentru cusururile celuilalt. [...]

La mine nu era niciodată nimic socotit dinainte: aveam o fire deschisă şi cutezătoare şi nu mă dădeam la o parte de la orice primejdie, nepregătindu-mi nici o portiţă de scăpare; eram totdeauna gata să lupt sau să cad în slujba credinţelor mele; n-aveam nimic din diplomatul viclean. Totdeauna am fost îmboldită de un nestăvilit instinct de a fi de folos fără să stau vreodată să cântăresc dacă hotărârile mele pripite erau înţelepte sau nu, dacă aveau să mă expună să fiu nedrept judecată sau rău înţeleasă. Un altruism spontan şi neprecupeţit e cheia firii mele; sunt nevoită să spun aceste lucruri, pentru ca astfel să lămuresc mai bine faptele mele şi purtarea mea în tot timpul domniei regelui Ferdinand.

Regina Maria, ***Povestea vieţii mele***, Bucureşti, Editura Eminescu, 1991, vol. I, pp. 14-15

6.2. CĂSĂTORII PRINCIARE

Aşadar, în 1920, regina României are trei copii de căsătorit. Fiul mai mare, prinţul moştenitor Carol, are douăzeci şi şapte de ani, fiica sa Elisabeta douăzeci şi şase, iar Maria douăzeci. [...]

Constantin are şi el doi copii de vârsta căsătoriei: fiul mai mare, George, diadohul, adică prinţul moştenitor, şi fiica sa Elena. Maria se întâlneşte cu Constantin şi îi sugerează că cele două familii regale ar putea înfăptui o dublă matrimonială prin căsătoria diadohului cu prinţesa Elisabeta de România şi cea a prinţului moştenitor al României cu prinţesa Elena de Grecia. Pe plan diplomatic, cele două ţări ar putea profita din plin de această combinaţie. Într-adevăr, legându-se cu Grecia, România evita pericolul bulgar, şi legându-se cu România, Grecia lui Constantin, căci Constantin va fi restaurat la putere, va demonstra Franţei că se afla de partea democraţiilor.

Zis şi făcut, şi fără a se preocupa de sentimentele acestor tineri frumoşi pe care vor să-i unească unii cu alţii, Bucureştiul şi Atena anunţă cele două căsătorii pentru lunile februarie şi martie 1921. [...]

Pe 27 februarie 1921 George de Grecia se poate căsători, la Atena, cu Elisabeta de România, în timp ce pe 10 martie, la Bucureşti, Carol de România schimba inelele cu Elena de Grecia. Maria este în al nouălea cer. Ce-i mai lipseşte pentru a deveni Victoria Balcanilor? O altă căsătorie poate. [...]

La Belgrad există un tânăr suveran, Alexandru I de Serbia, care i-a urmat tatălui său, Petru I, vechi aliat al Franţei şi fost elev la Saint-Cyr, Alexandru s-a luptat foarte bine în timpul primului război mondial şi este, împreună cu regele

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Albert al Belgiei şi regina Maria a României, aliatul cel mai respectat al francezilor. Or, Alexandru, care are treizeci şi trei de ani – o vârstă frumoasă pentru un ginere, se gândeşte imediat Maria -, nu este însurat. Înainte de război a aspirat şi el la mâna fiicei mai mari a Ţarului, marea-ducesă Olga, dar destinul întruchipat de ucigaşii lui Lenin a decis altfel[1]. În orice caz, este sigur că dacă Olga nu ar fi urcat pe tronul României ea ar fi devenit regina Serbiei, apoi a Iugoslaviei. Dar istoria nu se mai poate da înapoi şi în 1921 Alexandru este disponibil.

De la eliberare, poporul român i-a oferit reginei sale o minunată reşedinţă la malul Mării Negre, la Balcic, fost teritoriu bulgar. Balcic, pe care Maria îl transformă într-un paradis în care grădini parfumate coboară până la mare, va deveni reşedinţa favorită a Reginei României Mari. Acolo, pe terasele pline de flori, în aerul plăcut al serilor de o blândeţe unică şi care amintesc de amurgurile fermecate din Malta, Regina se retrage pentru a medita. A medita la viitorul său, al Ţării sale, al copiilor săi. Se gândeşte la acest Rege sârb pe care l-a întâlnit la Paris. Seriozitatea şi inteligenţa lui politică au impresionat-o. Evident, este un mare Rege.[...][2]

În primăvara anului 1922 prinţul Paul de Iugoslavia, unchiul Regelui, vine să o ia pe aleasă ca s-o ducă la Belgrad. Ferdinand este emoţionat. Regina plânge. Toată lumea se îmbrăţişează. Paul şi prinţesa Maria vor ajunge în capitala iugoslavă pe Dunăre, care leagă România de Iugoslavia. Logodnicii regali se îmbarcă la Turnu-Severin. Suveranii români sunt pe chei. Le pleacă al treilea copil. Cuibul se goleşte. [...]

Căsătoria va fi celebrată în catedrala din Belgrad, pe 8 iunie 1922. Spre deosebire de căsătoriile celorlalţi copii ai reginei Maria, aceasta va fi o căsătorie fericită. O căsătorie fericită pe care gloanţele unui terorist croat o vor însângera mai târziu[3]...

Guy Gauthier, ***Missy, Regina României***, Traducere din franceză de Andreea Popescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000, pp. 130-131, 256-325

6.3. PRINCIPESA ELENA ŞI RELAŢIILE SALE CU FAMILIA REGALĂ

Când Elena a coborât din trenul regal care îi adusese de la Constanţa, ea a fost întâmpinată de regele Ferdinand, regina Maria şi de membrii familiei regale. În spatele lor erau aliniaţi cei mai înalţi demnitari ai statului, Patriarhul,

[1] Se face referinţă la execuţia familiei ţariste de către guvernul revoluţionar la 17 iulie 1918.
[2] Pagina 131
[3] Atentatul de la Marsilia din 9 octombrie 1934, în care îşi pierd viaţa regele Alexandru al Iugoslaviei şi Louis Barthou, ministrul de externe francez.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

prim-ministrul, membrii guvernului şi o mulţime de şefi civili şi militari. Rânduiţi cu grijă şi umplând trei sferturi din piaţă, erau şiruri de oameni reprezentând vârfurile societăţii, Biserica, Justiţia, Armata, apoi meseriaşii şi ţăranii, muncitorii, mulţi îmbrăcaţi în costume populare tradiţionale. În spatele acestora erau aliniaţi soldaţii şi o mare mulţime de oameni în aşteptare. [...]

A fost bine că Elena o chemase cu mult timp înainte pe dra St. John, fosta bonă a mamei ei de la Atena, căci naşterea a avut loc prematur, la Foişor, pe 25 octombrie 1921.

Au fost complicaţii şi un timp nici nu s-a crezut că mama şi copilul vor scăpa cu viaţă. [...]

Familia română era încântată că succesiunea la tron fusese asigurată prin naşterea unui băiat şi s-a luat hotărârea să fie botezat Mihai, după numele celui mai mare erou din istoria României. [...]

Fuga prinţului moştenitor Carol a produs un şoc cât se poate de neplăcut întregii ţări, întrucât, fiind prinţ, îşi renegase patria, sfidând atât autoritatea Casei Regale, cât şi respectul pe care i-l purta poporul, iar ca bărbat, se purtase urât cu soţia şi copilul său.

Arthur Gould Lee, ***Elena. Regina-Mamă a României, Prinţesă de Grecia şi Danemarca. O biografie autorizată***, Traducere din engleză de Liana Alecu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000, pp. 74-131

6.4. LEGILE VOTATE DE ADUNAREA NAŢIONALĂ CONSTITUANTĂ PRIVITOARE LA RENUNŢAREA PRINCIPELUI CAROL LA SUCCESIUNEA TRONULUI ŞI INSTITUIREA REGENŢEI

(4 ianuarie 1926)

a) Legea privitoare la renunţarea principelui Carol

Art. unic. Adunările Naţionale Constituante primesc renunţarea A. S. Principelui Carol la succesiunea tronului şi la toate drepturile, titlurile şi prerogativele de care, în virtutea Constituţiei şi a Statutului familiei regale, se bucură până astăzi ca principe moştenitor al României şi membru al familiei domnitoare.

Pe temeiul art. 77 din Constituţie, ele constată că succesiunea tronului României revine astfel de drept A. S.R. principelui Mihai, coborâtorul direct şi legitim în ordinea de primogenitură bărbătească a regelui domnitor.

"Monitorul oficial", din 5 ianuarie 1926

b) Legea privitoare la instituirea Regenţei

Art. unic. Reprezentaţiunea Naţională Constituantă întrunită conform art. 79 din Constituţie primeşte Regenţa instituită de M.S. regele Ferdinand I,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

pe temeiul art. 83 din Constituţie pentru a exercita puterile regale şi tutela A. S. R. Moştenitorul tronului în cazul când acesta ar fi chemat să domnească în timpul minorităţii sale.

Reprezentaţiunea Naţională primeşte numirea celor 3 persoane care compun această Regenţă: A.S.R. Principele Nicolae, I.P.S.S. dr. Miron Cristea, patriarhul României, şi d-l Gheorghe Buzdugan, actualul prim-preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

"Monitorul oficial", din 5 ianuarie 1926

6.5. TESTAMENTUL REGELUI FERDINAND I

(2 iunie 1925)

În urma boalei de care cu vrerea lui Dumnezeu şi prin bunele îngrijiri ale medicilor noştri am scăpat cu bine, socotit-am de a mea datorie să-mi aşez dispoziţiile mele testamentare.

Luând hotărârile din urmă şi gândindu-mă la sfârşitul vieţii mele, îndreptez către Atotputernicul prinosul recunoştinţei mele că mi-a îngăduit să-mi consacru munca poporului român, a cărui propăşire a fost, fără preget şi fără încetare, scopul vieţii mele. Neuitatul şi înţeleptul meu unchi, Regele Carol I, în lunga şi slăvita sa domnie a întemeiat puternic şi sănătos noul stat al României, dezvoltând minunatele însuşiri de muncă şi de progres ale poporului ei, redeştepând şi organizând în glorioasa ei armată străbunile virtuţi ostăşeşti ale neamului ei. Rezemat pe aceste virtuţi, la rândul meu am putut desăvârşi opera naţională şi am aflat în clipele celor mai hotărâtoare împrejurări credinţa neclintită şi eroismul neţărmurit al oştirii de care mă simt legat din adâncul sufletului.

A vrut astfel pronia cerească să nu lase fără rod domnia mea şi a dat dragostei mele de neam cea mai scumpă şi sfântă răsplată. Ridic până la ultima suflare ruga mea fierbinte ca să binecuvânteze şi în viitor soarta poporului român şi să hărăzească iubitului meu fiu, viitorul rege al României întregite, ajutor ceresc, ca la rândul său să întărească şi să sporească moştenirea naţională, unind tot mai strâns puterile şi însuşirile românilor din toate ţinuturile şi din toate straturile sociale.

Cu inimă de părinte îndemn pe Carol să nu înceteze în orice clipă şi în orice împrejurare de a-şi închina toate puterile neamului şi statului în a căror slujbă îi este hotărât să trăiască. Multe şi grele sunt grijile domnitorului în truda neîncetată în serviciul statului, ele se stăpânesc însă prin simţul datoriei şi al jertfei de sine; iar în faţa greutăţilor, binecuvântarea lui Dumnezeu şi ajutorul sfetnicilor celor buni nu vor lipsi, precum nu mi-au lipsit în vremea domniei mele. Către aceşti sfetnici îmi îndreptez astăzi gândul recunoscător şi mulţumesc bunătăţii divine care mi-a îngăduit să pot preţui, neasemuit ajutor pentru suveran, sfatul celor credincioşi şi destoinici.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Dar mai presus de alţii recunoştinţa mea merge către aceea care mi-a fost tovarăşă nedespărţită şi sprijin prin sfat şi credinţă în toate vremurile şi în toate împrejurările. Dragostea ei de ţară şi inima ei de mumă îi însufleţi puteri noi pentru a-şi urma şi în viitor binefăcătoarea ei solicitudine. Sunt convins că uniţi în iubire frăţească copiii noştri o vor înconjura şi vor păstra legăturile scumpe care au făcut fericirea vieţii noastre, precum nu mă îndoiesc că poporul meu va avea pentru scumpa mea soţie şi după trecerea mea din viaţă aceeaşi dragoste neschimbată.

Rog a se lăsa ca reşedinţă soţiei mele, Regina Maria, Palatul de la Cotroceni; iar Castelul Pelişor de la Sinaia, împreună cu Casa pentru oaspeţi (Cavalierhaus) şi dependinţele ce ţin de Castelul Pelişor (locuinţa personalului, garajurile şi grajdurile) – hotărăsc a rămâne în folosinţa soţiei mele cât timp va trăi. Regina Maria va dispune după a sa voinţă de mobilele din Palatul Cotroceni şi din Castelul Pelişor.

Întreţinerea acestor reşedinţe este în sarcina succesorului meu la tron.

În privinţa părţilor cuvenite copiilor mei hotărăsc astfel:

Fiului meu Carol, Principele moştenitor al României, ca urmaş al meu pe tron îi las, pe lângă partea lui rezervatară, toată cotitatea disponibilă şi hotărăsc să aibă în partea sa de moştenire întreaga moşie Sinaia-Predeal împreună cu Castelul Peleş şi celelalte castele, clădiri şi stabilimente, cu sarcinile prevăzute în acest testament pentru Castelul Pelişor. Îi mai las casele şi clădirile din Bucureşti care sunt absolut necesare. Totodată el va fi dator să plătească legatele prevăzute pentru binefaceri.

Fiului meu Principele Nicolae al României îi las moşia Broşteni din Valea Bistriţei Moldoveneşti şi casele din Bucureşti din strada Imperială cu tot locul lor, unde se află acum Adminstraţia Domeniului Coroanei.

Fiicei mele Elisabeta, Regina Greciei, îi las moşia Zorleni din judeţul Tutova şi un imobil în Bucureşti.

Fiica mea Maria, Regina sârbilor, croaţilor şi slovenilor, îşi va lua partea în efecte şi în bani.

Ultimei mele fiice, Ileana, Principesă a României, îi las moşia Poeni din judeţul Iaşi şi un imobil în Bucureşti.

Toată averea mea în bani, acţiuni, obligaţiuni, fonduri de stat, după plata legatelor va complecta partea rezervatară a fiecăruia din copiii mei.

Împrejurările grele economice de după marele război şi greutăţile familiale nu mi-au îngăduit să-mi văd sporind averea mea personală şi de aceea cu mare părere de rău nu pot face tot binele ce aş dori. Totuşi las în grija fiului meu urmaş la domnie ca, după sfatul ce va lua de la Preşedintele Consiliului de Miniştri, Patriarhul Bisericii Române, Primul Preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie şi Ministrul Casei mele, să distribuie suma de cincizeci milioane lei (socotind leul după valoarea lui faţă de aur, de azi) următoarelor instituţii:

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Fundației Universitare "Ferdinand I" din Iași.

Orfelinatului Agricol "Ferdinand" de pe moșia regală Zorleni, care va rămâne neatins pe această moșie și întreținut de viitorul Rege al României.

Academiei Române, pentru ca venitul să servească la un premiu pe numele meu pentru cercetări asupra unor chestiuni economice românești.

Societății Geografice Române.

Bisericilor Naționale – ortodoxă și unită -, Bisericii catolice, Bisericii protestante și celei israelite.

Unei instituții de ajutorare pentru ofițeri.

Societății "Astra" din Sibiu și unei societăți de cultură națională din Cernăuți și din Chișinău.

O sumă se va împărți pentru săracii din capitalele tuturor județelor, după însemnătatea lor istorică și numărul populației lor.

Distribuirea sumelor de mai sus va fi începută numai după un an de la moartea mea, astfel ca toate dobânzile acestor sume să rămână disponibile.

Hotărăsc ca acești bani să fie întrebuințați în modul următor:

Întregul personal superior și inferior al Curții Regale, al Casei și al Administrației mele centrale va primi:

Cei cu peste zece ani de serviciu, lefile pe un an întreg, după moartea mea, cum sunt prevăzute în bugetul meu, salariu și spor.

Cei cu cinci până la zece ani de serviciu, lefile fără spor pe un an întreg.

Cei cu unul până la cinci ani de serviciu, lefile fără spor pe jumătate de an.

Cei cu mai puțin de un an de serviciu, lefile fără spor pe două luni.

Suma ce ar rămâne se va vărsa la fondul de pensii al Casei Regale.

Închei aceste ultime ale mele voințe cu gândul care mi-a stăpânit toată viața, chemând binecuvântarea cerească asupra scumpului meu popor, și mă închin cu smerenie în fața hotărârilor lui Dumnezeu și iscălesc:

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, amin.

Făcut în Sinaia, la două iunie una mie nouă sute douăzeci și cinci.

FERDINAND

Am scris și iscălit cu propria mea mână acest testament pe trei coale formând douăsprezece pagini legate cu fir alb și am pus sigiliul meu.

Iunie în două, una mie nouă sute douăzeci și cinci.

FERDINAND

6.6. CODICIL LA TESTAMENTUL REGELUI FERDINAND I

(11 ianuarie 1926)

A voit Domnul să încerce țara, pe mine și pe Regină cu o mare durere, prin renunțarea la tron a Principelui Carol. Până la sfârșitul vieții nu se va

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

şterge din inima mea jalea care m-a cuprins când m-am văzut silit să iau act de această hotărâre a primului meu născut, constatând că din nenorocire această măsură o impuneau de interesele Statului şi ale Coroanei, care în orice împrejurare am înţeles să mă stăpânească.

Schimbarea astfel făcută în moştenirea tronului şi în familia regală, prin noua situaţie a fiului meu Carol, mă obligă să aduc următoarele modificări şi adaosuri la testamentul meu mai sus-scris.

Anulez dispoziţia cuprinsă în acest testament prin care lăsam fiului meu Carol toată cotitatea disponibilă şi hotărârea de a cuprinde în partea sa de moştenire întreaga moşie Sinaia – Predeal împreună cu castelul Peleş şi celelalte castele, clădiri şi stabilimente, cu sarcinile prevăzute în acest testament pentru Castelul Pelişor, precum anulez şi legatul "caselor şi clădirilor din Bucureşti absolut necesare".

Hotărăsc ca toată această cotitate disponibilă, atât imobilele de pe Valea Prahovei, cu sarcinile prevăzute, ca şi cele din Bucureşti, care sunt absolut necesare viitorului rege, să revină urmaşului meu pe tronul României din familia mea, iar în timpul minorităţii sale să se bucure de folosinţa şi de veniturile lor iubita mea soţie Regina Maria.

Voiesc ca partea rezervatară ce se cuvine fiului meu Carol, s-o primească în bani şi în efecte.

Luând aceste noi dispoziţii potrivit dorinţei ce întotdeauna am avut de a spori mijloacele noului Rege al României, rog Cerul ca să ajute pe iubitul meu fiu Carol în noua viaţă ce singur şi împotriva voinţei noastre şi-a ales-o şi să facă urmările acestei alegeri cât mai uşoare pentru el şi pentru ţară.

Făcut la Bucureşti în unsprezece ianuarie una mie nouă sute douăzeci şi şase, scris şi iscălit cu propria mea mână.

FERDINAND

"Monitorul oficial", din 22 iulie 1927

6.7. SCRISOAREA REGELUI FERDINAND I, CUPRINZÂND ULTIMA SA DORINŢĂ

(15 iulie 1927)

Scumpul meu Preşedinte al Consiliului,

Ca creştin sunt totdeauna stăpânit de grija clipei când mă voi înfiinţa Domnului, ca român şi ca Rege, mă gândesc neîncetat la soarta Ţării, căreia am jertfit viaţa mea pe pământ.

Dragostea mea nu mă lasă să consider că datoria îmi încetează cu această viaţă şi nu pot să nu mă gândesc la ce va fi în urma ei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Dumnezeu a voit ca Coroana, de care e atât de insolubil legată soarta Țării, să treacă pe capul nepotului meu nevârstnic Mihai. Rog Cerul să-l ocrotească şi să-i hărăzească binecuvântarea ca sub domnia lui să se întărească şi să sporească România clădită cu atâtea jertfe.

Fac apel la toţi bunii şi cinstiţii cetăţeni ai Țării să ajute din toate puterile lor ca să înlesnească liniştita propăşire a statului.

În fruntea lor, asupra scumpului meu fiu Nicolae ca Regent, împreună cu colegii săi, cade cea mai grea răspundere în îndeplinirea sfintelor datorii. Cu credinţa şi dragostea ce înaintaşii familiei sale i-au dat pilda, fiul meu va putea duce la bun sfârşit misiunea ce îi revine.

Nu pot privi spre viitor fără să mă gândesc cu inima de părinte la scumpul meu fiu Carol, căruia îi urez viaţă cinstită şi fericită în noua soartă pe care şi-a croit-o împotriva silinţelor noastre. Nu mă îndoiesc că, ca orice român iubitor de ţară şi mai devotat ca oricare altul, stărui întru a înlesni, prin tot ce atârnă încă de dânsul, ca România în timpul fiului său Mihai şi a urmaşilor săi să se poată dezvolta şi propăşi în linişte şi cu spor.

În ceea ce mă priveşte, cu hotărâre şi numai spre a nu tulbura liniştea Țării, m-am oprit de la mulţumirea sufletească de a-l revedea şi în acelaşi sentiment cer ca să nu se întoarcă în ţară decât, precum s-a legat, când autorităţile legale îi vor îngădui.

Trebuie ca fiul meu Carol să caute astfel să impună oricăror rătăciţi respectul situaţiei legale, create prin renunţarea sa la tron, aşa precum îi poruncesc cele mai imperioase datorii de român, de fiu şi de părinte, ca să respecte legământul încheiat din proprie voinţă si nesilit de nimeni.

Primiţi, vă rog, scumpul meu Preşedinte al Consiliului, expresia simţămintelor mele afectuoase,

FERDINAND.

"Monitorul oficial", din 22 iulie 1927

6.8. CAROL AL II-LEA DESPRE SITUAȚIA DIN ROMÂNIA DUPĂ MOARTEA REGELUI FERDINAND I[1]

(31 iulie 1927)

Români,

Dacă eşti dintre acei patrioţi care iubesc dreptatea şi lumina adevărului, atunci copiază în cinci exemplare acest cuvânt al A.S.R. Principele Carol al României, publicat în ziarul "*Le Matin*" din 31 iulie[2], precum şi acest îndemn

---

[1] Regele Ferdinand I se stinge din viaţă pe data de 20 iulie 1927.
[2] 1927

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

la răspândire şi trimite-l la cinci prieteni, ca şi aceştia, la rândul lor, să-l răspânească pe aceeaşi cale mai departe."

Textul declaraţiilor din "*Le Matin*":

Durerea pricinuită de pierderea mult iubitului meu părinte mi-a fost mărită încă de faptul că n-am putut fi lângă dânsul în ceasul din urmă.

Cu toată via mea dorinţă arătată de atâtea ori de a lua parte la înmormântare, mi s-a adus la cunoştinţă, în chipul cel mai hotărât, că prezenţa Mea cu acest prilej nu este dorită.

Deşi acest răspuns mi-a fost înfăţişat ca fiind ultima dorinţă a regelui, ştiu că marea dorinţă a tatălui meu a fost cu totul dimpotrivă.

Acei care s-au făcut răspunzători de acest act lipsit de omenie au crezut oare că prezenţa Mea va provoca tulburări în România?

E departe de mine gândul de a stârni tulburări în ţară.

Dacă acum un an şi jumătate am renunţat la drepturile mele, am făcut-o pentru că, ţinând seama de demnitatea mea, am fost constrâns să o fac în împrejurări grele, de către oameni şi prin mijloace asupra cărora cred că este mai bine să nu dau amănunte sau să rostesc vreo judecată.

Am fost adânc întristat când am fost silit să iau această hotărâre şi îi deplâng toate urmările.

Poveştile de ordin sentimental, care au fost răspândite pe seama mea şi care sunt necontenit împrăştiate în toată lumea, nu au nimic de a face cu hotărârea mea.

De atunci situaţia s-a schimbat; astăzi însuşi viitorul României dă mari griji. Acum un an şi jumătate pentru orice om cu puteri omeneşti de prevedere el se arăta sub cele mai bune auspicii. Nici o teamă nu putea fi sănătatea regelui şi aveam cu toţii dreptul să nădăjduim o domnie lungă.

De atunci tatăl meu s-a stins lăsând o grea moştenire.

Pentru nimic în lume nu putem lăsa ca munca încordată a două generaţii să fie pusă în primejdie.

Ca român şi ca tată am dreptul şi datoria să veghez ca mărirea neamului, ţinta străduinţelor a doi regi glorioşi, să nu sufere nici o atingere pentru ca fiul meu să culeagă o moştenire neatinsă când va veni vremea lui.

Această situaţie îmi dă dreptul să intervin personal.

Sunt şi am fost totdeauna un patriot înflăcărat şi cinstit.

Am în inimă dorinţa arzătoare de a fi folositor Ţării mele şi de a nu-i provoca dezordini, însă niciodată n-aş putea refuza să ascult dorinţa poporului meu şi să răspund chemării sale, dacă ea se îndreaptă către mine.

Carol al României.

Arhivele Nationale Istorice Centrale, fond Casa Regală. Carol Caraiman, dos. 2/1927, f.11

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

6.9. DOCUMENTE PRIVIND "RESTAURAŢIA" DIN 8 IUNIE 1930

a) Declaraţiile lui I.G. Duca în şedinţa Comitetului Executiv al P.N.L., din 7 iunie 1930

Să-mi daţi voie să fac în faţa dvs. acest examen al conştiinţei mele şi cred că îmi veţi admite că sub imperiul întâmplărilor de azi noapte[1] mi-am stabilit convingerea în această chestiune.

De mult cugetam la această chestiune şi în dese rânduri mi-am pus în conştiinţa mea judecata acestei chestiuni care bănuiam că va surveni cum s-a şi întâmplat.

Am scrutat tot ce-mi poate spune judecata şi conştiinţa mea şi din două motive: unul de ordin etic şi altul de ordin politic şi naţional, mă împiedică definitiv să primesc soluţia de azi.

Am fost prea strâns legat de opera regelui Ferdinand I şi a lui Ion I. C. Brătianu, am slujit ţara sub conducerea acestora în timpuri care prin nimic nu se pot şterge, aşa încât este firesc ca să urmez în totul hotărârea lor.

Aş considera că mă dezonorez făcând altfel, şi, deci, să sfârşesc cariera mea politică cu un act de dezonoare.

Aş trece totuşi peste dezonoarea mea, dacă aş avea conştiinţa că slujesc un mare interes politic şi naţional.

Am însă absoluta convingere contrarie.

Fapta de astă noapte este cea mai primejdioasă aventură ce s-a putut face şi este tot ce poate aduce mai mult rău consolidării noastre naţionale şi situaţiunii Ţării în toate privinţele.

La o primejdioasă aventură nu pot să iau parte, refuz să mă duc chiar dacă viaţa mea politică ar lua sfârşit azi.

Sfatul ce dau partidului nostru este o intransigenţă absolută.

Vor fi vremuri foarte grele, mergem la o luptă dârză. Prin urmare, să ne numărăm.

Vor fi şovăitori, vor fi profitori de noi situaţiuni, totuşi noi vom învinge.

Dl. Brătianu v-a arătat că aceleaşi timpuri le-am trăit şi la Iaşi unde pe puţini ne-a susţinut o credinţă şi totuşi, cu această credinţă am biruit.

Nu e vorba să se forţeze conştiinţa nimănui, fiecare să judece şi fiecare să se lase hotărât numai de interesele superioare şi permanente ale Ţării pe care o slujim.

Eu v-am spus întreg gândul meu de la care nimic pe lume nu mă va abate.

"*Viitorul*", din 8 iunie 1930

---

[1] În noaptea de 6/7 iunie 1930, prinţul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen s-a reîntors în ţară.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

b) Legea pentru abrogarea art. 6 şi 7 din legea privitoare la actele civile ale membrilor familiei domnitoare

(8 iunie 1930)

Art. 1. Art. 6 şi 7 din legea privitoare la actele civile ale membrilor familiei domnitoare din 5 ianuarie 1926 se abrogă.

Art. 2. Legea promulgativă prin înaltul decret regal nr. 13 din 4 ianuarie 1926, publicată în *"Monitorul oficial"* nr. 4 din 5 ianuarie 1926, prin care s-a primit renunţarea Alteţei Sale Regale principele Carol la succesiunea tronului şi la toate drepturile, titlurile şi prerogativele de care, în virtutea Constituţiei şi a Statutelor familiei regale, se bucura, ca principe moştenitor al României şi ca membru al familiei domnitoare, se anulează.

C. Hamangiu, ***Codul general al României***, vol. VIII, Bucureşti, 1930, p. 345

c) Legea relativă la moştenitorul tronului României

(8 iunie 1930)

Articol unic. Moştenitorul tronului României ia şi numele de Mare Voievod al Albei- Iulia.

C. Hamangiu, ***Codul general al României***, vol. XVIII, Bucureşti, 1930, p. 345

d) Legea adoptată de Reprezentanţa Naţională la 8 iunie 1930 prin care principele Carol este proclamat succesor la tronul României

Articolul unic. Corpurile legiuitoare, întrunite într-o singură Adunare şi constituite ca Reprezentaţiunea Naţională, declară anulată:

Legea promulgată prin înaltul decret regal nr. 13, publicată în *"Monitorul oficial"*, nr. 4 din 5 ianuarie 1926, prin care s-a primit renunţarea Alteţei Sale Regale principelui Carol la succesiunea tronului şi la toate drepturile, titlurile şi prerogativele de care, în virtutea Constituţiei şi a Statutelor regale, se bucura ca principe moştenitor şi ca membru al familiei domnitoare.

Declară, de asemenea, anulată legea promulgată prin înaltul decret regal nr. 4 din 4 ianurie 1926 prin care Reprezentanţa Naţională primeşte Regenţa numită de Majestatea Sa regele Ferdinand I.

În consecinţă, pe temeiul art. 77 şi 79 din Constituţie, Reprezentaţiunea Naţională constată că succesiunea tronului României se cuvine de drept Alteţei Sale Regale principelui Carol, coborâtor direct şi legitim în ordine de primogenitură bărbătească a regelui Ferdinand I.

"Monitorul oficial", din 8 iunie 1930

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

VII. CONFRUNTĂRI POLITICE; EXTREMA STÂNGĂ ŞI EXTREMA DREAPTĂ

7.1. EXTREMA STÂNGĂ

7.1.1. Articol privind rolul Partidului Comunist[1]

(aprilie 1922)

Partidul Comunist este o parte din clasa muncitoare şi anume pătura cea mai înaintată, cu conştiinţa de clasă cea mai dezvoltată şi deci cea mai revoluţionară.

Partidul Comunist se creează prin selecţiunea naturală a celor mai prevăzători lucrători.

Partidul Comunist nu are interese care se deosebesc de interesele întregii clase muncitoare.

Partidul Comunist se deosebeşte de întreaga masă muncitoare prin aceea că are o privire generală asupra întregii căi istorice pe care a urmat-o întreaga clasă muncitoare şi pentru că se străduеşte ca pe toate cotiturile acestui drum istoric să nu apere interesele unei singure grupări sau bresle, ci interesele întregii clase muncitoare. Partidul Comunist este pârghia organizatorică şi politică cu al cărui ajutor pătura cea mai înaintată a clasei muncitoare îndreaptă întreaga masă a proletariatului şi a semiproletariatului pe drumul cel adevărat.

"Lupta socialistă", din 16 aprilie 1922

7.1.2. Sarcinile comuniştilor în viziunea lui Gheorghe Cristescu[2]

Puterea Partidului Comunist izvorăşte dintr-o necesitate istorică.

Contrazicerile din sânul societăţii capitaliste şi reaua repartiţie a bunurilor sociale fac ca partidul comunist şi sindicatele <să trăiască şi să înfrunte> cu bărbăţie toate loviturile.

În faţa valului de reacţiune, muncitorii din toate breslele, care sub flamura roşie a comunismului şi-au îmbunătăţit traiul, au o datorie faţă de clasa

---

[1] La 8 mai 1921, din transformarea Partidului Socialist, a luat fiinţă Partidul Comunist din România, afiliat la Internaţionala a III-a comunistă.

[2] Secretar al Partidului comunist de la Congresul II (Ploieşti, 3-4 octombrie 1922) – până la Congresul al III-lea (Viena, septembrie 1924).

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

lor: să rămână intacte în mijlocul organizaţiilor sindicale şi ale partidului. Să caute ca tuturor agitaţiilor ce le duc partidele burgheze, şi care se adresează maselor muncitoare, să le opună parolele comuniste, aceasta în conformitate cu metoda de propagandă comunistă. Să nu ne tragă ei de partea lor, ci noi să câştigăm pe muncitorii fără conştiinţă de clasă de partea Partidului Comunist şi a sindicatelor roşii. Numai aşa lucrând, fără nici o încredere, chiar când participăm la întrunirile lor, putem zice că ne-am făcut datoria.

"Socialismul", din 25 martie 1923

7.1.3. Legea pentru reprimarea unor infracţiuni contra liniştii publice

(decembrie 1924)[1]

Art. 1. Simplul fapt al asocierii în scopul de a prepara sau de a executa crime în contra persoanelor sau proprietăţilor, oricare ar fi durata asociaţiei, sau numărul membrilor ei, precum şi orice înţelegere stabilită în acelaşi scop, constituie un delict în contra liniştei publice şi se va pedepsi cu închisoare de la 5-10 ani, cu amendă de la 10.000-100.000 lei şi cu interdicţiunea corecţională.

Se va aplica maximumul acestei pedepse când asociaţia sau acei care stabiliseră înţelegerea aveau calitatea de funcţionari publici sau vor fi plătiţi sub orice formă de stat, judeţ sau comună, precum şi în cazul când formarea asociaţiei sau stabilirea înţelegerii s-a făcut într-un local consacrat cultului, învăţământului sau educaţiunii, sau într-o instituţiune de stat, judeţeană sau comunală, ori recunoscută de vreuna din aceste autorităţi.

Art. 2. Aceeaşi pedeapsă se va aplica şi acelora care se vor fi afiliat cu ştiinţă la o asociaţiune formată în scopul specificat în articolul precedent sau vor fi participat la o înţelegere stabilită în acelaşi scop.

Art. 3. Provocarea directă la infracţiunile de mai sus, prin daruri, promisiuni, instrucţiuni, ameninţări, abuz de autoritate sau de putere, se va pedepsi cu pedeapsa prevăzută la art. 1, când provocarea n-a fost urmată de efect.

Art. 4. Pedeapsa prevăzută la art.1 se va aplica şi acelora care vor da instrucţiuni pentru fabricarea, mânuirea sau întrebuinţarea maşinilor, armelor, instrumentelor sau oricărui alt mijloc cu ştiinţă că scopul urmărit prin întrebuinţarea acestor mijloace era executarea unei crime în contra persoanelor sau proprietăţilor.

Art. 5. Se va pedepsi cu închisoare de la 5-10 ani, cu amendă de la 10.000-100.000 lei şi cu interdicţiunea corecţională oricine cu ştiinţă va înlesni pe autorii

[1] Cunoscută şi ca "Legea Mârzescu" ea a constituit temeiul juridic al măsurii de scoatere în ilegalitate a Partidului Comunist din România.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

infracţiunii de la art. 1, procurându-le instrumente pentru comiterea crimelor, mijloacele de corespondenţă sau propagandă, locuinţa sau locul de întâlnire, loc de scăpare sau loc pentru dosirea materialelor destinate executării crimelor.

Art. 6. Persoanele care s-au făcut culpabile de infracţiunile menţionate în articolele precedente vor fi apărate de pedeapsă dacă înainte de orice urmărire vor fi încunoştiinţat autorităţile competente despre existenţa asociaţiei sau înţelegerii, sau care, chiar după ce s-au început urmăririle sau descoperirea culpabililor, vor fi înlesnit arestarea acelor autori sau complici.

Art. 7. Se vor pedepsi cu închisoare de la 2-5 ani, cu amendă de la 2.000-10.000 lei şi cu interdicţiunea corecţională toţi acei care prin discursuri, cuvântări, strigări, cântece sediţioase, sau ameninţări rostite în public, prin viu grai, vor fi provocat direct la comiterea unei fapte calificată drept crimă.

Provocarea directă la delicte prin aceleaşi mijloace se va pedepsi cu închisoare de la 6 luni la 2 ani, cu amendă de la 1.000-5.000 lei; iar dacă delictul la care s-a făcut provocarea este pedepsit de lege mai uşor, se va aplica acea pedeapsă.

În cazurile alineatelor precedente, dacă provocarea a fost urmată de execuţiune sau de o tentativă, provocatorii se vor pedepsi întocmai ca autorul.

Art. 8. Pedepsele prevăzute în articolul precedent şi după deosebirile prevăzute acolo se vor aplica şi acelora care personal vor fi provocat direct la comiterea unei infracţiuni calificată crimă sau delict, prin răspândirea în public sau prin expunerea vederii publice, de scrieri de orice fel, de ziare, corespondenţe, gravuri, desene, afişe, embleme, imprimate clandestine, filme, anunţuri luminoase sau alte asemenea. [...]

Art. 13. Oricine în mod clandestin va fabrica, sau strânge, va transporta, va păstra sau procura arme de foc sau muniţiuni de orice fel, maşini infernale, şi explozibile, omorâtoare sau incendiatoare, se va pedepsi cu închisoare de la 2-5 ani, cu amendă de la 2.000-10.000 lei şi cu interdicţiunea corecţională.

Armele, muniţiunile, maşinile şi explozibilele se vor confisca. [...]

Art. 16. Se vor pedepsi cu amendă de la 500 la 5.000 lei: Tatăl sau mama minorilor, precum şi orice persoană însărcinată cu supravegherea şi educaţiunea acestora, când din cauza acţiunii, atitudinei sau toleranţei lor, minorul până la 15 ani se va găsi luând parte la manifestaţiuni turburătoare ordinei publice şi aceasta independent de pedepsele cuvenite minorului pentru infracţiunile săvârşite şi stabilite după normele de responsabilitate ale dreptului comun. În caz de recidivă, pedeapsa se va îndoi.

"*Monitorul oficial*", din 19 decembrie 1924

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

7.1.4. Articolul de fond din primul număr al ziarului "Scânteia"

(august 1931)

Fără un organ central prin care să îndrumeze, organizeze şi conducă această luptă, partidul nu este în stare să-şi îndeplinească sarcinile sale. Gazeta partidului este cu atât mai necesară, întrucât membrii partidului şi toţi muncitorii revoluţionari au nevoie să cunoască linia partidului în toate chestiunile care se pun la ordinea zilei.

Lipsa unei gazete centrale legale cât şi a publicaţiunilor de partid regulate impun şi mai mult apariţia *"Scânteii"*, pentru ca tovarăşii să-şi poată desăvârşi cunoştiinţele în toate chestiunile teoretice şi practice ale mişcării revoluţionare.

"Scânteia", din 15 august 1931

7.2. EXTREMA DREAPTĂ

7.2.1. Relatarea lui Corneliu Zelea Codreanu privind întemeierea Legiunii Arhanghelui Mihail la 24 iunie 1927

În faţa situaţiei de mai sus, m-am hotărât să nu merg nici cu o tabără, nici cu cealaltă. Nici să mă resemnez, ci să încep organizarea tineretului pe răspunderea mea, după sufletul şi capul meu şi să continui lupta, iar nu să capitulez.

În mijlocul acestor frământări şi ceasuri de răscruce ne-am adus aminte de icoana care ne-a ocrotit în închisoarea Văcăreşti[1].

Ne-am hotărât să strângem rândurile şi să continuăm lupta sub protecţia aceleaşi Sfinte Icoane. În acest scop, ea a fost adusă la căminul nostru din Iaşi, din altarul bisericii Sfântul Spiridon, unde o lăsasem cu trei ani în urmă.

La aceste gânduri, grupul "Văcăreşti" s-a alăturat imediat. Peste câteva zile am convocat la Iaşi pentru vineri 24 iunie 1927, ora zece seara, în camera mea din str. Florilor nr. 20, pe Văcăreşteni şi pe puţinii studenţi care mai rămăseseră legaţi de noi.

Într-o condică, cu câteva minute înainte, scrisesem următorul ordin de zi, numerotat cu nr. 1:

---

[1] În timpul mişcărilor studenţeşti, Corneliu Zelea Codreanu şi ceilalţi membri ai comitetului instituit de Congresul din august 1923 au fost închişi timp de 6 luni la Văcăreşti (fosta mănăstire transformată în închisoare), până la proces, terminat cu achitarea şi întoarcerea lor în mare triumf.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

"Astăzi, vineri 24 iunie 1927 (Sf. Ion Botezătorul), ora zece seara, se înfiinţează: LEGIUNEA ARHANGHELULUI MIHAI, sub conducerea mea. Să vină în aceste rânduri cel ce crede nelimitat. Să rămână în afară cel ce are îndoieli.

Fixez ca şef al gărzii de la Icoană pe Radu Mironovici,

Corneliu Zelea Codreanu".

Această primă şedinţă a durat un minut, adică atât cât am citit ordinul de mai sus, după care cei prezenţi s-au retras, rămânând ca să cugete dacă se simt destul de hotărâţi, şi tari sufleteşte, pentru a păşi într-o asemenea organizaţie unde nu era nici un program, singurul program fiind viaţa mea de lupte de până atunci şi a camarazilor mei de închisoare.

Din luptele tineretului român, 1919-1939. Culegere de texte, Ediţia Duiliu Sfinţescu, Bucureşti, Editura Fundaţiei Buna Vestire, 1993, p. 51.

7.2.2. Manifestul Crinului Alb şi noua generaţie[1]

Ne-am smuls o clipă din atmosfera în care am crescut şi, privind cu ochi cântăritori, ne-a îngrozit lipsa de gânduri a înaintaşilor noştri. Ne tutelează şi ne boscorodeşte o generaţie în care nimeni n-a gândit cu adevărat. În capul lor domneşte golul etern şi iritant, mascat cu o vitrină de împrumut şi împrejmuit de colbul vechimii, al neaerisirii din casele părăsite. [...]

O generaţie lipsită de credinţă şi de elan creator nu poate merita decât hula şi irespectul nostru. De o decadă am primit printr-o întâmplare a Destinului, un dar măreţ: strângerea într-un stat unitar a provinciilor răzleţite de adversităţi istorice, ca o turmă de mioare după o grindină rea. [...] Austeritatea victoriei a fost transformată într-un chef uriaş. Dulceaţa porcină de a trăi facil şi neonest din 1915 au multiplicat-o cu îndârjire şi diez în vremurile noastre. Unde-i responsabilitatea? Unde-i exemplul educativ?

Vrem să-i îmbrâncim din meschinărie. Mai mult entuziasm şi mai multă responsabilitate. Pentru orice faptă mare trebuie încredere, pasiune, entuziasm şi la fundarea unei culturi nu poate prezida sarcasmul şi pesimismul. Ceea ce ne îndreaptă către istorie este credinţa că totul este istoric, de la cel mai umil gând şi mai timid gest, până la raţiunea absolută şi dacă ne simţim autohtoni ne constatăm solidari cu trecutul acestei naţii pe un tărâm românesc. Continuitatea istorică, adică lipsa ruperilor de orizont geografic şi de tradiţii culturale constituie autohtonismul nostru, pulsează în noi şi se înseriază în linia unui trecut de trei ori milenar.

"Gândirea", VIII, nr. 8-9/1928

---

[1] Publicat în septembrie 1928, ca simbol al unei noi generaţii tinere intelectuale, semnat de Sorin Pavel, Ion Nestor şi Petre Marcu-Balş.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

7.2.3. Aprecieri privind activitatea Mişcării Legionare şi rolul lui Corneliu Zelea Codreanu

În ciuda pregătirii sale atente şi a teatralităţii sale, în epoca în care naţional-ţăraniştii au ajuns la putere, Legiunea Arhanghelului Mihail era un grup mai degrabă derizoriu, ţintă a glumelor LANC[1]. Totuşi, un an şi jumătate mai târziu, după unele tatonări, Codreanu ajunsese deja la "hotărârea de a păşi în mase", iniţiind o strategie dinamică în vederea participării la lupta politică. Prima încercare are loc în Moldova meridională, o zonă pe care legionarii o cunoşteau bine, în care dispuneau de ajutoare sigure şi care fusese străbătută în lung şi-n lat de către FDC[2]. Pentru început este ales judeţul Covurlui, învecinat cu regiunea Basarabia. La mijlocul lui decembrie 1929, în ciuda intenţiilor poliţiei de a le interzice deplasările, Codreanu şi adepţii lui au străbătut judeţul. Această primă încercare este deosebit de interesantă în măsura în care dezvăluie descoperirea unui stil propagandistic pe care Codreanu îl va utiliza în perioada următorilor opt ani, fără prea multe schimbări.

În fruntea partizanilor săi călare, care vor creşte în număr până vor ajunge la cincizeci, liderul legionar îi convoca pe ţărani în faţa bisericilor din sate ca şi cum le-ar lua drept martori. Li se adresează cu discursuri scurte, dar electrizante şi apoi pleacă din nou, în mare grabă. Preferă atitudini exagerate, gestica, discursul non verbal. El însuşi observa rezultatele produse asupra populaţiei acelor sate îndepărtate: "Lumea a rămas foarte nelămurită de această apariţie de fantomă, care vorbeşte şi apoi dispare". Discursurile au un anume halo milenarist: sunt suficient de vagi pentru ca oricine să-şi poată însuşi promisiunea ca pe o dorinţă îndeplinită.

"Să ne unim cu toţii, bărbaţi şi femei, să ne croim nouă şi neamului nostru altă soartă. Se apropie ceasul de înviere şi mântuire românească. Cel ce va crede, cel ce va lupta şi suferi, va fi răsplătit şi binecuvântat de neamul acesta. Vremuri noi bat la porţile noastre! O lume cu sufletul sterp şi uscat, moare şi alta se naşte: a acelora cu sufletul plin de credinţă. În lumea aceasta nouă, fiecare îşi va avea locul său, nu după şcoala, nu după ştiinţa, ci în primul rând după credinţa sa şi după caracterul său".

Unor lungi discursuri retorice le prefera propria imagine şi simbolurile pe care ţăranul moldovean le cunoaşte bine. Deprinde călăreţii să poarte căciulile cu pene de păun, care fuseseră semnul distinctiv al marilor căpetenii militare moldave sau valahe în lupta împotriva invadatorilor turci şi care erau o fală, de

---

[1] Liga Apărării Naţional Creştine, organizaţie politică de dreapta, înfiinţată de A. C. Cuza, la 4 martie 1923; printre fruntaşii săi se număra şi familia Codreanu – Ion şi Corneliu Zelea. De aici se va desprinde, în 1927, şi organizaţia Legiunea Arhanghelului Mihail, sub conducerea ultimului.

[2] Frăţiile de Cruce, structura organizatorică a Legiunii Arhanghelului Mihail.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

asemenea pentru haiducii sau ţăranii protonaţionalişti răsculaţi, care se ridicau împotriva ungurilor. Silueta sa înaltă şi distinsă, împodobită de costumul naţional, sus pe cal, şoca prin ea însăşi imaginaţia ţăranilor. Atunci a devenit Codreanu deplin conştient de harul său personal şi a început să fie numit Căpitanul de către adepţii săi, denumire care, în România, se referă atât la un grad militar cât şi la conducătorul haiducilor sau al trupelor neregulate.

Călăreţii băteau drumurile cântând. În cultura ţărănească română, muzica şi dansul au o importanţă cu totul deosebită, în aşa măsură încât ţăranii se laudă că transformă un solz de peşte sau o simplă frunză aşezată între buze într-un instrument muzical. În campaniile care au urmat, legionarii vor străbate multe sate cântând marşuri patriotice, fără ca măcar să aibă de gând să ţină un scurt discurs. Uneori, Căpitanul va folosi numai harul şi zâmbetul, fiind împiedicat de jandarmi să vorbească. Totuşi, efectul va fi foarte puternic. La sfârşitul scurtei campanii din Covurlui, ţăranii îi aşteptau pe legionari în drum cu lumânări mari în mâini. În târgul Bereşti, călăreţii au coborât de pe creasta dealului în timp ce locuitorii aruncau găleţi de apă la trecerea lor, în semn de bun augur.

Francisco Veiga, ***Istoria Gărzii de Fier, 1919-1941. Mistica ultranaţionalismului***, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993, pp. 112-113.

7.2.4. Jurnalul Consiliului de Miniştri din 9 decembrie 1933 privind dizolvarea Gărzii de Fier[1]

Consiliul de Miniştri în şedinţa sa din 9 decembrie 1933.

Luând în deliberare referatul d-lor miniştri de justiţie şi interne;

Având în vedere că în ţară funcţionează o grupare politică denumită la început "Legiunea Arhanghelului Mihail", iar azi "Garda de Fier".

Considerând că prin programul şi acţiunea sa din ultimul timp această grupare urmăreşte pe de o parte schimbarea pe cale revoluţionară a ordinei legale în stat şi pe de altă parte întronarea unui regim social şi politic contrar celui statornicit atât prin Constituţie, cât şi prin tratatele de pace.

Având în vedere că, după cum se constată din referatele d-lor miniştri de interne şi de justiţie, mijloacele de acţiune ale acestei grupări sunt teroarea şi violenţa;

Considerând că prepararea unor astfel de mijloace teroriste are loc la reuniuni clandestine şi cu caracter conspirativ;

---

[1] Campania electorală din decembrie 1933, pentru alegerile parlamentare, a prilejuit manifestarea a numeroase ciocniri între autorităţi şi Garda de Fier. Această stare de lucruri l-a determinat pe primul-ministru I. G. Duca să aducă problema dizolvării acestei organizaţii politice în faţa Consiliului de Miniştri. Acum s-au dezbătut referatele prezentate de Ion Inculeţ, ministrul de interne, şi Victor Antonescu, ministrul de justiţie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Considerând că în acelaşi timp executarea lor se va face prin formaţiuni de luptă înarmate, a căror activitate constituie un izvor permanent de dezordine, dând loc la acte de rebeliune împotriva autorităţilor statului, şi contribuind prin aceasta la crearea unei stări de natură a aduce anarhie în ţară;

Considerând, aşadar, că funcţionarea acestei grupări constituie o primejdie pentru liniştea publică şi pentru existenţa statului;

Considerând, pe de altă parte, că această grupare a devenit ilegală şi că nu este posibil ca ţara să fie chemată să aleagă între ilegalitate şi lege, între anarhie şi ordine;

Având în vedere că liberul exerciţiu al drepturilor individuale şi ale dreptului de asociaţiune este garantat de Constituţie numai cu respectarea ordinii publice şi a siguranţei statului;

Că în asemenea împrejurări excepţionale, Constituţia, prin art. 107 consacrând actele de guvernământ, dă dreptul guvernului de a recurge la măsuri supreme de apărare a statului;

Considerând că legea din 23 decembrie 1925, prin art. 2, defineşte actele de guvernământ ca "măsuri luate pentru ocrotirea unui interes general privitor la ordinea publică, la siguranţa statului, internă sau externă, sau la alte cerinţe de ordine superioară";

În virtutea art. 107, ultim aliniat din Constituţie şi a art. 2 al legii din 23 decembrie 1925, hotărăşte:

Art.I. Gruparea "Arhanghelului Mihail" astăzi "Garda de Fier" este şi rămâne dizolvată.

Art. II. Localurile de întrunire ale membrilor acestor grupări vor fi închise, iar arhivele şi orice corespondenţă vor fi ridicate de autorităţile respective, oriunde s-ar găsi.

Art. III. Sunt interzise:

a) Întrebuinţarea de semne distinctive, purtarea de uniforme, steaguri şi orice alte simboluri sau forme exterioare prin care s-ar căuta să se exteriorizeze participarea persoanelor la activitatea zisei grupări;

b) Ţinerea oricăror adunări, inclusiv adunările limitate, formarea de cortegii, precum şi orice acţiune politică sau de propagandă, individuală sau în grup, publică sau clandestină a membrilor acestor grupări sau a altor persoane care vor urmări scopurile grupării dizolvate;

c) Adunarea de fonduri sau a oricăror alte mijloace materiale pentru continuarea sau repetarea activităţii acestei grupări;

Art. IV. Toate listele de candidaturi depuse pe baza legii electorale în vederea alegerilor legislative care încep la 20 decembrie 1933 în numele şi cu semnul grupării "Garda de Fier" sunt nule şi neavenite.

D-nii miniştri de interne şi de justiţie sunt însărcinaţi cu aducerea la îndeplinire a acestui jurnal[1].

"*Monitorul oficial*", din 9 decembrie 1933

---

[1] Şi urmează semnăturile, în următoarea ordine, - I.G.Duca, prim-ministru, Nicolae Titulescu, Gheorghe Tătărescu, Ion Inculeţ, Ion Nistor, Alexandru Lapedatu, dr. Constantin Angelescu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

7.2.5. Documente privind asasinarea lui I. G. Duca[1], preşedintele Consiliului de Miniştri, la 29 decembrie 1933

a) Comunicatul guvernului

Astăzi, la orele 22, pe peronul gării Sinaia, a fost asasinat cu 4 focuri de revolver primul ministru, Ion G. Duca, de un student de la Academia Comercială anume Nicolae Constantinescu, care avea şi doi complici.

Nicolae Constantinescu este arestat.

El a declarat că aparţine Gărzii de Fier şi că acest atentat a fost pregătit mai de mult.

Corpul primului ministru, conform dorinţei Maiestăţii Sale Regelui, a fost transportat la castelul Peleş.

"Viitorul", din 31 decembrie 1933

b) Manifestul guvernului către ţară

Români,

I. G. Duca, primul ministru al Ţării, a căzut aseară răpus de o mână vrăjmaşă.

Crima a cutremurat de durere şi de revoltă sufletele româneşti şi conştiinţa întregei lumi civilizate.

A căzut unul dintre cei mai destoinici fii ai Ţării; a dispărut una dintre cele mai strălucite personalităţi ale lumei intelectuale.

A căzut, ucis mişeleşte, omul care simboliza munca şi răspunderile unei grele şi patriotice opere de ridicare şi de întărire a statului român.

S-a prăbuşit o mândrie a neamului şi o mare nădejde a românismului.

Ion G. Duca a căzut la postul de datorie ca un erou; iar memoria lui va fi păstrată veşnic vie în conştiinţa poporului român ca o supremă pildă de abnegaţie, de patriotism şi de jertfă.

Conştiinţa României îndoliate condamnă şi înfierează asasinatul săvârşit. Dar totdeodată această conştiinţă ridică astăzi zid de apărare împotriva acelora care prin teroare şi prin crimă urmăresc suprimarea conducătorilor Ţării, distrugerea statului şi prăbuşirea frontierelor întregite.

În faţa acestei primejdii, guvernul va şti să-şi facă întreaga datorie şi de aceia el cheamă pe toţi bunii români să-l ajute la împlinirea ei.

---

[1] I. G. Duca (1879-1933), cunoscută personalitate politică, a activat în rândurile P.N.L. din anul 1907. În 1914 a fost membru al guvernului liberal la departamentul Instrucţiunii Publice şi Cultelor. În 1918 a deţinut Ministerul Agriculturii şi Domeniilor; între 1922-1926 a deţinut funcţia de ministru de externe, iar între 1927-1928 a fost titular al Ministerului de Interne. După moartea lui Vintilă Brătianu, în decembrie 1930, a devenit preşedintele P.N.L.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Sprijinit azi de întreaga suflare românească, guvernul este hotărât şi este în măsură să asigure statului liniştea şi ordinea de care are nevoie şi să chezăşuiască înfăptuirea operei de refacere națională în numele căreia el a obținut încrederea Coroanei şi a Țării.

În acest ceas de dureroasă încercare, cu puterile sporite de gravitatea răspunderilor ce stau în fața noastră, vom şti să ne îndeplinim cu hotărâre şi abnegație îndatoririle supreme față de Țară şi față de Coroană.

"Facla", din 1 ianuarie 1934

c) Articolul "Țara şi moartea lui I. G. Duca – o covârşitoare şi unanimă durere", publicat în "Viitorul" din 1 ianuarie 1934

Ştirile ce vin din întreaga țară mărturisesc covârşitoarea durere pricinuită de moartea tragică a lui I. G. Duca.

Pentru întreaga opinie publică odiosul asasinat nu răpeşte numai pe marele bărbat de stat, Ion G. Duca, în momentul când avea mai multă nevoie de el, ci răpeşte un om cunoscut şi iubit pretutindeni, pentru bunătatea, abilitatea şi onestitatea sa.

Cu acelaşi binevoitor surâs, care ascundea de multe ori mari osteneli personale, I. G. Duca a cutreerat întreaga țară, a vorbit pretutindeni, fie ca fruntaş politic, fie ca simplu conferențiar. Pretutindeni a fost iubit şi respectat. Pretutindeni se adunau oamenii din toate partidele politice şi din toate straturile sociale, spre a-l asculta.

Niciodată nu era stăpânit de patimă. O critică obiectivă pentru adversari, unită cu respect pentru opiniile fiecăruia. O prietenie nedesminţită pentru toți, un cuvânt bun şi un surâs pentru toți.

Şi de aceea jalea Țării este atât de dureroasă: plâng toți nu numai pe marele şi patriotul bărbat de stat, ci plâng prietenul pe care l-au cunoscut, l-au ascultat cu evlavie şi l-au iubit.

7.2.6. Legea pentru apărarea ordinii în stat

(7 aprilie 1934)

Capitolul I - Dizolvarea grupărilor politice care periclitează ordinea politică şi socială

1. Grupările politice, sub orice formă s-ar prezenta sau s-ar ascunde, care în propaganda ideologiei sau în executarea programului lor, vor prepara sau săvârşi acte de violență organizată, care pun în pericol siguranța ordinei de stat sau a ordinei sociale, sau care vor propovădui distrugerea violentă a ordinei politice de stat sau a ordinei sociale vor putea fi dizolvate în condițiunile legii de față.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Pot fi, de asemenea, dizolvate orice grupări politice care în propaganda sau în acţiunea lor organizează sau recurg la formaţiuni de luptă înarmată.

Întrebuinţarea numelui unei astfel de grupări rămâne definitiv interzisă sub sancţiunea dizolvării. [...]

3. Dizolvarea unei grupări politice atragere închiderea cluburilor sau a localurilor de întâlnire ale acestei grupări, iar ridicarea de către autoritățile respective a armelor, fondurilor, arhivelor, corespondenţei sau a oricăror mijloace, servind la săvârşirea scopului urmărit de gruparea dizolvată, nu se va putea face decât cu autorizaţia judecătorului de instrucţie şi în asistenţa lui.

4. Se consideră infracţiuni şi se pedepsesc cu închisoare corecţională de la 1-5 ani şi interdicţiunea corecţională pe acelaşi interval:

a) Purtarea, chiar ascunsă, de orice uniforme, costume speciale, steaguri sau orice alte embleme care învederează participarea la activitatea unei grupări politice dizolvate;

b) Ţinerea oricăror adunări, formarea de cortegii, precum şi orice fel de acțiune politică, publică sau clandestină, de către membrii grupărilor dizolvate;

c) Adunarea de fonduri sau de orice mijloace materiale pentru continuarea activităţii grupării dizolvate;

d) Găzduirea, cu ştiinţă, a uneia sau a mai multor persoane urmărite sau condamnate pentru vreuna din faptele prevăzute de acest articol, precum şi nepredarea armelor, fondurilor, arhivelor, corespondenţei sau a oricăror mijloace servind la săvârşirea scopului urmărit de gruparea dizolvată şi aparţinând acesteia. [...]

8. Gruparea politică dizolvată nu poate depune liste de candidaturi la alegerile legislative, judeţene sau comunale, iar cele depuse sunt nule de drept.

Nici o altă grupare nu poate întrebuinţa semnul electoral al grupării dizolvate. [...]

Capitolul II - Interzicerea asociaţiunilor şi societăţilor secrete. Sancţiuni

13. Este interzisă formarea sub orice formă de asociaţiuni sau societăţi secrete, care îşi vor tăinui existenţa sau statutele lor în scopul de a eluda dispoziţiunile prezentei legi.

Participarea la asemenea asociaţiuni sau societăţi constituie delictul cu acelaşi nume şi pedepsit după cum se arată mai jos.

14. Este considerat că participă la asemenea asociaţiuni sau societăţi secrete şi pedepsit ca atare:

a) Acel care înfiinţează o astfel de asociaţiune sau societate, care recrutează membrii săi sau îi afiliază la asemenea societăţi sau asociaţiuni străine având acelaşi caracter, precum şi

b) Acel care continuă a conduce sau a fi membru activ al unei asemenea asociaţiuni sau societăţi din ţară sau străinătate, sau care întreţine corespondenţă sau legături de orice fel cu astfel de asociaţiuni sau societăţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Pedeapsa, în cazurile de mai sus, va fi închisoare corecţională de la 6 luni la un an;

c) Acel care va fi dovedit că în interesul său personal sau al unei asociaţiuni ori societăţi secrete din ţară va fi primit subvenţii, ajutoare băneşti sau materiale, fie direct fie prin intermediul unei persoane interpuse, de la diferite asociaţiuni, ori societăţi cu caracter similar din străinătate;

Acel care asistă cu bună ştiinţă la întrunirile unor astfel de asociaţiuni sau societăţi, sau care participă la acţiunea lor prin corespondenţă, sau orice alt mod.

"Monitorul oficial", din 7 aprilie 1934

7.2.7. Moţiunea studenţimii creştine adoptată de Congresul general de la Târgu Mureş

(5 aprilie 1936)

Studenţimea română creştină, adunată la al X-lea Congres general la Târgu Mureş, în zilele de 3-5 aprilie 1936, a votat în unanimitate următoarea moţiune:

După 14 ani de suferinţe şi jertfe, studenţimea română creştină se regăseşte pe aceeaşi linie de credinţă şi luptă naţionalistă şi creştină începută la 1922 şi reafirmă cu tărie aceleaşi crezuri.

Studenţimea română, ca corp constituit, îşi afirmă completa independenţă spirituală, de acţiune şi disciplină, încuviinţând ca individual studenţii să poată da curs activ mişcărilor naţionaliste: "Totul pentru Ţară", Partidul Naţional Creştin etc. [...]

Studenţimea română constatând pericolul ce pândeşte fiinţa fizică şi spirituală a mişcării naţionale, prin ofensiva mişelească a trădătorilor, calomniilor, corupţiei şi tentativelor de asasinat, declară că *a ajuns la capătul răbdării şi al îngăduinţei.* [...]

În consecinţă, cere:

1. Măsuri neîntârziate pentru proteguirea şi redresarea morală, fizică şi materială a elementului românesc, grav periclitat în Bucovina, Maramureş, Banat şi Ţara Moţilor şi îmbunătăţirea situaţiei elementului românesc din Macedonia, Valea Timocului, Banatul Iugoslav, Ucraina şi din părţile transnistrene, a căror etnitate începe să se destrame. [...]

3. Măsuri de higienă socială pentru vitalizarea constituţiei fizice a neamului nostru.

4. Ridicarea regimului excepţional, starea de asediu şi cenzura, instaurate nu din raţiuni superioare de stat şi care prin modul de aplicare înăbuşesc orice pulsaţie de gând şi simţământ românesc, favorizând atacurile laşe şi calomnia, adică asasinatul moral.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

5. Măsuri restrictive şi legale împotriva curentelor sociale şi spirituale distructive care sapă la temelia existenţei statului şi culturii româneşti: liberalismul, comunismul, francmasoneria şi sectele religioase.

Să înceteze protejarea hrubelor masonice prin paza armatei române.

6. Luând act de ofensiva mişeilor, dusă prin presă, parlament, consilii de partide, etc., împotriva mişcării naţionale şi a corpului studenţesc, se deschide pentru susţinători, pe lângă cartea neagră a trădătorilor şi cartea canaliilor. [...]

9. Profesorii şi studenţii dovediţi a face parte din francmasonerie, să fie eliminaţi din universitate şi afişaţi pe la sediile societăţilor. Studenţii dovediţi a avea legături cu Partidul Liberal să fie eliminaţi din toate societăţile studenţeşti şi afişaţi la sediile societăţilor respective. [...]

Congresul studenţesc se declară solidar cu dezideratele materiale şi profesionale ale neamului şi studenţimii române şi în consecinţă cere:

1. Românizarea industriei şi comerţului.

2. Desfiinţarea legii care hotărăşte limitarea numărului studenţilor în universităţi.

3. Autonomia organizaţiilor studenţeşti, studenţimea singură fiind indicată a se conduce conform spiritului şi nevoilor ei.

4. Reducerea taxelor universitare şi abolirea celor de examen.

5. Ameliorarea stării materiale prin acordarea de burse şi subvenţii, iar căminelor şi cantinelor să li se aplice principiul conducerii studenţilor autonomi cu controlul forurilor care le subventionează.

Să se interzică patronajul politic al căminelor şi cantinelor.

6. Călătoria studenţilor pe C.F.R. şi S.M.R. să se facă cu reducere de 50% în tot timpul anului.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Justiţiei, Direcţia Judiciară, dosar 18/1936, f. 62-66

7.2.8. Documente privind poziţia Mişcării Legionare faţă de problemele societăţii româneşti (1937)

a) Corneliu Zelea Codreanu despre credinţa legionară

(februarie 1937)

Români,

Urmaţi cu sfinţenie gândurile pe care ni le-a lăsat viteazul comandant legionar, mucenicul Vasile Marin[1].

---

[1] Vasile Marin, unul dintre tinerii intelectuali promovaţi de grupul "Axa", şi-a găsit sfârşitul în războiul civil spaniol, ca voluntar, în Batalla de la Niebla (Bătălia Ceţii), în apropierea Madridului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Toţi tinerii din ţara aceasta să ştie că urmând calea credinţei martiririlor vor birui şi vor învia cu neamul lor în contra tuturor asupritorilor, uneltirilor şi loviturilor.

Împărtăşiţi cu sfânta jertfă de sânge a lui Vasile Marin, să stăm drepţi şi gata a ne da sângele nostru în faţa asupritorilor care ni-l cer. Credinţa legionară va înflori mai mândră şi mai biruitoare cu fiecare strop de sânge mai mult pe care îl vom da senin şi cu sufletul plin de bucurie. Până când neamul biruitor prin Legiune va învia şi va condamna pentru veşnicie pe toţi călăii noştri.

Aşadar, sângele martirilor împarte o lume în două: cei ce vor primi osânda şi blestemul veşniciei, şi cei ce mâine vor birui în slava şi binecuvântarea neamului lor.

Corneliu Zelea Codreanu
20 februarie 1937.

Vasile Marin, ***Crez de generaţie***, Cu un cuvânt înainte de Corneliu Zelea Codreanu şi o prefaţă de Nae Ionescu, ediţia a III-a, Bucureşti, 1940, p. VII

b) Vasile Cotigă despre democraţie şi elite în ideologia legionară

Din trinitatea democratică[1], specific regimului democrat este principiul egalităţii. Revoluţionarii şi mistica democratică au făcut din acest principiu o dogmă, dogma egalităţii. De la o egalitate de drepturi civile şi politice s-a ajuns la o egalitate naturală. Ori, egalitatea naturală nu-i cunoscută nici de natură, nici de societate. În natură domină varietatea, inegalitatea; în societate se afirmă elitele. Chiar Montesquieu[2], în mod indirect, confirma această afirmaţie, când spune că "principiul democratic se corupe... şi când fiecare voeşte să fie egal cu aceia pe care i-a ales a-l comanda". Cel care comandă e superior celui comandat, dar nu fiindcă l-a ales, ci fiindcă alegerea lui a scos la iveală o inegalitate naturală. Egalitatea de drepturi civile trebuie admisă, egalitatea de drepturi politice trebuie admisă, dar cu anumite rezerve, iar egalitatea naturală trebuie respinsă ca fiind contra naturii. În general, egalitatea socială trebuie să fie numai un început de activitate, de luptă, de întrecere; un început şi niciodată un sfârşit, căci schilodim oamenii.

Principiul libertăţii, al doilea principiu democratic de multe ori predominant, făcând să se nască o democraţie liberală, este în contradicţie cu dogma egalităţii, nu însă şi cu egalitatea concepută ca un cadru de desfăşurare a activităţilor omului. Libertatea face să se nască inegalitatea, să se afirme cine poate. Ea face să se nască şi să activeze elitele sociale; declanşează circulaţia

---

[1] Libertate, egalitate, fraternitate.

[2] Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, baron de La Brede (1689-1755), scriitor, jurist şi filosof francez, colaborator la elaborarea *Enciclopediei franceză*, principal reprezentant al curentului iluminist

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

elitelor. Numai să nu se opună egalitatea democratică! Căci democrația e a numărului, nu a meritului. Elite şi vulg nu pot suferi democrația, căci ea înseamnă egalitate. Uniformizare, nivelare, ca să se poată face numărătoarea: iată ce face democrația. Ori, tocmai asta înseamnă negarea elitelor, ce nu pot fi uniformizate, nivelate, nici numărate ca nişte mărgele. Cu toate acestea, elitele sunt realități, dotate cu calități felurite, sunt forțe dinamice, conducătoare sau educatoare, pe când egalitatea democrată este o utopie.

Democrația nu poate selecționa elitele. În regimul democrat, selecționarea elitelor se face prin vot universal şi obligatoriu, prin bani şi prin nepotism despre care Ampčre[1] spunea că-i tot atât de vechi ca şi piramidele din Egipt. Poporul, condus de demagogi, cică îşi alege elitele sale! Inexact şi periculos. Dovadă că elitele democrate sunt ceea ce are o societate mai schilod, mai pipernicit, mai de aruncat la gunoi. Elitele nu pot fi selecționate decât de aceia care le cunosc, adică tot de elite. Numai atunci vom asista la o ascensiune binemeritată a elitelor.

"Sfarmă Piatră", din 21 ianuarie 1937

b) Manifest electoral al partidului Totul pentru Țară

(noiembrie 1937)

Frate române şi creştine, stai o clipă pe loc şi ascultă chemarea pământului, pe care-l munceşti din zori şi până în miez de noapte. Opreşte-te câteva minute şi citeşte această scrisoare, căci îți faci datoria către copiii tăi şi către acei cărora le laşi o altă soartă decât necazurile cu care te lupți acuma.

Legionarii din partidul Totul pentru Țară[2] îşi amintesc că țara aceasta, închegată în hotarele ei străvechi prin jertfa a sute de mii de morți, suferă de robia netrebnicilor, care au condus-o şi o conduc mişeleşte.

Te-au lăsat pe tine şi urmaşii pradă samsarilor, care caută să te despoaie şi să-ți vlăguiască sănătatea, până ce vei cădea de-a-binelea. Partid după partid s-a perindat la putere; fiecare te-a sfătuit să le dai încrederea, ca să-ți aduci o fărâmă de bine. Nu te-ai îndoit şi i-ai ajutat cu dreptul tău să-ți facă legea suferinței tale. Aceste partide au făcut mii de legi, cheltuind miliarde multe şi n-a fost de ajuns; au împrumutat alte zeci de miliarde pe spatele urmaşilor din urmaşii tăi şi tot nu-i de ajuns fiindcă jafurile şi tâlhăriile nu se mai sfârşesc.

Greutățile s-au ridicat ca munții, s-au întins ca pecinginea, s-au ascuțit ca armele de război; te înțeapă mereu din toate părțile şi nu-ți dai seama dincotro să te aperi.

---

[1] Ampère, André Marie (1775-1836), fizician si matematician francez, unul dintre cei care au fundamentat teoria electromagnetismului.

[2] Numele pe care îl purta Garda de Fier din 1934.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Hălăduiesc jidanii; râd în hohote de durerea şi de vaietul tău; n-au nici o răspundere. Nici o lege nu-i pedepseşte pentru tot răul ce s-au priceput să-l facă; sărman creştin care nu-ţi dai seama cum trăieşti şi în cine mai crezi!

Da! Eşti zăpăcit de toate fărădelegile, înşelăciunile şi suferinţele de azi. Mintea îţi este strânsă într-o reţea ghimpată, ochii îţi sunt împăienjeniţi şi trupul îţi tremură pe mânerul uneltei de lucru, cu care îţi aduni pâinea de toate zilele. Pare că şi pământul refuză să te hrănească.

La o sută opt zeci şi cinci miliarde datorii are această ţară. De unde vei scoate aurul holdelor tale, când sărăcia şi hoţia rânjeşte în toate colţurile?

Dar nu tremura! Lasă la o parte desnădejdea, adună-ţi mintea în ceasul de pe urmă; refă-ţi puterea trupului, gândindu-te la Dumnezeu; bea un pahar de apă din ulciorul vieţii şi crede, crede că suferinţa ta de azi are un sfârşit .

Crede fierbinte, crede cu dragoste că partidul Totul pentru Ţară păzeşte destinele neamului. Conducătorii noştri, generalul Gheorghe Cantacuzino-Granicerul, care a scris istoria cu actele sale de bravură, şi Corneliu Zelea Codreanu, care de la 1920 luptă necontenit pentru dreptatea românului în ţara lui, veghează la viitorul copiilor tăi; iar Arhanghelul Mihail, patronul nostru, în lupta noastră hotărâtă, străjuieşte cu sabie de foc ca nemernicii să nu scape de pedeapsa ce-i aşteaptă. Iar munca şi străduinţa ta, jertfa făcută şi închisoarea suferită, bătaia şi schingiuirea îndurată se vor ridica la înălţimea răsplătirilor voievodale.

Arhivele Nationale. Directia Jud. Neamţ, fond Prefectură, dos. 58/1937, f. 8-9

d) Declaraţia lui Corneliu Zelea Codreanu privind politica externă a Gărzii de Fier

(noiembrie 1937)

Eu sunt contra marilor democraţii ale Occidentului, eu sunt contra Micii Înţelegeri, eu sunt contra Înţelegerii Balcanice şi n-am nici un respect pentru Societatea Naţiunilor în care nu cred.

Eu sunt pentru o politica externă alăturea de Roma şi Berlin. Alături de statele revoluţiilor naţionale. În contra bolşevismului.

O spune un om care n-a călătorit şi n-a cerşit nimic, nici de la Roma, nici de la Berlin.

În 48 de ore după biruinţa Mişcării Legionare, România va avea o alianţă cu Roma şi Berlinul, intrând astfel pe linia misiunii sale istorice în lume: apărarea crucii, a culturii şi a civilizaţiei creştine.

"Buna Vestire", din 30 noiembrie 1937

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

7.2.9. Pactul de neagresiune electorală încheiat la 25 noiembrie 1937, între Mişcarea Legionară, Partidul National-Ţărănesc şi Partidul National-Liberal (Gheorghe Brătianu)

Se încheie între partidele subsemnate o înţelegere cu scopul de a apăra libertatea şi a asigura corectitudinea alegerilo. Aceste partide încheie, pentru timpul alegerilor actuale în vederea scopului propus, un pact de neagresiune.

Pactul de neagresiune înseamnă înconjurarea actelor şi limbajului de violenţă şi de denigrare, dar nu împiedică afirmarea ideologiei proprii şi discuţia de bună credinţă.

Se va aduce un cuvânt de chemare şi celorlalte partide să se alăture acestei înţelegeri.

O comisiune comună va stabili modul de procedură şi demersurile care vor trebui puse în aplicare în cazul infracţiunilor ce ar fi să se producă.

Corneliu Zelea Codreanu,
Şeful Mişcării Legionare

Iuliu Maniu,
Preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc

Gheorghe I. Brătianu,
Preşedintele Partidului Naţional-Liberal.

Dreptatea, din 27 noiembrie 1937

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

VIII. VIAŢA POLITICĂ ÎN PERIOADA FEBRUARIE 1938 – SEPTEMBRIE 1940

8.1. DECRET-LEGE PRIVIND INTRODUCEREA STĂRII DE ASEDIU

(11 februarie 1938)

Art. I. Se introduce starea de asediu pe tot cuprinsul Ţării.

Art. II. Toate puterile atribuite de legi şi regulamente în tot ce este referitor la menţinerea ordinei publice şi siguranţa statului trec în totul în mâinile autorităţilor militare.

Atribuţiunile de poliţie şi siguranţa generală a statului se vor exercita sub ordinele Ministerului de Interne.

Art. III. Cad în competenţa instanţelor militare crimele şi delictele prevăzute în art. 184-231; 253-255; 258-262; 290; 294; 295-298; 308-340; 349-352; 359-373; 417-418; 494; 496-497 din Codul penal regele Carol al II-lea.

Art. IV. Autorităţile militare au dreptul:

a) de a face percheziţiuni oriunde şi oricând va cere trebuinţa, însă, până la sesizarea autorităţilor militare, parchetele civile, judecătorii de instrucţie, judecătorii de ocol, şi orice ofiţer de poliţie judecătorească, vor instrumenta chiar în afacerile care sunt de competenţa tribunalelor militare;

b) de a ordona depunerea armelor şi muniţiunilor şi de a proceda la căutarea şi ridicarea lor;

c) de a cenzura presa şi orice publicaţiuni, având dreptul de a împiedica apariţia oricărui ziar sau publicaţiune, sau numai apariţia unor anumite ştiri sau articole;

d) de a opri sau dizolva orice adunări, oricare ar fi numărul participanţilor şi în orice loc s-ar întruni.

Art. V. Călcarea ordonanţelor date pe baza prezentului decret-lege, de către autorităţile militare sau civile, şi aprobate de Consiliul de Miniştri, sau de Ministerul de Interne, se va pedepsi cu închisoare de la o lună la 2 ani;

Odată cu pedeapsa închisorii, judecata va putea pronunţa şi pedepsele complementare prevăzute de art. 25 din Codul penal regele Carol al II-lea.

Art. VI. Starea de asediu prevăzută în prezentul decret se va ridica când se va crede oportun.

Art. VII. După ridicarea stării de asediu, tribunalele militare urmează a cerceta şi soluţiona crimele şi delictele a căror urmărire le fusese încredinţată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. VIII. Preşedintele Consiliului nostru de Miniştri, ministrul internelor, al apărării naţionale şi al justiţiei sunt însărcinaţi cu aducerea la îndeplinire a acestui decret.

Dat în Bucureşti, la 11 februarie 1938.

"Monitorul oficial", din 11 februarie 1938

8.2. CONSTITUŢIA DIN 27 FEBRUARIE 1938[1]

Titlul I -Despre teritoriul României

Art. 1. Regatul României este un stat naţional, unitar şi indivizibil.

Art. 2. Teritoriul României este inalienabil.

Art. 3. Teritoriul României nu se poate coloniza cu populaţiuni de seminţie străină.

Titlul II - Despre datoriile si drepturile românilor
Capitolul I - Despre datoriile românilor

Art. 4. Toţi românii, fără deosebire de orgine etnică şi credinţă religioasă, sunt datori: a socoti Patria drept cel mai de seama temei al rostului lor în viaţă, a se jertfi pentru apărarea integrităţii, independenţei şi demnităţii ei; a contribui prin munca lor la înălţarea ei morală şi propăşirea ei economică; a îndeplini cu credinţă sarcinile obşteşti ce li se impun prin legi şi a contribui de bună voie la îndeplinirea sarcinilor publice, fără de care fiinţa statului nu poate vieţui.

Art. 5. Toţi cetăţenii români, fără deosebire de origine etnică şi credinţă religioasă, sunt egali înaintea legii, datorându-i respect şi supunere.

Nimeni nu se poate socoti dezlegat de îndatoririle sale civile ori militare, publice sau particulare, pe temeiul credinţei sale religioase sau de orice altfel.

Art. 6. Nu se admite în statul român nici o deosebire de clasă socială. Privilegiile în aşezarea dărilor sunt oprite. Micşorările şi măririle de impozite nu pot fi decât generale şi statornicite prin legi.

Art. 7. Nu este îngăduit nici unui român a propovădui prin viu grai sau în scris schimbarea formei de guvernământ a statului, împărţirea ori distribuirea averii altora, scutirea de impozite, ori lupta de clasă.

---

[1] Constituţia din 27 februarie 1938 a consacrat regimul de autoritate monarhică. Deşi a menţinut principiul potrivit căruia puterile emană de la naţiune, precum şi pe acela al separării puterilor în stat, în realitate acestea au fost concentrate în mâna regelui, deoarece Constituţia acorda prioritate puterii executive – respectiv regelui – în detrimentul puterii legislative. Guvernul era numit de suveran şi răspundea de actele sale numai în faţa acestuia, nu şi în faţa parlamentului. Dintr-un factor politic esenţial, parlamentul a devenit un organism lipsit de principalele sale atribuţii. Proclamate prin Constituţie, principalele drepturi şi libertăţi cetăţeneşti, acestea erau în realitate vizibil eludate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 8. Este oprit preoţilor, de orice rit şi credinţă religioasă, a pune autoritatea lor spirituală în slujba propagandei politice, atât în locaşurile destinate cultului şi funcţiunilor oficiale, cât şi în afară de ele.

Propaganda politică, în locaşurile destinate cultului, ori cu prilejul manifestaţiunilor religioase, nu este îngăduită nimănui.

Orice asociaţiune politică pe temeiuri ori pretexte religioase este oprită.

În afară de persoanele, de condiţiunile şi de formele prevăzute în legi, nimeni nu poate lua ori presta jurăminte de credinţă.

Art. 9. Românul care, fără prealabila autorizaţie a guvernului, va intra în orice seviciu al unui stat străin, sau se va alătura pe lângă o corporaţie militară străină, pierde de plin drept cetăţenia română.

Supunerea, pentru oricât timp şi din orice fapt ar rezulta ea, la vreo protecţie străină, trage după sine pierderea de plin drept a cetăţeniei române.

Naţionalitatea română pierdută în condiţiunile aici arătate nu se poate redobândi prin naturalizare

Capitolul II - Despre drepturile românilor

Art. 10. Românii se bucură de libertatea conştiinţei, de libertatea muncii, de libertatea învăţământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociaţie şi de toate libertăţile din care decurg drepturi, în condiţiunile statornicite prin legi. [...]

Art. 12. Libertatea individuală este garantată.

Nimeni nu poate fi urmărit sau percheziţionat, decât în cazurile şi după formele stabilite de lege.

Nimeni nu poate fi deţinut sau arestat decât în puterea unui mandat judecătoresc motivat şi comunicat în momentul arestării, sau cel mai târziu în 24 de ore după arestare.

În caz de vină vădită ori de urgenţă, deţinerea sau arestarea se poate face imediat, iar mandatul se va emite şi comunica în 24 ore, conform alineatului precedent. [...]

Art. 16. Proprietatea de orice natură, precum şi creanţele atât asupra particularilor cât şi asupra statului, sunt inviolabile şi garantate ca atare.

Oricine poate dispune liber de bunurile ce sunt ale lui după normele prevăzute în legi.

Bunurile care fac parte din domeniul public sunt administrate şi nu pot fi înstrăinate decât după regulile şi cu formele stabilite prin lege. Nici o lege nu poate înfiinţa pedeapsa confiscării averilor, afară de cazurile de înaltă trădare şi delapidare de bani publici. [...]

Art. 19. Libertatea conştiinţei este absolută.

Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate şi protecţiune, întrucât exerciţiul lor nu aduce atingere ordinei publice, bunelor moravuri şi siguranţei statului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Biserica ortodoxă creştină şi cea greco-catolică sunt biserici româneşti. Religia creştin ortodoxă fiind religia marei majorităţi a românilor, biserica ortodoxă este biserica dominantă în statul român, iar cea greco-catolică are întâietate faţă de celelalte culte.

Biserica ortodoxă română este şi rămâne neatârnată de orice ierarhie străină, păstrându-şi însă unitatea, în privinţa dogmelor cu biserica ecumenică a Răsăritului. [...]

Art. 23. Secretul scrisorilor, telegramelor şi convorbirilor telefonice este inviolabil. Se exceptează cazurile în care justiţia e datoare să se informeze conform legii.

Art. 24. Cetăţenii români au dreptul a se aduna paşnici şi fără arme pentru a trata tot felul de chestiuni, conformându-se legilor care reglează exerciţiul acestui drept.

Întrunirile, procesiunile şi manifestaţiile pe căile publice ori în aer liber sunt supuse legilor şi orânduirilor poliţieneşti. [...]

Titlul III - Despre puterile statului

Art. 29. Toate puterile statului emană de la naţiunea română.

Ele însă nu se pot exercita decât prin delegaţiune şi numai după principiile şi regulile aşezate în Constituţia de faţă.

Art. 30. Regele este capul statului.

Art. 31. Puterea legislativă se exercită de rege prin Reprezentaţiunea naţională, care se împarte în două Adunări: Senatul şi Adunarea Deputaţilor.

Regele sanctionează şi promulgă legile.

Înainte de a i se da sancţiunea regală, legea nu e valabilă.

Regele poate refuza sancţiunea.

Nici o lege nu poate fi supusă sancţiunii regale decât după ce va fi fost discutată şi votată de majoritatea ambelor Adunări.

Promulgarea legilor votate de ambele Adunări se va face prin îngrijirea ministrului de justiţie, care este şi păstrătorul marelui sigiliu al statului.

Iniţiativa legilor este dată regelui. Fiecare din cele două Adunări pot propune din iniţiativă proprie numai legi în interesul obştesc al statului . [...]

Art. 32. Puterea executivă este încredinţată regelui, care o exercită prin guvernul său în modul stabilit prin Constituţie. [...]

Capitolul I - Despre rege

Art. 34. Puterile constituţionale ale regelui sunt ereditare în linie coborâtoare directă şi legitimă a Majestăţii Sale regelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, din bărbat în bărbat prin ordinul de primogenitură şi cu excluziunea perpetuă a femeilor şi coborâtorilor lor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Coborâtorii Majestăţii Sale vor fi crescuţi în religiunea ortodoxă a Răsăritului. [...]

Art. 44. Persoana regelui este inviolabilă. Miniştrii lui sunt răspunzători.

Actele de stat ale regelui vor fi contrasemnate de un ministru care, prin aceasta însăşi, devine răspunzător de ele.

Se exceptează numirea primului ministru care nu va fi contrasemnată. [...]

Art. 46. Regele numeşte şi revocă pe miniştrii săi.

El are dreptul de a ierta sau micşora pedepsele în materii criminale afară de ceea ce se statorniceşte în privinţa miniştrilor. El nu poate suspenda cursul urmăririi sau judecăţii, nici a interveni prin nici un mod în administrarea justiţiei.

El numeşte sau confirmă în funcţiunile publice potrivit legilor.

El nu poate crea o nouă funcţiune fără o lege specială.

El face regulamentele necesare pentru executarea legilor, fără să poată modifica legile şi scuti pe cineva de executarea lor.

El poate, în timpul când Adunările legiuitoare sunt dizolvate şi în intervalul dintre sesiuni, să facă în orice privinţă decrete cu putere de lege, care urmează a fi supuse Adunărilor spre ratificare la cea mai apropiată a lor sesiune.

El este capul oştirii.

El are dreptul de a declara războiul şi de a încheia pacea.

El conferă gradele militare în conformitate cu legea.

El conferă decoraţiunile române.

El acreditează ambasadorii şi miniştrii plenipotenţiari pe lângă şefii statelor străine.

El are dreptul de a bate monedă, conform unei legi speciale.

El încheie cu statele străine tratatele politice şi militare. Convenţiunile necesare pentru comerţ, navigaţiune şi altele asemenea de el încheiate, pentru a avea putere de lege în interior, trebuie să fie însă supuse Adunărilor legiuitoare şi aprobate de ele.

Art. 47. Lista civilă se hotărăşte prin lege.

"*Monitorul oficial*", din 27 februarie 1938

8.3. DECRET-LEGE PENTRU ÎNFIINŢAREA CONSILIULUI DE COROANĂ

(martie 1938)

Art. I. Se înfiinţează un Consiliu de Coroană a cărui compunere şi funcţionare este determinată prin legea de faţă

Art. II. Membrii Consiliului de Coroană vor fi numiţi prin decret regal. Ei sunt desemnaţi de rege dintre actualii şi foştii demnitari ai statului, bisericii, oştirii şi ai Curţii regale sau din personalităţi de vază ale Ţării.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Numărul membrilor nu este limitat.

Art. III. Regele întruneşte Consiliul de Coroană ori de câte ori socoteşte util să-i ceară părerea, cu titlu consultativ, asupra problemelor de stat de însemnătate excepţională. Consiliul se adună în reşedinţa regală şi este prezidat de rege.

Consiliul se întruneşte fie singur, fie împreună cu Consiliul de Miniştri, după cum decide regele.

Dezbaterile urmate sunt consemnate într-un proces-verbal care se conservă în Arhiva Casei regale.

Art. IV. Membrii Consiliului de Coroană pot primi şi însărcinări speciale. Ele sunt fixate prin înalta însărcinare şi au un caracter temporar.

Art. V. Membrii Consiliului de Coroană poartă titlul de consilieri regali şi au rang de miniştri de stat şi ocupă în toate ceremoniile oficiale loc îndată după preşedintele Consiliului de Miniştri. Ei vor primi o indemnizaţie de reprezentare.

Dat în Bucureşti, la 30 martie 1938.

"*Monitorul oficial*", din 31 martie 1938

8.4. DECRET-LEGE PENTRU DIZOLVAREA ASOCIAŢIILOR, GRUPĂRILOR ŞI PARTIDELOR POLITICE

(martie 1938)

Art.I. Toate asociaţiunile, grupările sau partidele actualmente în fiinţă şi care s-au constituit în vederea propagării ideilor politice sau a realizării lor, sunt şi rămân dizolvate.

Art.II. Nici o nouă organizaţiune politică nu va putea lua fiinţă în viitor şi nu va putea activa decât în condiţiunile şi cu formele prevăzute printr-o lege specială, ce se va întocmi în acest scop.

Art.III. D-l preşedinte al Consiliului şi d-nii miniştri de interne, justiţie şi apărare naţională sunt însărcinaţi cu aducerea la îndeplinire a prezentului decret.

Dat în Bucureşti, la 30 martie 1938.

Ioan Scurtu, ***Culegere de documente şi materiale privind istoria României (februarie 1938-septembrie 1940)***, Bucureşti, Tipografia Universităţii, 1974, p. 97

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

8.5. DECRET-LEGE PENTRU APĂRAREA ORDINEI ÎN STAT[1]

(aprilie 1938)

Titlu preliminar

Art. 1. În afară de infracţiunile prevăzute de Codul penal Carol al II-lea, se pedepsesc şi uneltirile contra ordinei sociale şi infracţiunile în contra liniştei publice prevăzute de această lege.

Capitolul I

Art. 2. Este interzis a propovădui prin viu grai sau în scris schimbarea formei de guvernământ a statului, împărţirea sau distribuirea averii altora, scutirea de impozite ori lupta de clasă.

Art. 3. De asemenea, este oprită propagarea doctrinelor religioase contrarii legilor de organizare a statului sau instrucţiunilor sale.

Sunt socotite contrarii legilor de organizare a statului sau instrucţiunilor sale doctrinele religioase ale cultelor sau asociaţiunilor nerecunoscute.

Art. 4. Este interzisă orice propagandă politică în locaşurile destinate cultului, autorităţilor publice şi şcoalelor ori cu prilejul unei manifestaţiuni religioase sau şcolare.

Art. 5. Încălcarea dispoziţiunilor art. 2, 3 şi 4 din această lege se pedepseşte cu închisoare corecţională de la 6 luni la 1 an şi cu amendă de la 10.000 la 20.000 de lei.

Art. 6. Este interzis a se lua şi presta orice fel de jurământ nelegal.

Art. 7. Este interzis mersul în formaţiune militară pe şosele, străzi ori pieţe publice în scop de manifestaţiune politică.

Este de asemeni interzis de a cânta în grupuri, pe jos, în automobile, în tren sau folosind orice alt mijloc de transport, arii ce ar putea fi socotite ca exprimarea unor anumite idei politice.

Art. 8. Este interzis a participa la manifestaţiuni de stradă sau procesiuni organizate în scopurile oprite de prezenta lege şi de Codul penal Carol al II-lea.

Art. 9. Este interzisă folosirea de formaţiuni înarmate în scopul propagandei sau oricărei alte acţiuni politice.

Art. 10. Este interzis a se tipări sau multiplica în orice mod şi împărţi manuscrise, schiţe sau desene ce ar conţine un îndemn la săvârşirea unui act sau manifestarea unei idei politice din cele oprite de prezenta lege. [...]

---

[1] Prin conţinutul său, acest decret-lege avea un pronunţat caracter antilegionar; prin punerea lui în aplicare, la 16 aprilie 1938, C.Z.Codreanu a fost arestat şi condamnat la 6 luni de închisoare pentru ultraj adus lui N. Iorga, pe atunci ministru în funcţiune. (v. şi scrisoarea lui Codreanu către profesorul Iorga, ***secţiunea VIII – Confruntări politice, extrema stângă şi extrema dreaptă***.)

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Capitolul III

Art. 25. Este interzis studenților și elevilor de a adera la acțiuni politice sau de a participa la manifestațiuni cu acest caracter.

Studenții și elevii care vor încălca dispozițiunile de mai sus, vor fi exmatriculați de către rectorii universităților și directorii școlilor respective. [...]

Capitolul V

Art. 37. În toate cazurile prevăzute de această lege, instanțele de judecată vor putea interzice de la început, sau în cursul dezbaterilor, în total sau în parte, reproducerea sau dările de seamă ale dezbaterilor, în măsura în care aceste dări de seamă ar putea constitui un pericol pentru ordinea publică .

Această interdicțiune va fi pronunțată de instanță la cererea Ministerului Public. [...]

Art. 39. Ministerul Internelor poate, pe baza unui jurnal al Consiliului de Miniștri, să fixeze un domiciliu obligatoriu persoanelor care pun la cale sau întreprind o activitate interzisă de prezenta lege și periculoasă pentru ordinea și siguranța statului.

Domiciliul obligatoriu se va putea impune pe un termen de la 6 luni la 1 an.

Jurnalul Consiliului de Miniștri și decizia Ministerului Internelor sunt considerate ca acte de guvernământ și nu sunt generatoare de daune.

Persoanele supuse unui domiciliu obligatoriu, care vor încălca dispozițiunile acestui articol, se vor pedepsi cu închisoare corecțională de la 1-2 ani și cu amendă de la 10.000- 20.000 lei.

"Monitorul oficial", din 15 aprilie 1938

8.6. DECRET-LEGE PENTRU ÎNFIINȚAREA FRONTULUI RENAȘTERII NAȚIONALE

(15 decembrie 1938)

Art. I. Se înființează, pe ziua promulgării legii de față, ca unică organizație politică în stat, Frontul Renașterii Naționale.

Art. II. Această organizație politică are drept scop mobilizarea conștiinței naționale în vederea întreprinderii unei acțiuni solidare și unitare românești de apărare și propășire a patriei și de consolidare a statului.

Art. III. Autorizarea de funcționare a Frontului Renașterii Naționale se acordă de ministrul justiției, la cererea scrisă a unui număr de 25 de persoane, dintre care cel puțin 20 trebuie să aibă calitatea de actuali sau foști miniștri si subsecretari de stat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. IV. Consilierii regali sunt membri de drept ai Frontului Renaşterii Naţionale.

Art. V. Toţi românii care au împlinit 21 de ani, cu excepţia militarilor activi şi a membrilor ordinului judecătoresc, au dreptul să ceară înscrierea în Frontul Renaşterii Naţionale, supunându-se condiţiunilor de funcţionare şi de disciplină stabilite prin regulamentul prezentei legi.

Art. VI. Frontul Renaşterii Naţionale are, singur, dreptul de a fixa şi depune candidaturile pentru alegerile parlamentare, administrative şi profesionale.

Art. VII. Orice altă activitate politică decât aceea a Frontului Renaşterii Naţionale va fi socotită clandestină, iar autorii ei pedepsiţi cu degradarea civică pe termen de 2 până la 5 ani.

Art. VIII. Un regulament special, făcând parte integrantă din prezenta lege, va determina condiţiunile de organizare şi funcţionare a Frontului Renaşterii Naţionale.

"Monitorul oficial", din 16 decembrie 1938

8.7. DECRET-LEGE PENTRU REFORMA ELECTORALĂ

(mai 1939)

Capitolul I - Compunerea Adunărilor. Alegători şi eligibili

Art. 1. Reprezentarea naţională se compune din Adunarea Deputaţilor şi Senat.

Art. 2. Adunarea Deputaţilor se compune din 258 reprezentanţi.

Numărul lor pe circumscripţii şi categorii de îndeletniciri este stabilit în tabloul anexat, care face parte integrantă din legea de faţă.

Art. 3. Alegerea deputaţilor se face prin vot secret, obligatoriu şi exprimat prin scrutin uninominal pe circumscripţiuni. Sunt 11 circumscripţii electorale şi anume pentru fiecare ţinut câte una, plus capitala Ţării.

Durata mandatelor este de 6 ani.

Art. 4. Spre a fi eligibil în Adunarea Deputaţilor se cere:

a) A fi cetăţean român;

b) A avea exerciţiul drepturilor civile şi a fi înscris în lista electorală pentru circumscripţia şi categoria de îndeletniciri pe care trebuie s-o reprezinte;

c) A avea domiciliul în România.

Femeile nu sunt eligibile în Adunarea Deputaţilor.

Art. 5. Au drept de vot pentru alegerea deputaţilor cetăţenii români, bărbaţi şi femei, care întrunesc condiţiunile următoare:

a) Au vârsta de 30 ani împliniţi;

b) Sunt ştiutori de carte;

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

c) Practică efectiv o îndeletnicire intrând în vreuna din următoarele trei categorii:

1) Agricultură şi muncă manuală;

2) Comerţul şi industria;

3) Ocupaţiuni intelectuale.

d) Nu intră în nici unul din cazurile de incapacitate sau nedemnitate prevăzute de legea de faţă.

Art. 6. Senatul se compune din senatori numiţi de rege, din senatori de drept şi din senatori aleşi.

Art. 7. Senatorii numiţi de rege trebuie să întrunească condiţiile generale de obligativitate pentru acest corp.

Numărul lor este de 88, adică egal cu al senatorilor aleşi, fixat în tabloul anexat, care face parte integrantă din legea de faţă.

Art. 8. Sunt senatori de drept, în virtutea înaltei lor situaţiuni în stat şi biserică:

a) Moştenitorul tronului de la vârsta de 18 ani împliniţi;

b) Toţi principii familiei regale, majori;

c) Patriarhul şi mitropoliţii Ţării;

d) Episcopii bisericilor ortodoxe române şi greco-catolice, întrucât sunt aleşi conform legilor Ţării;

e) Capii confesiunilor recunoscute de stat, câte unul din fiecare confesiune, întrucât sunt aleşi sau numiţi conform legilor Ţării şi reprezintă un număr de peste 200.000 de credincioşi;

f) Senatorii de drept recunoscuţi până la data de 27 februarie 1938, pe baza legii electorale din 27 martie 1926.

Art. 9. Senatorii aleşi sunt desemnaţi prin vot obligatoriu, secret şi exprimat prin scrutin uninominal.

Toţi alegătorii din ţară constituie o singură circumscripţie, al cărei sediu este la Curtea de Apel din Bucureşti.

Numărul senatorilor aleşi este de 88.

Repartiţia mandatelor pe îndeletniciri este cea stabilită în tabloul anexat, care face parte din prezenta lege.

Art. 10. Pentru a fi eligibili în Senat, bărbaţii şi femeile trebuie să întrunească următoarele condiţiuni:

a) Să fie cetăţenii români;

b) Să aibă vârsta de 40 de ani împliniţi;

c) Să aibă exerciţiul drepturilor civile şi să fie înscrişi în lista electorală pentru categoria de îndeletnicire pe care trebuie s-o reprezinte;

c) Să aibă domiciliul în România.

Art. 11. Au dreptul de vot pentru alegerea senatorilor, cetăţenii români, bărbaţi şi femei, care întrunesc condiţiile următoare:

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

a) Au vârsta de 30 de ani împliniţi;

b) Sunt ştiutori de carte;

c) Nu intră în nici unul din cazurile de incapacitate sau nedemnitate prevăzute de legea de faţă;

d) Sunt membrii în organele de conducere ale corpurilor constituite în stat, din cele trei categorii de îndeletniciri prevăzute la art. 5 din prezenta lege. [..]

Capitolul VII - Dispoziţiuni diverse

Art. 65. Ordinea în timpul alegerilor va fi păstrată de un detaşament de jandarmi rurali puşi la dispoziţie, la cererea primului preşedinte al Curţii de Apel.

Art. 66. Nimeni nu poate candida decât într-o singură circumscripţie electorală şi pentru o singură Adunare. Senatorii de drept şi cei numiţi, nu mai pot candida în alegeri pentru nici o Adunare.

Art. 67. Încetează de a mai avea exerciţiul mandatului deputaţii sau senatorii care vor pierde vreuna din condiţiile cerute pentru a fi eligibili. Se exceptează cazul senatorilor care reprezintă o organizaţie profesională şi care nu pierd mandatul dacă organizaţia a fost dizolvată printr-un act al puterii executive.

Art. 68. Membrii Parlamentului vor purta la şedinţe şi solemnităţi în mod obligatoriu uniforma Frontului Renaşterii Naţionale.

Monitorul oficial, din 9 mai 1939

8.8. MARTHA BIBESCU[1] PARLAMENTUL ALES ÎN IUNIE 1939

Mogoşoaia, 7 iunie 1939 Astăzi, pe o zi cu soare strălucitor, regele va inaugura noul parlament – cele două camere reunite. Soţii Gafencu[2] mă invită la şedinţă cu ei. Afară e frumos, aşa că accept. De vreme ce George a fost numit senator[3], am dreptul să asist la spectacol. De ce nu?

Intru, împreună cu soţii Gafencu şi sub protecţia lor efectivă, în loja diplomatică, unde mă trezesc instalată între doamna Fabricius[4] şi Nadine Thierry, ambele foarte mirate să mă vadă acolo.

---

[1] Martha Bibescu (1889-1973), scriitoare franceză de origine română, observatoare atentă a realităţilor istorice româneşti din preajma celei de-a doua conflagraţii mondiale.

[2] Grigore Gafencu (1892-1957), ministru de Externe.

[3] Referire la soţul autoarei, George-Valentin Bibescu, numit de Carol al II-lea, pe 6 iunie 1939, senator de drept, pentru merite din domeniul aviaţiei.

[4] Wilhelm Fabricius (1882-1964), diplomat german, Ministru al celui de-al Treilea Reich la Bucureşti (1936-1941).

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

O nouă Constituţie intră în vigoare: regele numeşte direct pe senatori, iar guvernul pe deputaţi. În formula consacrată, menţiunea "prin voinţa naţională" a fost abolită: ne ajunge "mila lui Dumnezeu", ca odinioară, pe decretele bunicului lui George, pentru a nu ne depărta şi mai mult. Carol al II-lea a revenit la vechea terminologie, aşa cum apa îşi revine la vechea matcă.

Îmi plimb privirea peste adunare, peste cele două adunări contopite într-una singură. Este o grădină de crini şi de margarete[1], un parlament colonial. "I-a înfăşat pe toţi în alb", cum ar spune George. [Constantin] Argetoianu [care va deveni prim-ministru în septembrie – noiembrie 1939] seamănă cu un elefant alb. Nu se îngăduie albăstruiul decât foştilor preşedinţi de consiliu, printre care se număra şi Iorga.

În orice caz, uniforma le dă o înfăţişare curăţică. Ce-o să mai râdă George, când îi voi povesti! Vechii politicieni, trecuţi prin ciur şi prin sită – "cu frunţile cele mai posomorâte, poate chiar cele mai josnice" – au fost spoiţi cu var, ca nişte pomi fructiferi sau ca nişte W.C.-uri de gară - ca tot ce trebuie dezinfectat.

Exact la ora unsprezece îşi face apariţia Carol al II-lea înveşmântat în alb din cap până în picioare şi urmat de fiul său, Mihai, la fel de alb ca şi el. În picioare, crinii şi margaretele aplaudă frenetic. Printre ei, mulţi l-au împroşcat pe rege cu noroi şi, la cea mai mică dovadă de slăbiciune din partea lui, sunt gata să-l împroaşte din nou. Probabil că tocmai de aceea le-a dat haine care se pătează uşor – ca să-i împiedice de a se murdări. Dar cine va fi în stare să-i oprească?

Carol al II-lea rosteşte cuvântarea de deschidere cu voce fermă şi limpede. Vorbeşte bine. Începe printr-un scurt elogiu funebru la adresa mamei sale. Se străduieşte din răsputeri să-i aducă laude şi să simuleze dragostea: nu vrea ca memoria reginei să fie mobilizată împotriva lui de către inamicii săi neîmpăcaţi. Arma pe care moartea le-a smuls-o din mâini, Carol al II-lea o ridică şi le-o arată, ca nu cumva, fie şi moartă, mama să fie "utilizată" contra lui.

Martha Bibescu, ***Jurnal politic, 1939-1940***, Bucureşti, Editura Politică, 1979, pp. 77-78

8.9. SCRISOAREA LUI CORNELIU ZELEA CODREANU, CĂTRE NICOLAE IORGA

(26 martie 1938)

Pentru profesorul Iorga

Comerţul legionar de la Obor şi de la Lazăr

Astăzi, sâmbătă 26 martie 1938, orele 9 dim., cele două restaurante, de la Obor şi de la Liceul Lazăr, au fost închise de autorităţi.

---

[1] Aluzie la uniforma albă a membrilor F.R.N.-ului

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

La cel dintâi s-a prezentat comisarul Şef Furducescu, de la Circ. a 18-a, însoţit de trei comisari ajutori şi de un pluton de jandarmi sub comanda unui sergent.

La cel de al doilea, comisarul şef Malamuceanu, însoţit de doi comisari ajutori, punând în vedere personalului să se retragă, deoarece au ordin să evacueze şi să închidă imediat localul. [...]

Când acum 15 ani în urmă, tineretul manifesta zgomotos împotriva cuceririi iudaice (nu mai zgomotos decât dl. Iorga la 1906), domnii de astăzi ne spuneau:

"Nu aşa veţi rezolva problema evreiască.

Apucaţi-vă de comerţ. Faceţi comerţ, ca ei!"

Iată, ne-am apucat, cu sufletul plin de speranţe. Cu dor de muncă.

Când aţi văzut însă că pornim, că suntem corecţi, că suntem capabili, că munca noastră e binecuvântată de Dumnezeu, veniţi tot voi, şi distrugeţi acest început de comerţ românesc, poate cel dintâi început serios din vremea noastră, veniţi şi, fără milă, înăbuşiţi aceste încercări, tot avântul nostru şi atâtea speranţe.

Ce epitete pot să vă dau? Ce cuvânt din limba română vi s-ar potrivi? Ne acuzaţi că am greşit în trecut? Dar cine n-a greşit dintre voi? Spuneţi-ne însă ce am greşit acum? Ne scoateţi o crimă din ceea ce voi înşivă ne îndemnaţi ieri să facem?

Vine profesorul Iorga, care striga acum 4 luni, dând alarma în linia comerţului românesc creştin răpus de jidani, şi făcând apel, chiar la violenţa noastră, vine, ne murdăreşte gândurile noastre curate şi ne răpune el pe noi, pe români.

Sub guvernarea fericită şi creştină a I.P.S. Patriarhul Miron, nu mai există în România nici jidani, nici comerţ jidănesc, nici problema jidănească.

Nu mai existăm decât noi, care trebuie să fim nimiciţi prin orice mijloace.

Niciodată nici un cuvânt rău pentru profesorul Iorga. Totdeauna cu respect şi bună cuviinţă.

De câtva timp plouă cu articole de otravă peste noi.

"Între bliduri (adică la restaurantele noastre) *facem comploturi, punem la cale revoluţii îngrozitoare şi vrem să ucidem oameni. Suflete de asasini, oameni cu revolverele în mână şi în buzunare".*

Ei bine, nu mai pot!

Din marginile puterilor mele omeneşti, cu care te-am respectat, îţi strig:

Eşti un incorect. Eşti un necinstit sufleteşte.

Datoria elementară a unui om corect este să se informeze şi la omul pe care îl judecă, nu numai la agenţii mincinoşi ai domnului Armand Călinescu (care lansaseră ieri pe piaţă că 16 echipe sub conducerea lui Alexandru Cantacuzino vor să-l omoare pe d-sa.).

Eu nu mă pot bate cu d-ta. N-am nici geniul, nici vârsta, nici condeiul şi nici situaţia d-tale.

N-am nimic. D-ta ai totul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Dar din adâncul sufletului lovit şi nedreptăţit îţi strig şi îţi voi striga din adâncul gropii: eşti un necinstit sufleteşte, căci ţi-ai bătut joc pe nedrept de sufletele noastre nevinovate!

Voi, care ne acuzaţi de violenţă, după ce aţi întrebuinţat în contra noastră cele mai mari violenţe, împingându-ne la disperare şi păcat, voi, cărora dacă cineva v-ar fi dat numai o palmă, aţi fi reacţionat la fel ca mine, fără ca să mai fi trecut prin chinurile fizice şi umilinţele prin care am trecut noi, voi necinstiţilor sufleteşte, vă vom dovedi acum, că nu vom reacţiona în nici un fel la toate provocările voastre.

Nu să ne înăbuşiţi comerţul nostru, să ne înăbuşiţi avântul, ci ca să ne bateţi la tălpi, să ne trimiteţi în Insula Şerpilor, să ne ucideţi cu pietre, să ne spânzuraţi cu tălpile în sus, şi să ni le bateţi în cuie, să ne supuneţi la cele mai mari umilinţe.

Nu veţi întâmpina nici dvs., Domnule Profesor Iorga şi nici ceilalţi toţi care v-aţi asumat răspunderea unei sângeroase şi nedrepte opresiuni, nu numai o violenţă, ci nici măcar o opunere.

Dar de acum şi până voi închide ochii, domnule Iorga, şi după aceea, te voi privi aşa cum meriţi.

Bucureşti, 26 martie 1938
Corneliu Zelea Codreanu

Apud Mihail Sturdza, ***România şi sfârşitul Europei. Amintiri din ţara pierdută***, Editura Fronde, Alba Iulia-Paris, 1994, pp. 299-300

8.10. COMUNICATUL PARCHETULUI MILITAR AL CORPULUI II ARMATĂ CU PRIVIRE LA UCIDEREA LUI CORNELIU ZELEA CODREANU (30 NOIEMBRIE 1938)[1]

•

Parchetul militar al C<orpului> II A<rmată> ne informează:

În noaptea de 29-30 noiembrie a.c. s-a făcut un transfer de condamnaţi de la închisoarea R. Sărat la Bucureşti - Jilava.

În dreptul pădurii ce corespunde kilometrului 30 de pe şoseaua Ploieşti - Bucureşti, pe la orele 5, automobilele au fost atacate cu împuşcături de necunoscuţi care au dispărut şi în acel moment transferaţii, profitând de faptul

---

[1] În seara zilei de 28 noiembrie 1938, în cadrul unei campanii mai ample de ameninţare la adresa oamenilor politici, câţiva membri ai Mişcării Legionare au încercat să-l asasineze pe profesorul Florian Ştefănescu-Goangă, rectorul Universităţii din Cluj. În această atmosferă a avut loc asasinarea lui Corneliu Zelea Codreanu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

că transportul se făcea în automobile Brek tip jandarmi, deschise şi pe timp de noapte cu ceaţă deasă, au sărit din maşini, îndreptându-se cu vădită intenţie de a dispărea în pădure.

Jandarmii, după somaţiile legale, au făcut uz de armă.

Au fost împuşcaţi:

Corneliu Zelea Codreanu, condamnat la zece ani muncă silnică şi şase ani interdicţie.

Constantinescu Nicolae, Caranica Ion, Belimace Doru, autorii asasinatului comis asupra lui I.G. Duca, condamnaţi la muncă silnică pe viaţă.

Caratanase Ion, Bozântan Iosif, Curcă Ştefan, Pele Ioan, State Gr. Ioan, Atanasiu Ioan, Bogdan Gavrilă, Vlad Radu, autorii asasinatului comis asupra lui Mihail Stelescu, condamnaţi la muncă silnică pe viaţă.

Georgescu Ştefan, Trandafir Ioan, condamnaţi la câte zece ani muncă silnică pentru asasinat asupra lui Stelescu.

Atât Parchetul militar al Corpului II Armată, pe teritoriul căruia s-a întâmplat cazul, cât şi parchetul civil, fiind înştiinţate, au venit la faţa locului şi au constatat în mod oficial moartea celor numiţi mai sus, de către medic, prin încheierea de proces-verbal.

A autorizat înmormântarea cadavrelor, rămânând mai departe în cercetarea cazului.

Comandantul militar, după propunerea parchetului şi pentru motive de ordine publică, a aprobat ca înmormântarea să se facă la subcentrul militar Jilava, fapt ce s-a executat în dimineaţa zilei de 30 noiembrie a.c. prin îngrijirea închisorii militare Jilava.

"Universul", din 2 decembrie 1938

8.11. COMUNICATUL OFICIAL PRIVIND ASASINAREA LUI ARMAND CĂLINESCU, PREŞEDINTELE CONSILIULUI DE MINIŞTRI, LA 21 SEPTEMBRIE 1939

Ţara întreagă a rămas înmărmurită, ieri, la orele 2 după amiaza, când o voce neobişnuită a anunţat la postul de Radio asasinarea d-lui Armand Călinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri.

Era atât de uluitoare ştirea, încât, în primul moment, nimeni n-a voit s-o creadă, mai ales că toata lumea şi-a putut da seama că vocea care o anunţase nu era aceea a speaker-ului.

Peste câteva minute însă faptul a fost confirmat.

Primul ministru a fost asasinat în apropierea casei sale în împrejurări pe care le relatăm în altă parte a ziarului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Nu e român care să nu resimtă toată îngrijorarea pe care un asemenea asasinat o inspiră în zilele grave de astăzi când liniştea, ordinea şi solidaritatea naţională sunt imperative care trebuie să comande de la un capăt la altul al Ţării.

Primul nostru cuvânt pe care ne socotim în drept să-l adresăm poporului român, pentru apararea intereselor căruia nu am încetat o clipă a lupta, în numele căruia am vegheat şi veghem cu neclintită dragoste pentru el şi cu neobosită atenţie la tot ce era şi este în strânsă legătură cu interesele lui naţionale, cu nevoile lui, cu drepturile lui – primul nostru cuvânt pe care-l adresăm din adâncul conştiinţei noastre româneşti este: toată lumea să-şi păstreze calmul!

Niciodată ţara n-a avut mai multă nevoie de linişte, de ordine şi disciplină ca în aceste zile de grijă naţională. Niciodată ţara n-a avut mai multă nevoie de strânsă unire a tuturor fiilor ei, de acea solidaritate naţională, care singură poate asigura naţiunii întregi forţa necesară pentru apararea drepturilor şi securităţii ei.

În aceste zile când nu departe de frontierele noastre se dau lupte crâncene, când se cuvine ca toţi acei care au răspunderea intereselor şi apărării Ţării să poată depune în linişte toată vigilenţa şi toată autoritatea în exercitarea marei misiuni naţionale a ceasului de faţă, Ţara întreagă e datoare să dea pilda celei mai desăvârşite discipline patriotice şi a celei mai desăvârşite încrederi în viitorul neamului şi statului român.

Un singur cuvânt de ordine să treacă din om în om, pe tot întinsul Ţării: calm, disciplină, patriotism şi solidaritate.

Comunicat

Preşedinţia Consiliului a dat următorul comunicat:

"Dl. Armand Călinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri, a fost asasinat mişeleşte astăzi 21 septembrie, ora 14, în apropiere de locuinţa sa.

Asasinii, membri ai fostei Gărzi de Fier, au fost arestaţi.

Noul preşedinte al Consiliului de Miniştri depune jurământul în cursul acestei după amiezi, după care va avea loc un Consiliu de Miniştri"

"Universul", din 23 septembrie 1939

8.12. DECRET-LEGE PENTRU TRANSFORMAREA FRONTULUI RENAŞTERII NAŢIONALE ÎN PARTIDUL NAŢIUNII

(22 iunie 1940)

Art. I. Frontul Renaşterii Naţionale devine partid unic şi totalitar, sub denumirea de Partidul Naţiunii. El va funcţiona sub conducerea supremă a Majestăţii Sale regelui.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. II. Partidul Naţiunii îndrumează viaţa morală şi materială a naţiunii şi statului român. El este o instituţiune de drept public.

Art. III. Conducătorul suprem numeşte forurile superioare ale partidului, care sunt singurele răspunzătoare.

Art. IV. Normele de organizare, funcţionare şi disciplină vor fi hotărâte de conducerea supremă.

"Monitorul oficial", din 22 iunie 1940

8.13. DECRET-LEGE PENTRU APĂRAREA ORDINEI POLITICE UNICE ŞI TOTALITARE A STATULUI ROMÂN

(22 iunie 1940)

Art. 1. Constituie delictul de uneltire contra odinei publice a Ţării şi se pedepseşte cu închisoare corecţională de la 3 la 5 ani şi amendă de la 10.000 la 100.000 lei, interdicţie corecţională de la 1 la 5 ani:

a) Faptul de a propovădui prin viu grai sau prin scris schimbarea organizării politice a Ţării azi existentă astfel cum ea este stabilită prin decretul-lege de înfiinţare a Partidului Naţiunii;

b) Faptul de a constitui sau organiza asociaţiuni secrete în scopul arătat la aliniatul precedent;

c) Faptul de a reconstitui asociaţiuni dizolvate sau de a continua activitatea lor;

e) Orice fapt tinzând a arunca discredit asupra organizaţiunii politice unice recunoscută de lege sau a-i zădărnici activitatea.

Cei condamnaţi pe baza prezentului text vor pierde dreptul la pensiune dacă sunt pensionari publici.

Art. 2. Nu poate fi funcţionar public cine nu este membru în Partidul Naţiunii. Cei ce nu vor cere înscrierea până cel târziu la data de 1 august 1940, precum şi cei ce cerând înscrierea nu vor fi admişi, sunt revocaţi de plin drept pe această dată. Această dispoziţiune nu se aplică militarilor în activitate.

Art. 3. Nimeni nu poate candida şi nimeni nu poate fi ales în consiliul sau comitetul de conducere al vreuneia dintre profesiunile libere organizate prin legi dacă nu este membru al Partidului Naţiunii. Pierderea calităţii de membru al partidului atrage de plin drept excluderea din orice colegiu sau organizaţie privitoare la profesiunile libere.

Art. 4. Orice persoană juridică, asociaţie sau societate de orice natură şi oricare ar fi obiectul activităţii ei, se dizolva dacă:

a) Persoanele având conducerea ei vor desfăşura o activitate potrivnică intereselor Partidului Naţiunii;

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

b) Fonduri ale ziselor asociaţii sau societăţi vor fi întrebuinţate în scop de propagandă potrivnică Partidului Naţiunii;

Art. 5. Nimeni nu poate fi membru în consiliul de administraţie al unei întreprinderi private sau publice dacă nu are calitatea de membru al Partidului Naţiunii.

Art. 6. Acela care smulge, distruge, deteriorează în public în scop de dispreţ sau batjocură insignele, emblemele, uniformele, manifestele sau publicaţiunile Partidului Naţiunii se va pedepsi cu închisoare corecţională de la o lună la un an.

Art. 7. Averea persoanelor fizice sau juridice ce se vor face vinovate de unul din delictele de mai sus enumerate va fi pusă sub sechestru pe timpul ce se va determina de instanţa de judecată prin hotărârea de condamnare. Judecata va putea pronunţa lichidarea întreprinderilor sociale sau radierea firmelor individuale, precum şi lichidarea părţilor sociale de orice fel în întreprinderi de orice natură.

Art. 8. Procesele având de obiect judecata oricăreia din infracţiunile arătate în articolele precedente se vor judeca după procedura flagrantelor delicte cuprinse în Codul penal Carol al II-lea. Chiar dacă nu sunt întrunite condiţiunile art. 226 din Codul de procedură penală Carol al II-lea.

Monitorul oficial, din 22 iunie 1940

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

IX. ECONOMIE ŞI SOCIETATE

9.1. ECONOMIA ROMÂNEASCĂ

9.1.1. Vintilă Brătianu despre "Economia națională a României Mari"

(mai 1919)

România veche era din punct de vedere economic un stat în condiţii tot atât de anormale pe cât era din acel politic şi militar. Jumătate din neamul românesc trăia în afară de hotarele sale şi deci mare parte din energia lui nu putea contribui la propăşirea statului. Fâşia strâmtă ce se întinde între Dunăre, Prut şi Carpaţi îşi găsea viaţa ei înăbuşită prin împiedicarea ce-i făceau hotarele ei artificiale: pe de o parte, munţii care din cetatea de rezistenţă a neamului se transformase prin urgia vremurilor într-un zid ce se ridică între fraţi, iar pe de altă parte. Prutul care devenise prin regimul rusesc o barieră de tot felul mai greu de trecut decât chiar acei munţi.

Numai bogăţia extraordinară a pământului, destoiniciei şi rezistenţei poporului român, situaţiei la gurile Dunării datorăm putinţa de a trăi a statului român în ultimii 70 de ani, şi propăşirea pe care el a avut-o.

După cum a arătat-o limpede acest război, la prima mare zguduire ce se produce, statul român trebuia sau să-şi piarză neatârnarea sau să-şi dobândească condiţiile unui trai normal.

Azi în România Mare el devine o entitate nu numai politică, care prin participarea întregului său neam are viitorul său asigurat, dar şi economică, cuprinzând în hotarele acestui stat *hinterlandul* direct influenţat de gurile Dunării. Astfel România va fi mâine un stat economiceşte complet, prin folosirea întregului neam la propăşirea lui economică, prin bogăţiile naturale deosebite pe care teritoriile dobândite le aduc în ţara exclusiv agricolă de până ieri, prin transformarea munţilor din hotar în rezervor viitor de energie economică de tot felul, dar mai cu seamă fiindcă cuprinde în statul stăpânitor al gurilor Dunării toate regiunile bogate dintre Nistru şi Tisa care au scurgerea lor normală către aceste guri. [...]

Punerea în valoare însă a bogăţiilor moarte de care am vorbit mai sus, a rezervelor de energie şi capital disponibil, a unor însuşiri care fac din neamul nostru unul dintre cele mai apte ale Europei pentru a beneficia de descoperirile moderne, nu se poate face fără un învăţământ profesional cât mai temeinic organizat pentru a recâştiga atâta timp pierdut. El trebuie să fie fermentul care va da viaţă tuturor condiţiilor favorabile de care am vorbit mai sus şi care face din România Mare una din unităţile economice cele mai complete din ţările civilizate.

"Democraţia", din 4-5 mai 1919

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

9.1.2. Reforma agrară şi evoluţia agriculturii

a) Legea pentru reforma agrară[1]

(17 iulie 1921)

Partea I - Exproprierea
Capitolul I- Îndreptăţirea şi măsura exproprierii

Art. 1. Se expropriază pentru cauză de utilitate naţională proprietăţile rurale, în măsura condiţiilor cuprinse în legea de faţă, în scopul de a spori întinderea proprietăţii rurale ţărăneşti, de a înfiinţa păşuni comunale, precum şi pentru scopuri de interes general, economic şi cultural.

Pământul cultivabil din raza comunelor urbane este considerat ca proprietate rurală din punctul de vedere al legii de expropriere.

Art. 2. Pământul expropriat şi accesoriile, pe baza decretului nr. 3.697/1918 şi prin aplicarea scarei progresive anexată lui, este definitiv expropriat, cu rezerva dispoziţiilor prevăzute în art. 54, în limitele şi aşezarea hotărâtă de organele de aplicare prevăzute în acel decret, cu modificările aduse prin decretul nr. 2.011/1920, iar statul este considerat proprietar al pământului expropriat de la 15 decembrie 1918. [...]

Capitolul IX - Plata preţului şi lichidarea sarcinilor

Art. 69. Plata preţului cuvenit proprietarului expropriat se poate face în numerar sau în titluri de rentă amortizabilă în 50 de ani şi purtătoare de dobândă de 5 la sută pe an.

Valoarea nominală este socotită la plată drept valoare reală.

Plata exproprierii pentru toate persoanele morale se face în rentă perpetuă purtătoare de dobândă de 5 la sută pe an. [...]

Partea II - Împroprietărirea
Capitolul X - Ordinea de preferinţă la împroprietărire

Art. 78. Pământul expropriat se vinde celor îndreptăţiţi în următoarea ordine de precădere:

1. Mobilizaţilor în războiul 1916-1919;
2. Mobilizaţilor în campania din 1913;

---

[1] Activitatea de legiferare a reformei agrare, începută odată cu modificarea Constituţiei în vara anului 1917, s-a încheiat după 4 ani, prin adoptarea legii pentru reforma agrară în Vechiul Regat (17 iulie 1921), a legii pentru reforma agrară în Transilvania (30 iulie 1921) şi a legii pentru reforma agrară în Bucovina (30 iulie 1921). Legea pentru reforma agrară în Basarabia fusese votată la 6 martie 1920.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

3. Văduvelor de război pentru copii;
4. Agricultorilor mici lipsiţi de pământ;
5. Agricultorilor cu proprietăţi mai mici de 5 ha.;
6. Orfanilor de război.

Art.79. La condiţiunile egale de îndreptăţire se vor prefera în aceeaşi categorie:

a) Invalizii;
b) Cei care în trecut au muncit pe moşie;
c) Cei care au inventar şi gospodărie întemeiată;
d) Cei mai în vârstă. [...]

Art. 84. Se consideră ca îndreptăţiţi: preoţii, învăţătorii, precum şi toţi ceilalţi funcţionari publici având reşedinţa în comunele rurale, absolvenţii şcolilor de agricultură de toate gradele, sub condiţiunea ca unii şi alţii să locuiască la ţară şi să se oblige să lucreze pământul.

Meseriaşii ca: lemnarii, fierarii, croitorii, lăutarii, etc., care în trecut nu s-au ocupat cu agricultura, cârciumarii şi diferiţi comercianţi, precum şi acei din orice categorie ar fi, care, având pământ, l-au vândut, nu vor fi îndreptăţiţi.

Monitorul oficial, din 17 iulie 1921

b) Reforma agrară din 1921 şi consecinţele acesteia

În comparaţie cu reformele agrare de la mijlocul secolului 19, cea din anul 1921 a reprezentat o acţiune de vânzare în masă a majorităţii pământului marii proprietăţi, ţăranilor fără pământ sau cu pământ puţin. Ea a diminuat substanţial marea proprietate funciară de peste 100 de ha, reducând-o la 15-17% în suprafaţa arabilă a ţării, şi la 27-28% în suprafaţa agricolă, moşierilor rămânându-le însă importante masive păduroase. Ţărănimea, mica proprietate şi producţia ei agricolă au devenit predominante în suprafaţa şi agricultura ţării.

Datele mai remarcă faptul de importanţă socială că din 2.309 mii ţărani fără pământ sau cu pământ insuficient, înscrişi pentru împroprietărire, au primit loturi 1.479 mii sau 64%, ceea ce înseamnă că o serie de ţărani a rămas şi după 1921 fără pământ.

Pozitiv şi inedit pentru reforma din 1921 este formarea izlazurilor comunale, din lipsa cărora ţărănimea şi-a adâncit dependenţa de marii proprietari şi arendaşi jumătate de secol. Totodată, statul şi-a mărit rezerva sa cu peste 1,5 milioane de ha, majoritatea păduri. Prefacerea marii proprietăţi funciare în mica proprietate ţărănească, pe lângă efectele sociale de împroprietărire a celei mai mari părţi a ţărănimii, în plan economic, a redus marea exploataţie cu avantajele sale, la una mică cu inventar rudimentar şi randamente scăzute. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

În 1927, când operațiunile de împroprietărire erau spre final, datele confirmă deplasarea fundamentală petrecută: 64% din suprafața arabilă revenea categoriilor țărănimii cu loturi până la 10 ha; urma apoi, ca pondere, categoria mijlocie de 10-50 ha cu 16,6%; 10,4% aparținea proprietarilor cu pământ între 50-250 ha; aici se cuprinde, desigur, și o parte din marea proprietate în măsura în care aceasta se clasează de la 100 de ha în sus. Moșiilor de peste 250 ha le reveneau doar 9,1%.

Astfel, mica proprietate devenea dominantă, cea mijlocie dobândea importanță mai mare, iar proprietatea mare apărea redusă substanțial, la 10-15%.

Dintr-o țară a cărei agricultură era dominată la începutul secolului de mari latifundii, România s-a transformat, în urma redistribuirilor masive a moșiilor, într-un stat cu economie agrară predominant țărănească, fără a dispune, însă, de un sector avansat de proprietate și gospodărie mijlocie modernă.

V. Axenciuc, ***Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice. 1859-1947***, vol. II. *Agricultura*, București, Editura Academiei, 1996, pp. 99, 107.

c) Legea pentru organizarea creditului funciar rural și a creditului agricol

(20 august 1929)

Art. 1. Se pot constitui în condițiile prevăzute de această lege:

a) Societăți civile de credit funciar rural;

b) Societăți de credit agricol.

Aceste societăți vor putea înființa sucursale și reprezentanțe conformându-se regulilor prevăzute de legile comerciale și de legea de față.

Art. 2. Societățile civile de credit funciar rural și de credit agricol vor avea drept scop să acorde credite pentru satisfacerea necesităților agriculturii și ale industriilor agricole; pentru înlesnirea dezvoltării acestora, pentru îmbunătățirea fondului și intensificarea culturii și pentru finanțarea cumpărării de imobile rurale.

Partea I - Societățile civile de credit funciar rural
Capitolul I – Constituirea

Art. 3. Societățile civile de credit funciar rural se vor constitui cu un număr de cel puțin 100 de proprietari rurali, ale căror proprietăți vor reprezenta o valoare de cel puțin 50.000.000 lei, după rolurile de impozit funciar; prin proprietari rurali se înțeleg și proprietarii de terenuri agricole (terenuri cultivabile, vii, livezi, păduri, etc.) situate în raza comunelor urbane și a municipiilor. [...]

Art. 4. Capitalul subscris nu poate fi mai mic de 20.000.000 de lei, iar primul vărsământ va fi de cel puțin 30% din capitalul subscris și va fi depus la

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Banca Naţională a României, la Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni sau la orice casierie publică. [...]

Art. 5. Aceste societăţi au caracter civil, însă răspunderea membrilor acţionari pentru datoriile societăţii este mărginită la partea lor de capital. [...]

Capitolul III - Despre operaţiuni
Secţia I - Despre natura operaţiunilor

Art. 7. Societăţile civile de credit funciar rural vor putea face următoarele operaţiuni:

1. Să acorde împrumuturi ipotecare asupra terenurilor rurale, în numerar sau prin emisiune de scrisuri funciare rurale, fie pe termen lung, plătibile în anuităţi, fie pe termen scurt, cu sau fără amortizări;
2. Să acorde agricultorilor împrumuturi pe gaj asupra produselor de orice natură ale solului şi derivatelor industriale, precum şi asupra vitelor şi a întregului material de exploatare al întreprinderilor agricole;
3. Să acorde împrumuturi Băncii Centrale Cooperative şi Cooperativelor de Credit, în scopul ca aceste instituţii să procure credite personale micilor agricultori;
4. Să finanţeze întreprinderile şi cooperativele pentru exploatarea de orice fel a solului şi industrializarea produselor lui;
5. Să facă toate operaţiunile de bancă cu membrii Societăţii, putând primi în gaj scrisurile financiare şi obligaţiunile emise de ele.

C. Hamangiu, ***Codul general al României***, vol. XVII, 1929, Bucureşti, pp. 1125-1135

d) Legea pentru valorificarea produselor agricole din 8 aprilie 1931

Titlul I - Regimul taxării

Art. 1. Se desfiinţează taxa de export pentru cereale şi derivatele lor, pentru leguminoase şi seminţe oleaginoase.

Art. 2. Vânzările de cereale (grâu, ovăz, porumb, orz, mei, secară), de leguminoase şi oleaginoase, sunt scutite de taxa de timbru şi înregistrare, prevăzută de art.14, paragraful 17 din legea timbrului.

Art. 3. Vânzările la export a cerealelor şi a derivatelor lor, a leguminoaselor şi oleaginoaselor sunt scutite de impozitul pe cifra de afaceri.

Art. 4. Pentru mărfurile negociate în oboare şi în târgurile organizate se va putea percepe, în folosul instituţiunilor însărcinate cu organizarea şi supravegherea oboarelor şi târgurilor, o taxă al cărui cuantum se va aproba de către Ministerul de Agricultură, fără a trece de 4 ‰ (patru la mie) din valoarea vânzării.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 5. Pentru mărfurile aduse spre vânzare la târg, cu căruţa sau alte vehicule mecanice, comunele pot fi autorizate de către Ministerele de Interne şi de Agricultură şi Domenii să perceapă o taxă al cărui cuantum se va stabili de către comune, cu aprobarea celor două ministere.

Art. 6. Mărfurile sosite direct în porturi şi negociate acolo, sau numai în tranzit, nu sunt supuse taxelor prevăzute la art. 4 şi 5.

Art. 7. În afară de taxele menţionate în articolele precedente şi acelea percepute de administraţia C.F.R., de Regia Porturilor şi Casa Autonomă a Drumurilor, nici o altă taxă nu se poate înfiinţa şi nici o altă sumă nu se poate percepe sub nici o formă. [...]

Capitolul IV -Taxe pentru agricultură

Art. 39. Se instituie o taxă de 0,40 lei pe fiecare kilogram de făină produsă de morile sistematice comerciale şi sistematice mixte, denumită taxa pentru agricultură.

Pentru morile sindicalizate această taxă se va aplica asupra contingentelor de făină atribuită morilor potrivit legii.

Vărsarea la tezaur se va face trimestrial, şi se va plăti la sfârşitul fiecărui trimestru [...]

Pentru plata acestei taxe nu se pot admite nici un fel de păsuire sau amânări.

Făina de export este scutită de taxa pentru agricultură. [...]

Neplata taxei atrage urmărirea fiscală şi închiderea morii până la completa achitare. [...]

C. Hamangiu, ***Codul general al României***, vol. XIX, 1931, Bucureşti, pp. 336-351

9.1.3. Lege pentru stabilizarea monetară din 7 februarie 1929

1. Unitatea monetară română este leul cântărind zece miligrame de aur de 9/10.

2. Se confirmă privilegiul de emisiune acordat Băncii Naţionale prin legea organică din 17 aprilie 1880 şi prorogat prin legile din 7 martie 1886, 26 ianuarie şi 23 iunie 1901 şi 19 iunie 1925.

Biletele Băncii Naţionale continuă a avea curs legal.

3. Biletele Băncii Naţionale sunt convertibile la purtător şi la vedere, la sediul central al Băncii şi la alegerea acesteia, fie în monede de aur având curs legal, fie în aur, fie în devize străine convertibile în aur. În acest din urmă caz,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

cesiunea devizelor se va efectua pe un preţ care nu va putea depăşi paritatea teoretică, majorată cu cheltuielile de expediţie ale aurului.

Banca asigură convertibilitatea biletelor fără a limita cantitatea. Totuşi nimeni nu-i poate prezenta spre rambursare mai puţin de 100.000 lei deodată.

4. Banca Naţională este ţinută să aibă o acoperire în aur sau în devize libere în monede convertibile în mod legal şi practic în aur exportabil, egală cu cel puţin 35% din suma totală a angajamentelor la vedere.

Cel puţin 25% din angajamentele sale la vedere trebuie să fie acoperite cu aur în Casă sau în depozit liber în străinătate.

5. Guvernul este autorizat să emită monede divizionare de 1, 2, 5, 10, 20 lei faăcute din aliaj de aluminiu sau nichel.

Totalul tuturor monedelor divizionare în circulaţie nu trebuie să treacă de 3 miliarde de lei.

6. Se adoptă programul stabilit de guvern în vederea stabilizării monetare şi a dezvoltării economice a ţării, reprodus în anexa prezentei legi (Anexa A).

Guvernul va dispune în termenele prevăzute de acest program de toate proiectele de legi necesare pentru punerea lui în vigoare.

Guvernul este autorizat să ia toate măsurile de executare şi să încheie toate convenţiile cerute de punerea în aplicare a acestui program.

7. Ministerul de Finanţe este autorizat a încheia cu Banca Naţională convenţia al cărei proiect este anexat la prezenta lege (Anexa B).

8. Toate dispoziţiunile contrare prezentei legi sunt şi rămân abrogate.

Documente privind istoria României între anii 1918-1944, Coordonator Ioan Scurtu, Bucureşti, Editura Didactică şi Pegagogică, 1994, pp. 140-141

9.1.4. a. Legea minelor din 4 iulie 1924

Partea întâia - Dispoziţiuni generale

Art. 1. Sunt şi rămân ale statului în toată dezvoltarea lor, de la suprafaţă până la orice adâncime, zăcămintele substanţelor minerale din care se pot extrage metale, metaloide sau combinaţiuni ale acestora, precum şi zăcămintele combustibililor minerali, bituminele, apele mineralizate în genere şi gaze naturale de orice fel, precum şi bogăţiile de orice natură ale subsolului.

Rămân la dispoziţiunea proprietarului suprafeţei: masele de rocă comune, carierele de materiale de construcţie şi depozitele de turbă, fără prejudiciul drepturilor dobândite de stat în baza legilor anterioare.

Izvoarele minerale şi apele subterane mineralizate, sau apele curative în genere, urmează regimul special prevăzut în această lege.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 2. Din punct de vedere al drepturilor şi al condiţiunilor în care aceste drepturi vor fi acordate şi exercitate, substanţele care formează obiectul prezentei legi se grupează în urmatoarele clase naturale:

I. Combustibili minerali:

a) Cărbuni: antracit, huilă, cărbune brun, lignit;

b) Bitume:

c) Solide: substanţe asfaltoase naturale, ozocherita, şisturi bituminoase de orice fel;

d) Lichide: petrol brut (ţiţei) cu gazele sale de zăcământ şi derivatele sale naturale, precum şi orice alt bitum lichid;

e) Gazeiforme: hidrocarburi gazoase care formează zăcăminte proprii.

II. Minereuri metalifere şi alte minerale şi roci, cât şi apele lor de cimentare, conţinând:

a) Platină, aur, argint, uran<iu>, radium şi elementele radioactive în genere, molibden şi elementele lor conexe;

b) Plumb, zinc, cupru, bismut, antimoniu, nikel, cobalt, staniu, titan, selen, telur, cadmiu, sulf, tungsten, mercur şi metalele lor înrudite;

c) Fier, mangan, crom.

III. Minereuri de aluminiu şi în genere silicaţii aluminoşi, magneziu şi cu alte baze, minerale florifere, minerale cu bariu şi stronţiu [...];

IV. Grafit şi roci grafitoase;

V. Fosfaţi în genere [...];

VI. Minerale cu toriu şi pământuri rare [...];

VII. Pietre preţioase şi seminobile [...];

VIII. Săruri şi ape sărate [...];

IX. Gazele naturale, altele decât hidrocarburi gazoase [...];

X. Izvoarele minerale şi ape subterane mineralizate sau ape curative în genere; lacuri şi lagune mineralizate, nămoluri;

XI. Turba;

XII. Mase de rocă comune compacte sau formând depozite nobile [...];

Asupra determinării substanţelor lăsate la dispoziţiunea proprietarului suprafeţei decide ministrul, cu avizul conform al consiliului superior de mine.

Monitorul oficial, din 4 iulie 1924

9.1.4. b. Trusturile petrolifere internaţionale şi legea minelor din 1924

Un alt procedeu folosit de trusturile american şi anglo-olandez cu scopul de a forţa guvernul român în problema legii minelor a constat în influenţarea

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

cursului leului pe principalele pieţe occidentale. Datorită legăturilor vaste în lumea financiară, precum şi ca urmare a dispunerii unor importante resurse proprii, nu a fost dificil pentru cele două trusturi să provoace permanente şi mari fluctuaţii ale monedei româneşti la Zürich, Paris sau Londra. În momentele pe care le-au socotit cele mai dificile pentru ele – ca de exemplu, în vara anului 1924, când s-a dezbătut, aprobat şi promulgat legea minelor – trusturile şi-au făcut simţită intervenţia prin imprimarea unei puternice tendinţe de depreciere a leului pe piaţa internaţională. În aceste împrejurări, nu ne apare surprinzător faptul că cel mai scăzut nivel postbelic al cursului leului s-a înregistrat doar la câteva zile după promulgarea legii minelor, la 10 iulie 1924, el a fost cotat la bursele apusene la 2 centime aur.

Între 1924 şi 1929, trusturile mondiale au întreţinut necontenit în presa străină o campanie ostilă României. În perioada respectivă, paginile unor prestigioase şi influente ziare şi reviste din Occident (*"The Times", "Petroleum Times", "The Economist", "Manchester Guardian Comercial", "Daily News", "Chicago Daily Tribune", "The Sunday Times"*, ş.a.) au găzduit atacuri contra statului român, a politicii sale petroliere şi a legii minelor. Există dovezi certe că această "campanie de denigrare şi de boicot" a României, provocată de nemulţumirea faţă de prevederile restrictive ale legii minelor, a fost iniţiată şi îndrumată de *Standard Oil Company* şi *Royal Dutch-Shell*. Atacurile la adresa României din presa apuseană – dintre care multe au fost preluate, în ţară, de către partidele de opoziţie în acţiunea lor de răsturnare a guvernelor liberale – s-au integrat, astfel, campaniei generale purtate contra legii din 4 iulie 1924 de către cele două trusturi, care au făcut "tot ce le-a stat în putinţă pentru a parveni la dărâmarea ei". O imagine concludentă în privinţa tonului campaniei de presă externe ne-o oferă această declaraţie a bancherului american William Halbrook, fost ministru federal şi acţionar la *Standard Oil Co.*, apărută în 1924 în paginile unui ziar financiar din Viena: "... Capitalul american [...] îşi vede periclitate interesele sale în România. Din această cauză, va fi absolut necesar să luăm măsuri de apărare pe tărâmul economic. Dacă chestiunea legii minelor nu va fi rezolvată spre satisfacţia generală, s-a sfârşit cu orice contact cu România de acum înainte."

Desprindem că acţiunile trusturilor *Standard Oil Co. şi Royal Dutch-Shell* împotriva legii minelor din 1924 s-au desfăşurat într-un larg cadru, înglobând, cum s-a afirmat, metode şi mijloace diverse, pentru atingerea unui singur scop – renunţarea la legea din 1924. Pentru România au rezultat de aici serioase dificultăţi pe plan extern, tot timpul cât legea minelor s-a aflat în vigoare. În perioada de referinţă, România a avut de tranşat cu străinătatea importante chestiuni politice, economice şi financiare şi, adesea, ea a întâmpinat ostilitatea marilor puteri pe motiv că, după 1924, capitaliştii străini ar fi fost supuşi unui regim discriminatoriu în exploatarea petrolului. Fără a pierde din vedere interesele marilor trusturi,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

reprezentanţii oficiali ai marilor puteri au lăsat să se înţeleagă adesea în 1924 şi 1926 că România putea căpăta "satisfacţie" într-o serie de probleme (reparaţiile, reglementarea datoriilor de război către marii aliaţi, împrumuturile externe, etc.), dacă guvernul I. I. C. Brătianu ar fi consimţit la importante concesii în materie de petrol, la revizuirea unor stipulaţii ale legii minelor. N. Titulescu, care a condus, la faţa locului, negocierile pentru consolidarea datoriilor de război ale ţării noastre către Marea Britanie şi S.U.A., a comunicat în repetate rânduri Bucureştilor detalii despre piedicile întâmpinate din partea cercurilor petroliere occidentale. Astfel, până la realizarea unui acord de despăgubire cu petroliştii britanici pentru distrugerile din 1916, diplomatul român s-a plâns consecvent că cei în cauză "strigă" ori că lupta contra lor era "foarte grea". După alte 12 luni, în octombrie 1926, Titulescu avea să relateze: "Nu ştiţi prin câte greutăţi am trecut cu petroliştii". Cu americanii lucrurile evoluară întocmai. Într-un rând, Titulescu reţinea că ambasadorul american la Londra "s-a plâns" de legea minelor şi a calificat-o "de spoliaţie". Apoi, în cursul discuţiilor de la Washington, el va constata că petrolul era prezent la masa tratativelor. După semnarea acordului pentru consolidarea datoriilor de război, ministrul român la Londra sesiza că: "Am avut de combătut (*în S.U.A. –* n.ns.) multe obiecţii trase din legea minelor şi comercializării..."

În ciuda diverselor presiuni, trusturile petroliere nu au ajuns, între 1924 şi 1926, la scopul urmărit – abrogarea legii minelor. Numai în perioada ulterioară, profitând de prilejul oferit de angajarea unor tratative financiare de către România pentru contractarea unui mare împrumut financiar extern necesar stabilizării monetare, ele vor insista şi vor obţine revizuirea legii din 4 iulie 1924. Până atunci, comunica N.Titulescu la Bucureşti, în 1925, trusturile petroliere interesate se pregăteau în vederea unei ofensive puternice, la care "nu se ştie cum va rezista România".

Gh. Buzatu, ***O istorie a petrolului românesc***, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1998, pp. 215-216

9.1.5. Constantin Argetoianu despre sistemul bancar în anii crizei economice

La începuturile guvernării noastre[1], chestiunea băncilor nu s-a pus în mod acut. Simptome îngrijorătoare îmi erau încă semnalate din toate părţile. Băncile se înmulţiseră în perioada inflaţiei peste măsura bunului simţ; ele fuseseră întemeiate fără nici un control, cu capitaluri prea mici sau chiar inexistente şi erau conduse fără nici un control de toţi şmecherii în goană după

[1] Se fac referiri la cabinetul condus de N. Iorga (18 aprilie 1931-6 iunie 1932), în care Constantin Argetoianu a deţinut portofoliul Ministerului de Finanţe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

un automobil sau în căutarea unui mijloc de a-şi resconta poliţele la Banca Naţională. Optzeci la sută din clientela unor asemenea bănci era alcătuită din oameni sleiţi prin dobânzile uzuale, dobânzi cu atât mai mari cu cât banca era mai mică, şi din agricultorii deveniţi insolvabili atât prin copleşirea datoriilor, cât şi prin lipsa de remunerare a producţiei. Legea cametei, care lăsase intact pasivul fiecăruia nu vindecase răul, şi execuţiile silite se înmulţeau din zi în zi, ameninţând cu nimicirea pe toţi producătorii fără să salveze băncile creditoare imobilizate până în gât şi ameninţate şi ele în existenţa lor prin exigenţele rescontului pe diferite trepte. Mi-am dat seama încă de atunci că o nouă organizare a regimului bancar şi o descătuşare a debitorilor printr-o largă conversiune a datoriilor devenise ineluctabilă.

Greutăţile pe care le-am întâmpinat cu Banca Bercovici, cu Banca Moldovei, cu Banca Chrissoveloni, cu zeci de bănci mai mărunte din provincie şi într-o măsură mai redusă cu Banca de Credit şi cu Banca Românească – fără să mai pomenesc de Banca de Scont, de Banca Agricolă, de băncile săseşti şi şvăbeşti din Ardeal pe trei sferturi îngheţate – au fost floare la ureche pe lângă tot ce am suferit din pricina Băncii Blank[1]. Acolo dârdâia văpaia cea mare, acolo se înteţise focul. Nesocotita instituţie care se încurcase în întreprinderi de sute şi sute de milioane, care trebuia să răspundă de avutul câtorva zeci de mii de nenorociţi şi să facă faţă unui pasiv de peste 4 miliarde nu se mai ţinea decât în proptele şi ameninţa întreaga noastră economie naţională prin prăbuşirea ei.

C-tin Argetoianu, ***Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri***, vol.IX, Ediţie Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Machiavelli, 1997, pp. 273-274

9.1.6. Acordul de cooperare tehnică consultativă între România şi Societatea Naţiunilor ("Planul de la Geneva")[2], 28 ianuarie 1933

Considerând că guvernul român, după ce a repus, prin legea din 7 februarie 1929, moneda sa pe bază de aur şi după ce a introdus diferite îmbunătăţiri în

---

[1] Aluzie la răsunătorul faliment al "afacerii Marmorosch-Blank" - 21 octombrie 1931.

[2] Semnat după îndelungi şi grele negocieri, "Planul de la Geneva" a suscitat vii discuţii, inclusiv în Parlament, unde a fost adoptat la 12 aprilie 1933 cu 155 voturi pentru şi 66 contra. Sub presiunea opiniei pubice, inclusiv a multor fruntaşi ai Partidului Naţional Ţărănesc, guvernul condus de Alexandru Vaida-Voevod nu a depus instrumentele de ratificare la Geneva în termenul stabilit. În ziua de 12 octombrie 1933, delegatul României la Societatea Naţiunilor a făcut cunoscut că circumstanţele de ordin intern nu-i permit să dea curs dorinţei de a fi numit un nou consilier financiar în conformitate cu Acordul semnat la 28 ianuarie. Câteva luni mai târziu, la 18 mai 1934, guvernul român, prezidat de Gheorghe Tătărescu, a declarat oficial că renunţă la Acordul de cooperare tehnică consultativă cu Societatea Naţiunilor. Astfel, mult comentatul "Plan de la Geneva" nu s-a aplicat niciodată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

organizarea sa financiară, căutând să adapteze organizarea administrativă a României condiţiilor economice actuale, doreşte să obţină colaborarea tehnică a Societăţii Naţiunilor în vederea refacerii generale economice a ţării.

Considerând că Consiliul a aprobat dispoziţiunile prezentului acord,

Subsemnatul

[1]valabil autorizat în acest scop, accept, în numele guvernului regal al României, următoarele dispoziţiuni:

Articolul 1. Guvernul român va lua toate măsurile posibile pentru a restaura echilibrul bugetar şi a efectua o reformă financiară întinsă care să comporte de asemeni un plan pentru reglementarea arieratelor.

Articolul 2. Consiliul Societăţii Naţiunilor va organiza, prin Comitetul său financiar, o colaborare tehnică consultativă cu guvernul român în vederea stabilirii unui program de restaurare economică şi financiară şi de aplicare a acestui program. În scopul acesta, Consiliul Societăţii Naţiunilor va recomanda şi guvernul român va numi, pentru o perioadă acoperind 4 bugete anuale votate şi executate, sub rezerva art. 3, experţii ale căror funcţiuni sunt definite în anexa II.

Guvernul român îi va ajuta în toate chipurile pentru executarea atribuţiilor lor.

Pentru aceeaşi perioadă, Consiliul Societăţii Naţiunilor, de acord cu guvernul român, va numi un consilier financiar, care va coordona lucrările experţilor şi care va asigura colaborarea tehnică între Societatea Naţiunilor şi guvernul român.

Guvernul român va pregăti, în colaborare cu el, programul de reforme prevăzut în articolul 1 şi anexa I.

Guvernul român va avea dreptul să desemneze un reprezentant care va discuta cu Comitetul financiar chestiunile româneşti.

Articolul 3. Consiliul Societăţii Naţiunilor, statuând cu majoritate de voturi, va putea să recheme pe consilierul financiar sau pe unul din experţi, dacă la un momet dat după consultarea Comitetului financiar, va considera că menţinerea lor nu mai este utilă.

Articolul 4. Acordul acesta, ale cărui texte franţuzeşti şi englezeşti sunt ambele valabile, va intra în vigoare în momentul ratificării sale de către România. Instrumentul de ratificare va fi depus la Secretariatul Societăţii Naţiunilor, cât mai curând posibil.

Pentru ca prezentul acord să poată intra în vigoare, instrumentul de ratificare va trebui să fie depus cel mai târziu la 30 aprilie 1933.

Pentru care subsemnatul, valabil autorizat la aceasta, am semnat prezentul acord.

---

[1] Ion Lugoşianu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Făcut la Geneva, la 28 ianurie 1933, într-un singur exemplar, care va fi depus la Secretariatul Societăţii Naţiunilor şi înregistrat la intrarea sa în vigoare.

Documente privind istoria României între anii 1918-1944, Coordonator Ioan Scurtu, Bucureşti, 1994, pp. 187-188

9.1.7. Date statistice privind sistemul bancar şi situaţia economică a României în 1938

a) Numărul băncilor, totalul activelor şi mărimea capitalului social între 1919-1939

ANUL	NR. BĂNCI	TOTAL ACTIVE (MILIOANE LEI)	CAPITAL SOCIAL
1919	486	–	711,3
1921	556	20.956	2.406,4
1924	844	48.676	5.175,2
1928	1.122	116.601	10.000,2
1929	1.097	122.835	11.180,7
1930	1.102	119.288	11.627,6
1931	1.037	104.786	11.879,4
1934	873	82.071	9.514,6
1938	753	120.619	8.796,6
1939	491*	136.079	8.391,4

* Date incomplete

Enciclopedia României, vol. IV, Bucureşti, 1943, p. 565

b) Date statistice privind situaţia economică a României anul 1938

Denumirea produsului	Cantitatea
Ţiţei	6.594.252 tone
Gaze naturale	2.114 milioane mc
Cărbuni	2.374.000 tone
Aur fin	4.912 kg
Argint fin	22.180 kg
Cupru brut	12.420 tone
Zinc	4.022 tone
Minereu de fier	139.185 tone
Mangan	60.256 tone
Aluminiu	11.806 tone
Sare	350.618 tone
Fontă	133 000 tone
Oţel	277.000 tone
Produse laminate	300.000 tone
Făină de grâu	671.000 tone
Zahăr	142.700 tone
Mezeluri	7.600 tone

Calculat pe baza ***Anuarului statistic al României***, 1938

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

9.2. *VIAȚA SOCIALĂ*

9.2.1. Legea pentru reglementarea repausului duminical şi a sărbătorilor legale

(iunie 1925)

Art. 1. Stabilimentele industriale şi comerciale de orice natură, cu toate secțiunile, sucursalele, dependințele sau anexele lor şi orice alte întreprinderi în care se întrebuințează munca salariată, sunt obligate, sub rezerva excepțiunilor prevăzute mai jos, de a acorda salariaților, în fiecare zi de duminică, un repaus continuu de 24 de ore, în care timp stabilimentele vor fi închise.

Acest repaus se va acorda cel mai târziu cu începere de la ora 6 dimineața şi va continua până a doua zi la aceeaşi oră, cu excepție pentru tipografiile de ziare, pentru care repausul va începe la ora 10 dimineața.

Art. 2. În afară de duminică, întreprinderile industriale şi comerciale, prevăzute la articolul precedent, sunt obligate de a mai acorda salariaților un repaus continuu de 24 de ore în următoarele zile decretate ca sărbători legale şi în care timp stabilimentele vor fi închise. [...]

Art. 3. În afară de duminici şi sărbătorile legale de sub art. 2, considerate ca repausuri obligatorii pentru toate categoriile de salariați, convențiunile colective sau particulare vor putea stabili în favoarea salariaților de alte confesiuni, din cele recunoscute de stat, repausuri suplimentare pentru respectul sărbătorilor confesionale mai importante.

Nici într-un caz convențiunile colective sau particulare nu vor putea deroga de la dispozițiile art. 1 şi 2.

C. Hamangiu, ***Codul general al României***, vol. XI-XII, pp. 983-987

9.2.2. Articole din presă privind mişcările greviste din ianuarie - februarie 1933

a) Articolul "Grave tulburări la Ploieşti"

Nemulțumirea muncitorilor izbucneşte - Muncitorii, după ce au luat cunoştiință de hotărârea comisiunii de arbitraj, s-au arătat nemulțumiți. Ei au cerut inspectoratului muncii să se înceapă noi tratative.

Direcțiunea rafinăriei, în posesia sentinței Casației, a pus-o în aplicare şi, ieri fiind sfârşitul lunii ianuarie, a vrut să achite salariile muncitorilor, în conformitate cu ea.

Lucrătorii au refuzat însă să primească banii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Astăzi dimineaţa muncitorii au intrat în fabrică.

După ce au lucrat puţin timp, au părăsit atelierele şi au venit în faţa biroului direcţiunii.

La ora 9 se adunaseră aci cam vreo 600 de inşi.

Cei rămaşi încă la lucru au început să dea semnale de alarmă; sirenele rafinăriei fluierau prelung.

Inspectorul muncii, d. Petre Stegărescu, sosit imediat în fabrică, a luat contact cu manifestanţii şi a început tratative.

Muncitorii cereau să li se recunoască toate revendicările exprimate în primul memoriu, înaintat direcţiunii acum câteva luni. Direcţiunea rafinăriei să le dea o declaraţie scrisă în care să se arate că recunoaşte drepte cererile muncitorilor şi că le satisface.

Între timp, anunţaţi de semnalele neîntrerupte care se dădeau de la "Astra Română", care, tocmai părăseau lucrul, fiind ora schimbului, s-a îndreptat spre "Româno-Americană".

Ajuns aici, grupul, găsind porţile închise, le-a forţat, a rupt cordonul de grăniceri care făcea de pază la rafinărie, au pătruns înăuntru şi s-au alăturat muncitorilor care se aflau în faţa clădirii direcţiunii.

Cu muncitorii sosiţi din afară şi cei care au lăsat lucrul mai târziu se găseau adunaţi aici peste 2.500 de lucrători ce continuau să manifeste ostil.

În acelaşi timp, la tumultul infernal făcut de muncitori, se alătură alarma care continua neîncetat prin semnalele fabricii.

Tratativele, care se duceau de către inspectorul muncii, între mulţimea de afară şi direcţiune, nu înaintau deloc.

Muncitorii nu vroiau să cedeze nimic din cererile lor.

Se stabilise la un moment dat ca d. Schmeider, directorul rafinăriei, să plece imediat la Bucureşti, să ia contact cu direcţiunea generală a societăţii "Româno-Americană", spre a expune pretenţiile lucrătorilor. În acelaşi timp, până la întoarcerea d-lui Schmeider, manifestanţii să aştepte, în linişte, la fabrică rezultatul.

Se făcuse ora 12. [...]

Ciocnirile dintre muncitori şi armată - În fruntea acestor manifestanţi se aflau patru inşi cu armele confiscate de la jandarmi.

Un cordon de jandarmi şi poliţişti, la care s-au alăturat şi pompierii chemaţi în grabă, a împiedicat înaintarea manifestanţilor în curtea chesturii.

Numărul muncitorilor creşte - Câteva încercări ale muncitorilor de a pătrunde la chestură au fost respinse de trupe.

S-au produs învălmăşeli, s-au tras salve de armă în aer şi manifestanţii au fost daţi înapoi spre str. Gh. Lazar, în faţa cinematografului "Griviţa".

La ora 5, când se credea că lucrurile se liniştiseră, peste o mie de muncitori, din cei care fuseseră evacuaţi din fabrică, au venit în faţa chesturii de poliţie, unde au început să manifesteze, cerând eliberarea lucrătorilor arestaţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

La ora 6, după încetarea lucrului la celelalte rafinării, sute şi sute de muncitori veniţi în oraş s-au alăturat manifestanţilor.

Au fost aduse noi trupe, care au întărit poziţiile celor existente.

O şarje de cavalerie - La ora 7, muncitorii au fost din nou şarjaţi de cavalerie şi respinşi până în dreptul brutăriei "Sănătatea".

Pentru potolirea spiritelor, autorităţile au hotărât să elibereze pe cei arestaţi peste zi la "Româno-Americană", ceea ce s-a pus în aplicare imediat.

Răniţii - În toiul încăierărilor care s-au produs în câteva rânduri între armată şi manifestanţi a fost rănit jandarmul Nicolae Enescu, din legiunea mobilă, de asemeni au fost răniţi mai mulţi muncitori, dintre care unul mai grav. [...]

Alţi câţiva muncitori şi soldaţi au fost răniţi mai uşor, pansaţi la diferite farmacii şi apoi lăsaţi liberi.

În oraş se svoneşte că o femeie ar fi căzut sau a fost aruncată jos de la etajul birourilor fabricii "Româno-Americană". Ştirea nu se confirmă însă de autorităţi.

După ce s-a anunţat eliberarea celor arestaţi, muncitorii s-au îndreptat spre Piaţa Unirii, pe care au ocupat-o, aşteptând sosirea celor cărora li s-a dat drumul din arestul poliţiei şi legiunii de jandarmi. Peste 5.000 de muncitori, la care s-au alăturat alte câteva mii de curioşi, se aflau în jurul Statuii Libertăţii din mijlocul pieţei.

Mai mulţi muncitori s-au urcat pe statuie şi au vorbit manifestanţilor, care erau înconjuraţi de trupe. [...]

"*Dimineaţa*", din 3 februarie 1933

b) Articol privind declaraţiile primului ministru ţărănist Alexandru Vaida-Voevod în legătură cu grevele de la "Griviţa"

S-au exagerat mult proporţiile unor tulburări al căror deznodământ suntem cei dintâi să-l regretăm. Dar nu putem admite sub nici un motiv să tolerăm să fim terorizaţi de greve cu scop politic menite a duce la destrămarea ţării.

Lucrătorii din cele două ateliere care au provocat ultimele tulburări au manifestat un spirit de agresiune neînfrânat căzând jertfă unor agitatori iezuiţi. Aceştia i-au derutat din calea normală a postulatelor de ordin de breaslă, stăruind pentru crearea de soviete – de delegaţii muncitoreşti – pe lângă conducerea atelierelor.

Ideea acestui postulat importat de la vecina noastră din răsărit se înţelege de la sine că nu a putut fi admisă şi de aceea a procedat cu energie şi prompt spre a evita dezastrul. [...]

Când însă am văzut că se căuta a se submina existenţa statului prin experienţe care nu au reuşit nici măcar în ţara vecină unde s-au născut, atunci a trebuit să intervenim drastic.

Dreptatea, din 23 februarie 1933

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

9.2.3. Aprecieri privind mişcările greviste din ianuarie-februarie 1933

În cursul anului 1932 au fost întreprinse numeroase acţiuni care au afectat nivelul de trai al maselor. Încă la începutul anului s-a procedat la o nouă reducere a salariilor, la concedieri masive, la suprimarea unor ajutoare pentru plata chiriilor. Acest asalt al claselor dominante nu putea rămâne fără răspuns, din partea muncitorilor, îndeosebi a celor din ramurile de bază ale economiei.

Partidul Comunist a desfăşurat o susţinută activitate organizatorică şi politică, în vederea mobilizării proletariatului. În acest sens s-au depus noi eforturi pentru a se realiza colaborarea cu Partidul Social-Democrat, în lupta pentru apărarea intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale maselor, în genere.

Succese şi mai importante s-au obţinut pe linia colaborării Partidului Comunist cu Partidul Socialist-Unitar, desprins, în 1928, din Partidul Social-Democrat, şi care avea ca preşedinte pe dr. Leon Ghelerter, iar ca secretari pe Ştefan Voitec şi Constantin Popovici.

Realizarea înţelegerii de a se acţiona împreună, cu forţe unite, a avut o mare importanţă în organizarea şi desfăşurarea luptelor revoluţionare care au urmat. La începutul anului 1933, în condiţiile adoptării unor noi măsuri de reducere a personalului şi salariilor, ca urmare a cererilor venite din partea marilor bănci internaţionale, ceferiştii, în frunte cu cei de la atelierele "Griviţa" din Bucureşti, au trecut la acţiune, organizând, la 2 februarie 1933, o puternică grevă pentru satisfacerea unor revendicări de stringentă necesitate privind încetarea reducerii salariilor, a concedierilor şi reprimarea concediaţiilor, plata indemnizaţiilor de chirie şi scumpete, etc. În cadrul unei adunări impunătoare, la care au participat 7.000 de ceferişti, a fost ales un Comitet de grevă, compus din 350 de membri, au fost constituite pichete de grevă şi gărzi de autoapărare, după care muncitorii au ocupat atelierele, declarând că nu vor relua lucrul decât după satisfacerea memoriului de revendicări.

Vestea intrării în grevă a ceferiştilor de la "Griviţa" a avut un puternic ecou în Capitală şi în întreaga ţară. În numeroase întreprinderi bucureştene s-au ţinut mitinguri de solidaritate cu ceferiştii, fiind trimişi delegaţi să exprime sprijinul lor, iar în jurul atelierelor "Griviţa" s-au strâns, în semn de simpatie, numeroşi muncitori, familiile greviştilor, studenţi, elevi, populaţie din cartiere, mii de oameni. Acţiuni de solidaritate cu ceferiştii s-au desfăşurat şi în numeroase alte centre muncitoreşti din ţară.

În faţa acestui val de lupte, guvernul naţional-ţărănesc, prezidat de Alexandru Vaida-Voievod, a trebuit să bată în retragere şi să declare că acceptă discutarea memoriului de revendicări şi recunoaşte Comitetul de fabrică. Dar, imediat după aceea, profitând de răgazul obţinut prin reluarea lucrului de către grevişti, guvernul a ordonat un adevărat asalt al forţelor represive împotriva muncitorilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Alături de muncitorimea ceferistă s-au ridicat la luptă petroliştii din Valea Prahovei. Astfel, muncitorii de la Societatea petrolieră "Astra Română", din Ploieşti, au înmânat patronilor un memoriu de revendicări, purtând 2.700 semnături, şi au ales un Comitet de acţiune. Comitete similare au fost constituite şi la alte întreprinderi, ca: rafinăriile "Româno-Americană", "Unirea" etc., precum şi la principalele schele petroliere din Câmpina, Băicoi şi Moreni. În cursul lunii ianuarie 1933 au avut loc puternice acţiuni ale muncitorilor petrolişti de la "Astra Română", "Unirea" etc., soldate cu importante succese.

La 1 februarie 1933, s-a hotărât începerea unei ample acţiuni greviste, la rafinăria "Româno-Americană". Cu greviştii de la această mare rafinărie s-au solidarizat muncitori de la celelalte întreprinderi, şomeri, familiile petroliştilor şi chiar ţărani din satele învecinate, care au făcut un adevărat cordon viu în jurul întreprinderii, astfel încât poliţia trimisă să aresteze pe conducătorii grevei nu a putut pătrunde în curtea rafinăriei.

Ceea ce nu au reuşit prin forţă, au obţinut prin înşelarea greviştilor. Autorităţile au declarat că vor să trateze cu aceştia, spre a le soluţiona revendicările. Pătrunzând pe această cale în întreprindere, forţele represive au arestat pe conducătorii grevei, ducându-i, apoi, la chestura poliţiei. Vestea aceasta s-a răspândit cu mare iuţeală, în tot oraşul. Ca un val ce nu mai putea fi stăvilit, muncitorii de la întreprinderile ploieştene şi o parte din populaţia oraşului s-au strâns în jurul localului poliţiei, de unde nu au plecat decât după eliberarea celor arestaţi. Apoi au demonstrat pe străzile oraşului, care, timp de o zi întreagă, s-a aflat în stăpânirea oamenilor muncii. Astfel, s-a obţinut o mare victorie, rod al combativităţii revoluţionare.

În rândurile ceferiştilor, atmosfera de luptă împotriva regimului de exploatare şi asuprire s-a intensificat şi mai mult după măsurile represive luate în zilele ce au urmat grevei din 2 februarie 1933, în cadrul cărora au fost arestaţi circa 1.600 militanţi ai mişcării muncitoreşti.

Răspunzând chemărilor pe care le-au adresat partidele şi organizaţiile muncitoreşti, ceferiştii de la "Griviţa" au declarat, la 15 februarie 1933, o nouă grevă, însoţită şi acum de ocuparea atelierelor şi de constituirea gărzilor de autoapărare. Ca şi la 2 februarie, muncitorii din numeroase întreprinderi din capitală s-au solidarizat cu ceferiştii, mulţi dintre ei pornind, în coloane, spre atelierele "Griviţa", pe care le-au înconjurat, formând un adevărat gard viu de protecţie, şi împiedicând pătrunderea poliţiei în incinta întreprinderii. Abia în dimineaţa zilei de 16 februarie poliţia şi unităţile militare trimise de guvern, deschizând foc de puşti şi mitraliere, au reuşit să pătrundă în curtea atelierelor, pe care au transformat-o într-o adevărată baie de sânge. Au căzut atunci, ucişi de gloanţele forţelor de represiune numeroşi ceferişti, ca: Dumitru Popa, Dumitru Maier, Cristea Ionescu şi alţii. Un mare număr de muncitori au fost răniţi, iar peste 2.000 au fost arestaţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Represiunea dezlănţuită de guvern a provocat un val de proteste în întreaga ţară. Mitingurile de solidaritate cu cauza greviştilor, organizate în numeroase întreprinderi, campania desfăşurată de majoritatea organelor de presă, ajutoarele strânse pentru victimele represiunii şi familiile lor au exprimat indignarea opiniei publice faţă de samavolnicia guvernului şi a aparatului său represiv şi, totodată, simpatia maselor populare faţă de cauza muncitorilor revoluţionari, care îşi apărau dreptul la muncă şi la condiţii omeneşti de trai.

Acţiuni de solidaritate cu lupta muncitorimii revoluţionare au avut loc şi cu prilejul desfăşurării procesului intentat de guvern conducătorilor luptei greviste, proces judecat în faţa Consiliului de război, din Bucureşti, în august 1933, şi rejudecat la Craiova, în anul următor. Au fost implicaţi, ca "acuzaţi", numeroşi militanţi ai mişcării muncitoreşti: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Gheorghe Vasilichi, Constantin Doncea, Ilie Pintilie, Dumitru Petrescu, Stoica Chivu şi alţii. Numeroşi avocaţi cu vederi democratice s-au oferit să-i apere pe acuzaţi, iar peste 2.000 de martori, neţinând seama de pericolul la care se expuneau, au cerut să facă depoziţii în sprijinul conducătorilor luptei revoluţionare a muncitorilor.

Acţiuni de fraternizare cu greviştii s-au întreprins şi în rândurile muncitorilor şi ale altor cercuri progresiste din: Franţa, Cehoslovacia, Bulgaria, Uniunea Sovietică, Germania, S.U.A., Argentina, etc., ceea ce dovedea ecoul larg al acţiunilor revoluţionare desfăşurate în România şi sprijinul muncitoresc internaţional. Aceste lupte greviste au fost considerate de contemporanii desfăşurării lor ca prima mare bătălie de clasă a proletariatului pe plan internaţional, după instaurarea dictaturii hitleriste în Germania.

Gheorghe I. Ioniţă, ***Istoria românilor de la Marea Unire din 1918 până în prezent***, Bucureşti, 1995, pp. 76-79

9.2.4. Decret-lege privind recunoaşterea şi funcţionarea breslelor[1]

(octombrie 1938)

Capitolul I - Constituirea şi scopul breslelor

Art. 1. Breslele au ca obiect studiul, apărarea şi dezvoltarea intereselor profesionale, fără a urmări însă împărţirea de beneficii.

Interesele profesionale sunt limitate prin însăşi natura lor la acelea de ordin industrial, comercial, agricol, tehnic, economic, cultural şi social.

[1] Abrogarea legii sindicale din 1921 şi adoptarea acestui descret-lege de constituire a breslelor se încadrează în suita de măsuri luate de autorităţi în perioada anilor 1938-1940, în vederea restrângerii drepturilor şi libertăţilor democratice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Breslele îşi exercită activitatea numai pe planul naţional, cu respectarea intereselor superioare ale naţiunii. Ele nu vor putea fi afiliate organizaţiunilor cu caracter internaţional sau să fie reprezentate la manifestaţiuni sau congrese internaţionale, fără autorizaţie expresă a Ministerului Muncii.

Art. 2. Se recunosc următoarelor categorii de persoane fizice care exercită aceeaşi profesiune, profesiuni similare sau profesiuni conexe, dreptul de a se constitui în bresle, în condiţiunile prevăzute de această lege:

a) Lucrătorilor;

b) Funcţionarilor particulari;

c) Meseriaşilor.

Nimeni nu poate fi constrâns de a face parte, de a nu face parte sau de a înceta de a mai face parte dintr-o breaslă, în contra voinţei sale.

Art. 3. Acest drept se întinde şi asupra tuturor lucrătorilor salariaţi ai statului, judeţelor, comunelor, caselor şi regiilor autonome, altor servicii publice sau de utilitate publică cărora li s-a recunoscut personalitatea juridică, în conformitate cu prevederile prezentei legi.

Tot în acest registru se vor trece cuprinsul actului consultativ şi al statutului, toate actele privind viaţa socială a breslelor şi uniunilor, orice modificare relativă la compunerea, atribuţiunile, numirea şi înlocuirea organelor de direcţie, de control şi lichidare.

Preşedintele breslei sau uniunii este obligat a face declaraţii de înscrierea actelor de mai sus, anexând documentele justificative în termen de cel mult 15 zile de la data când s-a produs actul a cărui menţionare se cere.

Toate actele supuse înscrierii vor fi publicate în *"Monitorul oficial"*.

"Monitorul oficial", din 12 octombrie 1938

9.2.5. Relatare privind viaţa studenţilor

Internatul teologic, cămin studenţesc ca oricare altul, se deosebea totuşi prin aşezarea lui în vârful movilei Radu-Vodă, înconjurat de o grădină spaţioasă, unde puteai pregăti examenele. Un turn vechi şi ruinat bolteşte intrarea către biserica voievodală, declarată monument istoric pentru a nu fi reparată niciodată, ba pierzându-şi şi turla, în ultimul cutremur. Clădirea ridicată din donaţia unor oameni pioşi, are forma unui avion cu botul înfipt în vârful movilei. Instalaţiile sanitare aveau o faţă modestă, ce nu mai amintea nimic din gospodăria Seminarului Central. Despre o viaţă spirituală în interiorul acestui cămin nu se putea vorbi şi nimeni nu s-ar fi gândit că ea lipseşte. [...]

Mâncarea, de altfel, era singurul lucru programat riguros după prescripţiile bisericii ortodoxe. Am postit atât de regulat şi la Seminar şi la

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Internat încât găsesc că regimul vegetarian e cel mai sănătos. Afară de aceasta, în timpul "dulcelui", carnea de bou secular ce ni se oferea mi-a insinuat o adevărată repulsie față de regimul carnivor. O mazăre bătută în ulei de nucă şi o felie de varză murată alături, e hrana cea mai gustoasă. Dar fructele! Puneţi alături o halcă sângerândă, adusă de la măcelar, şi o grămadă de caise aurii sau de struguri galbeni şi albaştri, ca să vedeţi diferenţa dintre stârv şi aceste frumuseţi ale darurilor pământului! Un prânz frugal de vegetale îţi menţine vioiciunea spiritului, suprimă somnul acru de după-amiază şi-ţi îngăduie să reiei imediat lucrul.

Nichifor Crainic, ***Zile albe, zile negre***, Ediţie Nedec Lemnaru, Bucureşti, Casa Editorială Gândirea, 1991, pp. 108-109

9.2.6. Situaţia legală, materială şi morală a profesorilor universitari

Legea din 1937 a introdus şi câteva dispoziţii ce precizează obligaţiile profesorilor universitari, mult mai severe în comparaţie cu cele anterioare. Astfel, legea interzice profesorilor să exercite şi alte funcţii sau profesii în alte localităţi şi îi obligă pe aceştia să-şi aibă domiciliul efectiv în oraşul unde şi predau. Măsura vizează mai ales pe aşa-numiţii profesori "ambulanţi", adesea avocaţi sau medici care, atraşi de bogatele posibilităţi ale capitalei, îşi împart astfel timpul. [...]

Situaţia materială a profesorilor nu este însă foarte strălucitoare. Crizele economice de după război şi repercusiunile lor financiare au provocat o scădere vizibilă în ceea ce priveşte salarizarea profesorilor, cifrele oferite fiind departe de exigenţele vieţii lor de studiu şi de poziţia lor socială. Iată, pentru o privire de ansamblu, un tabel cu salariile medii atribuite diferitelor grade didactice universitare:

FUNCŢIA	SALARIUL LUNAR Iniţial	SALARIUL LUNAR Maxim
Profesor titular	13.000 lei	29.500 lei
Conferenţiar	8.650 lei	19.150 lei
Şef de lucrări	7.800 lei	17.500 lei
Asistent	6.150 lei	12.500 lei

Salariul iniţial va creşte la fiecare cinci ani cu o gradaţie de 25%, în aşa fel încât după 25 de ani, se va ajunge la o cifră maximă, crescută cu aprox. 150% în comparaţie cu suma iniţială.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Cifrele oferite vizează Bucureştiul, unde, “cota” este mai ridicată; în alte centre universitare salariile sunt mai mici cam cu 8-10%. Ele reprezintă sumele înscrise la buget, la care se operează reţinerile pentru impozite, pensie, etc., în aşa fel încât salariul primit se reduce cam cu 15-20%.

Prin raportare la standardul de viaţă, salariile sunt insuficiente; astfel că se caută o “compensaţie” în produsul drepturilor de examen, alte taxe universitare fiind afectate fondurilor pentru dotare şi întreţinere materială a universităţilor. Acest sistem nu a dat rezultate satisfăcătoare – el favorizând profesorii de la facultăţi cu studenţi numeroşi – facultăţile de drept în special – în timp ce pentru marea majoritate a celorlalţi fondurile astfel obţinute sunt total insuficiente.

Constantin Kiriţescu, ***L'organisation de l'enseignement superieur en Roumanie***, Paris, Imprimeria Polyglote Vuibert, 1938, pp. 29-30

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

X. MINORITĂȚILE NAȚIONALE

10.1. DECRET-LEGE PENTRU ACORDAREA DREPTURILOR CETĂȚENEȘTI EVREILOR NĂSCUȚI ÎN ȚARĂ

(28 mai 1919)

1. Locuitorii evrei ai Vechiului Regat, majori, născuți în țară, sau întâmplător în străinătate, din părinți așezați în țară, care n-au fost supuși unui stat străin, sunt cetățeni români și se vor bucura de toate drepturile cetățenești, dacă manifestă această voință, făcând declarația că ei sunt născuți în România și că nu s-au bucurat de nici o protecție străină.

Acei care au satisfăcut legea de recrutare, cei care au fost mobilizați în vreuna din campaniile de la 1913 încoace, chiar dacă azi ar fi minori, precum și văduvele și copiii legitimi minori ai decedaților din campaniile de la 1913 încoace, n-au de făcut afirmația că sunt născuți în țară și că n-au fost supuși unui stat străin. Simpla declarație că voiesc să dobândească drepturile de cetățenie este îndestulătoare.

Soțiile și copiii legitimi, minori, ai celor care au făcut asemenea declarații vor beneficia deplin drept de cetățenia română.

De asemenea vor beneficia deplin drept de cetățenia română și văduvele, soțiile și copiii legitimi ai celor naturalizați individual înainte de publicarea acestui decret-lege și care copii sunt sau erau minori în momentul naturalizării.

Declarațiile făcute de văduvele cu copii minori vor folosi și copiilor.

Pentru copiii minori fără părinți, declarațiile se vor face de tutorii lor.

Dacă mama văduvă cu copii minori sau tutorul nu va face declarația cerută, atunci minorul o va putea face din anul care urmează majoratului lui.

Minorii care au fost mobilizați în vreuna din campaniile de la 1913 încoace pot face ei înșiși declarația de încetățenire.

Minoritățile naționale din România. 1918-1925. Documente, Coordonatori Ioan Scurtu și Liviu Boar, București, Arhivele Statului din România, 1995, p. 130

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

10.2. DECIZIILE ADOPTATE DE ADUNAREA GENERALĂ A GERMANILOR CU PRIVIRE LA POZIȚIA ACESTEI MINORITĂȚI ÎN CADRUL STATULUI ROMÂN

(6 septembrie 1919)

Germanii din Vechiul Regat, Banat, Basarabia, Bucovina, Transilvania, precum şi din celelalte zone de pe teritoriul României Mari aderă uniţi la politica statului român la care s-au raliat de bunăvoie şi prin hotărâri proprii. Reînnoind această adeziune solemnă faţă de statul român, se stabilesc, de comun acord, următoarele linii directoare pentru reorganizarea relaţiilor politice din România Mare:

1. Hotărârile luate de Marea Adunare Naţională a românilor la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia vor fi extinse asupra întregului teritoriu al statului.

2. Germanilor din România Mare li se va garanta prin crearea unei legi fundamentale a statului, pentru vecie dreptul de a se organiza în mod liber într-o naţiune unită pentru a-şi realiza scopurile culturale, naţionale, economice şi politice.

3. Naţiunii germane din România Mare i se va recunoaşte dreptul de a fixa impozite pentru conaţionalii lor în scopul satisfacerii vieţii culturale. Pentru încasarea impozitelor se va colabora cu autorităţile statului.

4. Naţiunea germană din România Mare va beneficia pentru sine ca o totalitate, cât şi pentru membrii ei (asociaţii, societăţi şi persoane individuale) de dreptul de a înfiinţa şcoli şi institute de învăţământ de orice fel şi la orice nivel şi dreptul de a-i instrui şi numi pe dascăli. [...]

6. Germanii din România Mare doresc o delimitare după criteriul etnic al ţinuturilor administrative în administraţia generală, politică, financiară, juridică, precum şi în celelalte domenii ale administraţiei. În administaţia locală şi municipală doresc menţinerea, respectiv acordarea dreptului de autoguvernare însoţit de dreptul de alegere al funcţionarilor de către propriul corp reprezentativ. Funcţionarii locali şi municipali vor fi aleşi din rândul etniilor cărora le aparţin în funcţie de numărul acestora.

7. În baza hotărârilor de la Alba-Iulia se recunoaşte germanilor din România dreptul deplin asupra folosirii limbii materne în toate domeniile şi nivelele din administraţie şi justiţie, prin urmare folosirea limbii germane de către autorităţi în cazul unor dezbateri; întocmirea proceselor-verbale, redactarea unor decizii şi a sentinţelor. Folosirea limbii materne de către tinerii care îşi satisfac stagiul militar.

8. Se acordă deplină egalitate în drepturi bisericilor şi dreptul de a se organiza după criteriul etnic. Aceleaşi drepturi revin şi şcolilor. [...]

14. Germanii din România Mare solicită dreptul de folosire a toponimelor în limba germană în relaţia lor cu autorităţile, poştă, telegraf şi în

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

circulaţia feroviară precum şi obligaţia autorităţilor de a folosi limba germană în zonele populate masiv de germani în redactarea actelor oficiale. De asemenea, doresc folosirea neîngrădită a culorilor naţionale, a steagurilor şi a insignelor.

15. Uniunea Germanior din România Mare se va strădui să susţină interesele germanilor de orice natură, în afara celor amintite aici.

Minorităţile naţionale din România. 1918-1925. Documente, pp. 162-164

10.3. TRATATUL PRIVIND MINORITĂŢILE

(Paris, 9 decembrie 1919)

Având în vedere că, în virtutea tratatelor, pe care principalele puteri aliate şi asociate şi-au pus semnătura, sporiri însemnate teritoriale sunt sau vor fi dobândite de Regatul României;

Considerând că România, din propria sa voinţă, doreşte a da garanţii sigure de libertate şi de dreptate, atât locuitorilor din vechiul Regat al României cât şi celor din teritoriile de curând transferate, fără deosebire de rasă, limbă sau religiunea cărora le-ar aparţine;

Examinând în comun chestiunea, s-a convenit pentru încheierea prezentului tratat şi, în acest scop, au desemnat ca plenipotenţiari ai lor, sub rezerva facultăţii de a-i înlocui prin alţii pentru semnare, şi anume[1]...

Capitolul I

Art. 1. România se obligă ca stipulaţiile cuprinse în articolele 2-8 din prezentul capitol să fie recunoscute ca legi fundamentale, ca nici o lege, nici un regulament, nici un act oficial, să nu se afle în contrazicere sau în opoziţie cu aceste stipulaţiuni şi ca nici o lege, regulament sau acţiune oficială să nu aibă precădere faţă de ele.

Art. 2. Guvernul român se angajează a da tuturor locuitorilor săi întreagă şi deplină protecţie pentru viaţa şi libertatea lor, fără deosebire de naştere, de naţionalitate, de limbă, de rasă sau de religiune.

Toţi locuitorii României vor avea dreptul la liberul exerciţiu, atât public cât şi privat, al oricărei confesiuni, religiuni sau credinţe, atât timp cât între exerciţiul acestora şi ordinea publică şi bunele moravuri nu va exista incompatibilitate.

Art. 3. Sub rezerva stipulaţiunilor tratatelor mai jos menţionate, România recunoşte ca supuşi români, de plin drept şi fără nici o altă formalitate, pe

[1] Urmează numele acestora

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

oricare teritoriu făcând parte din România, inclusiv teritoriile alipite ei prin tratatele de pace cu Austria şi cu Ungaria sau teritoriile ce i s-ar putea transfera ulterior, afară numai dacă la acea dată supusul s-ar putea prevala de o altă naţionalitate decât naţionalitatea austriacă sau ungară.

În orice caz, supuşii austriaci sau unguri, mai în vârstă de optsprezece ani, vor avea facultatea ca, în condiţiile prevăzute de zisele tratate, să opteze pentru orice altă naţionalitate ce ei ar putea dobândi. Opţiunea soţului va atrage după sine pe aceea a soţiei, iar opţiunea părinţilor pe aceea a copiilor lor mai mici de optsprezece ani.

Persoanele care vor fi exercitat dreptul de opţiune de mai sus, vor trebui, în cursul celor douăsprezece luni următoare, să-şi strămute domiciliul în statul în favoarea căruia vor fi optat. Ele vor fi libere să-şi păstreze bunurile imobiliare ce posedă pe teritoriul român. Ele vor putea să-şi ridice bunurile lor mobile de orice natură, fără a fi impuse pentru aceasta la vreo taxă de ieşire.

Art. 4. România recunoaşte ca supuşi români, de plin drept şi fără nici o formalitate, persoanele de naţionalitate austriacă sau ungară, născute pe teritoriile ce i-au fost alipite prin tratatele de pace cu Austria şi Ungaria, sau care ar putea să-i fie alipite ulterior, persoane născute din părinţi domiciliaţi acolo, chiar dacă la data punerii în vigoare a prezentului tratat acele persoane n-ar domicilia ele însele pe acele teritorii.

Totuşi, în decursul celor doi ani ce vor urma după punerea în vigoare a tratatului de faţă zisele persoane vor putea declara înaintea autorităţilor române competente din ţara lor de reşedinţă cum că renunţă la naţionalitatea română şi atunci ele vor înceta de a fi socotite ca supuşi români. În această privinţă, declaraţia soţului va fi privită ca valabilă făcută pentru soţie, iar aceea a părinţilor ca valabilă făcută pentru copiii în etate de mai puţin de optsprezece ani.

Art. 5. România se angajează a nu face nici o piedică cu privire la exerciţiul dreptului de opţiune prevăzut prin tratatele încheiate sau ce se vor încheia de puterile aliate şi asociate cu Austria sau cu Ungaria şi de a permite interesaţilor de a dobândi sau nu naţionalitatea română.

Art. 6. Naţionalitatea română se va dobândi de drept, prin singurul fapt al naşterii pe teritoriul român, de către orice persoană care nu se poate prevala de vreo altă naţionalitate prin naştere.

Art. 7. România se obligă a recunoaşte ca supuşi români, de plin drept şi fără o formalitate, pe evreii locuind în ţară pe teritoriile României şi care nu pot a se prevala de nici o altă naţionalitate.

Art. 8. Toţi supuşii români vor fi egali în faţa legii şi se vor bucura de aceleaşi drepturi civile şi politice, fără deosebire de rasă, de limbă sau de religie.

Deosebirea de religie, de credinţă sau de confesiune nu va putea fi o piedică pentru nici un supus român cu privire la folola folosinţa dle civile

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

şi politice, în special la admiterea în serviciile publice, în funcţiuni şi onoruri sau la exercitarea diferitelor profesiuni şi industrii.

Nu se va edita nici o restricţiune contra liberei întrebuinţări de către vreun supus român a vreunei limbi oarecare, fie în relaţiunile private sau comerciale, fie în materie de religie, de presă sau de publicaţiuni de orice natură, fie în întrunirile publice.

Cu toată stabilirea de către guvernul român a unei limbi oficiale, se vor face înlesniri raţionale supuşilor români de altă limbă decât cea română, pentru întrebuinţarea limbei lor, fie oral, fie în scris, înaintea tribunalelor.

Art. 9. Supuşii români aparţinând unor minorităţi etnice, de religie sau de limbă, se vor bucura de acelaşi tratament şi de aceleaşi garanţii în drept şi în fapt, ca şi ceilalţi supuşi români. Ei vor avea, în special, un drept egal de a înfiinţa, conduce şi controla, pe spesele lor, instituţiuni de binefacere, religioase sau sociale, şcoli şi alte stabilimente de educaţie, cu dreptul de a întrebuinţa limba lor proprie şi de a exercita liber religiunea lor.

Art. 10. În materie de învăţământ public, guvernul român va acorda în oraşele şi districtele unde locuieşte o proporţie considerabilă de supuşi români de altă limbă decât cea română, înlesniri menite a asigura ca în şcolile primare, copiii acelor supuşi români vor fi instruiţi în propria lor limbă. Această stipulaţiune nu va împiedica guvernul român de a face obligatorie predarea limbii române în zisele şcoli.

În oraşele şi districtele unde locuieşte o proporţie considerabilă de supuşi români aparţinând unor minorităţi etnice, de religie sau de limbă, aceste minorităţi îşi vor vedea asigurate o parte echilibrată în beneficiul şi în afectarea sumelor ce ar putea fi atribuite din fondurile publice, prin bugetul statului, prin bugetele primăriilor sau alte bugete, în scop de educaţie, de religiune sau de binefacere.

Art. 11. România consimte să acorde, sub controlul statului român, comunităţilor secuilor şi saşilor, în Transilvania, autonomia locală, în ce priveşte chestiunile religioase şi şcolare.

Art. 12. România consimte ca, în măsura în care stipulaţiile articolelor precedente privesc persoane aparţinând unor minorităţi de rasă, de religie sau de limbă, aceste stipulaţiuni să constituie obligaţiuni de interes internaţional şi să fie puse sub garanţia Societăţii Naţiunilor. Ele nu vor putea fi modificate fără asentimentul majorităţii Consiliului Societăţii Naţiunilor. [...]

România consimte ca orice membru al Consiliului Societăţii Naţiunilor să aibă dreptul de a semnala atenţiunei Consiliului Societăţii Naţiunilor orice infracţiune sau temere de infracţiune la vreuna din aceste obligaţiuni, şi ca Consiliul să poată proceda în aşa chip şi să dea astfel de instrucţiuni ce-i vor părea potrivite şi eficace în asemenea împrejurare.

România mai consimte, în afară de acesta, ca în cazul când s-ar ivi vreo divergenţă de opinie asupra unor chestiuni de drept sau de fapt privitoare la

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

aceste articole, între guvernul român şi vreuna din principalele puteri aliate şi asociate sau orice altă putere, membră a Consiliului Societăţii Naţiunilor, această divergenţă să fie socotită drept un diferend cu caracter internaţional în sensul termenilor articolului 14 din Pactul Societăţii Naţiunilor.

România consimte ca orice diferend de acest fel să fie deferit, dacă partea cealaltă o cere, Curţii permanente de justiţie internaţională. Deciziunea Curţii permanente va fi dată fără apel şi va avea aceeaşi tărie şi valoare ca şi o decizie pronunţată în virtutea articolului 14 din Pact.

Minorităţile naţionale din România. 1918-1925. Documente, pp. 174-178

10.4. PROGRAMUL PARTIDULUI MAGHIAR

(28 decembrie 1922)

Dezbătut şi aprobat de adunarea generală de constituire a Partidului Maghiar, ţinută la Cluj la 28 decembrie 1922.

Minoritatea naţională formată din cetăţeni români de limbă maternă maghiară, fiind recunoscută în hotărârile de la Alba Iulia şi garantată în tratatele de pace internaţionale, ca subiect de drept public, în baza acestora pretindem recunoaşterea în Constituţie - ca subiect de drept public a minorităţilor naţionale şi, în consecinţă, ca urmare, necesară, recunoaşterea autonomiei naţionale.

Dorim, de asemenea, garantarea în Constituţie a autonomiei tuturor minorităţilor naţionale din România, potrivit căreia fiecare naţiune să se autoguverneze în limbă proprie, prin fii proprii, cu administraţie şi justiţie proprie.

Pretindem drept de vot universal, egal, care să se extindă şi asupra femeilor, cu reprezentare proporţională pe circumscripţii electorale obţinută prin alegeri secrete. [...]

2. Pretindem restabilirea autonomiei municipale (judeţene) şi comunale, descentralizarea administraţiei, reglementarea activităţii funcţionarilor, extinderea largă a sferei de acţiune a contenciosului adminstrativ. [...]

4. În domeniul cultelor şi a învăţământului public, în baza continuităţii de drept, dorim garantare deplină a libertăţii religiei şi conştiinţei, recunoaşterea constituţională a cultelor acceptate şi recunoscute legal împreună cu organele lor de autoadministrare existente, prin aceea că în afară de sărbătorile de stat şi a repauselor legale de muncă, în alte zile repause de muncă să nu fie ordonate şi nimeni să nu fie constrâns a ţine sărbătorile altui cult, în afară de cel propriu. Dorim, de asemenea, apărarea dreptului de întreţinere şi de înfiinţare de şcoli de toate gradele de către confesiuni, adică de biserici - deci de la şcoala primară până la universitate - cu garantarea dreptului de surpaveghere a statului,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

garantarea accentuată a libertății instrucțiunii și a învățării, și anume, prin restituirea pentru biserici, asociații și unități în cauză a clădirilor școlare cedate la vremea respectivă statului maghiar pe bază de contracte. În legătură cu limba de predare a școlii, dorim libertatea cuvenită de decidere pentru bisericile și asociațiunile susținătoare de școli.

Dorim asigurarea egalității și reciprocității între biserici și confesiuni, și în legatură cu aceasta, garantarea sprijinului din partea statului, în conformitate cu legile mai vechi, mai ales a Legii XX din 1848. [...]

7. Dorim reglementarea serviciului militar pe baza sistemului milițiilor, cu stagiu efectiv de cel mult trei luni și cu satisfacerea stagiului pe teritoriul propriu al cercului de recrutare, și garantarea folosirii limbii materne ca limbă de serviciu.

Minoritățile naționale din România. 1918-1925. Documente, pp. 500-502

10.5. EXPUNEREA LUI NICOLAE TITULESCU, REPREZENTANTUL ROMÂNIEI LA SOCIETATEA NAȚIUNILOR, ÎN LEGĂTURĂ CU OPTANȚII UNGURI

(20 aprilie 1923)

Domnule Președinte, domnilor membrii ai Consiliului,

Cererea maghiară s-ar putea rezuma în câteva cuvinte astfel: România, din ură față de supușii maghiari, sub pretextul unei reforme agrare și prin aplicarea după bunul plac al dispozițiilor legale, mergând până la violarea în mod vădit a tratatelor internaționale, a urmărit și realizat falimentul economic al proprietarilor maghiari din Transilvania.

Permiteți-mi să prezint, încă de la început, în fața onoratului Consiliu, tot în câteva cuvinte, concluzia unei scurte expuneri pe care o voi prezenta în numele României și care va contrazice punct cu punct cererea maghiară.

România, fără pic de ură față de nimeni, ba chiar dimpotrivă, însuflețită de cea mai sinceră dorință de a face dreptate, dând astfel dovadă de o evidentă înțelegere a intereselor sale viitoare, a acționat, în acești ultimi ani, în spiritul unei adevărate revoluții pacifiste, transferând pe căi legale, aproape integral, pământul arabil țăranilor care-l munceau și până acum, în cea mai mare parte, ca lucrători agricoli (cu ziua).

Pentru realizarea acestei reforme capitale, România a fost silită să impună, unei mari părți a populației, sacrificii a căror rigoare nu are precedent în istoria altor popoare, cel puțin în vreme de pace. Știind însă că nu amploarea acestei reforme, ci o nedreaptă aplicare a ei ar face insuportabil acest sacrificiu,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

România a încercat să imprime legislației sale agrare un caracter obiectiv, aproape mecanic, semn al unei dreptăți severe poate, dar egală pentru toți. Acest lucru i-a permis, după cum veți vedea imediat, să-i trateze pe picior de perfectă egalitate și pe optanții unguri și pe proprietarii români.

Făcându-l pe proprietarul român stăpân al pământului țării, România crede că a înfăptuit un lucru ce de mult trebuia îndeplinit; acest lucru trebuie judecat mai degrabă după rezultatele lui decât după metodele folosite. În felul acesta s-a creat garanția unei relansări economice viitoare. În felul acesta, a fost posibil ca teritoriile cuprinse între Tisa, Dunăre și Nistru, să reprezinte în mod constant în ochii Europei o insulă de ordine și de pace, în vreme ce Moscova și Budapesta erau bântuite de stafia revoluției.

Operația a fost, recunosc, dureroasă, chiar foarte dureroasă. În ciuda încercărilor celor interesați de a face totul în limitele decenței și ale patriotismului, s-au ivit multe nemulțumiri. Guvernul Brătianu, care a pornit această temerară acțiune în 1914 și a dus-o la bun sfârșit în 1917 și 1918, guvernul generalului Averescu care a continuat-o dându-i amploare și îmbogățind-o în 1920 și 1921, două guverne din care am avut onoarea să fac parte ca ministru de finanțe, alături de regretatul Take Ionescu, adept ilustru încă de la început a necesității exproprierii, au avut de suportat numeroase critici.

O aceeași hotărâre producea uneori reacții diametral opuse și, adeseori, din pricina unui același text de lege, miniștrii care se ocupau de expropriere, erau calificați când drept revoluționari de reprezentanții exasperați ai partidelor de dreapta, când drept reacționari de reprezentanții extremei stânga, care socoteau că lucrurile nu merg nici destul de repede, nici destul de departe.

Bineînțeles că după unirea Transilvaniei cu România, problema națională a accentuat greutațile unei probleme de ordin numai economic și social, până atunci, și astfel nemulțumirile au sporit, iar suferințele celor răspunzători de expropriere au crescut.

Revoluționarii, reacționarii de până ieri, devin iată, în fața dvs., șovini și opresori.

Nimeni nu se miră de acest lucru în România. Aceasta este o nouă modalitate prin care Ungaria vrea să arate lumii un lucru deja cunoscut pentru noi, vechi de când lumea, clasat.

Dar, să vedem ce face de fapt Guvernul ungar în cererea sa?

Din toate prevederile legislației privind exproprierea, extrage una sau două, le interpretează, le discută, ca și când acestea ar fi singurele importante, ca și cum ele nu s-ar aplica și cetățenilor români! Apoi, punând față în față această creație de cabinet cu o interpretare a tratatelor internaționale, cu care autorii acestora n-ar fi precis de acord, au ajuns la concluzia că este vorba de persecuție.

Nu așa se procedează cu o problemă politică privind tratamentul străinilor într-o țară.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Să ne înţelegem bine deci: nu e cazul acum să analizăm dacă românii au fost trataţi cu prea multă severitate de guvernele lor. Aceasta este problema Parlamentului român, a presei româneşti, a opiniei publice din România, a alegerilor din România, în nici un caz a Societăţii Naţiunilor. Problema este să ştim dacă este adevărat sau nu, că cetăţenii maghiari au fost persecutaţi în comparaţie cu cetăţenii români.

Domnule reprezentant al Ungariei, pentru a răspunde unei astfel de probleme, nu este suficient să spunem poveşti: trebuie să comparăm şi să judecăm faptele.

Lăsaţi-mă, deci, domnilor, să fac eu ceea ce n-a făcut domnul reprezentant al Ungariei. Să reintroducem în corpul legii exproprierii prevederile incriminate, să aruncăm o scurtă privire asupra motivaţiei care a generat această lege, să vedem cum şi-a tratat România proprii ei copii şi să ne întrebăm abia apoi, dacă mai este posibil ca textele citate de guvernul ungar să ni se pară o legislaţie aparte pentru străini şi dacă ele nu sunt mai degrabă exemple ale unei legislaţii prea riguroase poate, o legislaţie românească, aceeaşi pentru toată lumea în materie de expropriere.

Zorii acestei legi a exproprierii, despre care discutăm astăzi, s-au ivit încă din anul 1913, când nimeni nu-i avea în vedere pe cetăţenii maghiari. România ieşea din războiul balcanic, căruia îi pusese capăt tratatul de la Bucureşti. Ţărănimea dovedise în focul luptei calităţi neaşteptate. Dar situaţia ei din punctul de vedere al repartizării proprietăţii rurale era cumplit de nedreaptă. Din 8 milioane de hectare teren arabil din fostul regat, jumătate, adică 4 milioane de hectare, aprţineau unui număr de 1.200.000 ţărani, capi de familie (sau, socotind 4 membri de familie, la 5.000.000 de ţărani), în timp ce cealaltă jumătate aparţinea unui număr de circa 4.000 proprietari.

O astfel de situaţie era o ameninţare continuă pentru ordinea socială. Soluţiile obişnuite prin care se trecea în mod paşnic pământ din marile proprietăţi în proprietatea ţăranilor: cumpărare prin casieriile rurale, drept de răscumpărare pentru stat, care se putea substitui astfel oricărui cumpărător particular de pământ, au fost socotite insuficiente.

S-a socotit, deci, necesară o expropriere forţată, numită expropriere în beneficiul ţării sale. Dl.Ion Brătianu, şeful Partidului Liberal, a anunţat în septembrie 1913 printr-o scrisoare publică că va face din expropriere, unul din obiectivele esenţiale ale viitorului său program - astfel de program implica modificarea Constituţiei, exproprierea fiind autorizată de Constituţia existentă numai în cazuri de forţă majoră, clar delimitate, adică pentru necesităţi ale apărării militare, ale serviciului de drumuri sau ale igienei.

În ianuarie 1914, dl. Ion Brătianu a devenit preşedintele Consiliului de Miniştri.

În mai 1914 au avut loc alegerile constituţionale, şi, lucru de mirare, deşi s-a bucurat de votul unui corp electoral restrâns, format în mare parte din

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

proprietarii de pământuri, majoritatea a fost favorabilă revizuirii Constituţiei, în scopul exproprierii unei mari suprafeţe de teren arabil, deţinută de marii proprietari.

Spun o mare suprafaţă, pentru că nimeni nu se gândea şi nici nu se putea gândi în mai 1914 la exproprierea aproape în totalitate a marilor proprietari de după aceea. Atunci a fost conceput însă instrumentul juridic care a permis mai târziu efectuarea în mod practic a exproprierii pe măsură ce o impuneau necesităţile războiului şi ale perioadei de război.

Apoi a început primul război mondial.

Până la intrarea în război, România nu şi-a putut permite să treacă la aplicarea unei reforme de asemenea anvergură, cunoscută fiind instabilitatea din perioda de neutralitate.

Dar, în 1917, când armata română s-a retras în Moldova, când două treimi din teritoriul românesc au fost invadate, când armata rusă a început să se împrăştie în dezordine, s-a considerat că aplicarea imediată a legii exproprierii este o cerinţă a apărării. Acest lucru ar fi sporit interesul ţărănimii de a apăra pământul ţării; dacă autorităţile n-ar fi făcut nimic, s-ar fi putut crede că şi-au uitat promisiunile din 1914. Şi erau destui cei care doreau să se creadă acest lucru.

Maiestatea sa, regele României, a fost cel care, în ianuarie 1917, printr-un mesaj adresat soldaţilor din tranşee, a anunţat că se va trece neîntârziat la aplicarea legii exproprierii.

Este deci incorectă afirmaţia că ameninţarea revoluţiei ruse a determinat punerea în practică a legii exproprierii. Anii 1913 şi 1914 stau dovadă a acestui lucru. Iar revoluţia rusă a izbucnit abia în martie 1917.

Pe de altă parte, este evident faptul că războiul a lărgit cadrul creat legii exproprierii, aşa cum a fost creat în 1913 şi 1914.

La Iaşi s-a trecut deci la aplicarea legii exproprierii. Am să rezum totul spunându-vă ca în 1917 s-a hotărât ca 2 milioane şi câteva sute de mii de hectare să fie luate marilor proprietari pentru a fi împărţite ţăranilor.

Prin decretul-lege din decembrie 1918, domnul Ion Duca, actualul ministru al afacerilor străine ale României, pe atunci ministru al agriculturii, a aplicat măsurile constituţionale votate la Iaşi.

În paralel, pe măsura unirii noilor teritorii româneşti cu patria mamă, s-a trecut la expropriere şi în aceste ţinuturi.

Astfel, Parlamentul Basarbiei, "Sfatul Ţării" a votat la 27 noiembrie 1918 o lege a exproprierii pentru Basarabia, promulgată prin decretul regal din 22 decembrie 1918.

Tot aşa s-a procedat şi în Transilvania, Banat, Crişana, Maramureş; în conformitate cu punctul 5 al articolului 3 al hotărârii Adunării Naţionale a României, reprezentanţii acestora s-au întrunit la Alba Iulia, între 18 noiembrie şi 1 decembrie 1918, iar Consiliul Dirigent Român al acestor noi regiuni, sub preşedinţia domnului Iuliu Maniu, şeful Partidului Naţional Ţărănesc, a luat

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

măsurile necesare pentru aplicarea prin decretul-lege nr. 3.911 din 1919 a unor dispoziţii similare în Transilvania. [...]

Domnilor, cred că tratatele de pace au recunoscut unirea Transilvaniei cu România datorită imensei majorităţi pe care o reprezintă populaţia românească din această regiune. Atunci vorbim de o lege care se aplică unui mare număr de români. Şi mai cred că cetăţenii de naţionalitate maghiară nu pot susţine că nu au fost trataţi pe picior de egalitate cu cetăţenii români de vreme ce situaţia lor din punctul de vedere al proprietăţii este aceeaşi cu cea a proprietarilor români din Transilvania. Trebuie oare să mai adaug faptul că ţăranii cultivatori de pământ au fost făcuţi proprietari ai pământului, indiferent de naţionalitatea anterioară Unirii şi că, în felul acesta, un mare număr de foşti cetăţeni maghiari sunt în prezent proprietari în Transilvania datorită legilor româneşti de expropriere? [...]

Spuneam că pentru a salva ceea ce mai era de salvat din marea proprietate, legiuitorul a procedat la o ierarhizare după anumite criterii artificiale, poate, dar necesare.

Absenteismul este unul dintre aceste criterii! De el este vorba în primul rând în cererea guvernului ungar. [...]

Onoratul reprezentant al Ungariei spune că cetăţenii maghiari nu ştiau că, dacă au lipsit din Transilvania între 1918 şi 1921, vor fi expropriaţi în totalitate în 1922.

Am onoarea, însă, să-i răspund onoratului reprezentant al Ungariei: nici cetăţenii români n-au ştiut că dacă şi-au arendat pământurile între 1910 şi 1920 vor fi expropriaţi în totalitate în 1921.

Aş mai adăuga, în fine, pentru a-l lămuri definitiv pe onoratul reprezentant al Ungariei că cetăţenii români care şi-au dat în arendă pământul pentru o singură zi, la 23 aprilie 1920, după ce au avut de suferit rigorile exproprierii, nu puteau şti că vor fi supuşi unei a doua reduceri a terenurilor lor! Şi totuşi acest lucru s-a întâmplat!

Şi, dacă judecăm mai bine lucrurile, criteriul absenteismului care este de fapt transpunerea juridică a afirmaţiei potrivit căreia cei ce nu sunt de faţă nu au niciodată dreptate, nu este cu nimic mai real sau mai just decât celelalte două criterii.

Admit chiar să se spună şi că în anumite cazuri, se poate ajunge la comiterea unor mari nedreptăţi. Am fi primii care le-ar deplânge, dar, spun din nou, am elaborat această legislaţie din raţiuni superioare oricărui criteriu de dreptate individual.

Nu admit însă în nici un caz să se spună că această lege îşi are obârşia în sentimentele de ostilitate faţă de cetăţenii maghiari şi că ea este o armă legală de tortură împotriva străinilor.

Şi-apoi, oare prevederile privind absenteismul sunt cele care au determinat în cea mai mare parte pierderea de către cetăţenii maghiari a bunurilor lor?

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Nu, domnilor!

Dispozițiile generale ale legii exproprierii aplicate atât celor prezenți cât şi celor absenți sunt cele care au determinat reducerea suprafețelor de mii de hectare la nişte suprafețe minimale.

Prevederea privind absenteismul nu a contribuit decât la sărăcirea unui număr restrâns de persoane.

Oare legiuitorul român să-şi fi ales pentru a-şi ascunde otrava destinată cetățenilor maghiari tocmai această prevedere cu o aplicare atât de restrânsă? Trebuie să recunoaşteți că suntem nişte opresori cam timorați şi nişte şovini cam neîndemânatici.

Asta-nseamnă, probabil, că am făcut doar o tentativă.

Pentru ca pretențiile părții ungare să fie întemeiate, ar fi necesar ca textul de lege să se aplice numai cetățenilor maghiari. Ori legea nu face nici o deosebire. Orice cetățean român care a absentat fizic din țară în perioada menționată este expropriat în totalitate.

Prevederile sunt aceleaşi pentru toată lumea. E vorba chiar, de ceva mai mult. În favoarea proprietarilor din Transilvania, spre deosebire de proprietarii din Regat, s-au adus unele amendamente care atenuează rigorile legii, acest lucru datorându-se, între altele, faptulul că, ținând cont de prezența minorității maghiare în Transilvania şi de cât de uşor şi-ar putea face loc ideea de persecuție în astfel de împrejurări, legiuitorul român a preferat să acționeze cu mai multă prudență în Transilvania.

Astfel, în fostul Regat, proprietățile străinilor au fost expropriate integral dacă proprietarul a lipsit din țară în perioada 1918-1921.

În Regat, un cetățean maghiar ar fi putut fi expropriat în totalitate pentru simpolul fapt că e străin; acest lucru s-a putut întâmpla în Transilvania, numai dacă ar fi lipsit din țară în acea perioadă.

În vechiul Regat, absenteismul antrenează exproprierea integrală, indiferent de suprafața terenurilor. În Transilvania, ea nu se aplică decât suprafețelor mai mari de 50 iugăre.

Deci, pe micii proprietari care s-au speriat şi au fugit din pricina războiului, şi acum se pot întoarce, prevederile legii nu-i afectează.

Absenteismul economic - darea în arendă timp de 10 ani - antrenează exproprierea în totalitate în vechiul Regat, iar în Transilvania lasă totuşi proprietarului un minimum intangibil (Art. 8 p.a.).

Rezumând, în Transilvania un proprietar este expropriat doar dacă se-ncadrează la absenteism, fie că e român, fie că e străin, integritatea proprietății sale nu e afectată în nici un caz din pricina dării în arendă pe durata a zece ani. În Transilvania, deci, există o egalitate perfectă între proprietarii români şi cei străini, iar proprietarii din Transilvania sunt favorizați față de cei din vechiul Regat. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Ungaria însă nu se mulţumeşte cu egalitatea dintre proprietarii unguri şi proprietarii români; ameliorarea regimului proprietăţii în Transilvania, spre deosebire de cea din vechiul Regat, nu o impresionează deloc. Ceea ce doreşte Ungaria este ca, în teritoriul Transilvaniei, proprietarii maghiari să fie privilegiaţi faţă de proprietarii români.

Acesta este obiectul ascuns al cererii guvernului ungar, aşa înţelege Ungaria să respecte tratatele internaţionale.

Interpretarea pe care o dă ea tratatului de la Trianon este dintre cele mai caracteristice. Tratatul a garantat cetăţenilor maghiari care optează pentru naţionalitatea maghiară, păstrarea tuturor bunurilor imobiliare. Asta înseamnă, pentru Ungaria, că bunurile imobiliare ale acestor cetăţeni nu pot fi afectate de prevederile legilor româneşti, asta înseamnă, în orice caz, că aceste bunuri nu pot fi expropriate în cazul unei plăţi aşa cum prevăd legile româneşti.

Ce a urmărit tratatul de la Trianon, după părerea noastră?

Să menţină o regulă care este de drept comun, de multă vreme, în toate tratatele internaţionale: să extindă toleranţa internaţională faţă de străini permiţându-le să fie proprietari, să-i protejeze pe optanţi de o eventuală confiscare a bunurilor. Optanţii rămân proprietari în ciuda opţiunii lor, dar proprietari chiar în cadrul legii româneşti. Deci, dreptul de proprietate poate fi ulterior modificat de statul suveran, dat fiind faptul că prevederile sale au un caracter general şi se aplică tuturor cetăţenilor.

Tratatul de la Trianon nu s-a gândit nici o clipă după părerea noastră, că în România se vor crea insule de proprietăţi individuale, de care legea românească nu se va putea atinge niciodată, fără sancţionarea, la nivel internaţional, a legii. [...]

Cereţi ca ţăranii să vă restituie pământurile - imposibilitate materială.

Da, spun imposibilitate materială, căci pentru a face acest lucru, ar fi necesar ca guvernul, care a evitat revoluţia, expropriind marile domenii pentru a le împărţi la mii de ţărani, să se hotărască astăzi să provoace revoluţia, expropriind mii de ţărani pentru a reface mari domenii.

Şi chiar dacă nu veţi obţine nimic din tot ce cereţi, ce contează! Veţi avea din nou prilej să puneţi în discuţie situaţia generală creată de tratate, pentru că, aşa cum voi înşivă o spuneţi cu propriile dvs. cuvinte în cererea dvs.: privilegiile pe care le cerem sunt în strânsă relaţie compensatorie cu marile acumulări teritoriale ale României. [...]

Minorităţile naţionale din România. 1918-1925. Documente, pp. 590-602

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

10.6. DOCUMENT CONŢINÂND LĂMURIRILE MINISTRULUI INSTRUCŢIUNII PUBLICE ŞI CULTELOR CU PRIVIRE LA RECLAMAŢIA PARTIDULUI MAGHIAR DIN ROMÂNIA ADRESATĂ SECRETARIATULUI SOCIETĂŢII NAŢIUNILOR [1]

(2 septembrie 1930)

Partidul Maghiar din România în reclamaţia recentă adresată Societăţii Naţiunilor se plânge că statul român nu-şi îndeplineşte angajamentele luate prin art. 9 al tratatului de pace faţă de minoritatea maghiară. [...]

Reclamaţia invocând art. 9 şi 11 din tratatul de pace semnat la Paris în ziua de 9 decembrie 1919 încearcă să arate că acel tratat "n-a avut puterea să schimbe directiva politicii şcolare dictată altădată de caracterul exclusiv românesc al statului român de dinainte de război", încât drept urmare "legile şi edificiul clădit sistematic al decretelor ministeriale şi al măsurilor oficiale au creat o serie de reforme menite să distrugă opera tratatului sau să-i zădărnicească orice eficacitate, aceasta în directă contrazicere cu scopul şi spiritul tratatului".

Partidul Maghiar pentru a-şi dovedi afirmaţia:

a) invocă decrete şi dispoziţii ministeriale din primii ani de după Unire, provocate la timpul său în parte de situaţia specială, ce a urmat imediat după război şi în parte de lipsa de adaptabilitate a elementului maghiar la noile stări de lucruri; aceste decrete şi dispoziţii s-au perimat fie prin alte dispoziţii, fie prin legi şcolare, pe care Partidul Maghiar le ignoră cu totul;

b) prezintă stări şi fapte tot din această epocă, care, pe urma legiurilor şcolare ce au urmat în anii 1924-1928, azi au cu totul altă înfăţişare;

c) pune în lumină unilaterală, deci inexactă, diferite articole din legile şcolare;

---

[1] În perioada imediat următoare unirii Transilvaniei cu România, minoritatea maghiară a adoptat o atitudine de "rezistenţă pasivă", de neparticipare la activitatea statului român, în speranţa că la Conferinţa păcii de la Paris nu se va ratifica actul de la 1 decembrie 1918. După semnarea tratatului de la Trianon (4 iunie 1920) s-a intensificat "activizarea" unor cercuri politice maghiare, ajungându-se la crearea Partidului Maghiar din România (1922). Acest partid a promovat o politică naţionalist-şovină, folosind o gamă largă de mijloace - ziare şi gazete, broşuri de propagandă, întruniri politice sau religioase, intervenţii în Parlament, memorii adresate regelui şi guvernului, etc. - prin care insinua că unirea Transilvaniei cu România nu era un act ireversibil, că el ar trebui revizuit. Prin politica sa, Partidul Maghiarilor din România se alinia orientării stabilite de cercurile guvernante de la Budapesta. Între modalităţile folosite de Partidul Maghiar din România se număra şi trimiterea de memorii către Societatea Naţiunilor, acuzând guvernul român că nu respectă tratatul minorităţilor, semnat la 9 decembrie 1919. Documentul inserat în lucrare reprezintă răspunsul întocmit de ministrul Instrucţiunii Publice şi Cultelor la un astfel de memoriu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

d) iară legile care asigură pe deplin eficacitatea art. 9 din tratatul de pace şi stările de fapt ce au decurs din aceste legi le ignorează cu totul.

Înainte de a intra în analiza fiecărui capitol din reclamaţie, ţinem să respingem cu toată energia insinuarea adusă politicii noastre şcolare antebelice în sensul că aceasta, fiind directivată de caracterul exclusiv românesc al statului român antebelic (vechiul Regat), nu ar fi susceptibilă de o adaptare la dispoziţiile tratatului.

Or adevărul se înfăţişează cu totul altfel. [...]

Anume reclamaţia conclude că pe urma directivei exclusiviste a politicii noastre şcolare antebelice legile şi edificiul clădit sistematic al măsurilor oficiale postbelice, departe de-a traduce în realitate angajamentele înscrise în tratat, au creat o serie de reforme, menite să distrugă opera tratatului sau să zădărnicească orice eficacitate; aceasta în directă contrazicere cu spiritul şi scopul tratatului.

Concluzia este falsă nu numai rezultând din premisa falsă, ci şi prin situaţia faptică reală.

Art. 9. din tratatul de pace dispune privitor la tratamentul minorităţilor etnice şi confesionale: "Ei vor avea prin urmare drept egal de a înfiinţa, conduce şi controla pe cheltuiala lor instituţiuni de caritate, religioase sau sociale, şcoli şi alte organizaţii de educaţie având dreptul de a folosi în ele în toată libertatea limba lor proprie şi de a practica liberi religia lor".

Art. 10 din tratat spune: "În materie de instrucţiune publică guvernul român va acorda în oraşele şi districtele unde locuieşte o proporţie considerabilă de supuşi români de altă limbă decât cea românească uşurinţe potrivite pentru a asigura ca în şcolile primare instrucţia să se facă copiilor în propria lor limbă, a acestor supuşi români. Această stipulaţiune nu va împiedica guvernul român de a face obligatoriu învăţământul limbii române în aceste şcoli".

Ori, iată cum s-a conformat stăpânirea română dispoziţiilor tratatului în teritoriul detaşat de la Ungaria şi unit cu România:

1) Au rămas în plină funcţiune şcolile primare şi secundare ale minorităţilor etnice şi confesionale maghiare (rom<ano>-cat<olice>; ev<anghelice>, ref<ormate> şi unitariene) şi după 1 decembrie 1918.

2) În acest scop, Consiliul Dirigent din Transilvania a dat revizoratelor şcolare următoarele ordine şi decrete privitor la funcţionarea vechilor şcoli minoritare confesionale şi la înfiinţarea de noi şcoli:

a) Ordinul nr. 15.673 din 29 septembrie 1919 a aprobat fără nici o restricţie deschiderea de noi şcoli confesionale cu limbă de predare proprie a minorităţii respective.

b) Ordinul nr. 1.461/1920 din 4 martie a dispus tuturor revizorilor să respecte autonomia confesiunilor minoritare, să nu facă nici o dificultate

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

funcționării școlilor confesionale minoritare, dovedind prin aceasta că cetățenii României sunt tratați egal.

c) Ordinul nr. 31.356/1930 a dispus că se mențin și se întrețin de stat mai departe școlile statului cu limbă de predare maghiară.

3) Legea învățământului primar al statului din 1927 introduce la art. 7 dispozițiile art. 10 alin. 1 din tratatul de pace în modul următor: Art. 7 (Legea învățământului primar): "Învățământul primar în școalele statului se predă în limba română.

În comunele cu populație de altă limbă decât limba română, Ministerul Instrucțiunii Publice va înființa școale primare cu limba de predare a populației respective, în aceeași proporție ca și în comunele românești. În aceste școale studiul limbii române va fi însă obligator în numărul de ore stabilit prin regulament".

4) Legea învățământului particular din anul 1925 introduce dispozițiile art. 9 din tratat privitor la învățământ.

5) Legea învățământului secundar (1928) la art. 11 dispune: "În regiunile cu populațiune minoritară în număr precumpănitor se vor putea înființa, în condițiunile art. 7 și 8, pe lângă liceele de stat, secțiuni în care învățământul să se predea în limba minorității respective. O astfel de secțiune se poate înființa numai în cazul când se va înscrie un număr de maximum 30 elevi într-o clasă de gimnaziu și de 25 elevi de clasă în cursul superior".

Văzând dipoziția acestui articol, suntem nevoiți a arăta că art. 10 din tratatul de pace obligă statul român de a face ușurinți elementului minoritar numai în învățământul primar, or statul român face aceste ușurinți chiar și în învățământul secundar, fără să aibă în privința acestui învățământ vreun obligament sau angajament față de elementul minoritar.

Din dispozițiunile citate ale Consiliului Dirigent și ale Secretariatului General din Transilvania, apoi din dispozițiile precise ale legilor școlare este evidentă inexactitatea afirmației Partidului Maghiar că legile și dispozițiile Ministerului ar fi în contazicere cu scopul și spiritul tratatului și că aceste legi și dispoziții ar fi menite să distrugă opera tratatului.

Dovedind inexactitatea reclamației cu privire la natura legilor școlare și a dispozițiilor ministeriale, s-ar putea ușor întâmpla ca reclamanții, recunoscând corectitudinea legilor și a unor dispozițiuni ministeriale, să obiecteze că realitatea este cu totul alta decât litera legii.

Pentru a combate o astfel de asertiune, vom pune în față numărul școlilor ce le avea minoritatea maghiară înainte de 1918 și ce le are azi, în baza art. 9 din tratatul de pace:

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Şcoli primare

	1918	1930
Rom<ano>- cat<olice>	383	316
Ev<anghelice>	322	503
Ref<ormate>	26	37
Unitariene	8	16
Ev<anghelice> C.A.	-	1
Armeno-cat<olice>	-	1
Ruteno-cat<olice>		
Total	739	874

Observăm că numărul şcolilor rom<ano>- cat<olice> maghiare din 1930 este redus faţă de numărul acelor şcoli din 1918 pe urma faptului că şvabii rom<ano>- cat<olici> din Banat, după 1918, au înlocuit limba de predare maghiară cu limba germană, limba lor maternă.

Şcoli secundare

a) Licee complete

	1918	1930
Rom<ano>-cat<olice>	15	9
Ev<anghelice>- ref<ormate>	9	7
Unitariene	2	2
Ev<anghelice> C.A.	-	-
Total	26	18

b)Şcoli civile

	1918	1930
Rom<ano>- cat<olice>	21	15
Ev<anghelice>- Ref<ormate>	1	7
Unitariene	-	-
Ev<anghelice> C.A.	-	2
Total	22	24

c) Şcoli comerciale

	1918	1930
Rom<ano>- cat<olice>	1	2
Ev<anghelice> -ref<ormate>	-	1
Total	1	3

d) Şcoli normale

	1918	1930
Rom<ano>- cat<olice>	-	-
Ev<anghelice>- ref <ormate>	-	-
Unitariene	7	7
Total	7	7

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Dovedind netemeinicia afirmaţiilor Partidului Maghiar, nu ne putem reţine mirarea cum de Partidul Maghiar, pe de altă parte, când afişează în partea introductivă a reclamaţiei sale că statul român nu are sensibilitate faţă de concepţia nouă înscrisă în tratatul de pace în privinţa tratamentului şcolar al minorităţilor, ignorează în mod inadmisibil faptul că statul român în virtutea art. 10 al aceluiaşi tratat întreţine pentru minoritatea maghiară:

260 şcoli primare de stat cu limba de predare maghiară şi

223 secţii paralele în şcolile primare ale statului cu limba de predare maghiară şi că acelaşi stat mai întreţine, chiar fără să-l oblige tratatul de pace, şi şcoli comerciale şi secundare ale statului cu secţii paralele maghiare în Oradea, Cluj, Arad şi Timişoara.

Această ignorare să fie oare numai o simplă scăpare din vedere sau să fie o ignorare intenţionată pentru a surprinde mai uşor buna credinţă a Societăţii Naţiunilor?

Din cele expuse rezultă că:

a) Statul român, începând cu actele Consiliului Dirigent din Transilvania până inclusiv la legea învăţământului secundar din 1928, şi-a afirmat şi confirmat angajamentul luat prin tratatul de pace faţă de minorităţi pe teren şcolar.

b) Reclamaţia Partidului Maghiar în partea sa introductivă, afirmând contrariul, ca bază principală a reclamaţiei, se pune pe temei greşit.

Totuşi, Partidul Maghiar, spre a-şi susţine şi dovedi teza, invocă câteva cazuri sau procedee de importanţă secundară, pe care le prezintă şi explică, de asemenea, în mod unilateral, deci inexact.

În cele ce urmează vom analiza toate cazurile:

I. Zona culturală - Crearea, avantagiile materiale ale învăţătorilor, motivarea înfiinţării şi scopul adevărat al zonei culturale

Partidul Maghiar afirmă că înfiinţarea zonei culturale, căreia în Transilvania îi aparţin jud<eţele> Bihor, Sălaj, Satu-Mare, Maramureş, Hunedoara, Turda-Arieş, Mureş-Turda, Odorhei, Ciuc şi Trei-Scaune, stabilite astfel prin decizia ministerială nr. 40.771/1924 şi prin art. 159 din legea învăţământului primar, ce ar avea ca motiv mărturisit românizarea elementului românesc desnaţionalizat, dar în realitate ar avea ca scop nemărturisit reducerea (anihilarea) civilizaţiei maghiare în acele judeţe. Deci statul român prin crearea zonei culturale ar leza libertatea culturii maghiare, faţă de care şi-a luat angajament prin art. 9 al tratatului de pace.

Ori, Partidul Maghiar, când pune în sarcina zonei culturale româneşti nişte scopuri pe care acesta nu le are, cade într-o eroare datorită unei sugestii psihice, de care nu poate scăpa, şi anume intuţia zonei culturale maghiare de pe vremuri.

Guvernul maghiar la începutul anului 1917 prin un ordin special, cu toată împotrivirea bisericilor româneşti din Transilvania, a hotărât suprimarea

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

şcolilor româneşti din judeţele Braşov, Făgăraş, Sibiu, Târnava-Mare şi trei plăşi din judeţul Hunedoara şi înlocuirea şcolilor româneşti cu şcoli primare de stat cu limba de predare maghiară.

În bugetul anului 1917/1918 în acest scop s-au prevăzut cheltuielile celor 1.600 şcoli primare maghiare şi 800 grădini de copii mici maghiare în acele judeţe.

De ce era vorba în zona culturală maghiară?

De suprimarea totală a şcolilor româneşti şi înlocuirea lor cu şcoli ungureşti şi de înfiinţarea a 800 de grădini ungureşti noi pe seama copiilor de 4-6 ani, adică era vorba de stingerea totală a graiului românesc în 5 judeţe.

Fantoma acestei grozăvii pedagogice, în serviciul naţionalismului şovinist maghiar, neodihneşte Partidul Maghiar şi îl face să atribuie zonei culturale româneşti scopuri identice cu a celei ungureşti.

Ori, zona culturală românească nu a avut şi nu are scopul pe care i-l atribuie Partidul Maghiar.

Ţinem să fixăm de pe acum că chiar şi în judeţele cu populaţiune secuiască preponderentă stau în picioare toate şcolile primare maghiare confesionale antebelice şi îşi indeplinesc rolul cutural, ca şi înainte.

Motivele înfiinţării şi scopul zonei culturale româneşti este cu totul altul decât cel arătat de Partidul Maghiar.

Pentru a dovedi afirmaţia noastră ne servim de următoarele date luate din statistica maghiară oficială din anul 1900 şi 1910 privitor la judeţele menţionate în reclamaţia Partidului Maghiar. [...]

Faţă de situaţia ruşinoasă de analfabetism general a elementului românesc, lăsată moştenire statului românesc de către regimul maghiar, oare nu a fost datoria fiecărui guvern românesc să se îngrijească de intensificarea învăţământului românesc?

Iată motivul adevărat şi real al înfiinţării unei zone culturale româneşti.

Scopul zonei culturale româneşti, decurgând din motivul înfiinţării ei, este clar şi mărturisit, anume intensificarea învăţământului românesc pe seama elementului românesc pentru a-l ridica cel puţin la treapta la care regimul maghiar de protecţionism cultural de 1.000 ani a reuşit să ridice elementul maghiar.

Orice alte afirmări asupra scopului nemărturisit al zonei culturale sunt pure invenţiuni ale unor creeri sugestionaţi de fantoma zonei culturale maghiare de pe vremuri. [...]

Deci suntem de părere să se ceară de la Societatea Naţiunilor să respingă reclamaţia ca neîntemeiată.

Nicolae Costăchescu,
Ministrul Instrucţiunii Publice şi Cultelor

Documente privind istoria României între anii 1918-1944, pp. 384-389

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

10.7. RAPORTUL LUI CHARLES S. WILSON, MINISTRUL S.U.A. LA BUCUREŞTI, CĂTRE DEPARTAMENTUL DE STAT, PRIVIND ÎNFIINŢAREA UNUI SUBSECRETARIAT DE STAT PENTRU MINORITĂŢI, PE LÂNGĂ PREŞEDINŢIA CONSILIULUI DE MINIŞTRI

(24 aprilie 1931)

Excelenţei Sale,
Secretarul de Stat,
Washington

Domnule,

Am onoarea să vă raportez că una dintre primele acţiuni ale cabinetului Iorga a fost crearea unui Subsecretariat de Stat pentru Minorităţi, ataşat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Domnul Rudolph Brandsch, deputat naţional-ţărănist în Parlament şi membru proeminent al minorităţii saşilor din Transilvania a fost numit subsecretar şi va fi asistat de doi secretari generali, domnul Arpard Bettay, ungur, şi un român care nu a fost încă ales.

Această măsură pare să fi creat o impresie favorabilă în ţară, aşa cum reiese din extrasele de presă incluse în prezentul raport. Ele au făcut o impresie bună, după cum am înţeles, şi în Germania şi Ungaria. Mi s-a spus, totuşi, că minorităţile însele, în România sunt oarecum sceptice că Subsecretariatul va avea prea multă eficienţă în ameliorarea condiţiilor şi că sunt înclinate să creadă că adevărata sa menire este să calmeze opinia publică din străinătate şi, în special, să prevină în chestiunea minorităţilor din România.

Îndatoririle acestui organism vor fi să cântărească şi să analizeze plângerile minorităţilor şi, dacă munca sa va fi făcută cu seriozitate şi onestitate şi în spiritul anunţatelor sale intenţii, ar putea fi un instrument important care să convingă minorităţile să accepte ideea că sunt supuşi români şi că, dacă primesc un tratament just şi echitabil, trebuie să se considere ca atare, să înceteze agitaţia şi să lucreze pentru bunăstarea comună a ţării. Desigur, multe vor depinde de caracterul şi sinceritatea persoanelor pe care Subsecretariatul de Stat le va alege ca asistenţi şi de spiritul în care ele îşi vor îndeplini însărcinările delicate. Deocamdată, se ştiu puţine lucruri despre cei numiţi. Numirea lor îmi pare totuşi a fi un pas în direcţia corectă, care ar putea fi adoptată în mod profitabil de alte ţări ce au nefericirea de a poseda minorităţi. În orice caz, pare a fi un experiment interesant şi, dacă este sincer, un pas înţelept către soluţionarea acestor probleme supărătoare.

Cu respect, al d-voastră,
Charles S.Wilson

Minorităţile Naţionale din România 1931-1938. Documente, Coordonator Ioan Scurtu, Bucureşti, Arhivele Naţionale ale României, 1999, p. 92

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

10.8. PROGRAMUL PARTIDULUI EVREIESC DIN ROMÂNIA

(8 noiembrie 1933)

II. Principii călăuzitoare

Principiile călăuzitoare ale Partidului Evreiesc sunt următoarele:

a) Identificarea sufletească cu Naţiunea Română pe tărâmul devotamentului către tron, dragoste de Patrie şi credinţa către ideea de stat.

b) Acţiunea hotărâtă şi continuă pentru traducerea în fapt a prevederilor din Constituţie, referitoare la egalitatea în drepturi a tuturor cetăţenilor indiferent de originea etnică, atât în privinţa tratamentului din partea organelor puterii publice, cât şi din punctul de vedere al condiţiilor generale de viaţă.

c) Urmărirea statornică a idealului de emancipare colectivă a minorităţilor etnice din România şi cu ele a minorităţii etnice evreieşti, determinându-se crearea şi susţinerea de către statul român a fundamentelor juridice, morale şi materiale, pe care să se poată dezvolta fără stingherire viaţa normală a acestor colectivităţi.

d) Credinţa neclintită în democraţie sinceră şi nefalsificată.

e) Păstrarea unei perfecte obiectivităţi în aprecierea importanţei tuturor factorilor de producţie şi a tuturor claselor sociale, la soluţionarea problemelor privitoare la intervenţia statului în viaţa economică a ţării.

III. Revendicări

În concordanţă cu principiile călăuzitoare de mai sus, Partidul Evreiesc îşi propune realizarea următoarelor revendicări:

1) O reformă a legii pentru dobândirea şi pierderea naţionalităţii române din 24 februarie 1924, prin care întreaga materie a chestiunilor în legătură cu cetăţenia română să fie reglementată în spiritul adevăratei democraţii şi în concordanţă cu prevederile convenţiei intervenite între România şi aliaţii săi la Paris, la 9 decembrie 1919, convenţie ce a fost ratificată prin legea publică la 20 septembrie 1920.

2) O reformă a legii electorale prin care pe de o parte să se asigure fiecărei grupări politice, care întruneşte 1% din totalul voturilor exprimate pe întreaga ţară, cota proporţională a mandatelor atât la alegerile pentru Adunarea Deputaţilor, cât şi la alegerile pentru celelalte corpuri reprezentative, iar pe de altă parte să se garanteze efectiv libertatea şi legalitatea alegerilor prin instituirea unui sistem perfect de jurisdicţie electorală.

3) Completarea legilor pentru salvgardarea ordinii constituţionale cu dispoziţiuni, cuprinzând măsuri de prevenţiune şi sancţiune faţă de orice mişcare sau acţiune politică potrivnică principiului constituţional privitor la egalitatea în drepturi şi obligaţii a cetăţenilor indiferent de originea lor etnică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

4) Exercitarea funcţiilor publice să se facă astfel încât să fie garantată aplicarea cinstită şi sinceră a legilor şi ordinelor legale faţă de oricine şi să fie exclus ca cineva să sufere vreo ştirbire a drepturilor ce i se cuvin, numai pentru că ar fi evreu, faptul aparţinerii la colectivitatea evreiască neputând constitui o piedică în ocuparea vreunei funcţiuni publice.

5) Partidul Evreiesc cere ca în serviciile administrative centrale de stat, în administraţiile locale, în învăţământul public, în justiţie şi în armată să fie primiţi evrei potrivit cu aptitudinile lor.

6) Modificarea legii Cultelor în dispoziţiunile sale referitoare la cultul mozaic, astfel încăt să se dea posibilitatea acestui cult de a se organiza potrivit cu voinţa majorităţii credincioşilor săi din ţară, pe baze autonome.

7) Punerea cultului mozaic pe picior de egalitate cu celalte Culte, în ce priveşte sprijinul moral şi material al statului.

8) Modificarea legii repaosului duminical, astfel încât credincioşii cultului mozaic, care se abţin de la lucru în ziua de sâmbătă, să fie lăsaţi să-şi exercite profesiunea duminica.

9) Restabilirea libertăţii desăvârşite a învăţământului prin înlăturarea tuturor acelor dispoziţiuni, care împiedică pe părinţi să-şi aleagă cum cred ei mai bine, şcoala unde să fie instruiţi copiii lor.

10) Partidul Evreiesc cere ca statul în politica sa de ocrotire socială să ţină seama de nevoile populaţiunii evreieşti, izvorând din structura ei specifică.

11) Alcătuirea unor legi şi regulamente pentru orânduirea situaţiei juridice a colectivităţilor etnice din România, care să traducă în fapt principiul emancipării colective.

12) Partidul Evreiesc cere, ca până la legiferarea unei autonomii culturale a colectivităţii etnice evreieşti, statul să subvenţioneze învăţământul particular evreiesc, potrivit cu numărul elevilor care se instruiesc în şcolile respective, precum şi să înfiinţeze şi să întreţină o şcoală normală evreiască pentru institutori, ce urmează a fi întrebuinţaţi în învăţământul particular evreiesc.

13) O reformă administrativă prin care pe de o parte să se aplice în mod efectiv principiul descentralizării, iar pe de altă parte, să se ţină seama la crearea unităţilor administrative de interesele locale ale populaţiunii evreieşti, evitându-se paralizarea dezvoltării ei prin încadrarea în masele rurale.

14) Partidul Evreiesc cere o acţiune sistematică a guvernului pentru reînvierea creditului în interiorul ţării şi combaterea şomajului, precum şi soluţionarea curajoasă prin reforme organice a marilor probleme de ordin economic şi financiar de la ordinea zilei, ţinând seama în măsură egală de interesele tuturor elementelor productive ale vieţii economice din ţară.

Minorităţile naţionale din România 1931-1938. Documente, pp. 196-198

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

10.9. LEGE PENTRU MODIFICAREA, ABROGAREA ŞI ADĂUGAREA UNOR ARTICOLE LA LEGEA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI SECUNDAR

(7 mai 1934)

Capitolul III - Limba de predare în şcoalele secundare

10. Învăţământul în şcoalele secundare de stat se predă în limba română.

Alte limbi decât cea română pot figura în programele de învăţământ, numai ca obiecte de studiu, iar nu ca limbă de predare pentru alte materii.

În şcoalele cu populaţie minoritară importantă va putea figura în programa de învăţământ, ca obiect de studiu facultativ, şi limba minoritară respectivă.

11. În regiunile cu populaţiune minoritară în număr precumpănitor, se vor putea înfiinţa, [...] pe lângă liceele de stat, secţiuni în care învăţământul să se predea în limba minorităţii respective. În aceste secţiuni vor fi primiţi numai elevi de aceeaşi naţionalitate şi a căror limbă maternă este aceeaşi limbă de predare a secţiunii respective.

O astfel de secţiune se poate înfiinţa numai în cazul când se vor înscrie un număr de minimum 30 de elevi de clasă în gimnaziu şi de 25 de elevi de clasă în cursul superior.

Oricare ar fi limba de predare a secţiunii minoritare, limba română, istoria românilor, geografia României şi instrucţiunea civică se vor preda obligatoriu în limba română. [...]

Capitolul XVIII

132. Actualii membri ai corpului didactic ai şcoalelor secundare de stat, care nu cunosc bine limba română, sunt obligaţi a depune în termen de doi ani un examen de limba română, iar cei care predau istoria românilor, geografia României şi instrucţiunea civică, sunt obligaţi a da în acelaşi timp şi examen de aceste materii în româneşte.

Cei care nu vor reuşi la aceste examene vor fi îndepărtaţi din învăţământ.

Minorităţile naţionale din România 1931-1938. Documente, pp. 218-219

10.10. LEGE PENTRU ÎNVĂŢĂMÂNTUL PRIMAR AL STATULUI ŞI ÎNVĂŢĂMÂNTUL NORMAL PRIMAR

(5 iulie 1934)

1. Învăţământul primar formează primul grad al învăţământului.

El cuprinde:

1. Şcoala de copii mici (grădiniţe);

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

2. Şcoala primară;
3. Şcoalele şi cursurile de adulţi;
4. Şcoalele şi clasele speciale pentru copii debili şi anormali educabili;
5. Învăţământul primar este unitar în tot cuprinsul ţării;
6. Învăţământul primar în şcoalele statului se predă în limba român;

În comunele cu populaţie de altă limbă decât limba română Ministerul Instrucţiunii Publice va înfiinţa şcoale primare cu limba de predare a populaţiei respective, în aceeaşi proporţie ca şi în comunele româneşti. În aceste şcoale studiul limbii române va fi obligatoriu în numărul de ore stabilit prin regulament. [...]

65. În localităţile cu populaţiuni minoritare, în care se va găsi un număr apreciabil de copii de origine română, în vârstă de şcoală, se va înfiinţa o şcoală cu limba de predare română.

Minorităţile naţionale din România 1931-1938. Documente, pp. 224-225

10.11. TABEL PRIVIND NUMĂRUL DE STUDENŢI, DUPĂ NAŢIONALITATE, ÎN ANUL UNIVERSITAR 1934-1935

Naţionalitatea	Studenţi	%	Studente	%
Români	24.269	79,8	8.504	78,2
Unguri	1.177	3,9	255	2,4
Germani	514	1,7	166	1,5
Ruşi	167	0,5	134	1,2
Ucrainieni	142	0,5	42	0,4
Sârbi	16	0,1	2	-
Bulgari	196	0,6	49	0,5
Cehi, slovaci	13	-	4	-
Polonezi	54	0,2	24	0,2
Evrei	3.571	11,7	1.594	14,7
Greci	85	0,3	51	0,5
Armeni	41	0,1	16	0,1
Francezi	19	0,1	14	0,1
Italieni	26	0,1	15	0,1
Turci, tătari	15	-	2	-
Alţii	35	0,1	3	-
Cetăţeni străini	84	0,3	8	-

Anuarul Statistic al României. 1937-1938, Bucureşti, Institutul Central de Statistică, 1939, p. 264-265

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

10.12. DECRET-REGAL PENTRU REVIZUIREA CETĂŢENIEI EVREILOR DIN ROMÂNIA

(21 ianuarie 1938)

Revizuirea înscrisurilor în registrele de naţionalitate

Art. 5. - În termen de 30 zile de la publicarea acestei legi în *"Monitorul oficial"* primarii comunelor vor întocmi un tablou al evreilor înscrişi în registrele de naţionalitate ale comunei. Înscrierea făcută în temeiul unei hotărâri a comisiei de apel sau a unei hotărâri judecătoreşti, va fi menţionată în tablou.

O copie a tabloului va fi afişată pe tabla de afişaj a primăriei, iar alta va fi trimisă judecătoriei.

Afişarea va fi adusă la cunoştinţa publică prin bătaie de tobe şi alte mijloace de încunoştinţare publică.

Art. 6. - În termen de 20 zile de la afişare, toţi cei trecuţi în tablou sau moştenitorii lor, care prin faptul înscrierii autorului beneficiază de cetăţenia română, vor depune judecătoriei actele doveditoare a întrunirii condiţiilor prevăzute. [...]

Art. 8. - Judecătorul examinând actele depuse, va putea ordona cercetări pentru stabilirea temeiniciei arătărilor din actele depuse.

Cercetarea se va face prin organele administrative şi cele ale polţiei judiciare.

Autorităţile sunt îndatorate să dea cât mai neîntârziat lămuririle ce li se vor cere.

Art. 9. - După expirarea termenelor pentru depunerea actelor, eventual după ce s-au făcut cercetările prevăzute de art. 8, judecătoria va cerceta fără citarea părţilor, dacă cel înscris întruneşte condiţiile pentru dobândirea deplin drept a naţionalităţii române.

Art. 10. - Dacă din actele aflate la dosar, se constată că sunt întrunite condiţiile cerute de art. 6 judecătoria va ordona închiderea procedurii. [...]

Art. 12. - Dacă în sprijinul înscrierii făcute nu s-a depus nici un act, sau dacă, din actele aflate la dosar, se constată că cel înscris nu întrunea condiţiile cerute de lege, pentru dobândirea deplin drept a naţionalităţii române, judecătoria va ordona ştergerea din registre, înscrierea socotindu-se a fi fost făcută prin fraudă.

Încheierea judecătoriei este executorie. Ea se va comunica celui interesat la domiciliu arătat la art. 6, Ministerului de Interne şi primăriei comunei unde înscrierea a fost făcută. Primăria va opera ştergerea din registru, făcând menţiune de numărul şi data hotărârii care a ordonat-o. [...]

Art. 14. - Împotriva hotărârii ordonând ştergerea din registru, cel interesat va putea face contestaţie, în termen de 5 zile de la comunicare. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Revizuirea înscrierilor în registrele privitoare la acordarea drepturilor cetăţeneşti

Art. 22. - Persoanele înscrise în registrele privitoare la evreii cărora li s-au acordat drepturi cetăţeneşti sunt obligate ca în termen de 20 zile de la publicarea în *Monitorul oficial* al acestei legi, să depună instanţei judecătoreşti, în registrele căreia declaraţia de cetăţenie este înscrisă, următoarele acte:

1. Actul de naştere.
2. Actul doveditor că părinţii celui ce au făcut declaraţie au locuit în ţară, în cazul când naşterea acestuia a avut loc în străinătate.
3. Actul doveditor că nu a fost supus unui alt stat străin.
4. Actul doveditor al satisfacerii legii recrutării sau cel al mobilizării la una din campaniile după 1913.
5. Alte acte doveditoare a uneia din situaţiile care, potrivit art. 1 din decretul-lege nr. 2.085 din 1919 au îndrituit acordarea drepturilor cetăţeneşti.

Dacă cel înscris în registre este mort, obligaţia depunerii o are moştenitorul său, căruia înscrierea în registre îi foloseşte. [...]

Art. 23. - În termen de 10 zile de la publicarea acestei legi, preşedinţii tribunalelor vor face repartiţia prevăzută de art. 2, alin. ultim, partea finală şi vor întocmi tablouri de cei înscrişi în registrele alfabetice, trimiţându-le judecătoriilor.

Modul repartiţiei va fi adus la cunoştinţă publică, prin afişare pe tabela de afişaj a instituţiei.

Minorităţile naţionale din România 1931-1938. Documente, pp. 485-489

10.13. DECRET-LEGE PRIVITOR LA STAREA JURIDICĂ A LOCUITORILOR EVREI DIN ROMÂNIA

(8 august 1940)

Art. 1. Situaţia juridică a evreilor este statornicită în condiţiile acestui decret cu putere de lege.

Art. 2. Sunt socotiţi evrei în înţelesul acestui decret cu putere de lege:

a) cei de religie mozaică;
b) cei născuţi din părinţi de religie mozaică;
c) creştinii născuţi din religie mozaică nebotezaţi;
d) creştinii născuţi din mamă creştină şi tată de religie mozaică, nebotezat;
e) cei născuţi din mamă de religie mozaică, afară din căsătorie;

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

f) femeile intrând în alineatele premergătoare, căsătorite cu creştini, dacă au trecut la creştinism cel mai târziu un an înainte de înfiinţarea Partidului Naţiunii;

g) evrei de sânge, atei, sunt socotiţi evrei în sensul acestui decret cu putere de lege.

Trecerea la creştinism a celor de religie mozaică, după punerea în aplicare a decretului, nu schimbă calitatea de evreu, astfel cum este statornicită de acest decret cu putere de lege.

Cei ce fac parte, la publicarea prezentului decret cu putere de lege, din comunităţile religioase evreieşti sunt socotiţi de religie mozaică.

Art. 3. Evreii se împart, în ceea ce priveşte starea lor juridică, în trei categorii, numite în acest decret cu putere de lege: categoria I, categoria a II-a şi categoria a III-a.

Art. 4. Categoria I este alcătuită din evreii veniţi în România după 30 decembrie 1918.

Art. 5. Categoria a II-a în înţelesul acestui decret cu putere de lege este alcătuită din:

a) cei ce au căpătat naturalizarea, prin lege individuală sau dispoziţiune legală, până la 30 decembrie 1918;

b) cei ce au căpătat naturalizarea, în mod colectiv, în temeiul art. 7, par. 2, lit. c din Constituţia modificată la 1879, servind ţara sub drapel în timpul războiului pentru Independenţă;

c) cei ce, locuind în Dobrogea, au dobândit naturalizarea în temeiul art. 133, adiţional al Constituţiei din 1879, art. 4 al legii din 9 martie 1880, în temeiul legilor din 19 aprilie 1909, 14 aprilie 1910 şi 3 martie 1912;

d) cei ce au luptat în linia de foc, în războaiele României, pentru România, cu excepţia celor căzuţi, individual, prizonieri, celor dispăruţi sau trecuţi în teritoriul ocupat;

e) cei răniţi, decoraţi, citaţi cu ordin pentru acte de bravură în timpul războiului;

f) urmaşii celor morţi în războaiele României şi urmaşii celor cuprinşi în alineatele precedente.

Art. 6. Categoria a III-a este alcătuită din evreii care nu fac parte din categoriile I şi a II-a.

Art. 7. Evreii prevăzuţi în categoriile I şi a II-a nu pot fi:

a) funcţionari publici, de orice fel, cu şi fără salariu şi colaboratori direcţi la activitatea serviciilor publice;

b) membrii în profesiunile care au, prin natura lor, legătură directă cu autorităţile publice, avocaţi, experţi şi alte îndeletniciri asemănătoare:

c) membrii în consiliile de administraţie ale întreprinderilor de orice natură, publice şi particulare;

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

d) comercianţi în comunele rurale;

e) comercianţi de băuturi alcoolice şi deţinători de monopoluri, cu orice titlu;

f) tutori sau curatori ai incapabililor ce sunt de religie creştină;

g) militari;

h) exploatatori sau închiriatori de cinematografe, editori de cărţi, ziare şi reviste româneşti, colportori de imprimate româneşti şi deţinătorii oricăror mijloace de propagandă naţională românească;

i) conducători, membri şi judecători în asociaţiile sportive naţionale;

j) oameni de serviciu în instituţiile publice.

Art. 8. Evreii prevăzuţi în categoria I vor putea exercita îndeletnicirile şi profesiunile libere în limitele ce se vor arăta printr-un jurnal al Consiliului de Miniştri. Aceştia nu pot candida şi nu pot fi aleşi în consiliile şi comitetele conducătoare ale îndeletnicirilor şi profesiunilor libere organizate prin legi.

Evreii prevăzuţi în catgoria a III-a pot să practice orice îndeletniciri, profesiuni şi activităţi, în afară de excepţiile acestui decret cu putere de lege, pentru această categorie, prevăzute în art. 7, 10, 11, 13.

Art. 9. Drepturile, legalmente dobândite, ale evreilor din categoria a II-a se menţin, cu excepţiile cuprinse în art. 11 şi 13. Cei care nu sunt funcţionari publici la data publicării decretului nu pot dobândi în viitor vreo funcţiune publică.

Art. 10. Obligaţiunile militare, fiind obligaţiuni de onoare, se transformă, în virtutea acestui decret cu putere de lege, pentru evreii din România din categoriile I şi a III-a, fie în obligaţiune fiscală statornicită în limitele ce se vor reglementa după puterile materiale ale fiecărui evreu şi după consideraţiunea dacă a făcut sau nu serviciul militar, fie în obligaţiune de muncă potrivit nevoilor statului şi instituţiilor publice, la muncile de interes obştesc, după capacitatea şi situaţia fiecăruia.

Evreii din categoria a II-a nu pot fi militari de carieră.

Ministerul Apărării Naţionale este autorizat să dezvolte aceste norme de ordine publică şi să statornicească condiţiile aplicării lor, printr-un regulament de administaţie publică generală. Ministerul de Finanţe va stabili condiţiile de aplicare ale obligaţiunii fiscale.

Art. 11. Evreii aparţinând oricărei categorii nu pot dobândi proprietăţi rurale în România.

Evreii aparţinând oricărei categorii pot vinde proprietăţile lor rurale românilor de sânge, cu exercitarea dreptului de preempţiune pentru Ministerul Agriculturii.

Evreii aparţinând oricărei categorii nu pot dobândi, în viitor, întreprinderi industriale rurale. [...]

Art. 12. Prevederile art. 7, lit. h vor putea fi dezvoltate printr-un regulament de administraţie publică întocmit de ministerele competente.

Art. 13. Se poate ridica atributul puterii părinteşti, asupra copilului său creştin, tatălui evreu, dacă se constată pe cale judecătorească, că acesta dă copilului său creştin o educaţiune potrivnică principiilor religioase sau naţionale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Instanța va fi investită prin cererea Ministerului Public.

Art. 14. Evreii din orice categorie nu pot dobândi nume românești. Actele de atribuire potrivnice acestei dispozițiuni sunt nule. Cei ce încearcă să dobândească și cei ce vor dobândi nume românești se vor pedepsi în condițiunile acestui decret cu putere de lege.

Art. 15. Dispozițiuni legale speciale vor reglementa regimul învățământului primar, secundar, profesional și superior al evreilor din România, în limitele art. 10 și 21 din Legea Constituțională de la 27 februarie 1938.

Regimul cultului mozaic rămâne sub protecția normelor constituționale și a legilor de aplicare.

Evreii din România între anii 1940-1944, vol. I - *Legislația antievreiască*, Volum alcătuit de Lya Benjamin, București, Editura Hasefer, 1993, pp. 46-48

10.14. "ENCICLOPEDIA ROMÂNIEI" DESPRE STRUCTURA ETNICĂ A PROPRIETARILOR DE ÎNTREPRINDERI INDUSTRIALE DIN ROMÂNIA

Proprietatea industrială din România este deținută într-o proporție ce depășește 80% de către străini și minoritari cetățeni români.

Fabrici și forță motrice	Societăți anonime			Firme individuale				
	românești	internaționale	minoritare	românești	evreiești	ungurești	germane	alte minorități
Fabrici	163	123	669	463	871	228	408	207
Procente	5,2	3,9	21,4	14,8	27,8	7,3	13,0	6,6
Forță motrice (mii H.P.)	103	126	195	34	48	10	17	13
Procente	18,9	23,1	35,7	6,2	8,8	1,8	3,1	2,4

Enciclopedia României, vol.III, București, 1940, p. 824

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

XI. ROMÂNIA ÎN RELAȚIILE INTERANAȚIONALE

11.1. ROMÂNIA ȘI SOCIETATEA NAȚIUNILOR

11.1.1. Pactul Societății Națiunilor

(Versailles, 28 iunie 1919)

Înaltele Părți Contractante, considerând că, pentru a dezvolta cooperarea între națiuni și pentru a le garanta pacea si siguranța, este necesar să se accepte anumite obligațiuni, de a nu recurge la război, să se întreţină la lumina zilei relaţiuni internaționale bazate pe justiţie şi onoare, să se observe riguros prescripţiunile dreptului internațional, recunoscute de aci înainte ca regulă de conducere efectivă a guvernelor, să se facă să domnească dreptatea şi să se respecte cu sfințenie toate obligațiile tratatelor, în raporturile mutuale dintre popoarele organizate.

Adoptă prezentul Pact, care instituie Societatea Națiunilor.

Art. 1. Sunt membri originari ai Societății Națiunilor, acei dintre semnatari al căror nume figurează în anexa prezentului Pact, precum şi statele, de asemenea numite în Anexă, care vor fi aderat la prezentul Pact fără nici o rezervă, prin o declarațiune, depusă la Secretariat în cursul celor două luni de la intrarea în vigoare a Pactului şi despre care se va face notificarea celorlalți membrii ai Societății.

Orice Stat, Dominion sau Colonie care se guvernează liber şi care nu este menţionat în Anexă, poate deveni membru al Societății, dacă admiterea sa este pronunțată de cele două treimi ale Adunării, cu condiţia să dea garanţii efective de intenția sa sinceră de a observa angajamentele sale internaționale și de a accepta regulamentul stabilit de Societate, în ceea ce priveşte forțele şi armamentele sale militare, navale şi aeriene.

Orice membru al Societății poate, după o prealabilă înştiinţare făcută cu doi ani mai înainte, să se retragă din Societate, cu condiţia de a fi îndeplinit, în acel moment, toate obligațiunile sale internaționale, inclusiv cele prevăzute în prezentul Pact.

Art. 2. Acțiunea Societății, astfel cum este definită în prezentul Pact, se exercită de o Adunare şi de un Consiliu asistați de un Secretariat permanent.

Art. 3. Adunarea se compune din reprezentanţi ai membrilor Societății. Ea se întrunește la epoci fixate şi la orice alt moment, dacă împrejurările o cer, la sediul Societății sau în vreun alt loc care va putea fi desemnat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Adunarea are căderea de a se pronunţa asupra oricărei chestiuni care intră în sfera de activitate a Societăţii sau care atinge pacea lumii.

Fiecare membru al Societăţii nu poate avea mai mult de trei reprezentanţi în Adunare şi nu dispune decât de un vot.

Art. 4. Consiliul se compune din reprezentanţi ai principalelor Puteri Aliate şi Asociate, precum şi din reprezentanţi ai altor patru membri ai Societăţii. Aceşti patru membri ai Societăţii sunt desemnaţi în mod liber, de Adunare, şi la datele ce va crede de cuviinţă ...

Cu aprobarea majorităţii Adunării, Consiliul poate desemna pe alţi membri ai Societăţii a căror reprezentare în Consiliu va fi de aici înainte permanentă.

El poate, cu aceeaşi aprobare, să sporească numărul membrilor Societăţii care vor fi aleşi de Adunare pentru a fi reprezentaţi în Consiliu.

Consiliul se întruneşte când o cer împrejurările şi cel puţin o dată pe an, la sediul Societăţii, sau în orice alt loc care va putea fi desemnat.

Orice chestiune intrând în sfera de activitate a Societăţii sau privitoare la pacea lumii e de căderea Consiliului.

Orice membru al Societăţii care nu este reprezentat în Consiliu este invitat să trimită un reprezentant, spre a lua parte în Consiliu, atunci când o chestiune care îl interesează în particular e adusă înaintea Consiliului.

Fiecare membru al Societăţii reprezentat în Consiliu nu dispune decât de un vot şi nu are decât un singur reprezentant.

Art. 5. Afară de vreo dispoziţiune hotărât contrară acestui Pact, sau clauzelor prezentului tratat, hotărârile Adunării sau ale Consiliului sunt date de unanimitatea membrilor Societăţii reprezentaţi la Adunare...

Art. 6. Secretariatul permanent este stabilit la sediul Societăţii. El se compune dintr-un Secretar general, din secretari şi din personalul necesar.

Cel dintâi Secretar general e desemnat prin Anexă. În urmă, Secretarul general va fi numit de Consiliu, cu aprobarea majorităţii Adunării...

Art. 7. Sediul Societăţii este stabilit la Geneva.

Consiliul poate, la orice moment, să hotărască stabilirea sediului în orice alt loc.

Toate funcţiunile Societăţii sau ale serviciilor care depind de ea, inclusiv Secretariatul, sunt egal accesibile bărbaţilor şi femeilor.

Reprezentanţii membrilor Societăţii şi agenţii acesteia se bucură în exerciţiul funcţiunilor lor de privilegiile şi imunităţile diplomatice.

Clădirile şi terenurile ocupate de Societate, de serviciile sau de întrunirile ei sunt inviolabile.

Art. 8. Membrii Societăţii recunosc că menţinerea păcii cere reducerea armamentului naţional la minimul compatibil cu siguranţa naţională şi cu executarea obligaţiunilor internaţionale impuse printr-o acţiune comună.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Consiliul, ţinând seama de situaţiunea geografică şi de condiţiunile speciale ale fiecărui Stat, pregăteşte planurile acestei reduceri, în vederea examinării şi deciziunii diverselor guverne.

Aceste planuri trebuie să facă obiectul unei examinări şi, dacă e nevoie, al unei revizuiri cel puţin la fiecare zece ani.

După adoptarea lor de diversele guverne, limita armamentelor astfel fixată nu poate fi depăşită fără consimţământul Consiliului...

Art. 9. O comisiune permanentă va fi formată pentru a da Consiliului avizul său asupra executării dispoziţiunilor articolelor 1 şi 8, în mod general asupra chestiunilor militare, navale şi aeriene.

Art. 10. Membrii Societăţii îşi iau îndatorirea să respecte şi să menţină în contra oricărei agresiuni externe integritatea teritorială şi independenţa politică existentă a tuturor membrilor Societăţii. În caz de agresiune, Consiliul avizează asupra mijloacelor de a asigura executarea acestei obligaţiuni.

Art. 11. Se declară în mod hotărât că orice război sau ameninţare de război, fie că ar atinge direct sau nu pe unul dintre membrii Societăţii, interesează întreaga Societate şi că aceasta trebuie să ia măsurile proprii pentru a salva în mod eficace pacea Naţiunilor. În asemenea caz, Secretarul general convoacă imediat Consiliul, la cererea oricărui membru al Societăţii.

În afară de aceasta, se mai declară că orice membru al Societăţii are dreptul să atragă, în mod amical, atenţiunea Adunării sau a Consiliului asupra oricărei împrejurări de natură să atingă relaţiunile internaţionale şi care ameninţă în urmă să tulbure pacea, sau buna înţelegere între naţiuni, de care depinde pacea.

Art. 12. Toţi membrii Societăţii convin că, dacă se iveşte între ei un diferend susceptibil să aducă o ruptură, îl vor supune fie procedurii arbitrajului, fie examinării Consiliului. Ei mai convin că, în nici un caz, nu trebuie să recurgă la război înainte de expirarea unui termen de trei luni după darea sentinţei arbitrilor sau după raportul Consiliului.

În toate cazurile prevăzute la acest articol, sentinţa arbitrilor trebuie să fie dată într-un timp util, iar raportul Consiliului trebuie să fie întocmit în cursul celor 6 luni, cu începere din ziua când diferendul a fost adus la cunoştinţa lui.

Art. 13. Membrii Societăţii convin că, dacă s-ar ivi intre ei un diferend susceptibil, după părerea lor, de o soluţie arbitrară şi dacă acestui diferend nu i se poate pune capăt în mod satisfăcător, pe cale diplomatică, chestiunea va fi supusă în întregime arbitrajului.

Printre diferendele care sunt în general susceptibile de o soluţiune arbitrară se declară: toate diferendele privitoare la interpretarea unui tratat, la orice chestiune de drept internaţional, la orice fapt care dacă s-ar realiza ar constitui ruptura unui angajament internaţional, precum şi diferendele relative la întindere sau la natura reparaţiunilor datorate pentru o asemenea ruptură.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Curtea de arbitraj căreia îi este supusă chestiunea este Curtea indicată de Părţi sau prevăzută în convenţiunile lor anterioare...

Art. 14. Consilul este însărcinat să prepare un proiect de Curte permanentă de justiţie internaţională şi să-l supună membrilor Societăţii. Această Curte va fi competentă de a judeca toate diferendele cu caracter internaţional ce Părţile i le vor supune. Ea va da, de asemenea, avize consultative asupra oricărui diferend sau oricărui punct ce va fi adus înaintea ei de către Consiliu sau de Adunare.

Art. 15. Dacă se iveşte între membrii Societăţii un diferend susceptibil de a atrage după sine o ruptură şi dacă acest diferend nu este supus arbitrajului prevăzut prin articolul 13, membrii Societăţii convin să-l aducă în faţa Consiliului. În acest scop este de ajuns ca unul dintre ei să aducă acest diferend la cunoştinţa Secretarului general, care ia orice dispoziţiuni în vederea unei anchete şi a unei examinări complete...

Art. 16. Dacă un membru al Societăţii recurge la război contra angajamentelor luate prin articolele 12, 13 sau 15 este *ipso facto* considerat că a comis un act de război în contra tuturor celorlalţi membrii ai Societăţii. Aceştia se îndatorează să rupă imediat cu el orice relaţiuni comerciale sau financiare, să interzică orice raporturi între naţionalii lor şi aceia ai Statului care a călcat Pactul, şi să facă să înceteze orice comunicaţiuni financiare, comerciale sau personale între naţionalii acestui Stat şi aceia ai oricărui alt Stat membru sau nu al Societăţii.

În acest caz, Consiliul are datoria de a recomanda diferitelor guverne interesate efectivele militare, navale sau aeriene cu care membrii Societăţii vor contribui, fiecare în parte, la forţele armate destinate pentru respectarea angajamentelor Societăţii.

Membrii Societăţii mai convin, în afară de aceasta, de a-şi da sprijin reciproc pentru aplicarea măsurilor economice şi financiare ce urmează a se lua în virtutea prezentului articol, pentru a reduce la minimum pierderile şi neajunsurile ce ar putea rezulta. Îşi dau, de asemenea, sprijin reciproc pentru a rezista împotriva oricărei măsuri speciale îndreptate în contra unuia dintre ei, de către Statul care a călcat Pactul.

Ei iau dispoziţiunile necesare pentru a înlesni trecerea prin teritoriul lor a forţelor oricărui membru al Societăţii, care ia parte la o acţiune comună pentru a obţine respectarea angajamentelor luate de Societate.

Poate să fie exclus din Societate orice membru care s-a făcut vinovat de violarea vreunuia din angajamentele ce rezultă din Pact. Excluderea este pronunţată prin votul tuturor celorlalţi membri ai Societăţii reprezentaţi în Consiliu.

Art. 17. În caz de diferend între două State, dintre care numai unul singur este membru al Societăţii sau între două State care nu fac parte din Societate, Statul sau Statele care nu sunt membri ai Societăţii sunt invitate să se supună

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

obligaţiunilor impuse membrilor ei, pentru soluţionarea diferendului în condiţiunile socotite drepte de Consiliu. Dacă această invitaţie este primită, dispoziţiunile articolelor 12-16 se aplică sub rezerva modificărilor considerate ca necesare de Consiliu.

Din momentul trimiterii acestei invitaţiuni, Consiliul deschide o anchetă asupra împrejurărilor diferendului şi propune măsura care i se pare cea mai nimerită şi cea mai eficace în acea împrejurare.

Dacă Statul invitat refuză să primească obligaţiunile de membru al Societăţii, în scopul soluţionării diferendului, Consiliul poate să ia toate măsurile şi să facă orice propuneri de natură a preveni ostilităţile şi de a pune capăt conflictului.

Art. 18. Orice tratat sau angajament internaţional încheiat în viitor de un membru al Societăţii va trebui să fie imediat înregistrat de Secretariat şi publicat de el cât mai curând posibil. Nici unul dintre aceste tratate sau angajamente internaţionale nu va fi obligatoriu înainte de a fi fost înregistrat.

Art. 19. Adunarea poate din când în când să invite pe membrii Societăţii ca să procedeze la o nouă examinare a tratatelor devenite inaplicabile, precum şi a situaţiunilor internaţionale a căror menţinere ar putea să pună în pericol pacea lumii.

Art. 20. Membrii Societăţii recunosc, fiecare în ce-l priveşte, că prezentul Pact abrogă orice obligaţiuni sau înţelegeri *inter se*, incompatibile cu dispoziţiunile sale şi se leagă în mod solemn să nu mai contracteze în viitor altele de acest fel.

Dacă înainte de intrarea sa în Societate un membru a luat asupră-şi obligaţiuni incompatibile cu dispoziţiunile Pactului, dânsul trebuie să ia măsuri imediate pentru a se desface de aceste obligaţiuni.

Art. 21. Angajamentele internaţionale, precum sunt tratatele de arbitraj şi înţelegerile regionale, ca şi doctrina lui Monroe[1], făcute în vederea menţinerii păcii, nu sunt considerate ca incompatibile cu nici una din dispoziţiunile prezentului Pact.

Art. 22. Principiile următoare se aplică coloniilor şi teritoriilor care în urma războiului au încetat de a fi sub suveranitatea Statelor care le guvernau mai înainte şi care sunt locuite de popoare încă incapabile de a se conduce ele însele, date fiind condiţiunile deosebit de grele ale lumii moderne. Bunăstarea şi dezvoltarea acestor

[1] Declaratie de principiu a politicii americane cuprinsă în paragrafele 7, 48 şi 49 ale mesajului către Congres, din 2 decembrie 1823, al preşedintelui S.U.A., James Monroe. Rolul principal în elaborarea doctrinei l-a jucat secretarul de stat John Qiuncy Adams (succesorul la preşedinţie al lui James Monroe). Formula *"America pentru americani"*, care sintetizează conţinutul doctrinei, era îndreptată împotriva încercărilor de imixtiune ale puterilor europene în problemele emisferei occidentale, dar, pe de altă parte, ea exprima din ce în ce mai mult tendinţa S.U.A. de a-şi asigura dominaţia pe continentul american.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

popoare formând o misiune sfântă a civilizației, este necesar să se încorporeze în prezentul Pact garanții pentru îndeplinirea acestei misiuni.

Cea mai bună metodă pentru realizarea în mod practic a acestui principiu este de a încredința tutela acestor popoare națiunilor mai înaintate care, prin resursele, experiența sau poziţiunea lor geografică sunt cele mai în măsură să-şi ia această răspundere şi care consimt să o primească: ele ar exercita această tutelă în calitate de mandatare şi în numele Societății.

Caracterul mandatului trebuie să difere, după gradul de dezvoltare al poporului, după situația geografică a teritoriului, după orice alte circumstanțe asemănătoare...

Art. 23. Sub rezerva şi conform dispozițiunilor convențiunilor internaționale, actualmente în ființă sau care se vor încheia ulterior, membrii Societății:

a) îşi vor da toată silința de a asigura şi a menține condițiuni de muncă echitabile şi umane pentru bărbat, femeie şi copil pe teritoriile lor proprii precum şi în toate țările asupra cărora se întind relaţiunile lor comerciale şi industriale, şi în acest scop, de a înființa şi a întreține organizaţiuni internaționale necesare;

b) au îndatorirea de a asigura un tratament echitabil pentru populaţiunile indigene în teritoriile supuse administrațiunii lor;

c) însărcinează Societatea cu controlul general al acordurilor relative la comerțul de femei şi copii, al traficului de opium şi alte toxice vătămătoare;

d) însărcinează Societatea cu controlul general al comerțului de arme şi de munițiuni cu țările unde controlul acestui comerț este indispensabil interesului comun;

e) vor lua dispozițiunile necesare pentru a asigura garantarea şi menținerea libertății comunicațiunilor şi tranzitului, precum şi un echitabil tratament pentru comerțul tuturor membrilor Societății, rămânând bineînțeles că nevoile speciale ale regiunilor devastate în timpul războiului din 1914-1918 vor trebui să fie luate în considerare;

f) îşi vor da toată silința de a lua măsuri de ordin internațional, pentru a preveni şi combate bolile.

Art. 24. Toate birourile internaționale anterior înființate prin tratate colective vor fi, sub rezerva consimțământului Părților, puse sub autoritatea Societății. Oricare alte birouri internaționale şi orice comisiuni pentru reglementarea afacerilor de interes internațional, care vor fi create ulterior, vor fi puse sub autoritatea Societății.

Pentru orice chestiuni de interes internațional, stabilite prin convențiuni generale, dar nesupuse controlului unor comisiuni sau birouri internaționale, Secretariatul Societății va trebui, dacă Părțile o cer şi dacă Consiliul consimte, să adune şi să distribuie toate informațiunile folositoare şi să dea tot ajutorul necesar sau dorit.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Consiliul poate decide ca printre cheltuielile Secretariatului să intre şi acelea ale oricărui birou sau comisiune puse sub autoritatea Societăţii.

Art. 25. Membrii Societăţii îşi iau îndatorirea de a încuraja şi favoriza înfiinţarea şi cooperarea organizaţiunilor voluntare naţionale ale Crucii Roşii, autorizate în regulă, care au obiect îndreptarea sănătăţii, apărarea preventivă în contra bolii şi alinarea suferinţei în lume.

Art. 26. Modificările Pactului de faţă vor intra în vigoare din momentul ratificării lor de către majoritatea acelora ai cărei reprezentanţi formează Adunarea.

Oricare membru al Societăţii este liber a nu primi amendamentele aduse Pactului, în care caz el încetează de a mai face parte din Societate.

ANEXĂ

I. Membrii originari ai Societăţii Naţiunilor semnatari ai Tratatului de Pace

Statele Unite ale Americii
Belgia
Bolivia
Brazilia
Imperiul Britanic
Canada
Australia
Africa de Sud
Noua-Zeelandă
India
China
Cuba
Ecuador
Franţa
Grecia
Guatemala
Haiti
Hegeaz
Honduras
Italia
Japonia
Liberia
Nicaragua
Panama
Peru
Polonia
Portugalia
România
Statul Sârbo-Croato-Sloven
Siam
Cehoslovacia
Uruguay

State invitate a adera la Pact:

Argentina
Chile
Columbia
Danemarca
Spania
Norvegia
Ţările-de-Jos
Persia
Salvador
Suedia
Elveţia
Venezuela

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

II. Primul secretar general al Societății Națiunilor, Sir James Eric Drummond[1].

Alexandru Vianu, Constantin Bușe, Zorin Zamfir, Gh.Bădescu, ***Relații internaționale în acte și documente, vol.I. 1917-1939***, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1974, pp. 17-25

11.1.2. Atitutidinea forțelor politice din România față de Societatea Națiunilor

Pactul, în forma sa definitivă, a fost aprobat la 28 aprilie 1919 și semnat din partea României de N. Titulescu și dr. Ioan Cantacuzino, ambii remarcându-se ulterior ca slujitori fideli și de prestigiu ai forumului genevez. [...]

În cercurile politice și în opinia publică din România, ecoul înființării Societății Națiunilor a fost puternic și, în ansamblu, favorabil. El a fost exprimat nuanțat și cu prudență, cu realism și spirit critic, constructiv. Nu a fost vorba de "o totală" și "oarbă" încredere, manifestată "la înălțimea credinței religioase", cum eronat apreciază unii istorici străini, când se referă la poziția unor state mici și mijlocii din zonă.

Dezbaterile prilejuite în Parlament de ratificarea Pactului evidențiau însemnătatea pe care o acordau românii noii instituții care era așteptată "de milioane de cetățeni ai lumii întregi, ca o speranță pentru progresul umanității, în viitor". În ședința Senatului, din 14 august 1920, Take Ionescu, ministrul de externe, releva că, înființând Societatea Națiunilor "popoarele aliate își propun să facă războiul cât mai rar, să facă să domine prescripțiile dreptului internațional, să facă să domine dreptatea și respectul tratatelor". El arăta că acționând în sensul prevederilor din Pact, "omenirea merge spre o oarecare restrângere a suveranității oricărui stat, în folosul general" și că, spre deosebire de alianțele din trecut, Liga, fiind o organizație foarte largă, cu deschidere spre universalitate, "e greu ca ea să se transforme într-o mașină de opresiune în contra vreunuia dintre membri".

În numele socialiștilor, deputatul George Grigorovici, în ședința Senatului din 29 iunie 1920, aprecia că "ideea Societății Națiunilor a fost ideea cea mai sănătoasă, fiindcă discuția se va face acolo și într-un alt loc, iar cu cât curentul va fi mai democratic, cu atât va fi mai bine pentru noi"; el cerea ca prin forumul genevez să se realizeze "un contact cu popoarele, nu cu clasele diriguitoare" sperând ca "statele care compun Societatea Națiunilor, pe zi ce trece vor deveni mai democrate".

---

[1] Sir James Eric Drummont (Lort Perth), fost secretar particular al primului ministru al Marii Britanii, a îndeplinut funcția de Secretar general al Societății Națiunilor în anii 1919-1933.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Partidele şi grupările politice din ţară au salutat apariţia Pactului şi au înscris în programul lor, ca un deziderat esenţial, colaborarea cu forumul păcii.

Partidul Naţional Liberal, forţa politică cea mai puternică şi mai influentă a burgheziei româneşti, în *Manifestul către alegători*, din octombrie 1919, vedea în Liga Naţiunilor un instrument, pentru a menţine, dezvolta şi consolida "legăturile consfinţite în război", de a realiza o politică de amplă colaborare, dar în "această conlucrare, să se stabilească un acord al acestor interese", în aşa fel, încât să se ţină seama "şi de legitima voinţă a românilor de a-şi menţine neştirbită suveranitatea statului". Explicând mai pe larg poziţia partidului, cercul de studii liberale arăta, în mai 1919, când Pactul era viu comentat în lume: "dacă Societatea Naţiunilor nu este o operă perfectă, este în orice caz un prim pas, făcut spre a întrona pacea în omenire... Opera începută este perfectibilă: nimeni şi nimic nu se va putea opune în viitor triumfului acestei idei". În concepţia liberalilor, Liga Naţiunilor "însemna, în fond, o revoltă a întregii lumi civilizate în contra militarismului". De aceea, în pofida unor critici serioase, formulate în primii ani, rămânând statornici încrederii în posibilitatea perfecţionării acestei instituţii, în programul lor din 1930, liberalii scriau că partidul lor "vede în dezvoltarea principiilor Societăţii Naţiunilor şi de solidaritate internaţională şi europeană, cea mai bună chezăşie pentru pacea şi propăşirea popoarelor". Cum liberalii au dominat perioada stabilizării, concepţia lor a fost urmată şi de acţiuni practice în acest sens, după cum se va vedea pe parcursul lucrării.

Partidul Naţional Român care prin fuziunea cu Partidul Ţărănesc avea să devină cel de al doilea partid important al burgheziei, în programul din 29 aprilie 1920, scria: "în politica externă, P.N.R. crede şi e convins că diferendele dintre popoare trebuie rezolvate numai pe cale paşnică, prin supunerea lor judecăţii Societăţii Naţiunilor, a cărei misiune o va răspândi şi întări tot mai mult în conştiinţa poporului român, aşa cum a pornit din aspiraţiile pacifiste ale întregii umanităţii". Propunându-şi să militeze pentru a armoniza politica României cu "politica marilor democraţii occidentale" şi cu "statele interesate" în organizarea şi menţinerea păcii, P.N.R. se angaja să lupte pentru înlăturarea conflictelor armate din viaţa internaţională şi "cu concursul Ligii Naţiunilor" să admită "războiul numai pentru cazul de legitimă apărare a integrităţii naţionale şi a hotarelor ţării".

Partidul Conservator Democrat, deşi într-un proces de declin, acţionând încă sub aureola şefului său, Take Ionescu, aprecia, în programul din 22 octombrie 1919, că "întemeierea Ligii Naţiunilor este şi mai ales va fi o garanţie solidă pentru libertatea şi integritatea tuturor". Programul mai preciza că alianţele în cadrul Ligii sunt permise "cu condiţia să fie defensive şi publice"; programul releva necesitatea realizării unor alianţe între România, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia şi Grecia, "precum şi alţii dintre vecinii

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

noştri" pentru a se crea un "bloc de peste 75 de milioane de locuitori" care "ar constitui o mare putere şi atât în Liga Naţiunilor, cât şi în toate celelalte legături internaţionale, ar pretinde şi ar obţine drepturile unei mari puteri".

Partidul Social-Democrat din România, în programul adoptat în 1927, preconiza promovarea unei politici de pace cu toate popoarele, desfiinţarea diplomaţiei secrete, democratizarea Ligii Naţiunilor, lupta împotriva tuturor alianţelor cu caracter agresiv şi militar, dezarmare generală, arbitraj internaţional obligatoriu, independenţa ţării faţă de marile puteri imperialiste spre a nu mai fi târâtă în conflictele războinice şi anularea datoriilor de război.

Presa vremii sublinia ideea că înfiinţarea Ligii era o inovaţie în relaţiile dintre state şi răspundea mai ales aspiraţiilor statelor mici şi mijlocii, forţelor progresiste şi iubitoare de pace din toată lumea. "Viabil sau nu, aceasta se va vedea", scria cotidianul *"Adevărul"*; "dar dacă acest nou organism al politicii internaţionale nu ar prezenta decât forţa morală a păcii şi a voinţei popoarelor de a nu mai fi târâte în războaie nimicitoare, pe temeiul unor tratate secrete şi încă, Societatea Naţiunilor marchează o revoluţie în politica internaţională". Apreciind noul organism ca o încununare a unor aspiraţii mai vechi, cotidianul *"Universul"* scria: "Lumea a visat dintotdeauna, de când e ea, o Societate a Naţiunilor". Pentru statele mici şi mijlocii, înfiinţarea Ligii înseamnă dreptul de a fi, pentru că, sublinia liderul Partidului Ţărănesc, economistul Virgil Madgearu, "ţările mici au un interes mai mare să existe o puternică Ligă a Naţiunilor decât statele mari. Statele mai mari au găsit întotdeauna prilej de înţelegere reciprocă pentru exploatarea celor mici. Numai când statele mici vor avea asigurarea păcii de la o Ligă a Naţiunilor ca să-şi dezvolte opera de civilizaţie, numai atunci vor putea exprima şi aspiraţiile înaintea acestui parlament internaţional".

Pentru România, Societatea Naţiunilor putea deveni instrumentul prin care să-şi apere, pe plan mondial, unitatea statală realizată după îndelungate şi grele sacrificii; de aceea, cu toate defectele noii instituţii, "a o privi cu scepticism, a-i opune neîncrederea, atâta timp cât constituie forţa contractuală admisă de control şi judecată asupra diferendelor dintre naţiuni este a-şi tăia singură craca de sub picioare".

În viziunea opiniei publice din România, paternitatea Ligii nu trebuie redusă la câteva persoane: "Nu e nici Leon Bourgeois, inventatorul acestei instituţii, nici Wilson. În fiecare zi se descoperă noi scripte în care se descifrează concepţia aceasta elementară, a înfrăţirii popoarelor". Liga nu s-a născut din "ambiţii", din "convingeri şi impulsuri personale", ci "ea, scria juristul Nicolae Daşcovici în revista *"Societatea de mâine"*, corespundea năzuinţelor adânci ale tuturor naţiunilor, fie beligerante, fie neutre".

Mihai Iacobescu, ***România şi Societatea Naţiunilor. 1919-1929***, Bucureşti, Editura Academiei, 1988, pp. 113-116

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

11.1.3. Declarația lui Nicolae Titulescu în fața Subcomisiei pentru reglementarea pașnică a diferendelor internaționale

(Geneva, 19 septembrie 1925)

Acordurile regionale sunt prevăzute, ce-i drept, de către Pact; natura lor este profund diferită de aceea a alianțelor militare dinainte de război. Acordurile regionale sunt însă acte ce trebuie să fie negociate de la guvern la guvern. Societatea Națiunilor se mărginește de a le înregistra, după ce s-a convins că ele nu contravin principiilor Pactului.

Este oare aceasta tot ce trebuie să cerem de la Societatea Națiunilor? Este oare, în special, singurul rol ce i se poate atribui atunci când speranțele din anul trecut făceau din Liga Națiunilor pivotul păcii mondiale?

Îmi pare că nu.

Este adevărat că Liga Națiunilor are de partea sa viitorul și Pactul. Însă viitorul fără alte precizări riscă de a fi confundat cu o ideologie fără influență practică imediată. Iar Pactul -, care constituie o chartă a păcii mult mai importantă decât se presupune -, este considerat, de unii, că ar conține maximum de obligații ce ei și-ar putea asuma, iar alții ca un instrument care trebuie completat și fortificat - și aceia ai Pactului pur și simplu așa cum există și astăzi. [...]

Diferențierele între frontiere - diferențieri pe care poate nimeni nu le dorește, dar care, în aparență cel puțin, pot fi create prin simpla succesiune în timp a acordurilor regionale apropiate - justificau, gândesc, temerile mele din trecut și dorința pe care o aveam de a vedea zidindu-se mai mărunt pentru a construi mai solid.

Faptele sunt însă fapte. Nu servește la nimic de a ne împotrivi lor. [...]

Din aceste motive, revenind la ideea mea de anul trecut, m-am hotărât să vă rog de a binevoi să acceptați următoarele:

"Să se propună Adunării de a invita Consiliul să constituie un comitet de studii, care să cerceteze dacă este posibil să se lege între ele acordurile regionale deja intervenite, sau cele care vor fi încheiate în viitor, Comitetul acesta inspirându-se din marile principii de arbitraj, siguranță și dezarmare și din ideea că, statele membre ale Ligii Națiunilor, care nu doresc să-și asume alte obligațiuni decât cele stipulate în Pact, să aibă facultatea de a limita obligațiunile lor suplimentare de asistență, la ceea ce vor considera - în deplina lor suveranitate - just și posibil în momentul agresiunii".

Această propunere îmi pare că ține cont de preocupările de azi și în special de următoarele:

a) De a nu decide nimic, însă de a studia de pe acum o posibilitate;

b) De a afirma credința noastră în marile principii care au întrunit asentimentul unanim al națiunilor și care, orice s-ar spune, vor rămâne stăpâne ale vieții internaționale de mâine;

c) De a da Ligii Națiunilor, de pe acum, un rol precis, demn de înaltele sale misiuni;

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

d) De a da fără întârziere şi într-o formă clară, ţărilor care nu doresc să-şi asume alte obligaţii decât cele din Pact, asigurările necesare că, în afară de Pact, ele vor avea libertatea de a decide în deplină suveranitate, ceea ce le pare just şi posibil în domeniul agresiunii;

e) De a da ţărilor care nu pot spera încheierea imediată a unor acorduri regionale în vederea tuturor eventualităţilor, protecţiunea psihologică ce va decurge, pe de o parte din incertitudinea în care se va găsi agresorul, din lipsa unei cunoaşteri exacte a felului în care statele vor exercita obligaţiunile facultative de asistenţă, iar pe de altă parte, protecţiunea psihologică ce se degajează, din simplul fapt al universalităţii Ligii Naţiunilor.

Universalitatea nu înseamnă identitate de legături. Precum există state membre ale Ligii Naţiunilor care sunt separate prin distanţe diferite, tot astfel pot şi trebuie să facă parte din comunitatea internaţională – care se va ridica împotriva agresorului - acele ţări care sunt mai mult sau mai puţin legate între ele.

Nicolae Titulescu, ***Discursuri***, Studiu introductiv, texte alese şi adnotări Robert Deutsch, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967, pp. 264-267

11.1.4. "Dinamica păcii"; conferinţa rostită de Nicolae Titulescu în Reichstag

(Berlin, 6 mai 1929)

Se poate ca omenirea să nu fi dobândit încă pacea, dar ea se îndreaptă către pace. Pacea este, într-adevăr, un fenomen de mişcare. Este un lucru viu care se înfăptuieşte treptat. Pacea nu înseamnă odihnă, nu înseamnă delăsare. Pacea nu este decât un scop, nu e decât o direcţie. Dar "în direcţie zace împlinirea, iar drumul este străbătut din clipa în care ai paşit pe el".

Totul este să asiguri ritmul înaintării!

Dacă vrem să împingem înainte cu cât mai puţine zguduituri un obiect material spre un punct determinat, care sunt oare factorii pe care trebuie să-i luăm în considerare? Ei sunt în număr de patru: slăbirea rezistenţei care produce fricţiunea; existenţa unei forţe care dă naştere mişcării; eliminarea oricărei forţe contrare care ar putea să dea altă fază mişcării iniţiale; timpul.

Dinamica păcii este supusă aceloraşi legi!

Slăbirii rezistenţei care produce fricţiunea îi corespunde organizarea păcii prin legile internaţionale; forţei care dă naştere mişcării îi corespunde cea mai mare forţă mondială, care se numeşte gândirea; înlăturării forţelor care ar putea împiedica mişcarea iniţială îi corespunde necesitatea de a pune legea internaţională acceptată deasupra oricărei necesităţi subiective, oricare ar fi aceasta; rămâne, în sfârşit, factorul comun timpul, care numai el singur permite, în sistemul ritmului, adaptarea intereselor contrare ce caracterizează evoluţia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Dispunem în starea actuală a lumii de elementele care ne îngăduie să nădăjduim într-o mişcare ritmică a relaţiilor umane către un stadiu în care forţa brutală să piardă din ce în ce mai mult din preponderenţa în reglementarea conflictelor dintre naţiuni.

Cred cu adevărat acest lucru, dar cu condiţia să ne pătrundem de semnificaţia, aş zice chiar de valoarea simbolică a realizărilor obţinute, şi să îndeplinim marile datorii pe care ele le impun. [...]

Pentru a împiedica războiul ca fenomen social trebuie să începem prin a stăvili războiul ca instituţie legală. Acest prim scop trebuie să răspundă noilor legi internaţionale care organizează pacea. [...]

Departe de mine gândul de a respinge criticile aduse instituţiei de la Geneva, care reprezintă o perpetuă devenire şi care nu are nevoie să fie apărată de mine. Voi fi mai concis şi voi spune: chiar dacă Societatea Naţiunilor ar avea toate păcatele ce i se impută, nu dispunem de o altă organizaţie care să-i poată fi substituită. Ea este rezultatul unei convenţii încheiate de 54 de state. Organizarea sa constituţională nu poate fi mereu adusă în discuţie fără să riscăm să pierdem şi puţinul pe care l-am dobândit. Numai în cadrul Societăţii Naţiunilor şi al legilor sale se poate acţiona pentru a stabili relaţii internaţionale pe bazele de justiţie şi utilitate ce se cer azi. Numai în cadrul Societăţii Naţiunilor şi al legilor sale se poate realiza dinamica mişcării. În afara ei şi împotriva ei nu se poate practica decât dinamica prăbuşirii. Între un mecanism defectuos organizat în vederea păcii şi război, alegerea mea se îndreaptă spre primul. Şi nici o altă alegere nu este posibilă de la semnarea Convenţiei de la Paris. Spunând aceasta, nu mă mărginesc să repet public o obligaţie legal asumată. Îmi exprim aici convingerea mea profundă, care se sprijină pe constatarea că războiul nu este niciodată, dar într-adevăr niciodată, soluţia unui conflict. Războiul, în cazul cel mai bun, adică războiul victorios, nu poate decât schimba termenii problemei; nemulţumitul de mâine va lua locul nemulţumitului de astăzi. Unui război dus în numele dreptăţii îi va urma un alt război dus în numele justiţiei. Şi aşa la nesfârşit. Şi cu ce preţ? Cu un preţ imens plătit de întreaga comunitate internaţională pentru motivele subiective ale unuia sau mai multora din membrii săi. [...]

Este sigur că nimeni nu-şi închipuie că pacea perpetuă a fost instaurată pe pământ prin ceea ce a fost realizat până acum. Ar fi să credem că sarcina pe care omenirea este chemată s-o îndeplinească a şi fost dusă la bun sfârşit în câţiva ani prin câteva semnături. Dar, pe de altă parte, se poate oare contesta faptul că legea internaţională este factorul cel mai important în realizarea scopului urmărit? Un răspuns hotărât, categoric la această întrebare se impune înainte de a trece la altă problemă. Dacă nu legii internaţionale îi revine misiunea de a stabili pacea, ce altă metodă ar trebui folosită oare dacă nu forţa urmărind un scop de dominare?

Şi dacă excludem pe aceasta din urmă ca inacceptabilă, care este prima lege internaţională ce trebuie stabilită dacă nu aceea prin care dreptul la război

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

ca fapt în sine este abolit? Fără îndoială, legi de organizare pe tărâmurile cele mai diverse: economic, cultural, financiar, militar, politic. Fiecare dintre aceste legi își are condițiile proprii care determină realizarea ei. *Dar, de regulă, legile nu pot fi elaborate decât de o colectivitate care crede în pace.*

Cum vor putea fi înfăptuite aceste legi dacă se subminează în mod sistematic încrederea în legea fundamentală ce condiționează pe toate celelalte către care năzuim? Cum vor putea fi vreodată posibile acestea din urmă dacă tăgăduim orice eficacitate legilor internaționale în sine?

Suntem prinși într-un cerc vicios diabolic, din care nu se poate ieși decât printr-un act rațional sau printr-o catastrofă. [...]

Nu cunosc eroare mai periculoasă, influență mai nefastă decât exagerarea puterii magice a forței în funcționarea legilor cu caracter intern și transpunerea acestei exagerări în domeniul dreptului internațional pentru a justifica concluziile cele mai amăgitoare. Toate aceste teorii sunt expresia unei superficialități antropomorfice în cel mai înalt grad. [...]

Există o putere superioară forței, și aceasta este conștiința unei solidarități umane, iar a o proclama nu înseamnă a vorbi în vânt, înseamnă a lua contact cu singura realitate care există și care - pentru că se crede îndeobște că poate fi violată fără urmări, pentru că niciodată nu sunt studiate reacțiile ei implacabile, pentru că este invizibilă pentru toți cei care cred că viața nu este alcătuită decât din lucruri care se numără, se cântăresc sau se măsoară – este socotită ca inexistentă.

Atingem în acest fel punctul esențial care determină dinamica păcii, limitele ei și mecanismul care permite ca ele să fie împinse la infinit prin sistemul realizărilor pe etape.

În opera organizatorilor actuali ai păcii își găsește expresia aproape tot ceea ce în conștiința publică actuală a atins un grad de maturitate. Prin aceasta ea rezistă victorios criticilor care se ridică fie din dreapta, fie din stânga.

Nicolae Titulescu, ***Discursuri***, pp. 319-333

11.2. SISTEMUL DE ALIANȚE

11.2.1. Convenția de alianță defensivă între România și Polonia

(3 martie 1921)

Ferm hotărâți de a salvargda pacea câștigată cu prețul atâtor sacrificii, Majestatea Sa regele României și șeful de stat al Republicii Poloniei s-au înțeles spre a încheia o Convențiune de alianță defensivă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

În acest scop, ei au numit drept plenipotenţiari ai lor: [...] care, după ce şi-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună şi cuvenită formă, s-au înţeles asupra articolelor următoare:

Art. 1. România şi Polonia se angajează să se ajute reciproc în cazul când una din ele ar fi atacată, fără provocaţiune din parte-i, la frontierele sale orientale actuale.

Prin urmare, în cazul când unul din cele două state ar fi atacat, fără provocare din parte-i, celălalt se va considera în stare de război şi-i va da un concurs înarmat.

Art. 2. În scopul de a coordona sforţările lor pacifice, cele două guverne se angajează să se consulte asupra chestiunilor de politică externă, care privesc raporturile lor faţă de vecinul de la est.

Art. 3. O convenţiune militară va fixa chipul în care cele două ţări îşi vor da concursul, când va fi nevoie.

Această convenţiune va fi supusă aceloraşi condiţiuni ca şi convenţiunea de faţă în ce priveşte durata şi denunţarea ei eventuală.

Art. 4. Dacă conform sforţărilor lor pacifice cele două state s-ar găsi în stare de război defensiv, conform articolului 1, ele se angajează să nu trateze şi să nu încheie nici armistiţiul, nici pacea, una fără alta.

Art. 5. Durata convenţiunii de faţă este de 5 ani, cu începere de la ziua semnării, dar fiecare din cele 2 guverne e liber să o denunţe după 2 ani, avizând Partea cealaltă cu 6 luni înainte.

Art. 6. Nici una din Înaltele Părţi Contractante nu va putea să încheie vreo alianţă cu a treia Putere, fără să se consulte în prealabil cu cealaltă.

Sunt dispensate de această condiţiune alianţele în vederea menţinerii tratatelor deja semnate în comun de România şi de Polonia.

Asemenea alianţe vor trebui totuşi să fie comunicate.

Guvernul polon declară că cunoaşte acordurile României cu alte state pentru menţinerea tratatelor de la Trianon şi de la Neuilly, acorduri care vor putea fi transformate în tratatele de alianţă.

Guvernul român declară că cunoaşte acordurile Poloniei cu Republica Franceză.

Art. 7. Convenţiunea de faţă va fi comunicată Societăţii Naţiunilor, conform tratatului de la Versailles.

Art. 8. Prezenta Convenţiune va fi ratificată şi ratificările vor fi schimbate la Bucureşti, cât mai curând cu putinţă.

Drept care plenipotenţiarii au semnat prezenta convenţie şi au pus sigiliile lor.

Făcută la Bucureşti, în dublu exemplar, la 3 martie 1921.

Monitorul oficial, din 26 iulie 1921

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

11.2.2. Convenţia de alianţă româno-polonă, reînnoită la 26 martie 1926

Majestatea Sa regele României şi preşedintele Republicii Poloniei.

Constantând fericita consolidare a garanţiei de pace generală în Europa, cu grija de a satisface dorinţa de siguranţă ce însufleţeşte popoarelor lor.

Dornici de a vedea ţările lor fericite de război.

Şi deopotrivă însufleţiţi de dorinţa sinceră de a da popoarelor lor garanţii complimentare în cadrele Pactului Societăţii Naţiunilor şi al tratatelor ale căror semnatari sunt.

Au hotărât a încheia în acest scop un tratat şi au desemnat ca plenipotenţiari ai lor: [...] care, după schimbul deplinelor lor puteri, recunoscute a fi în bună şi cuvenită formă, s-au înţeles asupra următoarelor dispoziţiuni:

Art. 1. România şi Polonia îşi iau îndatorirea a respecta în chip reciproc şi a menţine contra oricărei agresiuni externe integritatea lor teritorială actuală şi independenţa politică prezentă.

Art. 2. În cazul în care România sau Polonia, contrar îndatoririlor impuse prin articolele 12, 13 si 15 ale Pactului Societăţii Naţiunilor, s-ar vedea atacate fără provocare din parte-le, România şi în chip reciproc Polonia, punând în aplicare art. 16 al Pactului Societăţii Naţiunilor, îşi iau îndatorirea a da imediat ajutor şi sprijin.

În cazul în care Consiliul Societăţii Naţiunilor, statuând asupra unei chestiuni aduse în faţa sa, conform stipulaţiunilor Pactului Societăţii Naţiunilor, nu ar fi reuşit a obţine primirea raportului său de către toţi membrii, alţii decât reprezentanţii părţilor în litigiu, şi când sau România sau Polonia s-ar vedea atacate, fără provocaţiune din parte-le, România şi în chip reciproc Polonia, punând în aplicare art. 15, alin. 7 al Pactului Societăţii Naţiunilor, i-ar da imediat ajutor şi sprijin.

În cazul în care un diferend prevăzut de art. 17 al Pactului Societăţii Naţiunilor s-ar ivi şi România sau Polonia s-ar vedea atacate, fără vreo provocaţiune din parte-le, România şi în chip reciproc Polonia îşi iau îndatorirea a-şi da imediat ajutor şi sprijin.

Modalităţile de executare ale stipulaţiunilor de mai sus vor face obiectul unor rânduieli tehnice. [...]

Art. 7. Durata tratatului este de 5 ani, cu începere de la data semnării sale; fiecare din cele două guverne are dreptul a-l denunţa după 2 ani, avizând pe celălalt cu şase luni înainte.

Art. 8. Tratatul de faţă va fi ratificat şi ratificările se vor schimba la Varşovia cât mai curând.

Spre credinţa celor ce preced, plenipotenţiarii au semnat tratatul de faţă şi i-au pus sigiliile lor.

Făcut la Bucureşti, în dublu exemplar, la 26 martie 1926.

Monitorul oficial, din 18 martie 1927

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

11.2.3. Convenția de alianță defensivă între România și Cehoslovacia

(23 aprilie 1921)

Ferm hotărâți de a menține pacea câștigată cu prețul atâtor sacrificii și prevăzută prin Pactul Societății Națiunilor, precum și ordinea stabilită prin tratatul încheiat la Trianon, la 4 iunie 1920, de Puterile Aliate și Asociate, de o parte, și Ungaria, de alta, Majestatea Sa regele României și președintele Republicii Cehoslovace au convenit încheierea unei convențiuni defensive.

În acest scop, ei au numit ca delegați ai lor, anume: [...] care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună și cuvenită formă, s-au înțeles asupra articolelor următoare:

Art. 1. În cazul unui atac neprovocat din partea Ungariei împotriva uneia din Înaltele Părți Contractante, cealaltă Parte se angajează să contribuie la apărarea Părții atacate în chipul determinat prin angajamentul prevăzut la articolul 2 al prezentei Convențiuni.

Art. 2. Autoritățile tehnice competente ale Regatului României și Republicii Cehoslovace vor hotărî, în comună înțelegere, dispozițiunile necesare pentru executarea prezentei convențiuni într-o convențiune militară, care se va încheia ulterior.

Art. 3. Nici una din Înaltele Părți Contractante nu va putea încheia vreo alianță cu o a treia Putere fără a înștiința prealabil pe cealaltă Parte.

Art. 4. Pentru a coordona sforțările lor pacifice, ambele guverne se obligă a se consfătui asupra chestiunilor de politică externă relative la raporturile lor cu Ungaria.

Art. 5. Convențiunea de față va fi valabilă doi ani, din ziua schimbării ratificărilor. După expirarea acestui termen, fiecare din Părțile Contractante va putea denunța convențiunea de față. Ea va rămâne totuși în vigoare șase luni după data denunțării.

Art. 6. Convențiunea de față va fi comunicată Societății Națiunilor. (Pactul Societății Națiunilor).

Art. 7. Convențiunea va fi ratificată și ratificările vor fi schimbate la București, cât mai curând.

Drept care plenipotențiarii au semnat-o și au aplicat sigiliile lor.

Făcută la București, în dublu exemplar, la 23 aprilie 1921.

Monitorul oficial, din 11 iunie 1921

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

11.2.4. Convenţia de alianţă defensivă între Regatul României şi Regatul Sârbo-Croato-Sloven (Iugoslavia) din 7 iunie 1921

Ferm hotărâţi de a menţine pacea câştigată cu preţul atâtor sacrificii şi prevăzută prin Pactul Societăţii Naţiunilor, precum şi ordinea stabilită prin tratatul încheiat la Trianon, la 4 iunie 1920, de Puterile Aliate şi Asociate, de o parte, şi Ungaria, de cealaltă parte, şi prin tratatul de la Neuilly pe Sena, încheiat la 27 noiembrie 1919 între Puterile Aliate şi Asociate, pe de o parte, şi Bulgaria, de cealaltă:

Majestatea Sa regele României şi Majestatea Sa regele sârbilor, croaţilor şi slovenilor, au convenit încheierea unei convenţiuni defensive.

În acest scop, ei au numit ca delegaţi - plenipotenţiari ai lor, anume: [...].

Care, după ce şi-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună şi cuvenită formă, s-au înţeles asupra articolelor următoare:

Art. 1. În caz de atac neprovocat din partea Ungariei sau a Bulgariei, sau aceste două Puteri, contra uneia din Înaltele Părţi Contractante, în scopul de a aduce atingere ordinei stabilite, cealaltă Parte se angajează să contribuie la apărarea Părţii atacate în chip determinat prin aranjamentul prevăzut de art. 2 al prezentei convenţiuni.

Art. 2. Autorităţile tehnice competente ale României şi ale Regatului Sârbilor-Croaţilor-Slovenilor vor hotărî, în comună înţelegere, dispoziţiunile necesare pentru executarea prezentei convenţiuni, printr-o convenţiune militară ce se va încheia ulterior în timpul cel mai scurt posibil.

Art. 3. Nici una din Înaltele Părţi Contractante nu va putea încheia vreo alianţă cu a treia Putere fără a înştiinţa prealabil pe cealaltă Parte.

Art. 4. Pentru a coordona sforţările pacifice, ambele guverne se obligă a se consfătui asupra chestiunilor de politică externă relative la raporturile lor cu Ungaria şi Bulgaria.

Art. 5. Convenţiunea de faţă va fi valabilă 2 ani, din ziua schimbului de ratificări. După expirarea acestui termen, fiecare din Părţile Contractante va putea denunţa convenţiunea de faţă. Ea va rămâne totuşi în vigoare 6 luni după data denunţării.

Art. 6. Convenţiunea de faţă va fi comunicată Societăţii Naţiunilor. (Pactul Societăţii Naţiunilor).

Drept care plenipotenţiarii au semnat-o şi au aplicat sigiliile lor.

Făcută la Bucureşti, în dublu exemplar, la 7 iunie 1921.

Monitorul oficial, din 10 iulie 1921

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

11.2.5. Acordul complementar la tratatele de amiciţie şi de alianţa între statele Micii Înţelegeri

(Strbske Pleso, 27 iunie 1930)

Art. 1. Miniştrii Afacerilor Străine ai statelor Micii Înţelegeri se întrunesc de câte ori împrejurările o cer. Ei se vor întruni în orice caz cel puţin o dată pe an. Întrunirile ordinare obligatorii au loc, pe rând, în fiecare din cele trei state, într-o localitate desemnată mai înainte. De asemenea, o întrunire ordinară facultativă va avea loc la Geneva, cu prilejul Adunărilor Societăţii Naţiunilor.

Art. 2. Întrunirea obligatorie este prezidată de Ministrul Afacerilor Străine al statului unde ea are loc. Domnia-sa este acel care ia iniţiativa de a fixa ordinea de zi şi pregateşte hotărârile de luat. Până la întrunirea obligatorie a anului următor, domnia-sa este considerat ca preşedinte în exerciţiu.

Art. 3. În toate chestiunile care sunt discutate, precum şi toate măsurile care sunt luate în ceea ce priveşte raporturile statelor Micii Înţelegeri între ele principiul egalităţii absolute este riguros respectat. Acest principiu este, de asemenea, respectul îndeosebi în raporturile acestor state faţă de alte state sau de un grup de state sau, în fine, de Societatea Naţiunilor.

Art. 4. Potrivit necesităţilor situaţiunii, cei trei miniştri ai afacerilor străine pot hotărî de comun acord că, într-o anumită chestiune, reprezentarea sau apărarea punctului de vedere al statelor Micii Înţelegeri să fie încredinţată unui singur delegat sau delegaţiunii unui singur stat.

Art. 5. O întrunire extraordinară poate fi convocată de către preşedintele în exerciţiu atunci când situaţiunea internaţională sau un eveniment internaţional o va reclama.

Art. 6. Prezentul acord va intra de îndată în vigoare. El va fi ratificat şi schimbul ratificărilor va avea loc la Praga, cât mai curând posibil.

Drept care au semnat prezentul acord,

Gheorghe Mironescu, Eduard Beneš şi Vijislav Marincovici.

Relaţii internaţionale în acte şi documente, vol.I 1917-1939, pp. 83-84

11.2.6. Pactul de reorganizare a Micii Înţelegeri

(Geneva, 16 februarie 1933)

Majestatea Sa regele României, preşedintele Republicii Cehoslovace şi Majestatea Sa regele Iugoslaviei.

Doritori de a menţine şi organiza pacea,

Având ferma voinţă de a intensifica raporturile economice cu toate statele fără deosebire şi în special cu statele Europei centrale,

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Cu grija de a vedea salvargadată pacea în toate împrejurările, de a asigura evoluţiunea spre o stabilizare definitivă a condiţiunilor lor în Europa centrală şi de a face să se respecte interesele comune ale ţărilor lor.

Decişi să dea în acest scop raporturilor de amiciţie şi de alianţă care există între cele trei state ale Micii Înţelegeri o bază organică şi stabilă, şi

Convinşi de necesitatea de a realiza această stabilitate, pe de o parte, prin unificarea completă a politicii lor generale şi, pe de altă parte, prin constituirea unui organ director al acestei politici comune, grupul celor trei state ale Micii Înţelegeri, formând astfel o unitate internaţională superioară şi deschisă altor state în condiţiuni de stabilit pentru fiecare caz în parte,

Au hotărât să stabilească cele ce urmează în dispoziţiunile de mai jos. [...]

Art. 1. Un Consiliu Permanent al statelor Micii Înţelegeri, compus din miniştrii afacerilor străine ai celor trei ţări respective sau de delegaţii speciali, numiţi în acest scop, este constituit ca organ director al politicii comune a grupului celor trei state. Hotărârile Consiliului Permanent vor fi luate cu unanimitate. [...]

Art. 6. Orice tratat politic al fiecăruia din statele Micii Înţelegeri, orice act unilateral schimbând situaţiunea politică actuală a unuia din statele Micii Înţelegeri faţă de un stat terţ, precum şi orice acord economic care are consecinţe politice importante, vor cere de aici înainte consimţământul unanim al Consiliului Micii Înţelegeri.

Tratatele politice actuale ale fiecăruia din statele Micii Înţelegeri cu statele terţe vor fi în mod progresiv şi pe cât posibil unificate. [...]

Art. 11. Convenţiunile de alianţă între România şi Cehoslovacia din 23 aprilie 1921, între România şi Iugoslavia din 7 iunie 1921 şi între Cehoslovacia şi Iugoslavia din 31 august 1922, care au fost prelungite la 21 mai 1929 şi care sunt completate prin dispoziţiunile prezentului pact, precum şi Actul general de conciliaţiune, arbitraj şi regulament judiciar, semnat de către cele trei state ale Micii Înţelegeri la Belgrad la 21 mai 1929, sunt reînnoite pentru un timp ilimitat.

Art. 12. Prezentul pact va fi ratificat şi schimbul de ratificări va avea loc la Praga, cel mai târziu cu ocaziunea celei mai apropiate reuniuni anuale obligatorii. El va intra în vigoare în ziua schimbului de ratificări.

Drept care plenipotenţiarii au semnat prezentul pact. Făcut la Geneva la 16 februarie 1933, în trei exemplare identice,

N. Titulescu, Ed. Beneš, B. Jevtic.

N. Titulescu, ***Documente diplomatice***, pp. 474-476

11.2.7. Pactul Înţelegerii Balcanice

(Atena, 9 februarie 1934)

Preşedintele Republicii Elene, Majestatea Sa regele României, preşedintele Republicii Turce şi Majestatea Sa regele Iugoslaviei;

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Doritori a contribui la întărirea păcii în Balcani;

Însufleţiţi de spiritul de înţelegere şi de împăciuire care a prezidat la elaborarea Pactului Briand-Kellog şi la hotărârile privitoare la el ale Adunării Societăţii Naţiunilor;

Ferm hotărârţi să asigure respectul angajamentelor contractuale în fiinţa şi menţinerea ordinei teritoriale acum stabilită în Balcani;

Au hotărât să încheie un pact de Înţelegere Balcanică. [...]

Art. 1. Grecia, România, Turcia şi Iugoslavia îşi garantează mutual siguranţa tuturor fruntarii lor lor balcanice.

Art. 2. Înaltele Părţi Contractante se obligă să se sfătuiască asupra măsurilor de luat în faţa unor împrejurări ce ar putea atinge interesele lor aşa cum sunt definite prin prezentul acord.

Ele se obligă să nu întreprindă nici o acţiune politică faţă de orice ţară balcanică, nesemnatară a prezentului acord, fără avizul mutual prealabil, şi să nu ia nici o obligaţie politică faţă de orice altă ţară balcanică fără consimţământul celorlalte Părţi Contractante.

Art. 3. Prezentul acord va intra în vigoare îndată după semnarea lui de toate Puterile Contractante şi va fi ratificat cât mai repede cu putinţă: el va fi deschis oricărei alte ţări balcanice, a cărei aderare va face obiectul unei cercetări favorabile din partea Părţilor Contractante, şi va avea efect de îndată ce celelalte ţări semnatare îşi vor fi notificat asentimentul.

Drept care zişii plenipotenţiari au semnat prezentul pact[1].

Făcut la Atena, în 9 februarie 1934, în patru exemplare, din care câte unul a fost remis fiecăreia din Înaltele Părţi Contractante.

Interesele şi drepturile României în texte de drept internaţional public, Cu un studiu introductiv de N. Daşcovici, Iaşi, 1936, pp. 448-449

11.2.8. Aprecieri privind România şi Înţelegerea Balcanică

Şi astfel, la 9 februarie 1934, în marea Aulă a Academiei din Atena, Demetrios Maximos în numele guvernului ţării-gazdă, Nicolae Titulescu în numele guvernului român, Tevfik Rustu Aras în numele guvernului turc şi Bogoliub Jevtic în numele guvernului iugoslav, semnau în mod oficial textul Pactului Înţelegerii Balcanice. [...]

Erau orele 12,30, la orologiul din Piaţa Constituţiei din Atena, trupele garnizoanei capitalei Greciei se aflau orânduite pentru paradă, mulţimea locuitorilor umplea străzile impunătoare, când 101 salve de tun vesteau că a luat

---

[1] Au semnat: Demetru Maximos, Nicolae Titulescu, Tevfik Rustu Bey şi Bogoliub Jevtic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

sfârşit ceremonia solemnă a semnării Pactului Înţelegerii Balcanice. O primă pagină dintr-un nou dosar al diplomaţiei balcanice şi europene fusese scrisă. [...]

Pactul de la Atena se revendică a fi fost un real instrument de colaborare multilaterală între Grecia, Iugoslavia, România şi Turcia, alături de tratatele şi acordurile bilaterale încheiate între aceste ţări în perioada dintre cele două războaie mondiale. Concepută sub forma unei alianţe politice, militare şi economice, Înţelegerea Balcanică – chiar dacă nu a cuprins toate statele peninsulei – a concretizat aspiraţii fireşti şi tradiţionale ale prieteniei şi colaborării dintre popoarele balcanice în numeroase domenii şi a promovat ţelurile apropierii şi înţelegerii între semnatarii şi nesemnatarii săi.

Cristian Popişteanu, ***România şi Antanta Balcanică. Momente şi semnificaţii de istorie diplomatică***, Cuvânt înainte de prof. univ. George Macovescu, Bucureşti, Editura Politică, 1968, pp. 127-130, 320

11.2.9. "România – în balanţa forţelor"

Dar până în 1937-1938 şase state europene, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia, Polonia, România şi Turcia, se bazaseră pe acel sistem, investiseră inteligenţă, acţiune politică şi mijloace financiare şi militare. Astfel că se pune întrebarea dacă au greşit ele acţionând în felul în care au făcut-o. Pentru a găsi răspunsul/răspunsurile este necesar să ne întoarcem la cauzele ce au determinat crearea sistemului.

Mica Înţelegere apăruse la începutul anilor '20 ca o reacţie ofensivă la orice tentativă de restaurare a Habsburgilor şi exista ca o reacţie neagresivă faţă de Ungaria. Această ultimă tendinţă trebuie înţeleasă ca o observare atentă a politicii desfăşurate de statul ungar, o pregătire laborioasă pentru ca aliaţii să fie în măsură să acţioneze numai dacă părţile contractante erau supuse unei agresiuni neprovocate.

Pentru România mai exista un motiv cu totul "special": teama de a se afla singură, faţă în faţă, cu Uniunea Sovietică. Spectrul izolării a pus factorilor decizionali români problema găsirii unui sprijin real la ameninţarea din est. Aliaţii săi din Mica Antantă, state în primul rând slave, nu i-au acordat toată înţelegerea – trupe de susţinere – în cazul unui război cu sovieticii. Acordurile de tranzit şi promisiunea Cehoslovaciei şi Iugoslaviei că vor ataca Ungaria, eliberând, astfel, spatele dispozitivului românesc, constituiau un sprijin prea subţire comparativ cu nevoile.

Până la începutul deceniului patru prevederile contractuale asigurau celor trei aliaţi securitatea necesară (dacă considerăm numai inamicul din Europa Centrală). Dar din 1931-1932 situaţia internaţională s-a înscris pe coordonate

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

împotriva cărora Trilaterala nu avea posibilităţi de reacţie. Planurile operative care s-au elaborat, 19 la număr, au prevăzut toate grupările de forţe şi variantele probabile, dar responsabilii politici nu au reuşit să cadă de acord asupra clauzei *erga omnes*. Aşa cum Cehoslovacia şi Iugoslavia se fereau să-şi angajeze potenţialul lor militar împotriva fratelui mai mare slav - U.R.S.S. - şi România evita o deplasare a efortului militar propriu împotriva Germaniei. A mai existat, totodată, o încredere supradimensionată în ceea ce am denumit "politica de suprafaţă" a Uniunii Sovietice şi, nu în ultimul rând, în dorinţa şi capacitatea de intervenţie a statelor occidentale. Un *wishfull thinking* extrem de păgubitor pentru soarta statelor din centrul Europei.

Mihai Retegan, ***În balanţa forţelor. Alianţe militare româneşti interbelice***, Bucureşti, Editura Semne, 1997, pp. 169-170

11.2.10. Tratatul de prietenie între Franţa şi România

(Paris, 10 iunie 1926)

Art. 1. România şi Franţa îşi iau reciproc angajamentul de a nu comite, de o parte şi de alta, nici un atac sau invaziune şi de-a nu recurge, de o parte şi de alta, în nici un caz la război.

Totuşi, această stipulaţiune nu se aplică dacă este vorba:

a) de exercitarea dreptului de legitimă apărare, adică de a se opune unei violări a angajamentului luat, prin alineatul 1 din prezentul articol;

b) de o acţiune întreprinsă prin aplicarea articolului 16 din Pactul Societăţii Naţiunilor;

c) de o acţiune întreprinsă pe temeiul unei hotărâri a Adunării sau a Consiliului Societăţii Naţiunilor, sau în aplicarea articolului 15, alineatul 7 din Pactul Societăţii Naţiunilor, numai dacă, în acest ultim caz, o atare acţiune ar fi îndreptată în contra unui stat care cel dintâi s-a dedat unui atac.

Art. 2. Luând în considerare angajamentele respective încheiate de dânşii în articolul 1 din prezentul tratat, România şi Franţa îşi iau angajamentul de a regula, pe cale paşnică şi în modul următor, toate chestiunile de orice natură ar fi, care ar putea aduce vreo neînţelegere şi care n-ar fi putut fi rezolvate prin procedeele diplomatice obişnuite: toate chestiunile în privinţa cărora Părţile şi-ar contesta reciproc un drept vor fi supuse unor judecători la a căror hotărâre Părţile îşi iau angajamentul de a conforma; orice alte chestiuni vor fi supuse unei Comisiuni de conciliere şi dacă aranjamentul propus de această Comisiune nu este acceptat de ambele Părţi, chestiunea va fi adusă în faţa Consiliului Societăţii Naţiunilor, statuând conform articolului 15 din Pactul Societăţii Naţiunilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Modalităţile acestei metode de regulare pacifică fac obiectul unei convenţiuni particulare semnată cu data de azi. [...]

Protocolul anexă la Convenţie, ca ofertă de neagresiune vecinilor României, special pentru U.R.S.S.

În momentul de a proceda la semnarea tratatului încheiat cu data de azi, cu guvernul Republicii Franceze, plenipotenţiarii Majestăţii sale regelui României declară, în numele guvernului său că, România, a cărei singură grijă este de a urmări dezvoltarea sa internă în pace, *statu-quo* şi respectul tratatelor, confirmă declaraţiunile făcute la conferinţa de la Geneva din 17 mai 1922, la a cincea şedinţă a primei comisiuni, de către preşedintele delegaţiunii române, Ion I.C.Bratianu, cu privire la un angajament permanent de neagresiune faţă de Rusia, bazat pe *statu-quo*.

România este gata de a extinde acest angajament la toţi vecinii săi.

România interpretează zisul angajament ca o obligaţiune de a nu ataca Rusia cu trupele sale regulate şi, bine înţeles, de asemenea, de a nu tolera formaţiunea pe teritoriul ei de trupe neregulate de atac contra Rusiei.

Plenipotenţiarul Republicii Franceze ia act, în numele guvernului său, de declaraţiunea de mai sus.

Făcut la Paris, în dublu exemplar, la 10 iunie 1926.

Interesele şi drepturile României, în texte de drept internaţional public, pp. 421-424

11.2.11. Tratatul de prietenie între Italia şi România

(Roma, 17 septembrie 1926)

Art.1. Înaltele Părţi se obligă reciproc să-şi dea sprijinul mutual şi colaborarea cordială pentru păstrarea ordinei internaţionale, cât şi pentru respectarea şi îndeplinirea obligaţiunilor stipulate prin tratatele ai căror semnatari sunt Părţile.

Art. 2. În caz de complicaţiuni internaţionale şi dacă Înaltele Părţi Contractante sunt de acord că interesele lor comune sunt ori ar putea fi ameninţate ele se obligă să se înţeleagă asupra măsurilor de luat în comun, pentru apărarea lor.

Art. 3. În cazul când siguranţa şi interesele uneia dintre Înaltele Părţi Contractante sunt ameninţate, pe urma unor incursiuni violente din afară, cealaltă parte se obligă a-i da, o dată cu binevoitorul sprijin, ajutorul său politic şi diplomatic în scop de a face să înceteze cauza externă a acelei ameninţări.

Art. 4. Înaltele Părţi Contractante se obligă să supună la noi proceduri de conciliere sau de arbitraj chestiunile ce le-ar despărţi eventual şi care n-au putut

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

fi rezolvate prin procedeele diplomatice obişnuite. Modalităţile acestei proceduri de aranjament politic vor constitui obiectul unei convenţii speciale care va fi încheiată în cel mai scurt termen.

Art. 5. Prezentul tratat va avea o durată de cinci ani şi va putea fi denunţat sau reînnoit cu un an înainte de expirarea lui.

Art. 6. Prezentul tratat va fi ratificat şi ratificările se vor schimba la Roma. El va intra în vigoare imediat după schimbul de ratificări.

Făcut la Roma, în două exemplare, în 17 septembrie 1926.

Interesele şi drepturile României în texte de drept internaţional public, pp. 124-126

11.3. ROMÂNIA ŞI DINAMICA RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE PÂNĂ ÎN SEPTEMBRIE 1938

11.3.1. Politica externă a României: deziderate, oameni, reuşite

Politica externă a României din perioada interbelică a avut ca postulate menţinerea şi consolidarea independenţei naţionale a ţării, a *statu-quo*-ului teritorial, obiective legate indisolubil de crearea unui climat de pace şi cooperare internaţională. Până în anii '30, un rol important în crearea şi afirmarea unui sistem naţional de politică externă, bazat pe înţelegerea şi apărarea intereselor României, dar şi a celorlalte state europene, l-au avut diplomaţii: I. I. C. Brătianu, Take Ionescu, I. G. Duca şi N. Titulescu.

Ultimul, cel european dintre diplomaţii români, a avut merite incontestabile în consolidarea sistemului diplomatic creat în anii '20 de I. I. C. Brătianu şi Take Ionescu. Încă din anii primei sale misiuni diplomatice la Londra, Titulescu a devenit adevăratul inspirator şi conducător al politicii externe a Bucureştilor. Diplomat dotat cu "înţelegerea reală a chestiunilor internaţionale", Titulescu propunea o modalitate nouă de abordare a acestora. "În relaţiile internaţionale - spunea el - trebuie să fi întotdeauna sigur pe faptele tale; să nu faci nici o promisiune care nu ar putea fi respectată, să arăţi respect faţă de punctul de vedere opus şi, în sfârşit, să fi cinstit în dorinţa de conciliere".

Conştienţi că fără refacerea continentului european, puternic marcat de cataclismul războiului, pacea şi stabilitatea ar fi fost precară, diplomaţii români au afirmat o concepţie superioară despre responsabilitatea fiecărei naţiuni în realizarea acestui postulat, deoarece, spunea I.I.C. Brătianu, reconstrucţia Europei "nu se poate face decât prin muncă şi restaurarea internă a fiecărui stat". În acelaşi timp, el sublinia că, "în viaţa statelor, fiecare e în drept să-şi organizeze şi să-şi ducă viaţa internă care îi convine". Era o reafirmare a unui vechi principiu al

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

politicii externe a Bucureştilor despre care un alt cunoscut diplomat, I.G.Duca, afirmase: "Oricare cunoaşte politica românească [....] ştie că una din directivele fundamentale, directiva de la care de 40 de ani nimeni nu s-a abătut, în nici o împrejurare şi faţă de nici o ţară, este aceea de a nu se amesteca în politica internă a altor ţări. Neamestecându-ne noi în politica internă a altora, am avut grijă ca şi ceilalţi să nu se amestece în politica noastră internă".

V. Fl. Dobrinescu, *România şi organizarea păcii europene. Alianţele sale politico-diplomatice şi militare,* prefaţă în Frederic C. Nanu[1], ***Politica externă a României. 1919-1933***, Traducere de Liliana Roşca şi Emanuela Ungureanu, Iaşi, Institutul European, 1993, pp. 19-20

11. 3. 2. Pactul Renan, privind garantarea frontierelor

(1 decembrie 1925)

Preşedintele statului German, Majestatea Sa regele Belgiei, preşedintele Republicii franceze, Majestatea Sa regele Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei şi al teritoriilor britanice de dincolo de mări, împărat al Indiilor, Majestatea Sa regele Italiei.

Cu grija de a împlini dorinţa de siguranţă şi de ocrotire ce însufleţeşte naţiunile care au avut de îndurat flagelul războiului de la 1914-1918; Şi deopotrivă însufleţiţi de dorinţa sinceră de a da tuturor puterilor semnatare interesate garanţii complementare în cadrul Pactului Societăţii Naţiunilor şi al tratatelor ce sunt în vigoare între ele;

Au hotărât să încheie în aceste scopuri un tratat şi au desemnat ca plenipotenţiarii lor [...][2] care, după ce au schimbat plinele lor puteri, recunoscute în buna şi cuvenita formă, au convenit dispoziţiunile următoare:

Art. 1. Înaltele Părţi Contractante garantează individual şi colectiv, după cum este stipulat în articolele de mai jos, menţinerea *statu-quo*-ului teritorial rezultând din frontierele între Germania şi Belgia şi între Germania şi Franţa, şi inviolabilitatea ziselor frontiere astfel cum sunt fixate prin sau în executarea Tratatului ui de2 ace semnat la Versailles, la 28 iunie 1919, precum şi observarea dispoziţiunilor articolelor 42 şi 43 ale zisului Tratat privitoare la zona demilitarizată.

Art. 2. Germania şi Belgia şi, de asemenea, Germania şi Franţa se obligă reciproc să nu se dedea de o parte şi de cealaltă la nici un atac sau invaziune şi să nu recurgă de o parte şi de cealaltă, în nici un caz, la război.

---

[1] Frederic C. Nanu, diplomat român, ataşat de legaţie la Berna, Washington D.C., Berlin şi Varşovia.

[2] Numele acestora

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. 3. Luând în considerație angajamentele respective luate de ele în articolul 2 al prezentului tratat, Germania și Belgia și Germania și Franța se obligă reciproc să reguleze pe cale pacifică și în modul următor toate chestiunile, de orice natură, care ar veni să le despartă și care n-ar putea fi hotărâte prin procedeele diplomatice obișnuite. [...]

Art. 4. În caz de violare flagrantă a articolului 2 din prezentul tratat sau de contravențiune flagrantă la articolele 42 sau 43 din Tratatul de la Versailles de una din Înaltele Părți Contractante, fiecare din celelalte Puteri Contractante se obligă, chiar de acum, să dea imediat asistența sa Puterii împotriva căreia o asemenea violare sau contravențiune ar fi fost îndreptată, din clipa când zisa Putere își va fi putut da seama că această violare constituie un act neprovocat de agresiune și că din pricină fie de încălcarea frontierei, fie din începerea ostilităților sau din adunarea forțelor armate în zona demilitarizată, e necesară o acțiune grabnică.

Art. 5. Stipulațiunea articolului 3 din prezentul tratat este pusă sub garanția Înaltelor Părți Contractante așa cum e prevăzut mai jos:

Dacă una din puterile menționate la articolul 3 refuză să se conformeze metodelor de aplanare sau să îndeplinească o deciziune arbitrară sau judiciară și săvârșește o violare a articolului 2 din prezentul tratat sau cu o contravențiune la articolele 42 sau 43 ale Tratatului de la Versailles, se vor aplica dispozițiunile articolului 4 al prezentului tratat.

Art. 6. Dispozițiunile prezentului tratat nu aduc atingere drepturilor și obligațiunilor rezultând pentru Înaltele Părți Contractante din Tratatul de la Versailles, precum și din aranjamentele complimentare, inclusiv cele semnate la Londra la 30 august 1924.

Art. 7. Prezentul tratat, menit să asigure păstrarea păcii și conform Pactului Societății Națiunilor, nu va putea fi interpretat că restrânge misiunea acesteia de a lua măsurile potrivite spre a apăra cu succes pacea lumii.

Interesele și drepturile României, în texte de drept internațional public, 1936, pp.42-43

11.3.3. Pactul Briand-Kellogg

(Paris, 27 august 1928)

Art. 1. Înaltele Părți Contractante declară solemn în numele popoarelor lor respective că condamnă recursul la război pentru regularea diferendelor internaționale și renunță la el ca instrument de politică națională în relațiunile lor mutuale.

Art. 2. Înaltele Părți Contractante recunosc că regularea sau rezolvarea tuturor diferendelor sau conflictelor de orice natură sau de orice origine ar fi ele

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

care se vor putea ivi între ele, nu va trebui niciodată urmărită decât prin mijloace pacifice.

Art. 3. Prezentul tratat va fi ratificat de Înaltele Părţi Contractante desemnate în preambul, conform cerinţelor constituţiilor lor respective şi va lua efect de îndată ce toate instrumentele de ratificare vor fi fost depuse la Washington.

Prezentul tratat, când va fi pus în vigoare, aşa cum se prevede în paragraful precedent, va rămâne deschis cât timp va fi de trebuinţă pentru adeziunea tuturor celorlalte puteri din lume[1]. Fiecare instrument care stabileşte adeziunea unei puteri se va depune la Washington, iar tratatul, imediat după această depunere, va intra în vigoare între puterea care îşi dă astfel adeziunea şi celelalte puteri contractante.

Drept care, plenipotenţiarii respectivi au semnat prezentul tratat, stabilit în limba franceză şi în limba engleză, amândouă textele având tărie egală şi şi-au pus pe el sigiile.

Relaţii internaţionale în acte şi documente, vol.I. 1917-1939, p. 134

11.3.4. Discursul lui Nicolae Titulescu, după alegerea sa în calitate de preşedinte al celei de-a 11-a sesiuni ordinare a Adunării Generale a Societăţii Naţiunilor[2]

(Geneva, 10 septembrie 1930)

Doamnelor şi domnilor,

Permiteţi-mi să vă exprim adânca mea recunoştiinţă pentru marea cinste pe care aţi făcut-o ţării mele şi mie personal încredinţându-mi, prin voturile dumneavoastră, înalta demnitate de preşedinte al celei de-a 11-a Adunări a Societăţii Naţiunilor.

Îngăduiţi-mi să văd în gestul spontan al numeroaselor delegaţii care au propus numele meu în funcţia de preşedinte dovada că eforturile permanente ale ţării mele de a organiza prin pace şi muncă o viaţă conformă cu marile principii ale Societăţii Naţiunilor n-au trecut neobservate de către dumneavoastră.

---

[1] În 1934, numărul participanţilor ajunsese la 63

[2] Adunarea Generală a Societăţii Naţiunilor a ales, în şedinţa din 10 septembrie 1930, cu 46 de voturi din 50, ca preşedinte al sesiunii ordinare pe ilustrul diplomat român Nicolae Titulescu.

Aşa cum reiese şi din discursul ţinut cu acest prilej de Nicolae Titulescu, această alegere reprezenta o recunoaştere a eforturilor permanente depuse de România pentru menţinerea păcii şi securităţii. Alegerea a reprezentat totodată şi o recunoaştere a meritelor şi calităţilor personale ale diplomatului român.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Să-mi fie de asemenea îngăduit, domnule preşedinte al Consiliului, să vă exprim profunda recunoştinţă pentru cuvintele prea elogioase pe care le-aţi rostit despre mine şi pe care pot să le justifice doar extrema dumneavoastră bunăvoinţă, precum, poate, şi faptul că am participat încă de la început la lucrările Societăţii Naţiunilor.

Sarcina pe care mi-aţi încredinţat-o implică mari răspunderi. Nu mă dau în lături de la nici una din ele, le accept pe toate. Dar veţi binevoi, sunt sigur, să mă ajutaţi la îndeplinirea acestei sarcini, acordându-mi nepreţuitul dumneavoastră sprijin, ca să putem duce la capăt împreună o muncă rodnică şi operativă.

Cea de-a 11-a Adunare va trebui să discute probleme ce depăşesc în importanţă pe cele abordate până acum de Societatea Naţiunilor. Toate naţiunile, fără excepţie, întâmpină în clipa de faţă dificultăţi, mai ales de ordin economic, aşa încât nesoluţionarea unei probleme poate să atragă un regres periculos pentru civilizaţie.

Nu mă îndoiesc nicidecum de triumful cooperării internaţionale asupra tuturor năpastelor ce ne ameninţă din umbră, cu condiţia ca fiecare să aducă aici, în opera de colaborare, cele trei elemente fără de care nimic măreţ nu poate fi înfăptuit: dorinţa de înţelegere, voinţa şi generozitatea.

A trecut ceasul vorbelor; a sunat ceasul faptelor. Iată de ce voi încheia rostind urările mele cele mai calde pentru ca deciziile dumneavoastră să se prefacă în acţiuni, şi anume în acele acţiuni pe care omenirea le aşteaptă de la dumneavoastră.

Nicolae Titulescu, ***Documente diplomatice***, pp. 330-331

11.3.5. Discurs ţinut de Nicolae Titulescu, în calitate de preşedinte al celei de-a 12-a sesiuni ordinare a Adunării Generale a Societăţii Naţiunilor[1]

(Geneva, 7 septembrie 1931)

Deosebita cinste pe care aţi făcut-o ţării mele şi mie personal chemându-mă să prezidez din nou lucrările acestei înalte Adunări, îndepărtându-vă în felul acesta cu totul excepţional de la tradiţia conform căreia acelaşi preşedinte nu poate fi reales, îmi inspiră o recunoştinţă ce nu se poate reda prin cuvinte. Mă voi strădui să vi-o dovedesc, rămânând credincios metodelor folosite anul trecut, încercând să le îmbunătăţesc cât mai mult, pentru ca împreună cu dumneavoastră munca ce o depunem să-şi poată atinge scopul esenţial, adevărata ei raţiune de a fi: eficienţa.

---

[1] Prin realegerea lui Nicolae Titulescu în funcţia de preşedinte al celei de-a 12-a sesiuni a Adunării Generale, Societatea Naţiunilor a încălcat tradiţia sa de a nu chema de două ori aceeaşi persoană la preşedinţia Adunării; ziarul englez *Morning Post* sublinia că "alegerea lui Titulescu ca preşedinte al Adunării doi ani succesiv este fără precedent şi împotriva tradiţiei Ligii".

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

O muncă eficientă, o muncă ce poate fi apreciată nu după eforturi, ci după rezultate, este mai mult ca niciodată indispensabilă în cadrul Societății Națiunilor.

O cumplită neîncredere a cuprins lumea, începând cu domeniul financiar şi riscând chiar să se extindă asupra celorlalte domenii. În timp ce de pretutindeni ne parvin ştiri că flacăra încrederii abia pâlpâie gata să se stingă, ar însemna că nu ne-am îndeplinit datoria dacă noi toți cei întruniți aici n-am dovedi popoarelor, prin acțiuni concrete vizibile şi rapide, că focul sacru de la Geneva nu este în pericol să se stingă şi că, dacă nu este încă destul de puternic, ca să încălzească lumea, poate totuşi s-o lumineze şi s-o călăuzească. Şi, într-adevăr, o luminează şi o călăuzeşte. Societatea Națiunilor pare numai la prima vedere o întrunire de oameni care deliberează în Adunare, în Consiliu, în diferite comisii.

În realitate, ea este un spirit şi o metodă, un fel de a gândi şi un fel de a acționa, un avânt pornit din inimă care permite înțelegerea reciprocă şi o disciplină spirituală care îngăduie apropierea. Societatea Națiunilor este mai înainte de toate un reflex pe care nu-l poți dobândi decât participând cu asiduitate la lucrările de la Geneva, dar care, odată dobândit, devine parte din tine, o adevărată bogăție ce te îndeamnă la acțiune oriunde te-ai afla.

Nu avem pretenția, noi cei de la Geneva, că deținem monopolul a tot ceea ce poate fi înfăptuit pentru a menține pacea şi a realiza apropierea între popoare. Dar a nu recunoaşte că rezultatele obținute în domeniul înțelegerii internaționale fără participarea directă a Societății Națiunilor sunt rodul spiritului său şi al metodelor sale ar fi o nedreptate, iar a uita acest lucru atunci când îl ştii ar fi să dai dovadă de nerecunoştință.

Deci, departe de a considera că rezultatele dobândite pe tărâmul cooperării internaționale fără participarea directă a Societății Națiunilor i-ar sărăci activitatea, dimpotrivă revendic aceste rezultate pentru noi şi le înscriu cu îndrăzneală în bilanțul profiturilor morale ale Societății Națiunilor.

Dar, dacă Societatea Națiunilor este activă chiar atunci când rămâne nevăzută, cu atât mai mult trebuie să fie activă atunci când privirile lumii sunt ațintite asupra ei. Ştiu că dintotdeauna lumea a fost doritoare de minuni şi că suferințele de acum nu au făcut decât să sporească această dorință firească. Ne găsim, aşadar, datorită mijloacelor noastre limitate şi stării de spirit actuale, într-o situație serioasă, pe care trebuie s-o analizăm cu toată luciditatea. Să recunoaştem cinstit că Geneva nu mai este țara minunilor, dar să dovedim prin faptele noastre că nicăieri mai bine decât aici, nicăieri mai bine decât în sânul Societății Națiunilor dorința de colaborare şi fermitate în acțiune nu ar putea da roade mai bune.

Sarcina noastră este anevoioasă, este ingrată, dar nu am putea să ne dăm în lături de la îndeplinirea ei. Suntem păstrătorii celui mai prețios dintre bunuri;

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

cea mai mare speranţă a lumii, ultima ei speranţă, poate, se găseşte în mâinile noastre. Cine dintre noi ar îndrăzni pentru satisfacerea unui interes particular, oricât de legitim ar fi el, să distrugă tezaurul sfânt ce-i este încredinţat spre păstrare? De aceea, în toate discuţiile pe care le vom avea, în cele importante, ca şi în cele de mai mică însemnătate, să avem veşnic în faţă urmările pe care le-ar implica un dezacord sau mărturisirea neputinţei noastre.

Trăim un moment greu: trecerea de la o formă de viaţă colectivă la alta este evidentă, multe adevăruri vechi au pierit; noile adevăruri nu sunt însă destul de clare pentru a se transforma în forţe active.

În aceste condiţii nu putem să rămânem încremeniţi în formulele trecutului, dar nici nu putem, în numele viitorului, să facem un salt în necunoscut. În situaţia actuală, să păzim cu străşnicie tot ce a fost verificat prin practica trecutului şi să pregătim cu grijă, cu răbdare, poziţiile viitoare, pe care nu le vom ocupa decât treptat şi după multă chibzuială.

Încredere, prudenţă, acţiune, spirit de sacrificiu, iată cele patru imperative ale momentului. Să întărim încrederea prin acţiune, s-o temperăm prin prudenţă, să nu renunţăm niciodată la ea pentru că implică sacrificiul, iată singurul mijloc de a evita primejdia şi de a participa în mod conştient la o evoluţie, al cărei sens şi a cărei amploare nu pot fi determinate cu precizie.

Datoria ne cheamă cu eroism, doamnelor şi domnilor, la un eroism fără strălucire, fără răsplată imediată, la eroismul care aduce incomprehensiune şi critică, la eroismul mut şi neştiut de nimeni al vieţii din tranşee. Da, dar numai că de astă dată suntem în tranşeele păcii, unde popoarele nu se mai ridică unele împotriva celorlalte într-o bătălie fratricidă, ci unde pentru prima dată luptă toate împotriva unei soarte potrivnice, pe care numai solidaritatea lor de nezdruncinat ar putea-o înfrânge.

Putem oare în faţa acestor lucruri rămâne pesimişti? Niciodată de la criza mondială încoace nu s-a manifestat solidaritatea între naţiuni în mod mai vădit. Să înscriem la pasiv toate pierderile noastre materiale şi să trecem la contul activ această constatare menită să ne îmbărbăteze: suferinţa făureşte în clipa de faţă adevărata înfrăţire a naţiunilor.

Nu, nu asistăm la prăbuşirea lumii. Ne aflăm doar pe şantierul unde se construieşte o lume nouă. Fiecare are sarcina sa de îndeplinit; cu toţii strânşi uniţi, oare cum am putea să ne îndoim de izbândă?

Ce importanţă are faptul că nu vom mai fi în ziua în care opera va fi desăvârşită? Ce importanţă are faptul că strădaniile primilor muncitori vor fi uitate? Ce importanţă are faptul că nu vom fi fost decât soldaţii necunoscuţi ce au câştigat victoria păcii? Vom fi fost aceia care nu au încetat să creadă într-un moment în care ar fi putut să-şi piardă credinţa. Acesta este singurul merit ce are preţ în ochii celor de la Geneva, este singurul lor titlu de glorie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Mulţumindu-vă, domnule preşedinte al Consiliului, pentru frumoasele cuvinte prin care aţi avut bunăvoinţa să mă salutaţi ca preşedinte al Adunării, nu-mi mai rămâne decât să rostesc acele cuvinte care justifică prezenţa mea în acest post: La lucru!

Nicolae Titulescu, ***Documente diplomatice***, pp. 376-379

11.3.6. Convenţia pentru definirea agresiunii

(Londra, 4 iulie 1933)

Maiestatea Sa regele României, preşedintele Republicii Cehoslovace, preşedintele Republicii Turce, Comitetul Central Executiv al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste şi Maiestatea Sa regele Iugoslaviei;

Dornici de a întări pacea existentă între ţările lor;

Considerând că Pactul Briand-Kellogg, ai cărui semnatari sunt, interzice orice agresiune;

Socotind necesar în interesul securităţii generale de a defini cât mai precis posibil agresiunea pentru a preveni orice pretext pentru justificarea ei;

Constatând că toate statele au deopotrivă drept la independenţă, la securitate, la apărarea teritoriilor lor şi la libera dezvoltare a instituţiilor lor;

Însufleţiţi de dorinţa, în interesul păcii generale, de a asigura tuturor popoarelor inviolabilitatea teritoriului ţării lor;

Socotind util în interesul păcii generale de a pune în vigoare între ţările lor reguli precise care să definească agresiunea în aşteptarea ca acestea din urmă să devină universale;

Au decis în acest scop de a încheia prezenta convenţiune, împuternicind pentru aceasta[1] [...]:

Art. I. Fiecare din Înaltele Părţi Contractante se angajează să accepte în relaţiile ei mutuale cu fiecare din celelalte şi cu începere din ziua punerii în vigoare a prezentei convenţiuni definiţia agresiunii astfel cum a fost explicată în raportul Comitetului pentru chestiunile de securitate cu data de 24 mai 1933 (Raportul Politis) la Conferinţa pentru reducerea şi limitarea armamentelor, raport făcut în urma propunerii delegaţiunii sovietice.

Art. II. În consecinţă, va fi recunoscut ca agresor într-un conflict internaţional, sub rezerva acordurilor în vigoare între părţile în conflict, statul care cel dintâi va fi comis una din acţiunile următoare:

1) declaraţiune de război unui alt stat;

2) invaziune prin forţele sale armate, chiar fără declaraţie de război, a teritoriului unui alt stat;

---

[1] Urmează numele împuterniciţilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

3) atac prin forțele sale terestre, navale sau aeriene, chiar fără declarație de război, a teritoriului, navelor sau aeronavelor unui alt stat;

4) blocus naval al coastelor sau al porturilor unui alt stat;

5) sprijin dat bandelor armate care, formate pe teritoriul său, vor fi invadat teritoriul unui alt stat sau refuzul, cu toată cererea statului invadat, de a lua pe propriul său teritoriu toate măsurile în puterea lui pentru a lipsi zisele bande de orice ajutor sau protecțiune.

Art. III. Nici o considerațiune de ordin politic, militar, economic sau alta nu va putea servi drept scuză sau justificare a agresiunii prevăzute la articolul II (ca de exemplu a se vedea Anexa).

Art. IV. Prezenta convențiune este deschisă adeziunii tuturor celorlalte națiuni. Adeziunea va conferi aceleași drepturi și va impune aceleași obligațiuni ca semnătura inițială. Adeziunea va fi comunicată Guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, care va informa imediat pe ceilalți semnatari.

Art. V. Prezenta convențiune va fi ratificată de Înaltele Părți Contractante conform legislațiunii fiecareia dintre ele.

Instrumentele de ratificare vor fi depuse de fiecare din Înaltele Părți Contractante pe lângă Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

De îndată ce instrumentele de ratificare vor fi depuse de două din Înaltele Părți Contractante, prezenta convențiune va intra în vigoare între aceste două Părți. Ea va intra în vigoare pentru toate celelalte Înalte Părți Contractante pe măsura în care toate acestea vor depune, la rândul lor, instrumentele de ratificare.

Fiecare depunere a instrumentelor de ratificare va fi imediat notificată de Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste tuturor semnatarilor prezentei convențiuni.

Art. VI. Prezenta convențiune a fost semnată în cinci exemplare, din care fiecare dintre Părțile Contractante a primit câte unul.

Drept care plenipotențiarii enumerați mai sus au semnat prezenta convențiune și au aplicat sigiliile lor.

Făcut la Londra la 4 iulie 1933.

ANEXA LA ARTICOLUL III AL CONVENȚIEI RELATIVE LA DEFINIȚIA AGRESIUNII

Înaltele Părți Contractante semnatare ale convenției relative la definiția agresiunii:

Dornice, sub rezerva expresă a nu restrânge întru nimic aplicațiunea absolută a regulii pusă în articolul II al zisei convenții, de a da anumite indicațiuni de natură a determina agresorul;

Constată că nici un act de agresiune în sensul articolului II al zisei convențiuni nu va putea, între altele, să fie justificată de una din împrejurările următoare:

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

A. Situaţia internă a unui stat, de exemplu:

structura sa politică, economică sau socială; greşelile atribuite administraţiei sale, tulburările provenind din greve, revoluţiuni, contrarevoluţiuni sau război civil.

B. Purtarea internaţională a unui stat, de exemplu:

violarea sau pericolul de violare a drepturilor sau intereselor materiale sau morale ale unui stat străin sau ale supuşilor săi; ruptura relaţiilor diplomatice sau economice; măsuri de boicotaj economic sau financiar; diferendele relative la angajamentele economice, financiare sau altele faţă de statele străine; incidentele de frontieră care nu intră în unul din cazurile de agresiune indicate în articolul II.

Înaltele Părţi Contractante sunt, pe de altă parte, de acord a recunoaşte că prezenta convenţiune nu va trebui niciodată să servească ca legitimare a violării dreptului ginţilor care ar putea fi implicate în circumstanţele cuprinse în enumerarea de mai sus.

Nicolae Titulescu, ***Documente diplomatice***, pp. 512-514

11.3.7. Declaraţia lui Nicolae Titulescu privind regimul navigaţiei prin Strâmtorile Mării Negre

(Montreux, 22 iunie 1936)

Tot ceea ce atinge securitatea Turciei, atinge securitatea României şi tot ceea ce atinge Marea Neagră interesează în cel mai înalt grad ţara mea, dat fiind că unicul nostru acces la Marea liberă se face prin Marea Neagră şi prin Strâmtori.

Onorabilul ministru al afacerilor externe al Turciei avea dreptate să spună în cuvântul său că Turcia are în Strâmtori punctul său cel mai vulnerabil şi că era dreptul ei de a se apăra şi datoria celorlalţi de a o sprijini.

Eu aş zice că Strâmtorile sunt însăşi inima Turciei. Dar ele sunt în acelaşi timp plămânii României. Când o regiune este, prin situaţia sa geografică, inima unei naţiuni şi plămânii alteia, înţelepciunea cea mai elementară dictează acestor două naţiuni să se unească şi să facă un întreg. România şi Turcia au înţeles aceasta. Prin Pactul Balcanic cele două ţări şi-au legat soarta lor una de alta, precum şi de cea a Greciei şi Iugoslaviei.

Relaţii internaţionale în acte şi documente, vol.I.1917-1939, p. 242

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

11.4. RELAȚIILE ROMÂNIEI CU UNIUNEA SOVIETICĂ

11.4.1. Jurnalul lui M. M. Litvinov[1] despre problema Basarabiei

(9 februarie 1929)

Când Davila[2] a început apoi să extindă discuția pe tema drepturilor istorice asupra Basarabiei, a cărei anexare România n-ar fi recunoscut-o încă de la Congresul de la Berlin[3], l-am întrerupt şi am arătat inutilitatea unei discuţii particulare pe o temă care s-ar preta numai la propagandă şi nu la o discuţie de lucru. Încă din perioada Congresului de la Berlin, România n-a protestat niciodată împotriva anexării Basarabiei, nici pe fond, nici formal, întreţinând permanent cele mai normale relaţii cu guvernul ţarist. Noi nu facem referire la argumente istorice, ci pornim de la dreptul naţiunilor la autodeterminare. Noi nu vindem şi nu cedăm altor ţări etnii întregi. Dacă guvernul român este atât de încrezător în simpatia românească în Basarabia, atunci n-ar trebui să respingă plebiscitul, care ar da, în cazul unui rezultat favorabil României, titlul legitim de proprietate asupra Basarabiei. În condiţii de pace, înţelegerea trebuie să se bazeze întotdeauna pe avantaj reciproc, şi atunci când guvernul român ne propune o înţelegere pe baza renunţării la Basarabia, el trebuie să se întrebe: ce oferă o asemenea înţelegere celeilalte părţi? România are aproape o treime din frontierele sale nerecunoscute nici de noi, nici pe plan internaţional. Nu se poate ca acest lucru să nu se repercuteze asupra ei în plan politic şi economic, cât şi în ceea ce priveşte primirea de credite. Recunoaşterea frontierei basarabene de către noi ar fi, neîndoios, pentru România un enorm avantaj, însă, pentru noi, ar însemna renunţarea la unul din principiile de bază ale politicii noastre şi la lozincile revoluţiei privitoare la autodeterminarea popoarelor. Având în vedere imensa întindere a frontierelor U.R.S.S., nereglementarea chestiunii graniţei pe un sector relativ mic pentru noi nu joacă un rol atât de mare, comparativ cu România; şi din punct de vedere economic noi pierdem puţin din faptul că nu avem relaţii cu România. De aceea, dacă guvernul român nu poate să vină cu propuneri acceptabile, atunci am prefera să lăsăm situaţia neschimbată. Un pas înainte l-ar reprezenta recunoaşterea de către România a principiului plebiscitului pentru Basarabia, după care s-ar putea conveni asupra modalităţilor de realizare a lui.

---

[1] Litvinov, Maxim Maximovici (1876-1951), diplomat sovietic, comisar al poporului pentru afacerile externe (1930-1939).

[2] Davila, Carol (Citta), diplomat, ministrul român la Varşovia (1927-1929) şi New York (1929-1938).

[3] 1878, convocat pentru revizuirea Tratatului de pace de la San Stefano, prin care se recunoaşte independenţa României şi drepturile acesteia asupra Dobrogei; acum judeţele Belgrad, Cahul, Ismail, din sudul Basarabiei(retrocedate Moldovei prin Tratatul de la Paris din 1856), sunt încorporate din nou Imperiului ţarist.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Deşi noi, într-adevăr, nu putem avea încredere în imparţialitatea ţărilor burgheze în litigiile ce privesc U.R.S.S., totuşi, n-aş aprecia, din acest punct de vedere, problema absolut fără ieşire.

Relaţiile româno-sovietice. Documente 1917-1934, Coordonator Dumitru Preda, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2000, pp. 282-283

11.4.2. Protocolul de la Moscova pentru punerea în vigoare a Pactului de la Paris (Pactul Briand Kellog)

(9 februarie 1929)

Guvernul Republicii Estoniene, preşedintele Letoniei, preşedintele Republicii Poloniei, Maiestatea Sa Regele României şi Comitetul Central Executiv al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Însufleţiţi de dorinţa de a contribui la menţinerea păcii existente între ţările lor şi, în acest scop, de a pune în vigoare fără întârziere între popoarele acestor ţări Tratatul de renunţare la război ca instrument de politică naţională, semnat la Paris, la 27 august 1928.

Au hotărât să îndeplinească aceste intenţiuni prin efectul prezentului protocol şi au numit ca plenipotenţiari şi anume [...][1] care, după ce şi-au comunicat deplinele puteri recunoscute în buna şi cuvenita formă, au căzut de acord asupra celor ce urmează:

Art. I. Tratatul de renunţare la război ca instrument de politică naţională, semnat la Paris la 27 august 1928, a cărui copie este anexată la prezentul protocol ca parte integrantă a sa, intră în vigoare între Părţile Contractante după ratificarea zisului Tratat de la Paris din 1928 de către organele legislative competente ale statelor contractante respective.

Art. II. Punerea în vigoare prin prezentul protocol a Tratatului de la Paris din 1928 în relaţiunile mutuale ale Părţilor prezentului protocol va fi valabilă independent de intrarea în vigoare a Tratatului de la Paris din 1928, astfel cum este stipulată prin articolul acestuia din urmă.

Art. III. 1. Prezentul protocol va fi ratificat prin organele legislative componente ale Părţilor Contractante în conformitate cu cerinţele Constituţiilor lor respective.

2. Instrumentele de ratificare vor fi depuse de către fiecare din Părţile Contractante guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste în termen de o săptămână, cu începere de la data ratificării prezentului protocol de către partea respectivă. [...]

---

[1] Urmează numele plenipotenţiarilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Art. V. Prezentul Protocol este deschis adeziunii guvernelor tuturor țărilor. Notificarea adeziunii definitive va trebui să fie făcută în numele guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, care o va notifica tuturor celorlalte Părți la prezentul protocol. [...]

Monitorul oficial, din 27 martie 1929

11.4.3. Telegrama lui Nicolae Titulescu în legătură cu negocierile între România și U.R.S.S.

(Geneva, 24 iulie 1932)

Strict confidențial.

Cu rugămintea a se transmite M.S. regelui.

Doresc să lămuresc din nou și pentru ultima dată pozițiunea României în chestiunea pactului de neagresiune cu Sovietele și a liniei de conduită ce trebuie să se urmeze.

Reamintesc greșeala făcută de România de a accepta să negocieze cu Sovietele fără să profite de prețioasa ocaziune pe care o oferea interesul Sovietelor de a avea semnătura aliaților noștri Franța și Polonia pentru a cere ca condițiunea în interesul comun, regularea definitivă a chestiunei Basarabiei în favoarea noastră. Reamintesc greșeala României de a fi acceptat să negocieze cu Sovietele fără să fi deținut cel puțin asigurarea că în nici un caz Polonia nu va semna fără noi. [...]

De aceea, nimic mai periculos pentru interesele românești ca față de intervențiunea doctorilor politici străini, cari cred că cu o schimbare de cuvânt s-a realizat și o schimbare de situațiune, România să nu fie armată cu o concepțiune clară a situațiunei și a intereselor ei în ansamblul problemei.

În adevăr, ceea ce Sovietele voiesc să se obțină prin semnarea unui pact de neagresiune cu România este recunoașterea din partea noastră a "litigiului basarabean". [...]

Și voi conchide spunând că pentru mine, la această chestiune, directivele mari sunt următoarele:

1) Un act folositor desigur, un act inutil da, un act dăunător nu.

2) România nu poate fi considerată izolată față de Rusia atâta timp cât are Pactul Kellogg și îi dă toată însemnătatea lui, pact care o asociază în fața Rusiei nu cu câteva state limitrofe, dar cu lumea întreagă.

3) Politica externă a unei țări se face prin aprecierea rațională a punctului de vedere național, prin ferma și demna apărare a lui în cadrul internațional, iar nu prin iscălituri date din teama de a te diferenția, iscălituri cari pot să vrăjească azi, dar care leagă mâine.

Relațiile româno-sovietice. Documente 1917-1934, pp. 383-388

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

11.4.4. Nicolae Titulescu despre principiile politicii externe a României in 1936[1]

Nu dau dreptul nimănui din afară să se amestece în treburile noastre lăuntrice; cer dimpotrivă ca directivele politicii noastre interne să fie pur româneşti.

Cu această concepţie şi în acest spirit am condus politica externă a ţării şi afirm că i-am asigurat o independenţă, cu privire la înrâuririle din afară, care n-a fost niciodată depăşită în trecut.

Dar tocmai pentru că vreau ca românul să fie stăpân la el acasă, doresc să găsească el singur, în plina lui suveranitate, normele cele mai bune pentru păstrarea unităţii noastre naţionale.

Am considerat că porunca internă românească, că unul din cele mai bune mijloace de a păstra unitatea noastră naţională este pacea.

Vreau pacea, dar nu sunt pacifist.

Vreau tratate de asistenţă care să ne asigure hotarele, dar ştiu că nimic nu ni le poate chezăşui mai bine ca forţa noastră militară. [...]

Voiesc pacea şi o voiesc prin mijlocirea Societăţii Naţiunilor.

DAR NICIODATĂ NU AM STABILIT SECURTITATEA ROMÂNIEI NUMAI PE BAZA PACTULUI SOCIETĂŢII NAŢIUNILOR. Alături de el am creat tratate de alianţă speciale, ca de pildă Mica Înţelegere şi Înţelegerea Balcanică, care dacă funcţionează în cadrul Societăţii Naţiunilor, sunt totuşi complimentele lui necesare. [...]

Vreau pacea. Pentru aceasta ne trebuesc alianţe şi amiciţii cu toate popoarele fără deosebire.

Declar că oricine garantează hotarele României şi pe acelea ale aliaţilor noştri este aliatul nostru de drept.

Eu nu fac o alegere între gloanţele care s-ar putea îndrepta spre ţara noastră. Eu vreau ca România să trăiască. Şi va trăi, căci acţiunea ei nu consistă în a substitui o ostilitate unei alte ostilităţi, ci în a suprapune o prietenie peste o altă prietenie.

Politica noastră faţă de U.R.S.S. derivă din necesitatea de a trăi în bună armonie cu un vecin de 170 milioane de oameni.

Nu sunt comunist: n-am împărtăşit niciodată această doctrină. Consider însă că o apropiere pe tărâmul politicii externe cu U.R.S.S., care este aliata aliaţilor noştri, Franţa, Cehoslovacia şi Turcia, este cel mai bun mijloc de a permite tratatelor noastre existente de alianţe să-şi dea plina lor eficacitate. [...]

Dacă toată lumea vrea pacea, atunci soluţia este simplă: să facem frontul unic al păcii.

---

[1] Articol publicat în *Universul*, anul 53, nr. 196/18 iulie 1936.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Dar dacă aceasta nu se poate, şi războiul ar izbucni, apoi trebuie să se ştie că România nu se poate abate în tabăra acelora în care se găsesc statele care vor sporirea teritoriilor pe spinarea ţării noastre.

Nicolae Titulescu, ***Discursuri***, pp. 537-540

11.4.5. Protocolul[1] semnat de Nicolae Titulescu şi Maksim Litvinov privind pactul de asistenţă mutuală între România şi U.R.S.S.

(Montreux, 21 iulie 1936)

1. Asistenţă mutuală în cadrul Societăţii Naţiunilor (ca de ex. în tratatul cehoslovac sau francez), care să nu vizeze în mod special un stat, ci, în general, orice agresor european.

2. Intrarea în acţiune a fiecăreia din cele două ţări se va face numai când Franţa va fi intrat în acţiune.

3. Guvernul U.R.S.S. recunoaşte că, în virtutea diferitelor sale obligaţii de asistenţă, trupele sovietice nu vor putea trece niciodată Nistrul fără o cerere formală în acest sens din partea guvernului regal al României, la fel cum guvernul regal al României recunoaşte că trupele române nu vor putea trece niciodată Nistrul în U.R.S.S. fără o cerere formală a guvernului U.R.S.S.

4. La cererea guvernului regal al României, trupele sovietice trebuie să se retragă imediat de pe teritoriul român la est de Nistru, după cum, la cererea guvernului U.R.S.S., trupele române trebuie să se retragă imediat de pe teritoriul U.R.S.S. la vest de Nistru.

Documente privind istoria României între anii 1918 – 1944, p. 515

[1] Pe marginea din stânga a documentului, în dreptul punctelor 1,3 şi 4 se află menţiunea "acceptat" şi semnăturile celor doi miniştri; în dreptul punctului 2, Litvinov a scris: "nu se acceptă", iar Titulescu a notat: "nu pot semna convenţia fără articolul doi", punându-şi, de asemenea, semnătura.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

XII. ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE DIN ANII 1938 – 1940

12.1. GRIGORE GAFENCU DESPRE POLITICA EXTERNĂ

Faptul de a vizita în toiul frământărilor europene, rând pe rând, Berlinul, Londra, Parisul şi Roma era îndrăzneţ. Era şi mai îndrăzneţ de a spune, pretutindeni, cu aceeaşi sinceritate, cuvinte de pace. Îndrăzneala a izbutit deplin. Dosarele pe care le-am adus cu mine din călătorie – cele mai bogate dosare din câte au fost întocmite de un Minstru de Externe român – au dovedit, ca de altfel mărturisirile din presă şi din public, că politica noastră a fost înţeleasă şi preţuită.

Am căutat să întăresc poziţiile astfel câştigate, strângând legăturile între statele din Înţelegerea Balcanică. Călătoria la Ankara şi la Atena nu era fără riscuri. Puteam slăbi încrederea Berlinului şi Romei în politica noastră, schimbând cuvinte bune cu turcii, tocmai în toiul mult discutatelor negocieri anglo-franco-turce. Totuşi, nu era cu putinţă, într-o politică de cumpănă dreaptă, să nu sprijinim independenţa ţării pe temelia firească a unei înţelegeri, care pentru noi se exprima îndeosebi printr-o strânsă prietenie, cu stăpânii Strâmtorilor. [...]

Politica noastră de echilibru ne pregătise, în caz de război, pentru o politică de neutralitate. Când Germania a declarat război Poloniei, nu aveam de intervenit. Polonia respinsese în mai multe rânduri propunerea noastră – pe care nu am impus-o de altfel niciodată cu prea multă energie – de a da alianţei noastre un caracter general, "erga omnes". Cel din urmă refuz l-am primit în timpul călătoriei mele la Berlin, când între Cracovia şi Katowice am călătorit cu Beck. Nu am insistat.

Intervenţia Rusiei, fireşte, ne-ar fi putut pune într-o situaţie grea. Trupele ruseşti au trecut însă hotarul polon chiar în ziua în care guvernul polon, în frunte cu preşedintele Moscicky şi mareşalul Rydz Smigli, s-a refugiat în România. Alianţa noastră cu Polonia era o chestiune ce nu se mai punea.

Voinţa noastră de neutralitate, care se afirmase de la începutul conflictului şi căpătase o consfinţire oficială prin cele două comunicate – al Consiliului de Miniştri şi al consilierilor regelui – a fost întărită încă în urma intervenţiei ruseşti şi după ce Rusia ne-a împărtăşit şi nouă, ca şi celorlalte state vecine, hotărârea ei de a păstra faţă de noi o atitudine de neutralitate.

Înţelegerile germano-ruse de la Moscova şi ocuparea de către Rusia a Galiţiei orientale ne-au aşezat în faţa unor probleme noi.

Grigore Gafencu, ***Însemnări politice (1929-1939)***, Ediţie şi postfaţă de Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, pp. 340-341

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

12.2. ARTICOLUL “FEREŞTE-TE POPOR AL MEU, CĂCI MARI PRIMEJDII ŢI SE PREGĂTESC”, DE NICOLAE IORGA

(23 mai 1938)

Ceea ce era de aşteptat, s-a produs. Sensul economic, nedespărţit de cel politic, al cuceririi Austriei, de către Reichul hitlerist, s-a învederat prin discursul d-lui Göring.

Austria nu este un adaos oarecare la complexul de vechi state germanice, din care s-a alcătuit Imperiul în cele trei forme ale sale; Austria nu este un hotar, cum nici nu poate admite doctrina nazistă, care leagă drepturile statului german, în *orice ţară*, de prezenţa acolo a unei populaţii germanice, numeroasă, sau foarte puţin numeroasă, întinzând astfel o linie de coloare neagră până peste România la ţărmul Euxinului şi pe deasupra Euxinului până în regiunea Caucasului. Austria este un popas pe o linie de înaintare pregătită cu cea mai mare grijă şi pentru care poporul german, entusiasmat de noua doctrină, este capabil să aducă şi cele mai mari sacrificii; *Austria este un punct de plecare.*

Este, aşa cum a spus omul care cugeta pentru şeful statului german, “poarta către Răsărit”.

Şi Austria de odinioară avea astfel de intenţii în domeniul cultural, atunci când se inaugura, provocând cele mai vehemente protestări româneşti întrupate şi în bustul de la Iaşi al lui Grigore Vodă Ghica[1], socotit ca o jertfă a politicei austriace în chestiunea Bucovinei, Universitatea din Cernăuţi, menite să cheme la cultură, în ciuda celei din Iaşi, cea mai apropiată universitate românească, pe barbarii din acest Orient al Europei. Încă de pe vremea lui Bismarck[2] exista, în tovărăşie cu Austria în forma monarhiei austro-ungare, avântul către Răsărit cuprins în formula, celebră odinioară şi pe urmă prea mult uitată, de *Drang nach Osten.*

Mai mult încă, ocupaţia austriacă strecurată dibaciu în timpul războiului dintre ruşi şi turci, care a precedat pe al Crimeii[3], acţiune presintată la Constantinopol, ca un mijloc de a garanta Sultanului, împotriva Ţarului, păstrarea acestei “provincii” de la Dunăre, ocupaţia aceasta se făcea în numele dreptului naţiunii germane de a stăpâni până la gurile Dunării, ale cărei izvoare le deţine, şi mărturisirile contemporane ale oamenilor de stat şi ofiţerilor austriaci, arată cu câtă durere, peste planurile mari economice, care se alcătuiseră, s-a făcut, întârziind cât a fost cu putinţă, retragerea din Bucureşti şi Iaşi a trupelor chesaro-crăieşti. [...]

---

[1] Grigore al III-lea Ghica (1761-1767, 1774-1777), domnitor în Moldova, asasinat la ordinul sultanului, la cererea împăratului de la Viena, pentru că s-a împotrivit anexării de către Austria habsburgică a unei importante părţi din nordul Moldovei.

[2] Bismarck, Otto (1815-1898), om politic german, prim-ministru al Prusiei (din 1862), realizator al unificării Germaniei (1864-1871).

[3] Izbucnit în 1853 şi încheiat în 1856.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

După această recapitulare istorică, se poate vedea că planul d-lui Göring, "poarta către Răsărit", prin Dunărea de hegemonie germană, este numit continuarea unor sforţări care au trecut pe rând prin deosebite forme şi care nu represintă altceva decât afluxul puternicei vitalităţi a unei rase, care se crede chemată a stăpâni lumea.

"Timpul", din 23 mai 1938

12.3. MESAJUL OFICIAL DIFUZAT DE POSTUL DE RADIO PRAGA ÎN LEGĂTURĂ CU POZIŢIA ROMÂNIEI FAŢĂ DE CEHOSLOVACI[1]

(2 noiembrie 1938)

Cercurile oficiale cehoslovace, împreună cu întreaga presă şi opinia publică, au luat cunoştinţă cu cele mai adânci sentimente de recunoştinţă de atitudinea guvernului regal român în faţa ultimelor tratative internaţionale privitoare la problemele generale din Europa centrală şi, mai ales, în faţa problemelor cehoslovace şi subcarpato-ruse.

În aceste clipe grele, politica României a dovedit calităţi cu adevărat cavalereşti. Numai la nevoie se cunosc prietenii adevăraţi; şi poporul ceh, împreună cu cel slovac, au avut, în nenorocirea lor, mângâierea de a putea constata lealitatea desăvârşită a României şi nobilului ei rege, căruia acum doi ani i-au făcut în împrejurări mult mai senine o primire plină de entuziasm. Cehoslovacii nu vor uita niciodată dovezile de cinste şi credinţă pe care i le-au dat poporul român şi nobilul sau rege.

Timpul, din 4 noiembrie 1938

12.4. TRATAT ASUPRA PROMOVĂRII RAPORTURILOR ECONOMICE ÎNTRE REGATUL ROMÂNIEI ŞI REICHUL GERMAN[2]

(23 MARTIE 1939)

Art. I. În vederea colaborării dintre Părţile Contractante va fi întocmit, ca o completare a actualei reglementări a schimburilor economice româno-germane, un plan economic pe mai mulţi ani care va menţine ca principiu de bază echilibrarea schimburilor economice reciproce.

---

[1] În condiţiile semnării Acordului de la München (29-30 septembrie 1938), Cehoslovacia a fost forţată să cedeze Germaniei regiunea sudetă, punându-se astfel baza dezmembrării acestui stat.

[2] Tratatul se înscrie într-o serie întreagă de acte de acest gen semnate de România, cum ar fi: acordul economic cu Franţa (31 martie 1939) şi acordul economic cu Anglia (31 mai 1939).

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Planul economic, pe de o parte, va ţine socoteală de cerinţele de import german, iar, pe de alta, de posibilităţile de dezvoltare ale producţiunii române, de necesităţile interne române şi de nevoile schimbului economic al României cu alte ţări.

Planul se va extinde îndeosebi asupra:

1. a) Dezvoltării şi orientării producţiei agricole române. În acest scop, după un prealabil schimb de experienţe al organelor competente ale ambelor părţi, se va proçeda şi la cultura de noi produse agricole, precum şi la intensificarea celor ce sunt de pe acum cultivate, mai ales a furajelor oleaginoase şi a plantelor textile;

b) Dezvoltării industriilor agricole existente şi înfiinţării de noi industrii agricole şi de instalaţiuni de prelucrare.

2. a) Dezvoltării economiei româneşti silvice şi a lemnului;

b) Creării de exploatări şi industrii forestiere întrucât vor apărea necesare în raport cu cele de la punctul 2 a).

3. a) Livrării de maşini şi de instalaţiuni pentru exploatările miniere din România;

b) Fundării de societăţi mixte româno-germane pentru deschiderea şi valorificarea calcopiritei din Dobrogea, minereurilor de crom din Banat, minereurilor de mangan din regiunea Vatra Dornei – Broşteni.

De asemenea, va fi examinată valorificarea zăcămintelor de bauxită şi eventual crearea unei industrii de aluminiu.

4. Fundării unei societăţi mixte româno-germană, care se va ocupa cu exploatarea petrolului şi cu executarea unui program de foraj şi de prelucrare a ţiţeiului.

5. Colaborării pe teren industrial.

6. Creării de zone libere în care se vor instala întreprinderi industriale şi comerciale, şi construcţii, în aceste zone libere, de antrepozite şi instalaţiuni de transbordare pentru navigaţia germană.

7. Livrării de armament şi echipament pentru armata, marina, aviaţia română şi industria de armament.

8. Dezvoltării căilor de comunicaţie şi a mijloacelor de transport, al reţelei de drumuri şi a căilor de apă.

9. Construirii de instalaţii de utilitate publică.

10. Conlucrării dintre băncile române şi germane, în interesul ambelor ţări, îndeosebi pentru înfiinţarea diverselor afaceri. [...]

Art. V. Prezentul tratat va fi ratificat. El intră în vigoare o lună după schimbul documentelor de ratificare, care se va face la Berlin, cât mai curând posibil. Părţile Contractante îl vor aplica provizoriu, chiar de la data semnării.

Tratatul rămâne în vigoare până la 31 martie 1944. Dacă nu este denunţat un an înainte de această dată, se prelungeşte pe timp nedefinit. El poate, în

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

acest caz, să fie denunţat oricând, cu respectarea unui termen de preaviz, de un an, la sfârşitul fiecărui trimestru calendaristic.

Semnat la Bucureşti, în text român şi german, fiecare în câte două exemplare, la 23 martie 1939.

Monitorul oficial, din 2 iunie 1939

12.5. GARANŢIILE MARII BRITANII ŞI FRANŢEI ACORDATE GRECIEI ŞI ROMÂNIEI

(13 aprilie 1939)

a) Declaraţiile lui Neville Chamberlain în Camera Comunelor

Profit prin urmare de acest prilej pentru a declara în numele guvernului Maiestăţii Sale că atribuim cea mai mare importanţă înlăturării oricărei tulburări prin forţa ameninţărilor sau oricărei schimbări prin forţă a *statu-quo*-ului din Mediterană şi Peninsula Balcanică.

În consecinţă, am ajuns la concluzia că în cazul unei acţiuni care ar fi luată şi care ar ameninţa precis independenţa Greciei şi a României şi care ar fi considerate de către guvernul grec şi român respectiv ca vital să reziste cu forţele lor naţionale, guvernul Majestăţii Sale se simte legat de a da imediat guvernelor grec şi român, după cum va fi cazul, tot sprijinul pe care-l are în puterile sale.

Comunicăm aceste declaraţii guvernelor şi puterilor interesate, în special Turciei, ale cărei strânse relaţii cu guvernul grec sunt cunoscute şi ştiu că guvernul francez va face declaraţii similare astăzi după amiază.

b) Declaraţiile lui Edouard Daladier făcute presei

Guvernul francez atribuie cea mai mare importanţă prevenirii oricărei modificări impusă cu forţa sau prin ameninţări cu forţa *statu-quo-ului* în Mediterană şi în Peninsula Balcanică.

Luând în considerare îngrijorările speciale pe care evenimentele din ultimele săptămâni le-au făcut să apară, guvernul francez a dat în consecinţă României şi Greciei asigurarea specială că în cazul când o acţiune ar fi întreprinsă împotriva lor, acţiune care ar ameninţa clar independenţa României sau Greciei, şi împotriva căreia guvernul român sau guvernul grec ar socoti că este în interesul său vital să reziste cu forţele sale naţionale, guvernul francez s-ar socoti angajat să-i dea imediat întreaga asistenţă ce-i stă în putinţă.

Guvernul englez a adoptat aceeaşi atitudine.

Universul, din 15 aprilie 1939

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

12.6. COMUNICAT PRIVIND NEUTRALITATEA ROMÂNIEI

(6 septembrie 1939)

Ministrul Casei Regale face cunoscut:

1. Maiestatea Sa regele, convocând consilierii regali, şedinţa a avut loc astăzi 6 septembrie, ora 16, la palatul Cotroceni.

2. După expunerea preşedintelui Consiliului de Miniştri, ministru al apărării naţionale, şi a ministrului afacerilor străine asupra politicii externe a guvernului faţă de evenimentele internaţionale în curs, Consiliul în unanimitate a aprobat acţiunea diplomatică urmată şi măsurile militare luate pentru apărarea fruntarii lor.

3. Consiliul, în unanimitate, a hotărât observarea strictă a regulilor neutralităţii stabilite prin convenţiunile internaţionale faţă de beligeranţii din actualul conflict.

4. Au luat parte:

Domnii: Armand Călinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri;
General Arthur Văitoianu, consilier regal;
Dr. Al. Vaida-Voevod, consilier regal;
Gh. Gh. Mironescu, consilier regal;
Prof. N. Iorga, consilier regal;
Dr. C. Angelescu, consilier regal;
Gh. Tătărescu, consilier regal;
C. Argetoianu, consilier regal;
General adj. E. Ballif, consilier regal;
Gr. Gafencu, ministru al afacerilor străine.

București, 6 septembrie 1939.

"Monitorul oficial", din 7 septembrie 1939

12.7. NOTĂ PRIVIND INIŢIATIVA ROMÂNIEI PENTRU CONSTITUIREA UNUI "BLOC AL NEUTRILOR"[1]

(Moscova, 14 noiembrie 1939)

Guvernul român, având în vedere constituirea unui bloc al statelor din sud-estul european, a supus guvernului Republicii Turce propunerile următoare care ar trebui să servească drept bază a unei astfel de alcătuiri.

a) Neutralitatea absolută în limitele actuale ale războiului.

b) Tratat de neagresiune între statele participante la bloc.

---

[1] Notă trimisă de ambasadorul german la Moscova, F. M. Schulenberg, către ministrul afacerilor externe al Germaniei, în fapt o copie a notei remisă de ambasadorul Turciei lui Molotov, care i-a comunicat-o lui Schulenberg, cerându-i să precizeze poziţia guvernului său.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

c) În cazul când un stat membru al blocului ar fi victima unei agresiuni, păstrarea cel puţin a unei neutralităţi binevoitoare faţă de acel stat.

d) Reducerea la un nivel normal, de către toate statele membre ale blocului, a măsurilor militare la frontierele lor comune.

e) Contacte directe între ministerele afacerilor externe ale statelor membre ale blocului, precum şi schimburi de informaţii politice şi economice.

f) Măsuri economice pe baza apartenenţei la bloc.

O notă explicativă, trimisă de guvernul român, remarcă faptul că adeziunea la bloc nu afectează în nici un fel angajamentele actuale ale participanţilor, şi că, pe lângă membrii Înţelegerii Balcanice, pot să adere Bulgaria, Ungaria şi Italia.

Alexandru Vianu, Constantin Buşe, Zorin Zamfir, Gheorghe Bădescu, ***Relaţii internaţionale în acte şi documente***, *vol.II. 1939-1945*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1976, pp. 28-29

12.8. RAOUL BOSSY DESPRE "BLOCUL NEUTRILOR"

Instrucţiunile de la Ministerul nostru al Afacerilor Străine îmi arată care este punctul de vedere al Guvernului român asupra posibilităţii constituirii unui bloc neutru în sud-estul Europei. Bazele pe care ar urma să se alcătuiască un asemenea bloc trebuie să fie următoarele:

1. Neutralitatea desăvârşită în cadrul actualului conflict;
2. Declaraţie de neagresiune între statele membre ale blocului, obligaţiile de asistenţă mutuală stipulate între unele din acele state rămânând în vigoare;
3. În cazul unei agresiuni externe împotriva unuia din statele făcând parte din bloc, celelalte urmând să păstreze cel puţin o neutralitate binevoitoare faţă de statul atacat;
4. Nominalizarea măsurilor militare luate la frontierele comune;
5. Stabilirea unui contact direct între miniştrii afacerilor străine ai statelor din bloc şi schimb de informaţii politice şi economice între guvernele respective;
6. Adoptarea unor măsuri de ordin economic pe baza comunităţii de interese.

Primele sondaje făcute în acest sens de diplomaţia română par să fi trezit, în principiu, un ecou formidabil nu numai în statele Înţelegerii Balcanice, dar chiar în cele două grupări de puteri beligerante.

Raoul Bossy, ***Amintiri din viaţa diplomatică (1918–1940)***, *vol. II. 1938-1940*, Ediţie şi indice de Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993, p. 175

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

XIII. PIERDERILE TERITORIALE DIN VARA ANULUI 1940

13.1. PROTOCOLUL ADIȚIONAL SECRET LA PACTUL DE NEAGRESIUNE SEMNAT DE MOLOTOV ŞI RIBBENTROP LA 23 AUGUST 1939

Cu ocazia semnării Tratatului de neagresiune dintre Reichul german şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, plenipotenţiarii semnatari din partea celor două părţi au discutat în cadrul unor convorbiri strict confidenţiale problema delimitării sferelor lor respective de interes în Europa răsăriteană. Aceste convorbiri au dus la următoarul rezultat: [...]

3. În privinţa Europei sud-estice, partea sovietică subliniază interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană îşi declară totalul dezinteres politic faţă de aceste teritorii.

4. Acest protocol va fi considerat de ambele părţi ca strict secret.

23 august 1939

Pentru Guvernul Germaniei,
J. RIBBENTROP

Reprezentantul plenipotenţiar
al Guvernului U.R.S.S.,
V.MOLOTOV

Diplomaţia cotropitorilor. Repercursiunile ei asupra Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Culegere de documente alcătuită de A.Balanovschi, Chişinău, Editura Universitas, 1992, pp. 47-48

13.2. ALEXANDRU CRETZEANU DESPRE IMPACTUL ÎNFRÂNGERII FRANŢEI ASUPRA ROMÂNIEI

Cititorul trebuie să-şi dea seama că în România, ca în multe alte ţări din Europa, invincibilitatea armatei franceze a fost multă vreme o dogmă, o axiomă, un dat fundamental în orice discuţie politică. Până şi puţinii germanofili din mijlocul nostru nu şi-au imaginat, probabil, niciodată că forţele lui Gamelin vor fi zdrobite şi puse pe fugă de către Wehrmacht, în numai câteva zile de luptă. Nu voi încerca să descriu aici dimensiunile influenţei înspăimântătoare pe care a avut-o asupra noastră prăbuşirea Franţei. Este de ajuns să spun că regele, primul ministru şi şefii militari păreau să-şi piardă dintr-o dată, cele mai scumpe iluzii şi totodată luciditatea raţiunii. Pur şi simplu nu puteau găsi forţa necesară pentru a înfrunta calamitatea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Noi am sperat până la capăt, în ciuda a orice, că ar putea să apară un alt miracol de la Marna. Dar, vai, acesta nu s-a mai produs. Când s-a semnat armistiţiul francez, la 21 iunie 1940, pot să spun cu adevărat că pentru noi s-a stins o lumină. Era farul care timp de peste un secol a luminat progresul naţiunii noastre pe calea sa spre independenţa de stat.

Alexandru Cretzeanu, ***Ocazia pierdută***, Prefaţă de V. Fl. Dobrinescu. Postfaţă de Sherman David Spector, Iaşi, Institutul European, 1995, p. 64

13.3. NOTA LUI JOACHIM VON RIBBENTROP CĂTRE VIACESLAV MOLOTOV PRIVITOARE LA BASARABIA ŞI BUCOVINA

(25 iunie 1940)

1. Germania este fidelă acordurilor de la Moscova. Ea este deci dezinteresată de problema Basarabiei. În această regiune trăiesc aproximativ 100.000 de germani etnici. Germania este bineînţeles interesată de soarta acestor germani etnici şi aşteaptă ca viitorul acestor germani să fie asigurat. Conducerea Reich-ului ţine ca, la momentul potrivit, să facă anumite propuneri conducerii sovietice pentru repatrierea acestor germani, analog cu germanii etnici din Volhinia.

2. Pretenţia guvernului sovietic asupra Bucovinei este o noutate. Bucovina a fost mai înainte provincia Coroanei austriece. De aceea, Germania este, în special, interesată de soarta acestor germani etnici.

3. În restul teritoriului român, Germania are puternice interese economice. Acestea cuprind atât zonele petroliere, cât şi pământul agrar. Germania este interesată, aşa cum a explicat în repetate rânduri guvernului sovietic, ca aceste regiuni să nu devină teatru de război.

4. Pentru o rezolvare a problemei Basarabiei, conducerea Reich-ului este de părere ca, pe tărâmul înţelegerii din partea Uniunii Sovietice, să se facă totul pentru o rezolvare paşnică cu conducerea română în problema Basarabiei. Conducerea Reich-ului ar fi pregătită, în spiritul înţelegerii de la Moscova, să sfătuiască conducerea română pentru o clarificare paşnică a problemei Basarabiei, în sensul rusesc.

23 August 1944. Documente 1939–1943, vol. I, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984, pp. 80-81

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

13.4. NOTELE ULTIMATIVE ALE GUVERNULUI SOVIETIC DIN 26-27 IUNIE 1940 ŞI RĂSPUNSURILE GUVERNULUI ROMÂN

13.4.1. Nota ultimativă a guvernului sovietic, 26 iunie 1940

În anul 1918, România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei, Basarabia, călcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucraineni, cu Republica Sovietică Ucraineană.

Uniunea Sovietică nu s-a împăcat niciodată cu faptul luării cu forţa a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o dată şi deschis în faţa întregii lumi. Acum, când slăbiciunea militară a U.R.S.S. a trecut în domeniul trecutului, iar situaţia internaţională care s-a creat cere rezolvarea rapidă a chestiunilor moştenite din trecut pentru a pune în fine bazele unei păci solide între ţări, U.R.S.S. consideră necesar şi oportun ca în interesele restabilirii adevărului să păşească împreună cu România la rezolvarea imediată a chestiunii înapoierii Basarabiei Uniunii Sovietice.

Guvernul sovietic consideră că chestiunea întoarcerii Basarabiei este legată în mod organic de chestiunea transmiterii către U.R.S.S. a acelei părţi a Bucovinei a cărei populaţiune este legată în marea sa majoritate de Ucraina Sovietică prin comunitatea soartei istorice, cât şi prin comunitatea de limbă şi compoziţiune naţională. Un astfel de act ar fi cu atât mai just cu cât transmiterea părţii de nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar reprezenta, este drept că numai într-o măsură neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi care a fost pricinuită U.R.S.S. şi populaţiei Basarabiei prin dominaţia de 22 de ani a României în Basarabia.

Guvernul U.R.S.S. propune guvernului regal al României:

1. Să înapoieze cu orice preţ Uniunii Sovietice Basarabia;

2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei cu frontierele sale potrivit cu harta alăturată.

Guvernul sovietic îşi exprimă speranţa că guvernul român va primi propunerile de faţă ale U.R.S.S. şi că aceasta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale paşnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. şi România.

Guvernul sovietic aşteaptă răspunsul guvernului regal al României în decursul zilei de 27 iunie curent.

Universul, 4 iulie 1940

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

13.4.2. Răspunsul guvernului român, din ziua de 27 iunie 1940

Guvernul U.R.S.S. a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940, la ora 10 seara, de către excelenţa sa d-l Molotov, preşedintele Comisarilor Poporului şi Uniunii Sovietice, comisar al poporului pentru afacerile străine, excelenţei sale d-l Davidescu, ministrul României la Moscova.

Fiind însufleţit de aceeaşi dorinţă ca şi guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînţelegere între U.R.S.S. şi România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat şi în spiritul cel mai larg la discuţiunea amicală şi de comun acord a tuturor problemelor emanând de la guvernul sovietic.

În consecinţă, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul şi data ce doreşte să fixeze în acest scop.

De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român îşi va desemna delegaţii şi nădăjduieşte că conversaţiunile cu reprezentanţii guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relaţiuni trainice de bună înţelegere şi prietenie între U.R.S.S. şi România.

Universul, 4 iulie 1940

13.4.3. Nota ultimativă adresată de guvernul sovietic în noaptea de 27 iunie 1940

Guvernul U.R.S.S. consideră răspunsul guvernului regal al României din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primeşte propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia şi partea de nord a Bucovinei. Însă cum ministrul României la Moscova, d. Davidescu, a explicat că răspunsul menţionat al guvernului regal al României însemnează accedarea la propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic primind această explicaţie a d-lui Davidescu, propune:

1. În decurs de patru zile, începând de la ora 14, după ora Moscovei, la 28 iunie să evacueze teritoriul Basarabiei şi Bucovinei de trupele româneşti.

2. Trupele sovietice în acelaşi timp să ocupe teritoriul Basarabiei şi partea de nord a Bucovinei.

3. În decursul zilei de 28 iunie trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuţi, Chişinău, Cetatea - Albă.

4. Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce priveşte păstrarea şi nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive şi vagoane, podurilor, depozitelor, aerodromurilor, întreprinderilor industriale, uzinelor electrice, telegrafului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

5. Să se numească o comisie alcătuită din reprezentanţi ai guvernului român şi U.R.S.S., câte doi din fiecare parte, pentru lichidarea chestiunilor în litigiu în legătură cu evacuarea armatei române şi instituţiilor din Basarabia şi partea de nord a Bucovinei.

Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerile mai jos menţionate nu mai târziu de 28 iunie ora 12 ziua (ora Moscovei).

Universul, 4 iulie 1940

13.4.4. Răspunsul guvernului român, din ziua de 28 iunie 1940

Guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, se vede silit să accepte condiţiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic.

Guvernul român ar dori totuşi ca termenele de la punctele unu şi doi să fie prelungite, deoarece evacuarea teritoriilor ar fi foarte greu de dus la îndeplinire în patru zile din pricina ploilor şi inundaţiilor care au stricat căile de comunicaţie.

Comisia mixtă insituită la punctul 5 ar putea discuta şi rezolva această chestiune.

Numele reprezentanţilor români din această comisiune vor fi comunicaţi în cursul zilei.

Universul, din 4 iulie 1940

13.5. DIPLOMATUL RAUL BOSSY[1] DESPRE POZIŢIA ITALIEI FAŢĂ DE NOTELE ULTIMATIVE SOVIETICE

27 iunie 1940. Începutul tragediei neamului românesc. Sunt chemat la telefon, dis-de-dimineaţă, de către ministrul de externe, Gigurtu, care pune să mi se comunice cifrat ştirea că Uniunea Sovietică a remis ieri guvernului român - printr-o notă înmânată de Molotov lui Davidescu, la ora 10 seara, - un ultimatum cerând cesiunea Basarabiei şi a Bucovinei de nord. Răspunsul urmează să fie dat până în 24 de ore. Sunt însărcinat să cer avizul guvernului italian cu privire la hotărârea noastră de a rezista, întrebând totodată dacă va interveni la Budapesta şi la Sofia spre a împiedica o agresiune din ambele părţi

[1] În acea perioadă, ambasadorul României la Roma.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

contra noastră. Cer imediat să fiu primit de Mussolini şi de Ciano. Mi se comunică însă că Mussolini lipseşte din Roma de câteva zile şi că Ciano nu se va înapoia decât a doua zi, din Livorno. Spre a nu pierde timp, mă duc la Palazzo Chigi şi fac demersul pe lângă Anfuso. Citez textul raportului meu telefonic cu privire la această întrevedere:

"Anfuso mi-a declarat că guvernul italian cunoaşte situaţia prin ministrul Italiei la Bucureşti. El mi-a citit atât telegrama lui ghigi privitoare la audienţa sa la Rege, cât şi instrucţiunile ce i-au fost trimise şi al căror conţinut clar este următorul: <Ministrul Italiei va comunica Regelui şi guvernului român că guvernul italian consideră de un interes european esenţial, nu numai pentru România dar şi pentru celelalte ţări, ca România să evite un conflict cu Uniunea Sovietică>. Cât despre eventualele demersuri la Budapesta şi la Sofia, Anfuso mi-a spus că nu are instrucţiuni, dar că voi avea prilejul să mă informez direct de la Ciano. Personal, pare convins că se vor face intervenţiile acestea, fiind vorba şi de un interes italienesc. [...]

În cursul conversaţiei, i-a scăpat că guvernul italian ştia de trei zile despre intenţia guvernului sovietic de a deschide chestiunea Basarabiei. Am întrebat de ce n-a fost pus la curent imediat guvernul român şi de ce se repetă mereu că lipsesc informaţii în această privinţă. Mi-a răspuns că intenţiile ruseşti nu au fost foarte cunoscute decât în ultimul moment la Berlin şi la Roma şi că nu se ştia precis că era vorba de un ultimatum.

Raul Bossy, ***Amintiri din viaţa diplomatică (1918-1940)***, vol. II, pp. 250-251

13.6. GRIGORE GAFENCU DESPRE OCUPAREA BASARABIEI ŞI NORDULUI BUCOVINEI

3 si 4 iulie 1940 - Marele eveniment politic nu s-a produs. Tătărăscu, o dată mai mult, s-a strecurat printr-o criză. Situaţia lui e însă foarte slăbită. Schimbarea e aşteptată. [...]

Parlamentul s-a întrunit pentru a păstra o clipă de tăcere. Şedinţa a fost apoi ridicată în semn de doliu. Lacrimi înăbuşite, simţăminte de supărare şi de revoltă, mare nervozitate.

Am citit cu băgare de seamă schimbul de note telegrafice dintre ruşi şi noi. Notele ruseşti sunt abile ca formă şi fond, moderate ca ton şi de o perfidie foarte bine socotită. Notele noastre sunt greşit concepute şi foarte prost formulate. La pretenţiile ruseşti referitoare la drepturile istorice şi etnice ale Rusiei asupra Basarabiei, nu am răspuns nimic: nici o punere la punct, nici un contra argument, nici un protest. Ne-am mulţumit să răspundem - "pentru a câştiga timp", pretinde Ministerul de Externe, - că suntem gata să stăm de vorbă

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

... Ruşii au înlăturat cu multă îndemânare intenţiile dilatorii cuprinse în nota noastră de răspuns, aducându-ne numaidecât la cunoştinţă “programul de evacuare”. [...] Fapt e că ne-am plecat în faţa forţei, fără s-o spunem şi fără să stăruim asupra bunului nostru drept. Nu am respins argumentarea sovietică, ci ne-am declarat gata, după ce am luat cunoştinţă de ea, să stăm de vorbă. [...]

Am pierdut, deci, Basarabia:

1. fiindcă Rusia nu a renunţat *niciodată* la această provincie şi era hotărâtă să se folosească de orice prilej pentru ca, sprijinită pe uriaşa ei putere, să ajungă din nou la Dunăre. [...]

2. fiindcă oricare ar fi fost politica pe care am fi urmat-o faţă de Germania, Reich-ul ar fi sacrificat oricând interesele noastre la Dunăre (care sunt şi ale sale), pentru a-şi acoperi spatele înspre Rusia într-un război european. [...]

3. fiindcă Italia, care în timpul din urmă ne făgăduise sprijinul Germaniei în caz de agresiune rusească, a intrat în război însuşindu-şi toate angajamentele şi toate atitudinile Germaniei.

4. Fiindcă singurul nostru sprijin adevărat şi real, forţa anglo-franceză, s-a prăbuşit.

Sunt unii care se miră că ziua de 27 iunie ne-a găsit “singuri”. Ei uită că puţine zile înainte s-a cufundat o lume întreagă. Am fost “singuri” fiindcă cei care ar fi putut să ne sprijine nu aveau interesul să o facă (orice am fi dres acum sau înainte), şi fiindcă cei care ne-au sprijinit întotdeauna nu mai erau în viaţă.

Grigore Gafencu, ***Jurnal. 1940-1942***, Ediţie Ion Ardeleanu şi Vasile Arimia, Bucureşti, Editura Globus, 1991, pp. 29-31

13.7. HOTĂRÂREA CONSILIULUI DE MINIŞTRI AL ROMÂNIEI DE A RENUNŢA LA GARANŢIILE ANGLO-FRANCEZE

(Bucureşti, 1 iulie 1940)

Consiliul de Miniştri a ţinut şedinţă în ziua de luni 1 iulie a.c., la orele 18, sub preşedinţia d-lui prim-minstru, consilier regal Gh.Tătărescu.

Domnul consilier regal C. Argetoianu a definit apoi actuala noastră orientare politică externă, determinată de noua ordine europeană în curs de aşezare.

În cadrul acestei politici, renunţă la garanţiile anglo-franceze din 13 aprilie 1939.

Consiliul a aprobat în unanimitate această nouă orientare a politicii noastre externe.

Relaţii internaţionale în acte şi documente, vol.II, pp. 52-53

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

13.8. DECLARAŢIILE PRIMULUI MINISTRU ION GIGURTU PRIVIND "NOUA ORIENTARE" A POLITICII EXTERNE A ROMÂNIEI

(8 iulie 1940)

Orientarea politicii externe a României, în cadrul celor două mari naţiuni ale Axei, este un fapt împlinit. Această orientare nu este o întâmplare sau o acţiune de moment, ci reintrăm prin ea în vechi tradiţii ale statului nostru, tradiţii care au fost rupte pentru consideraţiuni ce nu mai sunt actuale şi care erau depăşite de evenimente încă cu mult înaintea actualului conflict.

Universul, din 8 iulie 1940

13.9. SCRISOAREA LUI ADOLF HITLER CĂTRE REGELE CAROL AL II-LEA

(17 iulie 1940)

Maiestatea Voastră,

Evenimentele, ca şi unele consultări determinate de ele, nu mi-au îngăduit până azi să exprim opiniile mele despre propunerile pe care Maiestatea Voastră mi le-a comunicat. Trebuie să vă rog să admiteţi că situaţia extraordinară şi pericolele pe care le prezintă constituie explicaţia absolutei francheţi a gândurilor pe care doresc să le exprim. L-am informat pe duce despre această scrisoare. [...]

După războiul mondial, România, favorizată de o şansă excepţională, a dobândit de la trei state teritorii pe care, după părerea mea, nu le mai poate păstra mult timp din punctul de vedere al politicii de forţă. Alta ar fi fost situaţia dacă România ar fi reuşit să realizeze asimilarea internă a acestor teritorii din punct de vedere etnic şi politic sau dacă slăbiciunea militară a ţărilor vecine ar fi rămas permanentă. Prima alternativă nu s-a putut materializa, iar pe cea de-a doua nu ar putea conta nimeni dintre cei care au cunoştinţă de legile ce guvernează evoluţia naţiunilor. Dacă România este astăzi silită pe calea concesiei să înapoieze teritoriile pe care le-a dobândit, aceasta nu reprezintă altceva decât ceea ce previziunea omenească trebuia să se aştepte a se întâmpla într-o zi. Îmi pare deja un mare câştig faptul că Ungaria - după cum consider că am motive să cred - nu insistă asupra unei definiri strict juridice a revendicărilor ei, ci este gata să le negocieze pe baza unui compromis echitabil. [...]

Eu am făcut însă şi guvernului ungar următoarea declaraţie clară:

În eventualitatea că nu ar exista nici o posibilitate de înţelegere paşnică între România, Ungaria şi Bulgaria, Germania – la rândul ei – ar putea anunţa

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

în mod clar că de acum înainte ea se va dezinteresa total față de viitoarea evoluție în sud-estul Europei. Reichul german este destul de puternic pentru a se proteja el însuşi, cu promptitudine şi prin propria forță, împotriva amenințării oricărei agresiuni. Totuşi, eu nu voi permite niciodată ca Wehrmachtul german să fie angrenat într-un conflict pentru chestiuni care sunt absolut disproporționate cu jertfele cerute de un război. Dacă România, Ungaria şi Bulgaria consideră că nu pot ajunge la o înțelegere, convingerea mea este că această atitudine nu va aduce beneficii nici uneia dintre aceste țări, ci, din contra, le va aduce pedeapsa tuturor. În acest caz, nu mă simt chemat să întreprind ceva spre a ține sub control evoluția viitoare. [...]

Dacă Maiestatea Voastră ar fi acum în măsură să revadă punctul de vedere al României în acest sens şi ar fi dispusă să mă informeze despre aceasta, aş face imediat cunoscut lui Mussolini acest fapt, ca şi guvernelor ungar şi bulgar.

Dacă, pe de altă parte, Maiestatea Voastră ar considera că nu poate fi de acord cu modul meu de a raționa, eu nu îl voi mai continua în viitor, ci, pur şi simplu, voi informa guvernele ungar şi bulgar că guvernul german, la rândul lui, nu vede calea pe care ar putea porni la soluționarea acestor probleme.

Dacă totuşi ar fi posibil să se ajungă la o reglementare satisfăcătoare între cele trei țări printr-o asemenea atitudine, aceasta ar însemna, pentru fericirea şi viitorul tuturor celor trei interesați, mai mult decât orice presupus succes tactic de moment, care, mai devreme sau mai târziu, ar duce inevitabil la noi crize.

Adolf Hitler.

23 August 1944. Documente, vol. I, 1939-1943, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1984, pp. 88-91

13.10. APRECIERI PRIVIND EVOLUȚIA REVIZIONISMULUI MAGHIAR ŞI ROMÂNIA

În evoluția revizionismului ungar trebuie să deosebim două etape. În prima dintre acestea, care a început încă din anii 1919-1920, înainte chiar de semnarea Tratatului de la Trianon şi anume din momentul în care au fost comunicate guvernului ungar prevederile acestuia, a existat numai varianta "revizionismului integral". Era aceasta reacția emoțională a unei societăți ce nu putea (sau nu voia) să renunțe la iluzii?; era rezultatul educației şovine de decenii cu privire la "superioritatea" ungurilor față de popoarele învecinate şi a credinței în eternitatea "Ungariei milenare"?; era vorba, oare, de incapacitatea de înțelegere a monarhiei austro-ungare?; sau, poate, "revizionismul integral"

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

reprezenta reacţia unor forţe social-politice ale căror interese fuseseră lezate prin destrămarea vechii Ungarii?; ori anumite cercuri politice erau interesate în a canaliza atenţia poporului ungar spre himere revizioniste pentru a instaura în ţară un regim ultraconservator? Probabil că explicaţia cea mai apropiată de adevăr trebuie să aibă în vedere toate aceste elemente, fiecare dintre ele având partea sa de contribuţie la naşterea revizionismului şi impunerea lui în cadrul societăţii ungare.

Din 1927-1928 a început să se afirme şi "revizionismul moderat", mai redus în ceea ce priveşte aria teritoriilor revendicate de la vecinii Ungariei, dar în nici un caz mai realist şi nici mai puţin periculos pentru aceştia. Dintr-un anumit punct de vedere, am putea spune chiar dimpotrivă. Pentru că, dacă "revizionismul integral" nu putea găsi, în mod normal, sprijin la alte guverne sau printre oamenii de bună credinţă, fiind evidentă de la început lipsa lui de orice justificare, pe orice plan, "revizionismul moderat" era prezentat de oficialitatea şi de propaganda ungară ca "rezonabil", ca o manifestare a voinţei Ungariei de a stabili o bază de înţelegere cu vecinii săi, ca un sacrificiu pe care statul ungar îl făcea în dorinţa stabilirii unui climat de pace, înţelegere şi colaborare în Europa Centrală.

Semnalul de ofensivă al noii variante de revizionism a fost dat de lordul Rothermere, care a acceptat, în schimbul unor importante sume de bani, să pună în slujba cauzei revizioniste ungare grupul de ziare pe care îl conducea (71 de ziare şi reviste din Marea Britanie, Statele Unite ale Americii şi Canada, în frunte cu *"Daily Mail"*, care avea un tiraj de 2 milioane de exemplare). La 21 iunie 1927, lordul Rothermere a publicat în *"Daily Mail"* un articol intitulat "Locul Ungariei sub soare", în care folosind date false, puse la dispoziţie de guvernul ungar, cu privire la numărul populaţiei maghiare aflate în zonele de frontieră ale Cehoslovaciei, României şi Iugoslaviei cu Ungaria, cerea retrocedarea acestor regiuni cu pretinsă populaţie maghiară majoritară[1]. În realitate, în ceea ce priveşte zonele frontaliere ale României cu Ungaria, de exemplu, populaţia maghiară nu reprezenta decât 24%, pe când românii formau 54% (dacă luăm în consideraţie numai populaţia rurală, diferenţa este şi mai mare: 18,1% faţă de 61,3%).

Deşi guvernul ungar nu se mulţumea cu o revizuire parţială, el a primit cu bucurie articolul lordului Rothermere, care i-a oferit prilejul de a organiza o largă campanie de propagandă revizionistă. În acelaşi timp, unii revizionişti

---

[1] Referitor la campania revizionistă a lordului Rothermere, marele scriitor şi dramaturg Bernard Shaw scria: "Este inadmisibil ca oameni inconştienţi să încurajeze în Anglia, din motive personale, tendinţele revizioniste ale Budapestei şi încercările de a răsturna starea de lucruri actuală, tentative concepute de către cei care s-au dovedit ei înşişi intoleranţi şi opresori, violatori de legi faţă de celelalte naţiuni" (Corneliu I. Codarcea, ***Le litige roumano-hongrois***, Bucureşti, 1937, p. 131 *(n. I. Calafeteanu)*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

unguri au înţeles din poziţia lordului Rothermere că înfăptuirea revizionismului integral era o utopie, întrucât nu ar fi putut găsi sprijin internaţional în acest sens şi, de aceea, au considerat că trebuia renunţat la această dogmă. Printre aceştia se afla şi Nagy Emil, fost ministru al Ungariei în Marea Britanie, care într-o lucrare publicată în 1928 sub auspiciile "Societăţii Ungare de Politică Externă" ("Magyar Kulugy Tarsasag") şi intitulată "Dreptate Ungariei" scria: "Planul Rothermere înseamnă că neamul ungar trebuie să renunţe de a mai susţine ideea integrităţii şi trebuie să se obişnuiască cu gândul că a pierdut teritoriile locuite de masele diferitelor naţionalităţi, dacă, în schimb, îi vor fi restituite acele teritorii locuite de maghiari şi şvabi care au fost răpite patriei mame fără nici un drept".

Ion Calafeteanu, ***Revizionismul ungar şi România***, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, pp. 21-23

13.11. MIHAIL MANOILESCU[1] DESPRE DICTATUL DE LA VIENA

Am observat întâi că este o harta românească. Am desfăcut-o cu nordul în jos, ceea ce m-a făcut să nu înţeleg nimic. Mi-a întors-o Schmidt[2]. Ochii mei căutau tăietura de la graniţa de vest pe care cu toţii o aşteptam. Mi-am dat seama însă că este altceva. Am urmărit cu ochii graniţa care pornea de la Oradea către răsărit, alunecând sub linia ferată şi am înţeles că cuprindea şi Clujul ... Am început să nu mai văd. Când mi-am dat seama că graniţa coboară în jos ca să cuprindă secuimea am mai avut, în disperarea mea, un singur gând: Braşovul! O mică uşurare: Braşovul rămâne la noi.

Când am privit în toată grozăvia împărţirea Transilvaniei, am înţeles că puterile care îmi erau mult slăbite mă părăsesc cu totul. Tabloul dinaintea ochilor s-a făcut neclar, ca un nor galben cenuşiu, din cenuşiu, negru ...

În clipa aceea, mi-am pierdut cunoştinţa. Nu mai trăisem o asemenea senzaţie fizică decât cu 22 de ani în urmă, când o injecţie cu novocaină la o operaţie mă făcuse să trec pentru o clipă pe lumea cealaltă, de unde mi-am revenit cu ajutoare medicale date *in extremis*.

Acum aveam pentru a doua oară impresia netă că am trecut *dincolo*. Cineva a cerut pentru mine un pahar cu apă. Dornberg a deschis uşa alergând prin mulţimea care umplea sălile strigând: "un pahar cu apă, un pahar cu apă..."

---

[1] În acea perioadă, ministru de externe, a condus delegaţia română la Viena, pentru negocieri, delegaţie formată din aproximativ 20 de persoane, dintre care Valer Pop, Raul Bossy, generalul Dragalina şi Ion Mătăsaru, consilierul economic al României la Budapesta.

[2] Schmidt, Paul Otto, ministrul plenipotenţiar, interpretul lui Hitler.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Peste un minut mi l-au adus. Valer Pop mi l-a dat în silă să-l beau. Am început să văd din nou şi am avut puterea să duc mai departe calvarul.

Mi s-au prezentat actele spre semnare. Am scos tocul meu cu cerneală verde, cu care scrisesem atâtea lucruri frumoase şi atâtea gânduri bune pentru ţara mea. Am iscălit tot fără să mai citesc. Valer Pop citea pentru mine. De altfel, nu mai era nimic de verificat: actele erau cunoscute, harta tot aşa.

Mihail Manoilescu, ***Dictatul de la Viena. Memorii iulie-august 1940***, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1991, p. 212 .

13.12. TEXTUL "ARBITRAJULUI" DE LA VIENA

(30 august 1940)

1. Traseul definitiv al liniei de frontieră, care desparte România de Ungaria, va corespunde aceluia marcat de harta geografică aci anexată. O comisie româno-ungară va determina detaliile traseului la faţa locului.

2. Teritoriul român atribuit Ungariei va fi evacuat de trupele româneşti într-un termen de 15 zile şi remis în bună ordine acesteia. Diferitele faze ale evacuării şi ale ocupării, precum şi modalităţile lor vor fi fixate în termen de o comisie româno-ungară. Guvernele ungar şi român vor veghea ca evacuarea şi ocuparea să se desfăşoare în ordine completă.

3. Toţi supuşii români, stabiliţi în această zi pe teritoriul ce urmează a fi cedat de România, dobândesc fără alte formalităţi naţionalitatea ungară. Ei vor fi autorizaţi să opteze în favoarea naţionalităţii române într-un termen de şase luni. Acele persoane care vor face uz de acest drept vor părăsi teritoriul ungar într-un termen adiţional de un an şi vor fi primiţi de România. Ei vor putea să ia, fără nici o împiedicare, bunurile lor mobile, să lichideze proprietatea lor imobilă, până în momentul plecării lor, să ia cu ei produsul rezultat. Dacă lichidarea nu reuşeşte, aceste persoane vor fi despăgubite de Ungaria. Ungaria va rezolva într-un mod larg şi acomodant toate chestiunile relative la transplantarea optanţilor.

4. Supuşii români de rasă ungară, stabiliţi în teritoriul cedat în 1919, de către Ungaria României şi care rămâne sub suveranitatea acesteia, primesc dreptul de a opta pentru naţionalitatea ungară, într-un termen de şase luni. Principiile enunţate în paragraful trei vor fi valabile pentru persoanele care vor face uz de acest drept.

5. Guvernul ungar se angajează solemn să asimileze în totul cu ceilalţi supuşi unguri pe persoanele de rasă română, care, pe baza arbitrajului de mai sus, vor dobândi naţionalitatea ungară. Pe de alta parte, guvernul român ia acelaşi angajament solemn în ceea ce priveşte pe supuşii de rasă ungară, care vor rămâne pe teritoriul român.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

6. Detaliile rezultând din transferul de suveranitate vor fi reglementate prin convenție directă între guvernele român și ungar.

7. În cazul în care dificultăți sau îndoieli s-ar ivi în cursul aplicării acestui arbitraj, guvernele român și ungar se vor înțelege pe cale directă. Dacă într-o chestiune sau alta înțelegerea nu se realizează, litigiul va fi supus guvernelor Reich-ului și Italiei, care vor adopta o soluție definitivă.

"Universul", din 1 septembrie 1940

13.13. PROBLEMA ACCEPTĂRII "ARBITRAJULUI" DE LA VIENA

Preocupat până la obsesie de securitatea zonei petrolifere românești, Hitler a impus negocieri româno-ungurești și, când războiul a părut iminent, a ordonat pregătiri în vederea ocupării perimetrului Ploiești.

Sub presiune germană, la Turnu Severin au avut loc discuții româno-ungare care au eșuat. Delegația ungară a pretins 69.000 kmp cu 3,9 milioane locuitori (dintre care 2,2 milioane de români). Teritoriul revendicat cuprindea spațiul transilvan de la nord de Mureș, trecând Ungariei Aradul, Alba Iulia și Brașovul, dar lăsând României Blajul, Mediașul și Sighișoara. Delegația română s-a plasat pe poziția schimbului de populație cu rectificări minore de frontieră, ca urmare a sporului de populație al Ungariei.

Eșecul negocierilor de la Turnu Severin părea să mute disputa româno-ungară de la masa tratativelor pe câmpul de luptă. Pentru a evita o astfel de escaladare, Hitler a impus arbitrajul de la Viena, care a fost în realitate un dictat. (Mihail Manoilescu, ministrul de Externe al României nefiind lăsat măcar să facă o declarație, după ce fusese comunicată decizia arbitrilor – Ribbentrop și Ciano – a leșinat). România pierdea un teritoriu de 43.492 kmp, cu 2.667.007 locuitori, majoritatea (50,1%) fiind români. Este de remarcat că întinderea teritoriului anexat de Ungaria se afla sub *limita programului minimal ungar* de 50.000 kmp, ceea ce explică nemulțumirea unora dintre membrii guvernului ungar, printre care și primul ministru, Pal Teleki, întors de la Viena, "zdrobit sufletește", cum îl descrie ministrul învățământului, Balint Homan.

La București, Consiliul de Coroană, considerând că avea de ales "între salvarea ființei politice a statului nostru și posibilitatea dispariției lui" a hotărât cu 19 voturi pentru, 10 contra și o abținere acceptarea deciziei de la Viena.

Încă de la 19 august, în credința că o atitudine concesivă față de Bulgaria va aduce României bunăvoința Germaniei în problema Transilvaniei, au început la Craiova negocieri româno-bulgare, încheiate prin semnarea unui tratat (7 septembrie) care prevedea cedarea Cadrilaterului (județele Durostor și Caliacra), un schimb de

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

populaţie şi plata de către Bulgaria a unei despăgubiri pentru bunurile abandonate de familiile româneşti plecate. "Bietul Cadrilater - scrie Mihail Manoilescu - a fost o jertfă mai mult - şi încă o jertfă inutilă - pe altarul Transilvaniei".

La începutul lui septembrie 1940, România Mare încetase, aşadar, să existe.

Clasa politică, intrată în panică nu a înţeles că interesul Germaniei pentru petrolul românesc este o carte de joc importantă. Reichul nu era interesat în dezmembrarea României şi a temperat "ardoarea" revizionistă a Ungariei şi Bulgariei (la Viena, el a impus Ungariei o soluţie, repetăm, sub minimum revendicărilor Budapestei). Dacă România ar fi rezistat cu armele Uniunii Sovietice, Germania ar fi permis partenerului de la Moscova să treacă Prutul (s-a văzut că sudul Bucovinei a fost salvat de Hitler). Abandonarea fără luptă a teritoriului naţional a putut fi soluţia pragmatică, dar ea a rămas dezonorantă.

Florin Constantiniu, ***O istorie sinceră a poporului român***, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997, pp. 378-380

13.14. COMUNICAT PRIVIND CEDAREAREA CXRILATERULUI

(Craiova, 7 septembrie 1940)

În dorinţa de a rezolva pe cale paşnică problemele pendinte între Bulgaria şi România în spiritul unei înţelegeri reciproce, a fost semnat la 7 septembrie la Craiova acordul prin care se înregistrează cesiunea teritorială consimţită prin nota din 16 august 1940, notă care reprezintă concluzia unor îndelungate tratative între cele două guverne.

Acordul încheiat este bazat pe schimbul obligator de populaţie bulgară din judeţele Tulcea şi Constanţa cu cea românească din Caliacra şi Durostor, precum şi pe un schimb facultativ al românilor şi bulgarilor din celelalte regiuni ale celor două ţări.

Cele două state se angajează în urma realizării acestui principiu să nu ridice niciodată vreo pretenţie teritorială unul contra altuia.

Se prevede prin acelaşi acord că guvernul român obţine de la cel bulgar o despăgubire de un miliard lei pentru investiţiunile făcute în teritoriul cedat şi pentru cheltuielile pe care statul român le va suporta la executarea schimbului de populaţie.

Evacuarea teritoriului cedat a început încă din luna august, predarea oficială însă se va face de la 20 septembrie la 1 octombrie.

Documente privind istoria României între anii 1918-1944, p. 537

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

13.15. DECRET REGAL PRIVIND INVESTIREA GENERALULUI ION ANTONESCU CU DEPLINE PUTERI

(5 septembrie 1940)

Art. I. Investim pe dl. general Ion Antonescu, preşedintele Consiliului de Miniştri, cu depline puteri pentru conducerea statului român.

Art. II. Regele exercită următoarele prerogative regale:

a) El este capul oştirii;

b) El are dreptul de a bate monedă;

c) El conferă decoraţiunile române;

d) El are dreptul de graţiere, amnistie şi reduceri de pedepse;

e) El primeşte şi acreditează ambasadorii şi miniştrii plenipotenţiari;

f) El numeşte pe primul-ministru, însărcinat cu depline puteri;

g) El încheie tratate;

h) Modificarea legilor organice, numirea miniştrilor şi subsecretarilor de stat se va face prin decrete regale contrasemnate de preşedintele Consiliului de Miniştri.

Art. III. Toate celelalte puteri ale statului se exercită de preşedintele Consiliului de Miniştri.

Dat în Bucureşti, la 5 septembrie 1940.

Culegere de documente şi materiale privind istoria României (februarie 1938-septembrie 1940), p. 280

13.16. MANIFESTUL CĂTRE ROMÂNI SEMNAT DE CAROL AL II-LEA, LA 6 SEPTEMBRIE 1940

Români,

Vremuri de adâncă tulburare şi îngrijorare trec peste scumpa mea ţară. De acum 10 ani când am luat locul de adâncă răspundere de a fi regele patriei mele, fără răgaz, fără odihnă şi cu cea mai desăvârşită dragoste m-am străduit de a face tot ce conştiinţa mea îmi poruncea pentru binele României.

Azi, zile de vitregie nespusă îndurerează ţara, care se găseşte în faţa unor mari primejdii. Aceste primejdii vreau, din marea mea dragoste pentru acest pământ în care am fost născut şi crescut, să le înlătur trecând azi fiului meu, pe care ştiu cât de mult îl iubiţi, grelele sarcini ale domniei. Făcând această jertfă pentru salvarea patriei, înalţ cea mai caldă rugăciune ca ea să fie cât mai folositoare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Lăsând poporului meu pe scumpul meu fiu, rog pe toţi românii să-l înconjoare cu cea mai caldă şi mai desăvârşită credinţă şi dragoste, ca să poată găsi în ele reazimul de care are atâta nevoie greaua-i răspundere ce de azi înainte apasă pe umerii săi fragezi.

Ioan Scurtu, ***România şi marile puteri (1933-1940). Documente***, Bucureşti, Editura Fundaţiei România de Mâine, 2000, p. 232

13.17. DECRET-LEGE PRIVITOR LA DEPUNEREA JURĂMÂNTULUI DE CĂTRE REGELE MIHAI

(6 septembrie 1940)

Art. I. Măria sa Marele Voievod de Alba-Iulia, în virtutea drepturilor, titlurilor şi prerogativelor ce-i revin şi de care se bucură ca urmaş al Tronului României, va depune jurământul de credinţă în condiţiunile arătate în acest decret, devenind astfel Mihai I-iu, rege al României.

Art. II. Jurământul de credinţă se va depune în prezenţa şefului de stat român, preşedinte al Consiliului de Miniştri, Înalt Prea Sfinţiei sale patriarhul României şi primului preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

Art. III. Jurământul de credinţă are următorul cuprins: "Jur credinţă naţiunii române. Jur să păzesc cu sfinţenie legile statului. Jur să păzesc şi să apăr fiinţa statului şi integritatea teritoriului României. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!".

Art. IV. Orice dispoziţiuni în legile organice potrivnice cuprinsului acestui decret rămân fără fiinţă.

Ioan Scurtu, ***Culegere de documente şi materiale privind istoria României (februarie 1938-septembrie 1940)***, pp. 282-283

•

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

XIV. PERSONALITĂŢI POLITICE. CONTESTĂRI. PORTRETE

14.1. MIRCEA ELIADE DESPRE "IMORALITATEA CLASEI POLITICE"[1]

Imoralitatea clasei conducătoare româneşti care deţine "putere" politică de la 1918 încoace, nu este cea mai gravă crimă a ei. Că s-a furat ca în codru, că s-a distrus burghezia naţională în folosul elementelor alogene, că s-a năpăstuit ţărănimea, că s-a introdus politicianismul în administraţie şi învăţământ, că s-au deznaţionalizat profesiunile libere - toate aceste crime împotriva siguranţei statului şi toate aceste atentate contra fiinţei neamului nostru, ar putea după marea victorie finală - să fie iertate. [...]

Dar piloţii orbi stau surâzători la cârmă, ca şi când nimic nu s-ar întâmpla. Şi aceşti oameni, conducători ai unui popor glorios, sunt uneori cumsecade, sunt uneori oameni de bună credinţă şi cu bunăvoinţă; numai că, aşa orbi cum sunt, lipsiţi de singurul instinct care contează în ceasul de faţă – instinctul statal – nu văd şuvoaiele slave scurgându-se din sat în sat, cucerind pas cu pas tot mai mult pământ românesc; nu aud vaietul claselor care se sting, burghezia şi meseriile care dispar, lăsând locul altor neamuri. [...]

Democraţia de la război încoace, a izbutit să zădărnicească orice încercare de redeşteptare naţională. Prin piloţii orbi de la cârma ţării, democraţia ne-a adus astăzi acolo unde suntem. Democraţia a zdrobit definitiv instinctul statal al cârmuitorilor noştri. Că s-au făcut sau nu unelte în mâna străinilor, puţin interesează deocamdată. Singurul lucru care interesează este faptul că nici un om politic de la 1918 încoace, n-a ştiut şi nu ştie ce înseamnă un stat.

Şi asta e destul ca să începi să plângi...

"Vremea", din 19 septembrie 1937

14.2. OAMENII POLITICI - VEDERE CONTEMPORANĂ

Lipsesc oamenii cuminţi, firile cumpătate şi care să opuie noilor doctrine credinţa lor în prefaceri mai puţin radicale, dar cu atât mai sănătoase, şi grija lor faţă de adevăratele lipsuri ale aşezământului nostru de stat - nerânduiala finanţelor, nepregătirea armatei, lipsa unei munci stăruitoare în toate domeniile

[1] Articol intitulat *Piloţii orbi.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

producţiei, necinstea care se întinde în administraţie; lipsuri pe care curentele "revoluţionare" şi făuritoare de o "nouă organizaţie de stat", departe de a le îndrepta, nu pot decât să le agraveze şi mai mult.

Grigore Gafencu, ***Însemnări politice. 1929-1939***, p. 333

14.3. REGELE FERDINAND

Spre deosebire de unchiul său, lui Ferdinand nu-i plăceau manifestările solemne. Aceasta şi pentru că era un om timid. Avea oroare de festivităţile care impuneau un protocol rigid şi fastuos. Nu concepea să ţină oamenii la distanţă, să le atragă atenţia, direct sau prin comportarea sa, că are "sânge albastru" şi provine dintr-o familie ilustră a unei mari puteri.

Prefera discuţiile lungi, nerprotocolare, "la o ţigară", pe subiecte diverse: biologie, istorie, lingvistică, politică, etc. Un contemporan al său nota: "În botanică poate să rivalizeze cu cei mai buni reprezentanţi ai acestei ştiinţe. Asistenţa rămâne năucită, când în tovărăşia lui Pârvan, descifrează în Histria nişte inscripţii greceşti şi latineşti. Abatele Mugnière e profund impresionat când constată în cursul unei conversaţii pe care a avut-o la Paris cu regele Ferdinand că suveranul României cunoaşte limba ebraică. Tot aşa de profund impresionat rămâne ambasadorul Franţei, Billy, când, în audienţa de adio, regele îi vorbeşte de meritele poeziei lirice japoneze şi chineze. Dacă întâmplător la masă, în cursul conversaţiei, vine vorba despre Wagner, asistenţa are prilejul să asculte din gura suveranului o dizertaţie în toată regula, cât se poate de substanţială şi judicioasă, asupra muzicii wagneriene şi a personalităţii marelui compozitor. Aceste cazuri răzleţe, constatate numai în chip incidental, pot totuşi să ne dea o imagine sumară a culturii multilaterale a regelui Ferdinand"[1] [...].

Când Ferdinand a intrat în viaţa politică activă, România dispunea de o pleiadă de oameni politici cu multă experienţă, din rândul cărora se detaşa Ion I.C. Brătianu, preşedintele Partidului Naţional-Liberal şi al Consiliului de Miniştri. Noul rege - timid şi lipsit de iniţiativă - a redus la maximum protocolul, a acceptat chiar să fie pus în umbră de Ion I.C. Brătianu şi chiar de regina Maria. Nu şi-a făcut probleme că, prin atitudinea lui, Ion I.C. Brătianu putea să diminueze personalitatea regelui României. Cunoştea realitatea şi o recunoştea ca atare. În momentele de mare tensiune îl podideau lacrimile şi nu mai era în stare să poarte o discuţie coerentă.

Trecerea anilor şi dobândirea experienţei de conducere nu au schimbat felul de a fi şi atitudinea politică a regelui Ferdinand. Deşi după războiul din 1916-1918

---

[1] Stere Diamandi, ***Galeria oamenilor politici***, p.6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

şi făurirea Marii Uniri dobândise un real prestigiu, Ferdinand n-a făcut efortul de a ieşi de sub tutela lui Ion I.C. Brătianu şi de a promova o politică proprie. Era convins că Brătianu era "zodia bună" a României şi ca atare a mers "pe mâna" lui. Alexandru Averescu i se părea rigid şi afişa un aer de superioritate (era eroul necontestat de la Mărăşti), Ion Mihalache nu-i inspira încredere, suspectându-l de gânduri revoluţionare, Alexandru Marghiloman rămăsese fără partid. La un moment dat, prin 1919-1920, simpatia lui Ferdinand se îndreptase spre Iuliu Maniu, dar spiritul opoziţionist al acestuia i-a displăcut, iar refuzul preşedintelui Partidului Naţional de a participa la actul încoronării de la Alba Iulia (octombrie 1922) l-a mâhnit adânc şi l-a "scos de la inimă" pe fruntaşul ardelean.

Deşi a dorit din tot sufletul pacificarea spiritelor politice şi realizarea unui guvern de concentrare, prin colaborarea principalelor partide, regele Ferdinand n-a reuşit în acţiunea sa, rămânând, până la sfârşitul vieţii, "prizonierul" lui Ion I.C. Brătianu, al reginei Maria şi al lui Barbu Ştirbey. [...]

Ferdinand I a fost "Întregitorul de ţară", sub sceptru său realizându-se Marea Unire din 1918 - cel mai important act din istoria poporului român. A devenit primul rege al tuturor românilor. A fost omul reformei agrare - "regele ţăranilor" - al celei electorale şi al acţiunilor vizând consolidarea statului naţional unitar român. Nici domnia lui n-a fost lipsită de convulsiuni sociale - mai ales în anii 1918-1920 -, dar ele nu au atins intensitatea din vremea predecesorului său.

În 1914, când Ferdinand a urcat pe tron, România avea 7,7 milioane locuitori şi 137.000 km pătraţi; în 1927, la moartea sa, ţara număra 17,1 milioane locuitori şi avea 295.049 km pătraţi. Dintr-o ţară mică, România ajunsese un stat cu mărime medie în Europa (locul 8 după numărul de locuitori şi locul 10 după suprafaţă). În cei 13 ani de domnie, România a cunoscut mari progrese pe toate planurile - cultural, politic, economic -, un dinamism cu adevărat remarcabil, care demonstra în mod grăitor vocaţia constructivă şi inteligenţa poporului român, cu care regele Ferdinand s-a identificat.

Ioan Scurtu, ***Regele Ferdinand***, Bucureşti, Editura Garamond, 1995, pp. 125-126, 133, 138

14.4. REGINA MARIA

Regina considera că, după moartea soţului ei, ea rămâne singurul garant al legitimităţii dinastice reprezentate de un copil Rege confruntat cu ambiţiile unui om care şi-a arătat de mai multe ori dezinteresul faţă de coroană şi lipsa absolută a simţului datoriei. De aici, soluţia regenţei colegiale, soluţie care lăsa o posibilitate de acţiune Mariei prin influenţa pe care o are asupra fiului său Nicolae, a cărui maleabilitate creează speranţe, rămâne pentru Regină o soluţie de tranziţie, o soluţie de aşteptare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

În cele din urmă se convinge că, bazându-se pe Brătianu şi pe fiul ei Nicolae, trebuie să reia iniţiativa pe plan politic, atât pentru a dejuca comploturile lui Carol, cât şi pentru a părea protectoarea normală a nepotului său regele Mihai şi a nurorii sale prinţesa Elena, care are rolul delicat de mamă a Regelui fără a fi fost ea însăşi Regină şi cel de soţie părăsită, lăsată pradă privirilor miloase sau necruţătoare ale unei societăţi bucureştene care îi reproşează în secret că nu a ştiut să-şi păstreze un soţ cu un temperament năvalnic. Este deci hotărât, Maria nu va renunţa. Ora retragerii nu a sunat încă pentru ea. [...]

În dimineaţa zilei de 8 iulie 1930, Parlamentul îl proclamă pe Carol Rege, sub numele de Carol al II-lea. Mihai I, detronat, devine moştenitorul tatălui său, cu titlul de Mare Voievod de Alba Iulia. [...]

Întoarcerea lui Carol la Bucureşti - întoarcere care o surprinde, căci nu se aştepta aşa de curând - este pentru Maria concretizarea unei ameninţări directe, a unei posibilităţi de răzbunare personală a fiului său mai mare. Îl cunoaşte prea bine pe acesta pentru a crede că contenciosul care îi opune încă din 1918[1] - de fapt, de mai demult, mai ales din vremea când adolescentul suspecta relaţiile mamei sale cu prinţul Ştirbei - va fi închis peste noapte. [...]

Decepţionată de Carol, Maria va fi dezamăgită în curând şi de al doilea său fiu. Prinţul Nicolae, exclus, ca şi mama sa, de la orice responsabilitate politică, dar totuşi promovat inspector general de aviaţie, începe să urmeze exemplul fratelui mai mare afişându-se cu persoane tinere şi drăguţe de condiţie modestă. Astfel poţi cădea uşor în capcană, iar Nicolae se va îndrăgosti nebuneşte de o fermecătoare romancă, Ioana Dolete-Săveanu, care, în afara faptului că nu este aristocrată, împărtăşeşte cu Magda Lupescu, amanta Regelui, inconvenientul de a fi divorţată. Nicolae, în ciuda rezervelor mamei sale şi – culmea! – a sfaturilor fratelui său mai mare, care pretinde să-i dea lecţii de morală, se căsătoreşte în secret cu Ioana.

Guy Gauthier, ***Missy, Regina României***, Traducere din limba franceză de Andreea Popescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000, pp. 256-325

14.5. CAROL AL II-LEA

Cel dintâi fiu al dinastiei născut român, vorbind întâi româneşte şi - ceea ce pentru mine era infinit preţios - botezat ortodox, a fost primul bărbat al Casei domnitoare, însămânţat, iar nu răsădit în pământul ţării, născut, iar nu făcut.

---

[1] Se face referire, probabil, la incidentul din 27 august/9 septembrie 1918, când, Carol, deghizat în uniformă de ofiţer rus, va părăsi unitatea militară pe care o comanda - aflată la Târgu Neamţ - pentru a se căsători în secret la 31 august/13 septembrie 1918 cu Ioana Maria Valentina (Zizi) Lambrino.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Carol trebuia să fie, în gândul tuturor, cel dintâi împărat al tuturor românilor, împărat al Daciei, aşa cum îl vedea Petre Grădişteanu, preşedintele de pe vremuri al Ligii Culturale. Căci la vremea când în adolescenţa mea îl ascultam cu ochii scânteietori în aula Universităţii din Iaşi, pe acest bătrân cu chip de profet, nimeni nu credea că întregirea României se va face mai devreme de epoca domniei lui Carol al II-lea.

În copilărie, chipul lui de elev, în şcoala militară de la Iaşi, era infinit mai popular decât acela al regelui Carol I şi mai ales decât al moştenitorului prinţ Ferdinand, căruia liberalii - şi atunci tot liberalii! - îi creaseră un renume antipatic de ofiţer prusac, rigid, distant şi dispreţuitor. (Admirabilul Ferdinand pe care copleşitoarea lui bunătate îl făcea timid şi modest, ca un licean de altă dată într-un salon, încorpora după aceşti intriganţi răceala şi trufia!).

Ca orice popularitate, şi aceea a puiului de prinţ era întovărăşită de nenumărate anecdote, între care cea mai gustată pretindea că severul Carol I ar fi spus o dată despre micul "Cărluţă": "Acesta este un adevărat român; fiindcă înjură şi face datorii!"

Dar prinţul, crescând, nu şi-a trădat cu nimic legenda. Chiar din adolescenţă a dovedit că ştia să se entuziasmeze pentru o idee frumoasă, cercetăşia, care - indiferent de tendinţele ei prea universaliste - era totuşi o şcoală de idealism. Cercetăşia i-a dat prinţului prilejul să arate cât de serios şi mai ales - ceea ce constituia începutul tuturor lucrurilor bune - cât de sincer ştia să privească viaţa şi oamenii.

Cei care au lucrat în cercetăşie, cum este bunul meu prieten profesorul inginer Cristea Niculescu, pe care prinţul îl numea cu intimitate Ţăchină, sau fratele meu mai mic Grigorel, care la 13 ani era decorat de prinţ cu un ordin cercetăşesc, povesteau toţi cum prinţul era dispreţuitor de linguşiri şi de forme protocolare, bun camarad cu cei de vârsta lui şi - ceea ce azi pare de necrezut - preţuitor al caracterelor sincere şi drepte!

Descătuşat de prejudecăţile de Curte, copilul acesta se afirma ca o personalitate care îşi formează singur propria lui concepţie de viaţă sau care, în orice caz, ştie să aleagă între influenţele din jurul lui pe cea mai bună (adică exact contrariul de ceea ce a dovedit mai târziu când era rege!).

Mihail Manoilescu, ***Memorii***, vol. I, Ediţie Valeriu Dinu Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1993, p. 96

14.6. PRINCIPESA ELENA

Foarte curând s-au luat măsuri pentru reglementarea statutului ei, întrucât acum Mihai devenise Prinţ Moştenitor, iar ea nu mai era Prinţesa Moştenitoare. Printr-un decret special, Regele şi guvernul i-au conferit titlul de Prinţesa Elena

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

de România, Prinţesa Mamă şi, o dată cu titlul, i s-a stabilit o listă civilă, privilegiu de care se bucurau în mod normal numai Regele şi Prinţul Moştenitor. [...]

La ora două Carol a fost condus, într-o caleaşcă deschisă, trasă de patru cai şi cu escortă, la Parlament, care a abrogat cum se cuvine Actul emis pe 4 ianuarie. La ora patru Carol a fost declarat Rege. Fiul pe care îl înlocuise era acasă, cu mama lui, ascultând ceremonia la radio. După cinci ani, Elena îi auzea din nou glasul lui Carol, în timp ce-şi ţinea discursul în Parlament, declarând, în mijlocul aplauzelor frenetice, că era impresionat de dragostea poporului. [...]

A doua zi i s-a comunicat că regele Carol refuzase să semneze decretul prin care ei i se conferea rangul şi titlul de Regină. I s-a spus că el scosese stiloul din buzunar şi tăiase personal cuvântul "Regină", iar apoi, sfătuit de unii simpatizanţi, care considerau că aşa ceva nu va fi pe placul poporului, a aprobat restul, adică "Maiestatea Sa, Elena". Dar Elena "a obiectat că "Maiestatea Sa" era numai un început de titlu, fără de care formula de adresare nu avea nici o semnificaţie. Era ca şi cum s-ar fi vorbit de Maiestatea Sa, Masa, ori Maiestatea Sa, Lampa. Dându-mi seama că titlul era bătaie de joc, nu am permis nimănui să-l folosească în prezenţa mea, nici măcar în casă. Am preferat să rămân Prinţesa-mamă." [...]

În cele din urmă, guvernul s-a văzut silit să intervină, propunându-i să locuiască în străinătate, pe baza unei înţelegeri că îi vor asigura mijloacele financiare acolo şi îi vor permite lui Mihai s-o viziteze periodic. [...]

Arthur Gould Lee, ***Elena. Regina-Mamă a României, Prinţesă de Grecia şi Danemarca. O biografie autorizată***, Traducere din engleză de Liana Alecu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000, pp. 74-131

14.7. REGELE MIHAI ŞI FAMILIA REGALĂ

Mircea Ciobanu: A existat un om despre care puteţi spune că v-a iniţiat în chestiunile legate de viitorul statut de monarh al României?

Mihai: Nu. Sau mai bine zis, nu un om anume. Împrejurările au dictat totul. Tatăl meu nu m-a ţinut la curent cu nimic. Mecanismul guvernării a fost departe de mine. La fel şi viaţa politică a ţării şi de la Palat. Ori de câte ori îl întrebam: "Ce se întâmplă cu adevărat?", Regele schimba vorba. Niciodată nu a vrut să stea de vorbă cu mine - în aşa fel, încât m-am găsit adeseori în situaţia neplăcută de a mă duce la Urdăreanu[1], pe care nu-l stimam şi în ale cărui opinii

---

[1] Urdăreanu Ernest, adjutant regal şi prefect al Palatului (1935), vice-mareşal (1936) şi din 1937 mareşal al Palatului, ministru al Casei Regale de la 27 martie 1938 până la 4 septembrie 1940, după abdicarea lui Carol al II-lea, l-a însoţit pe acesta în exil.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

nu prea aveam încredere, ca să-mi explice ce se întâmpla în ţară - legionarii se agitau într-un fel de neînţeles, în noiembrie '39, pe la sfârşit, avusese loc atentatul împotriva lui Ştefănescu-Goangă, rectorul Universităţii de la Cluj, ce să mai vorbim de moartea lui Armand Călinescu şi celelalte atentate ... Lămuririle lui Urdăreanu mi se păreau suspecte, ca tot ce venea de la persoana lui. Regele nu comunica în aproape nici o privinţă cu mine. Îl vedeam rar şi pentru că eram elev la liceu. [...]

Întâlnirile cu tatăl meu n-au fost semnificative decât în măsura în care erau destinate parcă să mă contrarieze. E greu de crezut, dar îmi scotocea prin corespondenţă. Mare lucru nu era în scrisorile mele, iar scrisorile pe care le primeam nu puteau să conţină la vârsta aceea nimic primejdios, dar, dacă aveam ghinionul să las vreun plic deschis pe masă, plicul ajungea la el - asta era lucru sigur. Eram uimit. Fusesem învăţat de mama că scrisorile şi sertarele unui om nu se deschid şi că ele aparţin vieţii lui particulare.

Cred că aşa ţinea el să-mi atragă atenţia că asupra mea veghează un ochi mereu treaz şi mereu curios, să nu-mi închipui că sunt apărat cumva de statutul meu. [...]

Despre Magda Lupescu ştiam poate mai puţine lucruri decât ştiau colegii mei de clasă. Aflasem că această persoană există şi că ea este cauza despărţirii mele de mama ... Dar n-o văzusem. Mi se spuneau şi multe minciuni. Mi-aduc aminte, era într-o dimineaţă, veneam din palatul mare unde aveam şi şcoala, şi am ieşit în gradină ca să mă duc în casa nouă din spatele Palatului. Când am ieşit eu pe uşă, din casa nouă, a ieşit şi Magda Lupescu pe uşă - şi a dat să se urce în maşină. Când m-a văzut, s-a retras repede. Am auzit cum a trântit uşa. Aşa am văzut-o întâia oară, de departe. Şi poate am făcut o prostie, o imprudenţă, în fine, dar a doua zi am povestit toată istoria asta, care în sufletul meu luase între timp proporţii considerabile, unuia dintre colegii mei, Mavrus. Îl socoteam ceva mai apropiat de mine, altminteri nu i-aş fi spus nimic. Dacă aş fi ştiut că părinţii lui întreţineau legături de prietenie cu Magda Lupescu ... Prin ei, informaţia a ajuns la ea. În fine. După două - trei zile, tatăl meu m-a chemat şi mi-a comunicat că a aflat totul, drept care a socotit de cuviinţă că e momentul s-o cunosc şi eu ... [...]

Cu timpul, mi-am dat seama că e o persoană vulgară, nu ştiu cum să spun, o natură ţipătoare, stridentă. [...] Unii afirmă că a fost frumoasă. Eu n-am găsit-o niciodată aşa. Dacă ar fi să mai adaug ceva, aş spune că răspândea în jurul ei un fel de nelinişte, ceva rău. Alături de ea nu puteai să scapi de o anumită stinghereală. Chiar şi atunci când voia să-ţi intre în voie, o făcea într-un fel agresiv.

Era un om care se îmbrăca numai în culori bătătoare la ochi. [...]

Dar sfârşitul oricăror bune sentimente pe care le-aş fi putut nutri faţă de tatăl meu a fost în ziua când mi-a comunicat că pot să mă adresez doamnei

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Magda Lupescu ca propriei mele mame. Asta nu mai ştiu în ce an a fost. După o asemenea invitaţie, cred că şi Regele, dacă ar fi stat să se gândească puţin mai mult, şi-ar fi dat seama că nu mai trebuie să pretindă ca relaţiile noastre să evolueze vreodată în sens pozitiv. [...]

Numai dacă aş fi pus la socoteală traficul de influenţă pe care-l exercita în apropierea Regelui, şi tot mi-ar fi fost nesuferită femeia aceea. [...] În plus, avea o pricepere a ei anume, de a drumul la robinetul lacrimilor ori de câte ori o cereau împrejurările. Cum nu-i intra cineva în voie, cum ceva nu-i era pe plac, cum se ivea posibilitatea unui refuz atunci când se pregătea să formuleze cine ştie ce capriciu sau cerere - începea să plângă.

Mircea Ciobanu, ***Convorbiri cu Mihai I al României***, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, pp. 105-118

14.8. ALEXANDRU AVERESCU

În toamna anului 1919, popularitatea lui Averescu ajunsese la apogeul ei. În sate, oamenii îl vedeau în vis, unii jurau că-l zăriseră coborându-se dintr-un aeroplan în mijlocul lor, alţii - cei care făcuseră războiul - povesteau că trăiseră cu el în tranşee. Printre ţărani, numele lui Averescu era pe toate buzele; în el se cristalizau nădejdile - numai de la el se aştepta minunea unui trai lipsit de griji şi de nevoi. Popularitatea lui era ceva mistic, ceva supranatural şi fel de fel de legende începuseră să-şi facă drum în jurul acestui nou Mesia al neamului românesc. Popularitatea generalului Averescu a fost o psihoză a frontului, şi demobilizaţii au adus-o în sate cum ar fi adus orice altă boală. Originea acestei psihologii trebuie căutată în faptul că, ori de câte ori se ivise o greutate pe front, generalul Averescu fusese trimis să descurce lucrurile, şi izbutise mai totdeauna să facă faţă până şi situaţiilor disperate. S-au obişnuit astfel soldaţii să vadă în el *"salvatorul"* şi au început încetul cu încetul să încerce protecţia lui nu numai pentru nevoile de pe front, dar şi pentru cele de acasă.

Constantin Argetoianu, ***Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri***, vol. VI, Ediţie Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Machiavelli, 1996, pp. 43-44

14.9. PERRSONALITATEA LUI ION I. C. BRĂTIANU

Dominând cu autoritate viaţa politică a României timp de două decenii, Ion I. C. Brătianu a fost una din cele mai complexe şi controversate personalităţi ale istoriei naţionale. Mulţi au încercat să-şi explice cauzele

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

dominației politice a lui Ion I. C. Bratianu. Toți, sau aproape toți, cei care au comentat acest subiect sunt de acord că avea o vocație nativă de conducător. A moștenit un nume pe care a știut să-l onoreze și să-l înalțe. Crescut pentru a face politică, de profesie inginer, Ion I. C. Brătianu aplica ingineria în politică.

Prin felul său de a fi, Ion I. C. Brătianu dădea impresia unui om leneș, extrem de comod. Stătea aproape tot timpul prăvălit într-un fotoliu sau întins pe o canapea. Se culca devreme, dormea după-amiaza, când era minstru nu trecea cu zilele pe la minister, preferând să-și cheme colaboratorii la el acasă. Cel mai adesea era văzut cu o carte în mână, de regulă o carte de istorie.

Înzestrat cu calități native de om politic, Ion I. C. Brătianu cunoștea din vastele sale lecturi activitatea marilor personalități istorice, modalitățile de rezolvare a unor situații de criză, calea de ajungere la luarea celor mai judicioase hotărâri în momentele cruciale. I. G. Duca scria: “El nu se hotăra niciodată repede. Elaborarea hotărârilor sale era întotdeauna înceată, uneori chiar greoaie, fiindcă, înzestrat în cel mai înalt grad cu simțul contingențelor, din primul moment îi apăreau în minte toate repercusiunile probabile și posibile ale unui act, așa încât, înainte de a se hotărî să facă acel act, examina, reexamina, contraexamina toate urmările lui și nu trecea de la intenție la fapt decât după ce, cântărind toate argumentele, favorabile și nefavorabile, foloasele îi apăreau mai puternice, mai determinante decât neajunsurile. Din profesiunea lui de inginer rămăsese cu obișnuința de a nu pune niciodată piciorul pe un teren, înainte de a-l fi sondat și de a cunoaște bine soliditatea lui. Dar, o dată gestațiunea terminată, o dată hotărârea luată, nu am întâlnit în toată viața și în toată cariera mea politică, om mai neclintit în ducerea până la capăt a hotărârilor sale”[1]. [...]

În vălmășagul luptelor politice, în care subiectivismul a fost atât de acaparator, Ion I.C. Brătianu a știut să se detașeze, în momentele esențiale, de concretul istoric și să se adreseze istoriei. Primit cu ostilitate de majoritățile parlamentare în decembrie 1919, Ion I. C. Brătianu s-a detașat de atmosfera concretă, precizând: “Domnilor deputați, iau cuvântul, cu o adâncă emoțiune, pentru prima oară în Parlamentul României Mari, fiindcă pe deasupra ființei și a chipurilor, și a acelora de la guvern și a acelora din această incintă, văd în fața mea pe toți cei care au crezut în înfăptuirea pe care noi trebuie să o întărim și de care trebuie să se bucure și șirurile generațiilor ce vin”.

Nu o dată s-a adresat adeversarilor politici, cerându-le să uite pentru câteva momente disputele de zi cu zi și să se înalțe la dimensiunea responsabilității istorice, având în vedere numai interesele permanente ale neamului. “În chestiunile mari - spunea el - în acelea de ordin moral care stăpânesc viitorul unei neam, de care sunt legate interesele lui supreme de

---

[1] I. G. Duca, ***Portrete și amintiri***, București, Editura Cartea Românească, 1932, pp. 26-27

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

onoare şi naţionalitate, nu pot fi preţuri de tocmeală, nu pot fi motive de oportunitate care să te hotărască a te compromite, coborându-te de pe tărâmul înalt şi sigur al principiilor. Oricare ar fi vicisitudinile zilelor şi anilor, oricare ar fi durata lor, vine ora răsplatei".

El aprecia că nu există pentru oamenii politici îndatorire mai mare decât apărarea intereselor permanente şi a demnităţii poporului român. De aceea, Ion I. C. Brătianu se adresa astfel parlamentarilor, în decembrie 1919: "Sunteţi, domnilor, reprezentanţii unui popor care este mândru şi poate fi mândru de trecutul său, şi care trebuie să aibă mare încredere în viitorul său. Nu scădeţi rolul pe care el trebuie să-l aibă în lume; fiţi cât de modeşti pentru persoana dvs., nu fiţi modeşti pentru poporul pe care îl reprezentaţi".

Aceste cuvinte reprezintă un adevărat mesaj adresat de Ion I. C. Brătianu tuturor oamenilor politici români, din vremea sa şi din timpurile ce aveau să vină.

Ioan Scurtu, ***Ion I.C. Brătianu***, Bucureşti, Editura Museion, 1992, pp. 99-102

14.10. PERSONALITATEA LUI IULIU MANIU

Nota dominantă a activităţii lui Iuliu Maniu a fost lupta din opoziţie; nici un om politic nu l-a egalat pe acest teren. Era un adevărat maestru, dispunând de calităţi native, dar şi de o artă, bine studiată şi însuşită. Avea plăcerea luptei de durată, pentru istovirea adeversarului, după care-i aplica lovitura decisivă. Unii l-au supranumit *"Cunctator"*, calificativ atribuit omului politic roman Fabius Maximus Verrucosus Quintus, ajuns dictator şi *pontifex maximus* (216-203 î.Hr.), care, prin tactica sa de temporizare şi neangajare a unei confruntări deschise cu Hannibal, a creat premisele măcinării forţelor cartagineze din Italia şi distrugerii lor, după o îndelungată luptă de hărţuire. În societatea românească interbelică, în care toată lumea se grăbea, urmărind să ajungă cât mai repede la rezultatul dorit, Iuliu Maniu era "Cunctatorul", încetinitorul, omul care-şi luase ca principal aliat timpul.

Oricâte critici s-ar putea aduce acestui "stil" de luptă politică, este cert că regimul democratic din România datorează mult lui Iuliu Maniu. Perseverenţa cu care el a urmărit şi criticat greşelile puterii, abaterile de la normele legale şi de la morala creştină, intransigenţa sa au împiedicat sau au limitat tendinţele autoritare manifestate în societatea românească încă din primul deceniu interbelic. El a ţinut sus steagul democraţiei în anii 1938-1944 şi 1945-1947. A făcut-o din convingere, cu răbdare şi perseverenţă, fără un interes material propriu, ci din dorinţa de a da vieţii politice româneşti o dimensiune morală, ceea ce nu era puţin în acel context istoric.

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Pentru Iuliu Maniu, lupta politică era o formă de activitate umană, un exercițiu al democrației, obiectivul fiind înfrângerea adversarului, iar nu lichidarea lui. De aceea, nu a ezitat să-i apere în procese politice pe adeversarii de idei, aşa cum a procedat în 1938 cu Corneliu Zelea Codreanu, în 1942 cu grupul de comunişti din Constanța în frunte cu Victor Duşa, în 1946 cu mareşalul Ion Antonescu. Cea mai comentată a fost depoziția sa la acest ultim proces. Discutând, la 1 martie 1946, cu soția generalului Pantazi - implicat în procesul "marii trădări naționale" - care venise să-i ceară sprijinul, Iuliu Maniu a spus: "Doamnă, procesul mareşalului este procesul neamului românesc. Nu se poate face nimic. După condamnarea mareşalului va urma procesul meu, apoi cel al tuturor românilor. Eu nu am nici o putere". Cu toate acestea, la proces, Iuliu Maniu a adoptat o atitudine demnă, neezitând să declare că Ion Antonescu era un bun român, un patriot adevărat. La insinuarea preşedintelui completului de judecată că ar fi sprijinit politica dictatorială a mareşalului, că ar fi avut contacte cu acesta, Iuliu Maniu a dat o replică memorabilă: "Oamenii politici sunt adversari, iar nu canibali".

Ioan Scurtu, ***Iuliu Maniu***, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, pp. 179-180

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

CUPRINS

Cuvânt înainte ... 5

I. **RATIFICAREA ACTELOR DE UNIRE A BASARABIEI, BUCOVINEI ŞI TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA; ÎNCORONAREA REGELUI FERDINAND LA ALBA IULIA** ... 7

1.1. Decret-regal cu privire la hotărârea Sfatului Ţării din Chişinău (10 aprilie 1918) ... 7
1.2. Decreţ-regal cu privire la hotărârea Congresului general al Bucovinei din Cernăuţi (19 decembrie 1918) ... 7
1.3. Decret-regal cu privire la hotărârea Adunării Naţionale din Alba-Iulia (13 decembrie 1918) ... 8
1.4. Lege pentru ratficarea Unirii Transilavaniei cu România (31 decembrie 1919) 8
1.5. Lege pentru ratificarea Unirii Bucovinei cu România (31 decembrie 1919) ... 9
1.6. Lege asupra ratificării Unirii Basarabiei cu România (31 decembrie 1919) ... 10
1.7. Regina Maria despre înfăptuirea Marii Uniri ... 11
1.8. Proclamaţia regelui Ferdinand, cu prilejul încoronării sale la Alba Iulia (15 octombrie 1922) ... 12

II. **ROMÂNIA LA CONFERINŢA PĂCII DE LA PARIS** ... 14

2.1. Declaraţiile lui Ion I. C. Brătianu privind situaţia României la Conferinţa de pace (decembrie 1919) ... 14
2.2. André Tardieu despre atmosfera de la Conferinţa păcii în jurul problemei româneşti ... 16
2.3. Tratatul de pace cu Germania (Versailles, 28 iunie 1919) ... 17
2.4. Ziarul american "The New York Times" despre semnarea tratatului cu Austria din perspectiva românească ... 18
2.5. Tratatul de pace cu Austria (Saint-Germain, 10 septembrie 1919) ... 18
2.6. Tratatul de pace cu Bulgaria (Neuilly sur Seine, 27 noiembrie 1919) ... 19
2.7. Tratatul de pace cu Ungaria (Trianon, 4 iunie 1920) ... 19
2.8. Tratatul de pace de la Paris (28 octombrie 1920) ... 21

III. **VIAŢA COTIDIANĂ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ** ... 24

3.1. Restaurante, librării, magazine ... 24
3.2. Din activitatea şi preocupările liderilor politici ... 27
3.3. Mihail Manoilescu despre modul de viaţă al românilor ... 29
3.4. Scriitorul Mihail Sebastian despre preocupările sale intelectuale şi sentimentale ... 30
3.5. Timpul liber petrecut de un profesor universitar ... 32
3.6. Imaginea Bucureştilor şi a bucureştenilor ... 35
3.7. Consideraţii privind condiţiile de muncă şi de viaţă ale ţărănimii ... 40
3.8. Articol privind "Luna Bucureştilor" (9 mai-9 iunie 1935) ... 42
3.9. Constantin Rădulescu-Motru despre "individualismul sufletului românesc" ... 43
3.10. Emil Cioran şi "adamismul românesc" ... 44
3.11. Mircea Eliade despre "ţara lui bacşiş-bacşiş" ... 45

IV. **PARTIDELE POLITICE ÎN PRIMUL DECENIU INTERBELIC** ... 50

4.1. Actul de constituire a Ligii Poporului (3/16 aprilie 1918) ... 50
4.2. Procesul-verbal de constituire a Partidului Ţărănesc (5/18 decembrie 1918) ... 50
4.3. Manifestul Partidului Conservator-Progresist (3/16 decembrie 1918) ... 52

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

4.4. Proiectul de program al Partidului Socialist – Declarație de principii (9/22 decembrie 1918) 53
4.5. Programul Partidului Conservator-Democrat (22 octombrie 1919) 54
4.6. Programul de muncă al Partidului Național-Român (29 aprilie 1920) 55
4.7. Programul Partidului Național-Liberal (ianuarie 1922) 57
4.8. Contextul instalării liberalilor la putere (ianuarie 1922) 58
4.9. Programul Partidului Național-Țărănesc (octombrie 1926) 59
4.10. Programul de acțiune al Partidului Social-Democrat din România (mai 1927) . 62

V. **CONSTITUȚIA DIN 1923 ȘI LEGILE DE UNIFICARE A STATULUI ROMÂN** 65
5.1. Constituția din 1923 65
5.2. Ștefan Zeletin despre Constituția din 1923 72
5.3. Declarația Partidului Național și a Partidului Țărănesc cu prilejul adoptării Constituției României (29 martie 1933) 74
5.4. Legea pentru unificarea adiministrativă din iunie 1925 74
5.5. Legea învățământului primar al statului și a învățământului normal-primar (iunie 1924) 75
5.6. Legea pentru organizarea învățământului universitar (aprilie 1932) 76
5.7. Legea pentru regimul general al cultelor (aprilie 1928) 78

VI. **MONARHIA ÎN ANII 1918-1930** 81
6.1. Regina Maria despre regele Ferdinand 81
6.2. Căsătorii princiare 82
6.3. Principesa Elena și relațiile sale cu familia regală 83
6.4. Legile votate de Adunarea Națională Constituantă privitoare la renunțarea principelui Carol la succesiunea tronului și instituirea Regenței (4 ianuarie 1926) 84
6.5. Testamentul regelui Ferdinand (2 iunie 1925) 85
6.6. Codicil la testamentul regelui Ferdinand (11 ianuarie 1926) 87
6.7. Scrisoarea regelui Ferdinand, cuprinzând ultima sa dorință (15 iulie 1927) 88
6.8. Carol al II-lea despre situația din România după moartea regelui Ferdinand (31 iulie 1927) 89
6.9. Documente privind "restaurația" din 8 iunie 1930 91

VII. **CONFRUNTĂRI POLITICE; EXTREMA STÂNGĂ ȘI EXTREMA DREAPTĂ** ... 93
7.1. Extrema stângă 93
7.1.1. Articol privind rolul Partidului Comunist (aprilie 1922) 93
7.1.2. Sarcinile comuniștilor în viziunea lui Gheorghe Cristescu (martie 1923) .. 93
7.1.3. Legea pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștii publice (decembrie 1924) 94
7.1.4. Articolul de fond din primul număr al ziarului "Scânteia" (august 1931) .. 96
7.2. Extrema dreaptă 96
7.2.1. Relatarea lui Corneliu Zelea Codreanu privind întemeierea Legiunii Arhanghelul Mihail, la 24 iunie 1927 96
7.2.2. Manifestul "Crinul Alb" (septembrie 1928) 97
7.2.3. Aprecieri privind activitatea Mișcării Legionare și rolul lui Corneliu Zelea Codreanu 98
7.2.4. Jurnalul Consiliului de Miniștri din 9 decembrie 1933 privind dizolvarea Gărzii de Fier 99
7.2.5. Documente privind asasinarea lui I. G. Duca, președintele Consiliului de Miniștri, la 29 decembrie 1933 101

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

7.2.6. Legea pentru apărarea ordinei în stat (7 aprilie 1934) 102
7.2.7. Moţiunea studenţimii creştine, adoptată de Congresul general de la Târgu Mureş (5 aprilie 1936) 104
7.2.8. Documente privind poziţia Mişcării Legionare faţă de problemele societăţii româneşti (1937) 105
7.2.9. Pactul de neagresiune electorală încheiat între Mişcarea Legionară, Partidul Naţional-Ţărănesc şi Partidul Naţional-Liberal, la 25 noiembrie 1937 109

VIII. VIAŢA POLITICĂ ÎN PERIOADA FEBRUARIE 1938-SEPTEMBRIE 1940 110
8.1. Decret-lege privind introducerea stării de asediu (11 februarie 1938) 110
8.2. Constituţia din februarie 1938 111
8.3. Decret-lege privind înfiinţarea Consiliului de Coroană (martie 1938) 114
8.4. Decret-lege pentru dizolvarea asociaţiilor, grupărilor şi partidelor politice (martie 1938) 115
8.5. Decret-lege pentru apărarea ordinei în stat (aprilie 1938) 116
8.6. Decret-lege pentru înfiinţarea Frontului Renaşterii Naţionale (decembrie 1938) 117
8.7. Decret-lege pentru reforma electorală (mai 1939) 118
8.8. Martha Bibescu despre Parlamentul ales în iunie 1939 120
8.9. Scrisoarea Lui Corneliu Zelea Codreanu către Nicolae Iorga (26 martie 1938) 121
8.10. Comunicatul Parchetului Militar al Corpului II Armată cu privire la uciderea lui Corneliu Zelea Codreanu (30 noiembrie 1938) 123
8.11. Comunicatul oficial privind asasinarea lui Armand Călinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri, la 21 septembrie 1939 124
8.12. Decret-lege pentru transformarea Frontului Renaşterii Naţionale în Partidul Naţiunii (22 iunie 1940) 125
8.13. Decret-lege pentru apărarea ordinei politice unice şi totalitare a statului român (22 iunie 1940) 126

IX. ECONOMIE ŞI SOCIETATE 128
9.1. Economia românească 128
9.1.1. Vintilă Brătianu despre "Economia naţională a României Mari" (mai 1919) 128
9.1.2. Reforma agrară şi evoluţia agriculturii 129
9.1.3. Legea pentru stabilizarea monetară din februarie 1929 133
9.1.4. Legea minelor din 4 iulie 1924 şi reacţia trusturilor petrolifere internaţionale 134
9.1.5. Constantin Argetoianu despre sistemul bancar în anii crizei economice 137
9.1.6. Acordul de cooperare tehnică-consultativă între România şi Societatea Naţiunilor ("Planul de la Geneva", 28 ianuarie 1933) 138
9.1.7. Date statistice privind sistemul bancar şi situaţia economică a României 140
9.2. Viaţa socială 141
9.2.1. Legea pentru reglementarea repausului duminical şi a sărbătorilor legale (iunie 1925) 141
9.2.2. Articole din presă privind mişcările greviste din ianuarie-februarie 1933 141
9.2.3. Aprecieri privind mişcările greviste din ianuarie-februarie 1933 144
9.2.4. Decret-lege privind recunoaşterea şi funcţionarea breslelor (octombrie 1938) 146
9.2.5. Relatare privind viaţa studenţilor 147
9.2.6. Situaţia legală, materială şi morală a profesorilor universitari 148

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

X. MINORITĂŢILE NAŢIONALE ... 150
10.1. Decret-lege pentru acordarea drepturilor cetăţeneşti evreilor născuţi în ţară (28 mai 1919) ... 150
10.2. Deciziile adoptate de Adunarea Generală a germanilor cu privire la poziţia acestei minorităţi în cadrul statului român (6 septembrie 1919) ... 151
10.3. Tratatul privind minorităţile (Paris, 9 decembrie 1919) ... 152
10.4. Programul Patidului Maghiar (28 decembrie 1922) ... 155
10.5. Expunerea lui Nicolae Titulescu, reprezentantul României la Societatea Naţiunilor, în legătură cu optanţii unguri (20 aprilie 1923) ... 156
10.6. Document conţinând lămuririle ministrului Instrucţiunii Publice şi Culte-lor, cu privire la reclamaţia Partidului Maghiar din România adresată Secretariatului Societăţii Naţiunilor (2 septembrie 1930) ... 163
10.7. Raportul lui Charles S. Wilson, ministrul SUA la Bucureşti, către Departamentul de Stat, privind înfiinţarea unui Subsecretariat de Stat pentru Minorităţi, pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri (24 aprilie 1931) ... 169
10.8. Programul Partidului Evreiesc din România (8 noiembrie 1933) ... 170
10.9. Lege pentru modificarea, abrogarea şi adăugarea unor articole la legea învăţământului secundar (7 mai 1934) ... 172
10.10. Lege pentru învăţământul primar al statului şi învăţământul normal primar (5 iulie 1934) ... 172
10.11. Tabel privind numărul de studenţi, după naţionalitate, în anul universitar 1934-1935 ... 173
10.12. Decret-regal pentru revizuirea cetăţeniei evreilor din România (21 ianuarie 1938) ... 174
10.13. Decret-lege privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România (8 august 1940) ... 175
10.14. "Enciclopedia României" despre structura etnică a proprietarilor de întreprinderi industriale din România ... 178

XI. ROMÂNIA ÎN RELAŢIILE INTERNAŢIONALE INTERBELICE ... 179
11.1. România şi Societatea Naţiunilor ... 179
11.1.1. Pactul Societăţii Naţiunilor (Versailles, 28 iunie 1919) ... 179
11.1.2. Atitudinea forţelor politice din România fată de Societatea Naţiunilor ... 186
11.1.3. Declaraţia lui Nicolae Titulescu în faţa Subcomisiei pentru reglementarea paşnică a diferendelor internaţionale (Geneva, 19 septembrie 1925) ... 189
11.1.4. "Dinamica păcii", conferinţă rostită de Nicolae Titulescu în Reichstag (Berlin, 6 mai 1929) ... 190
11.2. Sistemul de alianţe ... 192
11.2.1. Convenţia de alianţă defensivă între România şi Polonia (3 martie 1921) ... 192
11.2.2. Convenţia de alianţă româno-polonă, reînnoită la 26 martie 1926 ... 194
11.2.3. Convenţia de alianţa defensivă între România şi Cehoslovacia (23 aprilie 1921) ... 195
11.2.4. Convenţia de alianţă defensivă între România şi Regatul Sârbo-Croato-Sloven (Iugoslavia) din 7 iunie 1921 ... 196
11.2.5. Acordul complementar la tratatele de amiciţie şi de alianţă între statele Micii Înţelegeri (Strbske Pleso, 27 iunie 1930) ... 197
11.2.6. Pactul de reorganizare a Micii Înţelegeri (Geneva, 16 februarie 1933) ... 197

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

11.2.7. Pactul Înţelegerii Balcanice (Atena, 9 februarie 1934) 198
11.2.8. Aprecieri privind România şi Înţelegerea Balcanică 199
11.2.9. "România – în balanţa forţelor" 200
11.2.10. Tratatul de prietenie între Franţa şi România (Paris, 10 iunie 1926) 201
11.2.11. Tratatul de prietenie între Italia şi România (Roma, 17 septembrie 1926) 202
11. 3. România şi dinamica relaţiilor internaţionale până în septembrie 1930 203
11.3.1. Aprecieri privind politica externă a României: deziderate, oameni, reuşite 203
11.3.2. Pactul Renan, privind garantarea frontierelor (1 decembrie 1925) 204
11.3.3. Pactul Briand-Kellogg (Paris, 27 august 1928) 205
11.3.4. Discursul lui Nicolae Titulescu după alegerea sa în calitate de preşedinte al celei de-a 11-a sesiuni ordinare a Adunării Generale a Societăţii Naţiunilor (Geneva, 10 septembrie 1930) 206
11.3.5. Discursul ţinut de Nicolae Titulescu, în calitate de preşedinte al celei de-a 12-a sesiuni ordinare a Adunării Generale a Societăţii Naţiunilor (Geneva, 7 septembrie 1931) 207
11.3.6. Convenţia pentru definirea agresiunii (Londra, 4 iulie 1933) 210
11.3.7. Declaraţia lui Nicolae Titulescu privind regimul navigaţiei prin Strâmtorile Mării Negre (Montreux, 22 iunie 1936) 212
11. 4. Relaţiile României cu Uniunea Sovietică 213
11.4.1. Jurnalul lui M.M. Litvinov despre problema Basarabiei (9 februarie 1929) 213
11.4.2. Protocolul de la Moscova pentru punerea în vigoare a Pactului de la Paris (Briand-Kellogg), 9 februarie 1929 214
11.4.3. Telegrama lui Nicolae Titulescu adresată ministrului de externe în legătură cu negocierile între România şi URSS (Geneva, 24 iulie 1932) 215
11.4.4. Nicolae Titulescu despre principiile politicii externe a României în 1936 216
11.4.5. Protocolul semnat de Nicolae Titulescu şi Maksim Litvinov privind pactul de asistenţă mutuală între România şi URSS (Montreux, 21 iulie 1936) 217

XII. ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL RELAŢIILOR INTERNAŢIONALE DIN ANII 1938-1940 218
12.1. Grigore Gafencu despre politica externă 218
12.2. Articolul "Fereşte-te popor al meu, căci mari primejdii ţi se pregătesc", de Nicolae Iorga (13 martie 1938) 219
12.3. Mesajul oficial difuzat de postul de radio Praga în legătură cu poziţia României faţă de Cehoslovacia (2 noiembrie 1938) 220
12.4. Tratat asupra promovării raporturilor economice între Regatul României şi Reichul German (23 martie 1939) 220
12.5. Garanţiile Marii Britanii şi Franţei acordate Greciei şi României (13 aprilie 1939) .. 222
12.6. Comunicat privind neutralitatea României (6 septembrie 1939) 223
12.7. Notă privind iniţiativa României pentru constituirea unui "bloc al neutrilor" (Moscova, 14 noiembrie 1939) 223
12.8. Raoul Bossy despre "blocul neutrilor" 224

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

XIII. PIERDERILE TERITORIALE DIN VARA ANULUI 1940 225
13.1. Protocolul adițional secret la Pactul de neagresiune semnat de Molotov și Ribbentrop, la 23 august 1939 225
13.2. Alexandru Cretzeanu despre impactul înfrângerii Franței asupra României .. 225
13.3. Nota lui Joachim von Ribbentrop către Viaceslav Molotov privitoare la Basarabia și Bucovina (25 iunie 1940) 226
13.4. Notele ultimative ale guvernului sovietic din 26-27 iunie 1940 și răspunsurile guvernului român 227
13.5. Diplomatul Raoul Bossy despre poziția Italiei față de notele ultimative sovietice .. 229
13.6. Grigore Gafencu despre ocuparea Basarabiei și nordului Bucovinei 230
13.7. Hotărârea Consiliului de Miniștri al României de a renunța la garanțiile anglo-franceze (1 iulie 1940) 231
13.8. Declarațiile primului ministru Ion Gigurtu privind "noua orientare" a politicii externe a României (8 iulie 1940) 232
13.9. Scrisoarea lui Adolf Hitler cărtre regele Carol al II-lea (17 iulie 1940) 232
13.10. Aprecieri privind evoluția revizionismului maghiar 233
13.11. Mihail Manoilescu despre dictatul de la Viena 235
13.12. Textul "arbitrajului" de la Viena (30 august 1940) 236
13.13. Problema acceptării "arbitrajului" de la Viena 237
13.14. Comunicat privind cedarea Cadrilaterului (Craiova, 7 septembrie 1940) 238
13.15. Decret-regal privind investirea generalului Ion Antonescu cu depline puteri (5 septembrie 1940) 239
13.16. Manifestul către români semnat de Carol al II-lea, la 6 septembrie 1940 239
13.17. Decret-lege privitor la depunerea jurământului de către regele Mihai (6 septembrie 1940) 240

XIV. PERSONALITĂȚI POLITICE. APRECIERI. PORTRETE 241
14.1. Mircea Eliade despre "imoralitatea clasei politice" 241
14.2. Grigore Gafencu despre oamenii politici 241
14.3. Regele Ferdinand 242
14.4. Regina Maria 243
14.5. Carol al II-lea 244
14.6. Principesa Elena 245
14.7. Regele Mihai și familia regală 246
14.8. Alexandru Averescu 248
14.9. Ion I. C. Brătianu 248
14.10. Iuliu Maniu 250

VERIFICAT 2017

VERIFICAT 2007

BIBLIOTECA ... BUCUREȘTI

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

Tiparul s-a executat sub c-da nr. 843/2001 la
Tipografia Editurii Universității din București

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro

ISBN 973-575-288-2

https://biblioteca-digitala.ro / https://unibuc.ro